

Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen
Vakgroep Communicatiewetenschappen

De communicatiestrategie van het Vlaams Blok
Evolutie van positionering, doelgroep en boodschap

Vanessa Bosseman

Promotor: prof. dr. P. Vyncke

Voorwoord

Graag wil ik een woord van dank richten tot de mensen die mij een duwtje in de rug gegeven hebben bij de ontwikkeling van deze scriptie:

- Prof. dr. Patrick Vyncke, mijn promotor, voor de kritische adviezen. Bedankt ook dat u mij beschermd heeft tegen mijn enthousiasme om steeds meer te willen onderzoeken.
- Wim Wienen, persverantwoordelijke van het Vlaams Blok, voor het ter beschikking stellen van waardevolle informatie over de verkiezingscampagnes van het Vlaams Blok.

Een zeer speciale dank gaat uit naar:

- Michiel, mijn steun en toeverlaat. Bedankt voor de morele ondersteuning, de creatieve en logistieke inbreng, de tweede codering van de inhoudsanalyse en de eindredactie van deze scriptie. Bedankt vooral voor je lieve aanwezigheid in mijn leven.
- Mijn ouders, die al 23 (bijna 24) jaar voor mij klaar staan. Nu ik op eigen benen sta, samen met Michiel, wil ik jullie nog eens hartelijk bedanken voor de onvoorwaardelijke steun die ik van jullie kreeg en krijg.
- Mijn zus Tamara en mijn (toekomstige) schoonfamilie Raf en Viviane, Wim, Vincent en Severijn, voor de grote en kleine attenties, voor de lieve woorden en gezellige babbels. Ook jullie wil ik bedanken voor jullie steun, die heel veel voor mij betekent.

Inhoudsopgave

Inleiding	1
DEEL 1: HET VLAAMS BLOK	4
Hoofdstuk 1. Het Vlaams Blok als partij.....	4
1.1. Opkomst, groei en doorbraak van het Vlaams Blok.....	4
1.2. Oorzaken van de opkomst van het Vlaams Blok	6
1.3. Verkiezingsresultaten van het Vlaams Blok.....	7
1.4. Programma van het Vlaams Blok.....	8
1.5. Structuur van het Vlaams Blok.....	9
1.5.1. Vlaamse structuren.....	9
1.5.2. Partijstructuur	10
1.6. Functionarissen en militanten van het Vlaams Blok	12
1.6.1. Recruitering van functionarissen en militanten	12
1.6.2. Stromingen binnen de partij	13
1.6.3. Profiel van de Vlaams Blok-parlementairen.	14
1.7. De Vlaamse relaties van het Vlaams Blok.....	15
1.7.1. Toekomst	16
1.7.2. Heden.....	17
1.7.3. Verleden	19
1.8. Congressen en colloquia van het Vlaams Blok	20
1.9. Communicatiemiddelen van het Vlaams Blok	21
1.9.1. Gedrukte media	21
1.9.2. Audiovisuele media	23
1.9.3. Internet	23
1.9.4. Andere	24
Hoofdstuk 2. Positionering van het Vlaams Blok.....	25
2.1. Waarden binnen de ideologie van het Vlaams Blok.....	25
2.1.1. Volksverbondenheid.....	25
2.1.2. Nationaal-solidarisme.....	26
2.1.3. Traditionalisme, anti-progressisme, ethische waarden.....	26
2.2. Thema's van het Vlaams Blok	27
2.2.1. Vlaamse onafhankelijkheid.....	27
2.2.2. Vreemdelingen.....	27
2.2.3. Veiligheid en justitie	28
2.2.4. Propere politiek	29
2.2.5. Gezin en ethische kwesties.....	29
2.2.6. Europa en buitenlands beleid	30
2.2.7. Amnestie.....	30
2.2.8. Economie, tewerkstelling en sociaal beleid	31
2.2.9. Onderwijs en cultuur	32
2.3. Positionering tegenover andere Vlaamse partijen.....	32
2.3.1. Rechts-nationalistische waardenpartij	32

2.3.2. Zweeppartij	33
2.3.3. Radicale programmapartij	34
2.3.4. Beleidspartij	35
2.3.5. Fatsoenlijke partij	36
2.3.6. Volkspartij: zeggen wat u denkt.....	37
2.3.7. Anti-establishmentpartij: anders dan de anderen.....	38
2.3.8. Underdog: een tegen allen.....	38

DEEL 2: COMMUNICATIESTRATEGIE VAN HET VLAAMS BLOK SINDS 1977..... 41

Hoofdstuk 3. Positionering, doelgroep, boodschap, middelen en media..... 41

3.1. 1977 - 1982.....	41
3.1.1. Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 17 december 1978.....	42
3.1.2. Nationale verkiezingen van 8 november 1981	44
3.1.3. Gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1982	45
3.2. 1983 - 1985.....	46
3.2.1. Europese verkiezingen van 17 juni 1984.....	47
3.2.2. Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 13 oktober 1985	48
3.3. 1986 - 1989.....	49
3.3.1. Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 13 december 1987.....	50
3.3.2. Gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1988	50
3.3.3. Europese en Brusselse verkiezingen van 18 juni 1989.....	52
3.3.4. Anti-Blok	53
3.4. 1990 - 1995.....	54
3.4.1. Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 24 november 1991.....	57
3.4.2. Europese verkiezingen van 12 juni 1994.....	59
3.4.3. Gemeente- en provincieraadsraadsverkiezingen van 9 oktober 1994	61
3.4.4. Federale verkiezingen van 21 mei 1995	64
3.4.5. Anti-Blok	66
3.5. 1996 - 2000.....	68
3.5.1. Federale en Europese verkiezingen van 13 juni 1999.....	71
3.5.2. Gemeente- en provincieraadsraadsverkiezingen van 8 oktober 2000	75
3.5.3. Anti-Blok	77

Hoofdstuk 4. De stijl van de Vlaams Blok-propaganda 80

4.1. Visuele kracht	80
4.2. Parallellisme en herhaling.....	81
4.3. Antithese of juxtapositie.....	81
4.4. Stereotypen in woord en beeld	82
4.5. Visuele boodschap	82

DEEL 3: POSITIONERING VAN HET VLAAMS BLOK IN DE MEDIA 84

Hoofdstuk 5. Methodologie van het onderzoek..... 84

5.1. Doel en hypotheses.....	84
5.2. Bepalen van de steekproef.....	84
5.2.1. De media.....	84
5.2.2. De periode.....	84

5.3.	Verantwoording van de methodologie.....	85
5.3.1.	Media	85
5.3.2.	Periode.....	85
5.4.	Operationalisering	86
5.4.1.	Bepalen van de eenheden	86
5.4.2.	Bepalen van de onderzoekscategorieën.....	87
5.5.	Validiteit en betrouwbaarheid	90
5.5.1.	Het codeboek	90
5.5.2.	Intrabetrouwbaarheid.....	90
5.5.3.	Interbetrouwbaarheid.....	91
5.6.	Dataverzameling	92
Hoofdstuk 6. Verwerking en interpretatie van de resultaten		94
6.1.	Verdeling van de artikels.....	94
6.1.1.	Aantal artikels per verkiezing	94
6.1.2.	Aantal artikels naar verkiezingsweek	96
6.1.3.	Verdeling artikels naar belang Vlaams Blok.....	98
6.1.4.	Verdeling artikels naar evaluatie Vlaams Blok	101
6.1.5.	Verdeling artikels naar belang Vlaams Blok * evaluatie Vlaams Blok.....	104
6.1.6.	Verdeling artikels naar omvang artikel.....	105
6.1.7.	Verdeling artikels naar belang Vlaams Blok * omvang artikel.....	106
6.1.8.	Verdeling artikels naar plaats artikel	106
6.1.9.	Verdeling artikels naar soort artikel	107
6.1.10.	Verdeling artikels naar actor	111
6.2.	Globaal overzicht van associaties	111
6.2.1.	Globaal: top-25 van de associaties.....	112
6.2.2.	Top-10 van de associaties per krant	114
6.3.	Top-10 van associaties per actor	115
6.3.1.	Krant	115
6.3.2.	Vlaams Blok	116
6.3.3.	Politieke concurrenten	117
6.3.4.	Anderen	117
6.4.	Topassociaties per verkiezing en per actor	118
6.4.1.	Associatie extreem rechts.....	119
6.4.2.	Associatie racistisch	120
6.4.3.	Associatie anti-politiek.....	121
6.4.4.	Associatie cordon sanitaire en offensief tegen het Vlaams Blok.....	123
6.4.5.	Associatie ondemocratisch/anti-democratisch	125
6.4.6.	Associatie onverdraagzaam.....	126
6.4.7.	Associatie zwart.....	127
6.4.8.	Associatie slachtoffer en underdog	130
6.5.	Overzicht van de globale thema's	132
6.6.	Globale thema's per actor	133
6.6.1.	Krant	133
6.6.2.	Vlaams Blok	133
6.6.3.	Concurrenten	134
6.6.4.	Anderen	135

6.7.	Globale thema's per verkiezing	135
6.7.1.	Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 17 december 1978.....	137
6.7.2.	Nationale verkiezingen van 8 november 1981	137
6.7.3.	Gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1982	138
6.7.4.	Europese verkiezingen van 17 juni 1984.....	139
6.7.5.	Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 13 oktober 1985	139
6.7.6.	Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 13 december 1987.....	140
6.7.7.	Gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1988	140
6.7.8.	Europese en Brusselse verkiezingen van 18 juni 1989.....	141
6.7.9.	Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 24 november 1991.....	142
6.7.10.	Europese verkiezingen van 12 juni 1994	142
6.7.11.	Gemeente- en provincieraadsraadsverkiezingen van 9 oktober 1994	143
6.7.12.	Federale verkiezingen van 21 mei 1995	144
6.7.13.	Federale en Europese verkiezingen van 13 juni 1999.....	145
6.7.14.	Gemeente- en provincieraadsraadsverkiezingen van 8 oktober 2000	146
Conclusie	147	
Bibliografie	154	
Bijlage A: Proefcodeerformulier	163	
Bijlage B: Codeboek	167	
Bijlage C: Samengevoegde associaties	171	
Bijlage D: Globale thema's	174	

Tabel van afkortingen

BLOSO	Vlaams Commissariaat-generaal voor de Bevordering van de Lichamelijke Ontwikkeling, de Sport en de Openluchtrecreatie
BRT	Belgische Radio en Televisie
BRTN	Belgische Radio en Televisie Nederlandstalige uitzendingen
CSU	Christlich-Sozialen Union
CVP	Christelijke Volkspartij
DM	De Morgen
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
FN	Front National
FPÖ	Freiheitliche Partei Österreichs
FWH	Federatie Werkgroepen Homoseksualiteit
HLN	Het Laatste Nieuws
KVHV	Katholiek Vlaams Hoogstudenten Verbond
NJSV	Nationalistisch Jong Studenten Verbond
NOS	Nationalistische Omroepstichting
NSV	Nationalistische Studenten Vereniging
NVI	Nationalistisch Vormingsinstituut
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
PVV	Partij voor Vrijheid en Vooruitgang
SP	Socialistische Partij
TAK	Taal Aktie Komitee
UVV	Unie Vrijzinnige Verenigingen
V&DM	Vooruit & De Morgen
VB	Vlaams Blok
VBJ	Vlaams Blok Jongeren
VBM	Vlaams Blok Magazine
VLD	Vlaamse Liberalen en Democraten
VMO	Vlaamse Militanten Orde
VNJ	Vlaams Nationaal Jeugdverbond
VNP	Vlaams Nationale Partij
VNV	Vlaams Nationaal Verbond
VRP	Vlaamse Republikeinse Partij
VRT	Vlaamse Radio en Televisie
VU	Volksunie
VVB	Vlaamse Volksbeweging
VVBM	Vereniging van Vlaams Blokmandatarissen
VVP	Vlaamse Volkspartij

Inleiding

Op 24 november 1991 schrikt de politieke wereld op: het Vlaams Blok, reeds prominent aanwezig in de Antwerpse politiek, boekt een enorme winst in heel Vlaanderen. *Alea jacta est*: het Vlaams Blok steekt de Rubicon over en zet zijn opmars voort. Ook in 1994, 1995, 1999 en 2000 gaat de partij vooruit.

Intussen zijn al heel wat analyses verschenen over de dieperliggende oorzaken van 24 november 1991, over de opgang van het Vlaams Blok en over de ideologie van de partij. Vaak worden die gekaderd in een algemene opgang van extreem rechts in Europa. Een exhaustief onderzoek naar de evolutie van de positionering van het Vlaams Blok ontbreekt echter.

Deze vaststelling vormt het uitgangspunt van deze scriptie *De communicatiestrategie van het Vlaams Blok. Evolutie van positionering, doelgroep en boodschap*. Het doel van dit onderzoek is de evolutie van de positionering van het Vlaams Blok na te gaan sinds het ontstaan van de partij in 1978. Deze doelstelling valt uiteen in twee grote vragen:

- Hoe positioneert het Vlaams Blok zichzelf sinds 1978?
- Hoe wordt het Vlaams Blok sinds 1978 gepositioneerd in de media?

Positionering kunnen we hier definiëren als het verwerven van een onderscheiden plaats op de markt, gericht op een bepaalde doelgroep. Als een politieke partij zich positioneert, tracht zij een plaats in te nemen, onderscheiden van andere andere partijen, door te wijzen op kenmerken en issues die niet aangehaald worden door die andere partijen. Ze zoekt dan een niche in de politieke markt (Van den Bulck, 1993). Een politieke partij kan ook gepositioneerd worden, o.m. door haar kiezers, door haar concurrenten en door de media. Die associëren de partij dan met bepaalde thema's, denkbeelden, handelingen, etc.

In deze scriptie onderzoeken we hoe het Vlaams Blok zich, sedert zijn ontstaan, aanbiedt aan de kiezer: daarbij gaan we na welke waarden worden benadrukt en welke thema's naar voor geschoven. We gaan ook na hoe het Vlaams Blok zich profileert t.o.v. politieke concurrenten en de politiek in het algemeen. Het Vlaams Blok profileert zich dan als een bepaalde "soort partij".

Uiteraard heeft het Vlaams Blok steeds een bepaalde doelgroep voor ogen. Dit komt aan bod in de bespreking van de positionering van de partij. Verder is een belangrijk deel van het onderzoek gewijd aan een beschrijving van de boodschap in de communicatie van het Vlaams Blok. Deze is immers de vertaling van de positionering in woord en beeld. Ook de middelen en media die partij inzet om haar boodschap te communiceren krijgen ruime aandacht.

Het Vlaams Blok profileert zich maar wordt ook zelf gepositioneerd. De media vormen een belangrijke actor in dit proces. Het tweede deel van het onderzoek is een inhoudsanalyse van de berichtgeving over het Vlaams Blok in *De Morgen* (aanvankelijk *Vooruit*) en *Het Laatste Nieuws*, twee Vlaamse kranten met een verschillend profiel. Zo is *De Morgen* een progressieve kwaliteitskrant, die aanvankelijk spreekbuis was van de Socialistische Partij (SP). *Het Laatste Nieuws* ontstond in de liberale traditie en evolueerde naar een centrum-rechtse populaire krant.

De scriptie is logisch opgebouwd in drie delen, die elk een aspect van dit onderzoek belichten:

- het Vlaams Blok met een inleidend hoofdstuk en een hoofdstuk over de positionering van het Vlaams Blok
- de communicatiestrategie van het Vlaams Blok met een hoofdstuk over de evolutie van positionering, doelgroep, boodschap, middelen en media en een kleiner hoofdstuk over de stijl van de Vlaams Blok-propaganda
- de positionering van het Vlaams Blok door de media met een hoofdstuk over de methodologie van het onderzoek en een hoofdstuk over de resultaten

Het eerste hoofdstuk geeft een introductie over het Vlaams Blok: de ontstaansgeschiedenis en de oorzaken van de opkomst van de partij worden kort besproken. Verder besteden we aandacht aan de verkiezingsresultaten, het programma en de structuur van het Vlaams Blok. Daarna komen de functionarissen en bevriende groeperingen aan bod. Vervolgens geven we een overzicht van de congressen en colloquia die het Vlaams Blok reeds georganiseerd heeft. Een laatste deel gaat dieper in op de communicatiemiddelen van de partij.

In het tweede hoofdstuk gaan we na hoe het Vlaams Blok zich positioneert. Deze analyse is drieledig. Eerst gaan we in op de ideologische pijlers van de partij, die vervat zijn in haar grondbeginselen en het partijprogramma bepalen. Daarna bespreken we een aantal thema's die uitgespeeld worden in de campagnes van het Vlaams Blok. Ten slotte gaan we na hoe de partij zich positioneert zich t.o.v. haar politieke concurrenten en de politieke strijd in het algemeen. Het Vlaams Blok profileert zich dan als een bepaalde "soort partij".

In het derde hoofdstuk plaatsen we deze positionering in een historisch kader. Zo onderzoeken we per verkiezing welke waarden en thema's het Vlaams Blok naar voor schuift. Ook andere profileringen, b.v. zweeppartij of underdog, worden uitgebreid besproken. Bij elke campagne gaan we dieper in op de concrete boodschap. Vooral de centrale slogan en het centrale beeld spelen hier een belangrijke rol. Tot slot gaan we telkens na met welke middelen en media het Vlaams Blok in het strijdperk treedt.

We hebben deze verkiezingscampagnes gegroepeerd in vijf periodes van een aantal jaar om duidelijke evoluties vast te stellen. Zo vormen 1977-1982, 1983-1985, 1986-1989, 1990-1995 en 1996-2000 elk een afgesloten tijdvak waarbinnen belangrijke evoluties plaatsgrijpen. Verschuivingen in positionering, doelgroep, communicatiestrategie, e.d., worden uitvoerig besproken als inleiding bij elke periode. Daarbij komen ook campagnes en manifestaties aan bod die het Vlaams Blok organiseert buiten electorale periodes. Dit uitgebreide overzicht moet ons toelaten trends vast te stellen in de communicatiestrategie van het Vlaams Blok. Verder belichten we in de laatste drie periodes de campagnes tegen het Vlaams Blok die sinds eind jaren tachtig gevoerd worden als reactie tegen de standpunten van de partij.

Hoofdstuk vier is een kort hoofdstuk waarin we enkele stijlelementen in de Vlaams Blok-propaganda op een rijtje zetten. Deze technieken worden benoemd, verklaard en geïllustreerd met enkele treffende voorbeelden. Voorwaarde tot vermelding is dat de communicatietechniek of het stijlelement een repetitief karakter heeft: enkel wezenlijke onderdelen van de communicatiestrategie van de partij komen aan bod. Een ophitsend pamflet van een lokale Vlaams Blok-coryfee dat eenmalig en plaatselijk verschijnt hoort niet thuis in dit hoofdstuk.

In hoofdstuk vijf en zes komen de media aan het woord, m.n. de kranten Vooruit & De Morgen en Het Laatste Nieuws. Via een diepgaande inhoudsanalyse onderzoeken we de berichtgeving over het Vlaams Blok in beide kranten. Om ook hier bepaalde trends vast te stellen, hebben we krantenartikels die “Vlaams Blok” vermelden geselecteerd binnen elke verkiezingsperiode vanaf 1977. Uitzondering is de Europese verkiezing van 1979 waar het Vlaams Blok verstek liet gaan. In het kader van dit onderzoek definiëren we een verkiezingsperiode als een maand die voorafgaat aan elke verkiezing t.e.m. een week na de verkiezing.

Het doel van deze inhoudsanalyse is driedelig. Eerst stellen we een evolutie vast in de berichtgeving over het Vlaams Blok van elke krant apart. Daarnaast vergelijken we deze berichtgeving tussen beide kranten. Tot slot koppelen we binnen elke verkiezingsperiode de berichtgeving terug naar de eigen positionering van het Vlaams Blok.

Deze inhoudsanalyse omvat twee grote delen. In het eerste luik gaan we na hoeveel artikels in Vooruit & De Morgen en Het Laatste Nieuws zijn verschenen, waarbij we artikels groeperen volgens de volgende kenmerken:

- de publicatiedatum van het artikel
- het soort artikel
- het belang van het Vlaams Blok in het artikel (centraliteit)
- de evaluatie van het Vlaams Blok in het artikel (teneur)
- de omvang van het artikel
- de plaats van het artikel in de krant

Het tweede luik is gewijd aan associaties met het Vlaams Blok in de berichtgeving van de kranten. Het betreft hier waarden, (sub)thema's, positioneringen t.o.v. andere partijen en andere (geladen) connotaties. Eerst geven we een globale top-25 van de meest vermelde associaties, gevolgd door een top-10 per krant en een top-10 per actor. Deze actor is een persoon (“bron”) die in een artikel een associatie maakt met het Vlaams Blok: de journalist zelf, het Vlaams Blok, een politieke concurrent of een andere persoon of groepering.

Vervolgens geven we een overzicht van de meest gemaakte globale associaties, uitgesplitst naar de actoren en de verkiezingsperiodes. Een aparte plaats reserveren we voor de thema's, die in het laatste deel gegroepeerd worden in 11 globale thema's: Vlaanderen & Brussel, vreemdelingen, veiligheid, corruptie, sociaal-economie, Europa, vrouw & gezin, ethiek, amnestie, onderwijs & cultuur en stad & gemeente. We stellen het belang van deze thema's vast in de berichtgeving over het Vlaams Blok: eerst via een globaal overzicht, vervolgens per actor en tot slot per verkiezing.

We hebben van de leesbaarheid van deze scriptie een prioriteit gemaakt. Zo hebben we de tekst opgedeeld in paragrafen om ademruimte te creëren tijdens het lezen. Verder hebben we de scriptie rijkelijk geïllustreerd met afbeeldingen, tabellen en grafieken. De keerzijde van de medaille is het grote aantal pagina's.

DEEL 1: HET VLAAMS BLOK

Hoofdstuk 1. Het Vlaams Blok als partij

Dit hoofdstuk is volledig gewijd aan de partij Vlaams Blok. Eerst behandelen we de ontstaansgeschiedenis en de evolutie van de partij. We gaan ook dieper in op de oorzaken van de opkomst van het Vlaams Blok. Het Vlaams Blok bestaat ruim 20 jaar en heeft intussen deelgenomen aan 14 verkiezingen; in een beknopt overzicht worden de resultaten van de partij gegeven. Verder komen het programma en de structuur van de partij aan bod. Deze structuur is tweeledig: enerzijds is er de hiërarchische structuur van nationaal tot lokaal niveau, anderzijds het organigram van de partij. In het deel over de functionarissen van het Vlaams Blok bespreken we de recrutering van de functionarissen, de stromingen binnen de partij en het profiel van de huidige Vlaams Blok-parlementairen. Daarna geven we een overzicht van de bevriende organisaties in de rechts-radical Vlaamse beweging. Vervolgens worden de partijcongressen en -colloquia kort behandeld. Tot slot bespreken we bondig de communicatiemiddelen van het Vlaams Blok: gedrukte en audiovisuele media, Internet, gadgets, meetings en acties en *free publicity*.

1.1. Opkomst, groei en doorbraak van het Vlaams Blok

Na de Tweede Wereldoorlog denken een groep Vlaams-nationalisten, collaborateurs en oostfronters met heimwee terug aan de Duitse bezetting. Onmiddellijk na de bevrijding proberen ze zich te organiseren in politieke partijtjes met één streefdoel: amnestie voor veroordeelde collaborateurs (Gijssels, 1992; Seberechts, 1992). De belangrijkste anti-repressiepartijen zijn de Vlaamse Concentratie en de Christelijke Vlaamse Volksunie (Delwit, De Waele & Rea, 1998; <http://www.vlaams-blok.be>).

In 1954 wordt de Volksunie formeel opgericht als behoeder van het Vlaams-nationalisme. Hoog op de agenda staat de “*likwidatie der repressie en epuratie*” en “*amnestie*” (Seberechts, 1992). De partij wil in de voetsporen treden van de Franse politicus Pierre Poujade, door zowel katholieke als liberale kiezers uit de middenklasse voor de Vlaamse zaak te winnen. Daarmee is de Volksunie de eerste “doorbraakpartij” in België; met succes weet ze zich te mengen in het traditionele partijenkartel van katholieken, liberalen en socialisten (Elbers & Fennema, 1993).

Tegelijk met de electorale opmars van de partij wint de democratische tendens binnen de Volksunie aan belang (Gijssels, 1994). De centrum-linkse oriëntering is echter een doorn in het oog van de rechts-radical groeperingen die sinds de jaren vijftig aan de rand van de Volksunie vegeteren: Were Di, Voorpost, Vlaamse Militanten Orde, Protea,... (Gijssels, 1992, Van Doorslaer, 1992)

In 1971 komt het tot een breuk tussen de Volksunie en haar radicaal-nationalistische vleugel, als VU-voorzitter Vander Elst stelt dat de Volksunie een beleidspartij dient te worden (Wienen, 1997). Als gevolg van deze strategie besluit de partijtop de Vlaamse Militanten Orde (VMO) te ontbinden. De VMO en Were Di worden hierdoor geïsoleerd en Dillen en andere hardliners zien zich gedwongen zich uit de actieve politiek terug te trekken. Zij verzamelen zich rond het tijdschrift *Dietsland-Europa* (Govaert, 1992; Elbers & Fennema, 1993). Het belet hen niet om een soort buitenparlementaire oppositie te voeren tegen de Volksunie, o.a. tegen de welwillende houding van de partij t.o.v. de depenalisering van abortus (Govaert, 1992).

In 1977 stapte de Volksunie voor het eerst in een regeringsmeerderheid. Als regeringspartner ondertekent de partij het Egmontpact, het begin van de drieledige gewestvorming. De reactie blijft

niet uit; de rechterzijde van de Vlaamse beweging organiseert felle oppositie tegen dit “ondermaatse” akkoord (Govaert, 1992; Delwit, e.a., 1998). Vooral twee communautair geladen punten oogsten felle kritiek: de uitbreiding van de faciliteiten in de Brusselse periferie en de erkenning van Brussel als derde gewest (Govaert, 1992).

De anti-Egmont-hetze resulteert in twee nieuwe (extreem-)rechtse partijen: de Vlaams Nationale Partij (VNP) en de Vlaamse Volkspartij (VVP), in 1977 kort na elkaar opgericht door een aantal oudgedienden van de Volksunie. Karel Dillen komt aan het hoofd van de VNP; Lode Claes wordt VVP-voorzitter. Dit verdeelt extreem rechts in twee kampen (Gijssels, 1992; Van Doorslaer, 1992; Delwit, e.a., 1998; <http://www.vlaams-blok.be>). Er is aanvankelijk een derde partij in het spel: de Vlaamse Republikeinse Partij (VRP) van Wim Verreycken. Kort na haar ontstaan sluit ze echter aan bij de VNP (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

Voor de wetgevende verkiezingen van 1978 sluiten de VNP en de VVP onder impuls van de achterban een kartel: het Vlaams Blok. Deze nieuwe radicaal-Vlaamse partij sluit aan bij de traditie van de Vlaams-nationalistische beweging tijdens het interbellum, vertolkt door de Frontpartij en later het Vlaams Nationaal Verbond (VNV) o.l.v. Staf De Clercq. Na de Tweede Wereldoorlog is het VNV verbrand. De beweging verdwijnt van het toneel en ook voor de opvolger, de Vlaamse Concentratie, valt het doek in 1949 (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Delwit, e.a., 1998).

De verkiezingsuitslag is een verrassing: oud-senator Lode Claes valt in Brussel buiten de prijzen, nieuwkomer Karel Dillen daarentegen verovert een zetel in Antwerpen en tegelijk ook de macht over het Vlaams Blok. Kort na de verkiezingen valt het kartel uit elkaar; onder impuls van Lode Claes verwerft de VVP terug zijn autonomie. De partij moet haar nationalistische vleugel echter prijsgeven aan de VNP, die eind mei 1979 definitief de naam *Vlaams Blok* aanneemt. De partij van Lode Claes zal enkel nog deelnemen aan de Europese verkiezingen van 1979, zonder succes (Govaert, 1992; Dewinter & Van Overmeire, 1993; Delwit, e.a., 1998).

Vanaf het midden van de jaren zeventig maakt het extreem rechtse gedachtengoed opgang bij een nieuwe generatie studenten. De radicalen van het Katholiek Vlaams Hoogstudenten Verbond (KVHV), de Nationalistische Studenten Vereniging (NSV) en het Nationalistisch Jong Studenten Verbond (NJSV) leveren de nodige jonge kaders aan het Vlaams Blok (o.a. Antwerps NSV-praeses Filip De Winter), maar zorgen daarnaast ook voor een ideologische bijsturing. Het nieuw-rechtse gedachtengoed breekt baan (Van Doorslaer, 1992; Vos, 1992).

Anno 1979-1983 overheersen oude thema's het partijprogramma: solidarisme, volksnationalisme, Dietsland, amnestie, abortus en gezin, en, als allesoverheersend programmapunt, de onafhankelijkheid van de Vlaamse natie. Na 1984, onder invloed van de jonge kaders, maken deze thema's plaats voor een campagne tegen “niet-Europese” gastarbeiders. Vanaf dan begint het Vlaams Blok aan een gestage opgang (Van Doorslaer, 1992).

1.2. Oorzaken van de opkomst van het Vlaams Blok

Volgens Swyngedouw (1992b) is de opkomst van het Blok geworteld in de sociaal-economische veranderingen van de crisisjaren 1974-1985. De sociale uitsluiting in een duale samenleving zou samen met culturele evoluties geleid hebben tot nieuwe waardenoriëntaties, die de belangrijkste oorzaken voor het electorale succes van het Vlaams Blok zouden vormen in de periode van 1980 tot 1991.

Na de gouden jaren zestig treft de economische crisis vooral de lagere klasse en de lagere middenklasse. Voor velen ontstaat er een preciaire arbeidssituatie, die ook in de hand wordt gewerkt door de technologische revolutie (Swyngedouw, 1992b). Flexibele vormen van arbeidsorganisatie en deregularisering op de arbeidsmarkt, globalisering, afbrokkeling van traditionele industriële sectoren en van de klassieke arbeidersbeweging, effectief loonverlies, werkloosheid,... vormen een voedingsbodem voor een fundamenteel wantrouwen tegen de regering, de traditionele partijen en de politiek in het algemeen (Swyngedouw, 1992b; Bijttebier, Butenaerts, Deschouwer, Elchardus, Gaus, Houttekier, Huyse, Neels, Swyngedouw & Vanderkindere, 1992).

Deze evoluties gaan ook samen met de culturele segmentering in de maatschappij. Volgens Swyngedouw (1992b) veranderen de dominante waarden in de Vlaamse samenleving samen met de opkomst van de neoliberale ideologie en de voortschrijdende individualisering. Ontkerkelijking en ontzuiling werken in combinatie met de opkomst van de massacultuur het sociale isolement in de hand. Als reactie gaat dat deel van de bevolking dat door de crisis het zwaarst is getroffen streven naar het herstel van de verloren gegane zekerheden, vooral op materieel vlak, maar ook op ideologisch-ethisch vlak. De ruggengraat van het Vlaams Blok-electoraat wordt dan ook gevormd door de lagere klasse en de lagere middenklasse (Swyngedouw, 1992b).

Raes (1992) en Bijttebier (e.a., 1992) treden Swyngedouw (1992b) bij in zijn "crisis"-theorie. Door de economische en sociale stagnatie maakt solidariteit plaats voor egoïsme en afgunst. Men gaat op zoek naar een ander cultureel "wij", dat niet langer steunt op economische identiteiten, maar op concretere categorisering, zoals taal, bloed, volk en natie. Volgens Raes (1992) vinden hier de xenofobe en racistische attitudes, die zo essentieel zijn voor het succes van het Vlaams Blok, hun oorsprong.

Door het veranderende waardenpatroon vinden de lagere sociale klassen aansluiting bij de op etniciteit gesteunde superioriteitsboodschap van het Vlaams Blok (Raes, 1992; Swyngedouw, 1992b). Volgens Swyngedouw (1992b) speelt de partij niet alleen in op de waardenontwikkelingen, ze stimuleert die ook. Zo worden migranten en politieke vluchtelingen voorgesteld als concurrenten op de arbeids- en woningmarkt. Daar tegenover staat de boodschap van het Vlaams Blok dat het etnisch lidmaatschap recht geeft op een voorkeursbehandeling in alle domeinen van het maatschappelijke leven. Tegelijk schuift men een utopie naar voren: als de migranten verdwenen zijn, zal het beter gaan (Swyngedouw, 1992b).

Bijttebier (e.a., 1992) sluit hierbij aan. Het traditionele vijandbeeld van de arbeider, het Kapitaal, is vervaagd. Het Vlaams Blok maakt hier handig van gebruik door de introductie van een nieuw vijandsbeeld: de migrant en de islam. Ook het gedachtengoed over veiligheid en orde vinden hier een geschikte voedingsbodem. Gevolg is dat het populistische programma van het Vlaams Blok steeds

meer weerklank krijgt in voormalige socialistische bastions en kansarme wijken (Bijttebier, e.a., 1992; Swyngedouw, 1992b).

Bovendien vindt de boodschap van het Vlaams Blok ook gehoor binnen de middenklasse, o.a. bij kleine bedienden, ambtenaren, kleine zelfstandigen, politie, leerkrachten en ondernemers. De partij beschikt ook over aanhang in de upper-class-wijken, zoals Brasschaat, Schoten en Kapellen. Enig (cultureel) racisme is hier niet vreemd aan. Toch kan niet alles teruggevoerd worden op het vreemdelingenprogramma van het Vlaams Blok: ook de harde aanpak van de kleine en grote criminaliteit, de felle kritiek op de “ontsporing van de politieke zeden”, het separatisme en het anti-abortusstandpunt trekken kiezers aan (Bijttebier, e.a., 1992; Swyngedouw, 1992b).

1.3. Verkiezingsresultaten van het Vlaams Blok

De electorale opmars van het Vlaams Blok situeert zich in de periode vanaf 1987. Vóór dit eerste doorbraakjaar neemt het Vlaams Blok deel aan vijf verkiezingen maar de partij breekt geen potten. In 1978 verwerft Karel Dillen een kamerzetel in het arrondissement Antwerpen. Daarnaast behaalt het Vlaams Blok ook twee Antwerpse provincieraadszetels. Dillen kan zijn zetel behouden in 1981 en 1985. Tussendoor, in 1982, krijgt het Vlaams Blok twee vertegenwoordigers in de Antwerpse gemeenteraad. De Europese verkiezingen van 1984 leveren geen zetel op. Samengevat kunnen we stellen dat het electoraal zwaartepunt bij elk van deze verkiezingen in Antwerpen ligt (Govaert, 1992; Dewinter & Van Overmeire, 1993; Haelsterman & Abramowicz, 1997; Wienen, 1997).

Tabel: Aantal verkozenen per verkiezing

	K	S	V	B	E	G	P
17.12.1978	1	0					2
10.06.1979					-		
08.11.1981	1	0					
10.10.1982						2	
17.06.1984					0		
13.10.1985	1	0					2
13.12.1987	2	1					4
09.10.1988						23	
18.06.1989				1	1		
24.11.1991	12	6					36
12.06.1994					2		
09.10.1994						204	34
21.05.1995	11	5	17	2			
13.06.1999	15	6	20	4	2		
08.10.2000						457	54

K = Kamer; S = Senaat; V = Vlaanderen; B = Brussel;

E = Europees; G = Gemeente, P = Provincie

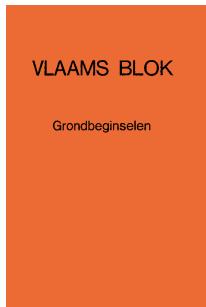
In 1987 gaat het Vlaams Blok opnieuw vooruit, vooral in het kanton Antwerpen, waar de partij 10,1% van de stemmen behaalt. Karel Dillen gaat naar de Senaat; de jonge kaders Gerolf Annemans en Filip Dewinter naar de Kamer. Als bonus krijgt het Vlaams Blok 4 zetels in de Antwerpse provincieraad. Een jaar later verwerft het Vlaams Blok 23 gemeenteraadszetels, waarvan 10 in Antwerpen. De partij breekt ook door in de Antwerpse regio, met uitlopers naar Sint-Niklaas, Lokeren en Gent. Het begrip *Zwarte Zondag* is geboren. In 1989 krijgt het Vlaams Blok ook een zetel in het Europees Parlement en een in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. Nu is de partij op alle fronten vertegenwoordigd (Govaert, 1992; Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997; Haelsterman & Abramowicz, 1997).

1991 betekent een dijkbreuk: het Vlaams Blok klimt naar 12 kamer- en 6 senaatszetels. Ook het aantal VB-provincieraadsleden neemt spectaculair toe. Opnieuw schiet de partij de hoofdvoel af in Antwerpen: een derde van de Antwerpse kiezers stemt op het Vlaams Blok (Govaert, 1992; Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997; Haelsterman & Abramowicz, 1997). Ook 1994 is een overwinningsjaar: naast Karel Dillen mag Frank Vanhecke naar het Europees Parlement. In

datzelfde jaar worden 204 VB-gemeenteraadsleden beëdigd, waarvan 18 in Antwerpen. In 1995 moet het Vlaams Blok een kamer- en een senaatszetel inleveren. De partij krijgt wel 17 mandaten in het Vlaams Parlement en een extra mandaat in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad (Wienen, 1997; Haelsterman & Abramowicz, 1997).

Na een electorale pauze van 4 jaar zet het Vlaams Blok de opmars verder in 1999 met winst op alle fronten. Dit resulteert in 4 extra kamerzetels, een extra senaatszetel, 3 extra zetels in het Vlaams Parlement en een verdubbeling van het zetelaantal in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. Ook de 2 Europese zetels blijven behouden. Het Vlaams Blok slaagt er echter niet in om de Vlaamse meerderheid te behalen in Brussel, toch een van de doelstellingen vóór de verkiezing. Ook 2000 is een jubeljaar voor het Vlaams Blok: de partij verwerft 457 gemeenteraadszetels. In Antwerpen, vooral in de districtsraden, strandt het Vlaams Blok op een zucht van de absolute meerderheid (<http://www.vlaams-blok.be>).

1.4. Programma van het Vlaams Blok

(Wienen, 1997: 25)

Het basisprogramma van het Vlaams Blok is vervat in het *Oranje Boekje* of *De Grondbeginselen van de Vlaams Nationale Partij*, later het Vlaams Blok (Spruyt, 1995; Wienen, 1997). Dit programma heeft in de loop der jaren een aantal wijzigingen ondergaan. De eerste uitgave dateert uit 1977 en verschijnt onder de titel *De Vlaams Nationale Partij: nationalistisch, solidaristisch, rechts*. Na de oprichting van het Vlaams Blok wordt het Oranje Boekje in 1980 heruitgegeven als de *Vlaams Blok Grondbeginselen*. Intussen verschijnen nog andere uitgaven, getiteld *Grondbeginselen. Manifest van het rechtse Vlaams-nationalisme*.

Regelmatig worden deze nieuwe edities aangepast aan de politieke actualiteit. De essentie van de oorspronkelijke tekst blijft echter behouden (Spruyt, 1995; Spruyt, 2000).

De *Grondbeginselen* bevatten een uiteenzetting van drie ideologische pijlers (nationalisme, solidarisme en ethische waarden) en een basisprogramma uitgaande van deze drie pijlers. Deze vormen de basis voor programmabrochures en programmaboeken, congresstukken en congresresoluties en het nationale partijblad (Spruyt, 1995). Deze *Grondbeginselen* vormen een quasi-heilige tekst. Zo mag men geen standpunten innemen die ingaan tegen deze beginselen (Vander Velpen, 1992; Spruyt, 2000).

Spruyt (1995) heeft op een systematische wijze onderzocht welke thema's het meest aan bod komen in programmateksten die voor het publiek beschikbaar zijn. Het onderzoek strekt zich uit over de periode 1980 – 1994 en behandelt 121 programmateksten.

Vaststellingen van Spruyt (1995):

- Er zijn zes hoofdthema's: Vlaanderen, vreemdelingen, ethiek, politiek, sociaal-economie en Europa.
- Twee thema's krijgen dubbel zoveel aandacht als de vier andere, namelijk Vlaanderen en vreemdelingen. Daarvan gaat de meeste aandacht naar Vlaanderen, in het bijzonder naar Vlaamse onafhankelijkheid.

Tabel: Totale aandacht per thema

THEMA	AANTAL TEKSTEN	AANTAL PAGINA'S	AANTAL AUTEURS
Vlaanderen	28	700	21
Vreemdelingen	21	600	14
Ethiek	17	354	10
Politiek	14	224	12
Sociaal-economie	17	284	12
Europa	24	331	22

- Bijna drie vierde van de teksten zijn verschenen in de jaren negentig (1990 – 1994): 83 tegenover 38 in de jaren tachtig (1980 – 1989).
- De programmateksten zijn geschreven door 55 verschillende auteurs, waarvan 33 slechts een enkele tekst neerpendeden. Gerolf Annemans en Filip Dewinter zijn het productiefst met respectievelijk 11 teksten en 10 teksten.
- De invloed van Annemans op het VB-programma is veel groter dan die van Dewinter: terwijl Dewinter hoofdzakelijk anti-vreemdelingenprogramma's heeft geschreven (7 teksten van de 10), is Annemans actief rond alle programmathema's.

Deze thema's worden in het volgende hoofdstuk uitgebreid toegelicht.

1.5. Structuur van het Vlaams Blok

1.5.1. Vlaamse structuren

Volgens Bijttebier (e.a., 1992) en Haelsterman en Abramowicz (1997) is de lokale verankering van het Vlaams Blok één van haar grote sterkten. In de jaren tachtig groeit de partij vooral in Antwerpen, Oost-Vlaanderen en Brabant. Na de forse zege in 1991 richt het Vlaams Blok nieuwe afdelingen op in onontgonnen gebied, nl. in Limburg en West-Vlaanderen. Daarmee is het Vlaams Blok in heel Vlaanderen tot op arrondissementeel niveau georganiseerd (Vander Velpen, 1992). Nu heeft het Vlaams Blok een hiërarchische structuur, gaande van gemeentelijke afdelingen en kernen over provinciale en arrondissementele secretariaten tot het nationale partijsecretariaat (Spruyt, 1995; Dewinter & De Man, 1995).

De afdelingen hebben als taak contact te onderhouden met de plaatselijke partijleden, militanten en sympathisanten via vergaderingen, spreekbeurten, debatten en feestjes. Daarbij wordt gezorgd voor propagandastands die bevolkt moeten worden door *“bekwame, ideologisch geschoolde en verzorgd geklede partijmilitanten. [...] Zij komen immers in contact met het publiek en vertegenwoordigen op dat moment onze partij.”* (Dewinter, geciteerd in Spruyt, 1995)

Het rechtstreekse contact met de burger is immers primordiaal. Zo eist het Vlaams Blok van zijn mandatarissen dat ze in contact blijven met hun achterban, die drie groepen behelst. Naast de electorale achterban (de kiezers) krijgen de politieke achterban (de leden en militanten van de afdelingen) en de ideologische achterban (de militanten van de buitenparlementaire groepen) de nodige aandacht: *“Het behoort tot de opdracht van elke mandataris om zich in te laten met de afdelingswerking. Zoniet bestaat de mogelijkheid dat zij, net zoals de andere partijen nu meemaken, elk contact verliezen met de burger of zelfs met het partijlid. Een isolatie, een ivoren-torenhouding, een*

daarmee gepaard gaande onwetendheid over de noden van onze kiezers, kunnen wij missen.” (Adviezen voor nieuwe mandatarissen, geciteerd in Spruyt, 1995)

1.5.2. Partijstructuur

Om de werking van de partijorganisatie in goede banen te leiden heeft het Vlaams Blok, net als andere politieke partijen, enkele organen en diensten met vast personeel. De meeste partij-organen kennen een v.z.w.-structuur, waarin steeds dezelfde namen opduiken van leden van de partijtop. Volgens Spruyt (1995) wil men zo beletten dat binnen het Vlaams Blok machtsstructuren ontstaan parallel met de partijtop.

PARTIJRAAD

De partijraad is statutair het hoogste beleidsorgaan van het Vlaams Blok, dat op de maandelijkse vergadering de algemene partijkoers bepaalt en de thema's van de congressen en kaderdagen vastlegt (Spruyt, 1995; Dewinter & De Man, 1995). In deze raad zetelen de leden van het partijbestuur, de VB-parlementsleden, een VBJ-afgevaardigde, de provincievoorzitters, per provincie een vertegenwoordiger van de provincieraadsleden, de arrondissementele voorzitters en een bijzonder vertegenwoordiger voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Spruyt, 1995).

PARTIJBESTUUR

Het partijbestuur vult de algemene politieke lijn in, die door de partijraad wordt uitgestippeld. Dit is het eigenlijke machtscentrum van het Vlaams Blok. Het partijbestuur bepaalt standpunten, verspreidt persmededelingen, organiseert nationale persconferenties en neemt het dagelijks beheer waar. In dit bestuur zetelen o.m. de verantwoordelijken van de organen en diensten van het Vlaams Blok (Govaert, 1992; Spruyt, 1995).

VLAAMS BLOK JONGEREN (VBJ)

Sinds 1987 beschikt het Vlaams Blok over een nationaal gestructureerde en militante jongerenorganisatie die alle leden van het Vlaams Blok tot en met 35 jaar groepeerd. De Vlaams Blok Jongeren-organisatie ontstond onder impuls van Filip Dewinter die de eerste voorzitter werd. De VBJ-voorzitter zetelt ook in het partijbestuur.

De Vlaams Blok Jongeren staan in voor de politieke en militante vorming van jonge nationalistische leden die later het kader van het Vlaams Blok zullen uitmaken: *“De Vlaams Blok Jongeren proberen op een eigentijdse manier de jongeren te mobiliseren en te werven voor het Vlaams Blok. Daarbij wordt veel aandacht geschonken aan die problemen waarmee vooral jonge mensen geconfronteerd worden: drugs, Aids, onderwijs, progressieve indoctrinatie,...”* (<http://www.vbj.org/>)

Intussen is de jongerenorganisatie sterk uitgebouwd met eigen afdelingen, publicaties, congressen en campagnes, die de moederpartij ondersteunen. Jaarlijks reiken de VBJ de Mosselprijs uit aan *“politici die zich ‘verdienstelijk’ hebben gemaakt op het vlak van de verwaarlozing van de Vlaamse belangen”*. Daarnaast neemt de organisatie deel aan de Dag van de Nationalistische Jeugd. Verder organiseren de VBJ elk jaar een week Zomeruniversiteit. Andere activiteiten zijn het Festival van de Rechtse Film en de 1 april-kranten. In 1994 verscheen *De Zorgen*, in 1996 *De Schandaard* en in 1998 *Het*

Nietsblad (<http://vbj.org/activiteiten.html>).

VERENIGING VAN VLAAMS BLOKMANDATARISSEN (VVBM)

Vanaf 1987 kent het Vlaams Blok een spectaculaire groei. Parallel daarmee neemt het aantal mandatarissen toe. Om de groei van de partij in goede banen te leiden wordt de Vereniging van Vlaams Blokmandatarissen opgericht in 1988, vlak na de eerste doorbraak bij de gemeenteraadsverkiezingen (<http://www.vlaams-blok.be>; Spruyt, 2000).

De VVBM staat in voor vorming en begeleiding van mandatarissen en voor het formuleren en coördineren van gemeenschappelijke standpunten (<http://www.vlaams-blok.be>). De mandatarissen worden ook ingeschakeld voor de globale politieke campagne van het Vlaams Blok; zo mobiliseert de VVBM geregeld gemeenteraadsfracties om bepaalde thema's op de agenda te plaatsen. Een van de stokpaardjes is amnestie (Spruyt, 2000). Via de maandelijkse *VVBM-Nieuwsbrief* worden de mandatarissen op de hoogte gehouden van de initiatieven van hun collega's (<http://www.vlaams-blok.be>; Spruyt, 2000). Daarnaast reikt de VVBM de nodige inhoudelijke en technische bouwstenen aan voor de verdere vorming van de mandatarissen (<http://www.vlaams-blok.be>).

De verkozen mandatarissen zetelen in gemeente- en provincieraaden, in de Kamer en de Senaat, in het Vlaams Parlement en in het Europees Parlement. Daarnaast heeft het Vlaams Blok volgens de Cultuurpactwetgeving ook recht op enkele zitjes in controle- en adviesorganen. De benoemde mandatarissen zetelen in de beheerraden van o.a. de VRT, het BLOSO, de Cultuurpactcommissie, verschillende culturele organen en OCMW's (Spruyt, 1995; Dewinter & De Man, 1995). Alle mandatarissen zijn verplicht om het *Charter van de Vlaams-Blokmandataris* te ondertekenen, waardoor ze beloven het VB-programma te verdedigen en hun mandaatsverplichtingen na te komen (Spruyt, 1995; Spruyt, 2000).

NATIONALISTISCHE OMROEPSTICHTING (NOS)

Als politieke derde beschikt het Vlaams Blok jaarlijks over een aantal zenduren op radio en televisie. De Vlaams Blok-derdenprogramma's worden geproduceerd door de Nationalistische Omroepstichting; het eerste ging in 1983 op antenne. Het aantal zenduren wordt berekend op basis van het aantal zetels die de partij in het Vlaams Parlement bezet (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Spruyt, 1995). Zie ook 1.9.2.

NATIONALISTISCH VORMINGSINSTITUUT (NVI)

De Dienst Vorming of het Nationalistisch Vormingsinstituut (NVI) staat sedert 1987 in voor de vorming van kaderleden en militanten van het Vlaams Blok. De politieke kaderschool organiseert jaarlijks verschillende kadervormingssessies. Maandelijks geeft zij ook het *Infoblad Dienst Vorming* uit (<http://www.vlaams-blok.be>; Spruyt, 1995; Dewinter & De Man, 1995). Daarnaast stelt de Dienst Vorming het *Vlaams Blok Politiek Zakboekje* samen en brochures met adviezen voor de mandatarissen (Spruyt, 2000).

DIENST ORGANISATIE

De Dienst Organisatie is verantwoordelijk voor de goede werking van de verschillende partijgeledingen. Samen met het NVI deelt deze dienst organisatorische en praktische richtlijnen

mee aan partij kaderleden. De dienst is eveneens verantwoordelijk voor manifestaties en campagnes van de partij (<http://www.vlaams-blok.be>).

STUDIEDIENST

De studiedienst bereidt de partijstandpunten voor. Zij maakt ook dossiers, nota's en brochures over politieke en maatschappelijke onderwerpen. Binnen de dienst zijn er verschillende secties, naargelang het onderwerp (<http://www.vlaams-blok.be>; Dewinter & De Man, 1995).

MAANDBLAD

Vlaams Blok Magazine is het maandblad van de partij (cf.1.9.1).

JURIDISCHE DIENST

De Juridische Dienst geeft de partij juridisch advies, vooral inzake “*de desinformatiecampagnes tegen het Vlaams Blok*” (<http://www.vlaams-blok.be>; Dewinter & De Man, 1995).

DIENST PROPAGANDA

De Dienst Propaganda staat voor heel Vlaanderen in voor de organisatie van verkoop- en propagandastands. Verder verzorgt hij de verspreiding van alle publicaties van het Vlaams Blok (<http://www.vlaams-blok.be>). In de jaren tachtig vervult de militantenwerking Jongeren Aktief deze taak (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

NATIONAAL SECRETARIAAT

Het zenuwcentrum van het Vlaams Blok bevindt zich op het Madouplein te Brussel (Sint-Joost-ten-Node). Het Nationaal Secretariaat coördineert en structureert de interne werking van de partij, in samenwerking met de organisatieverantwoordelijke Filip Dewinter. Het takenpakket bestaat uit: ledenadministratie, financieel en administratief beheer van de partij, redactie van de nationale tijdschriften en organisatie van de nationale activiteiten. Het Vlaams Blok beschikt ook over een secretariaat in ieder arrondissement. De Dienst Organisatie coördineert de werking van deze dertien arrondissementele secretariaten (<http://www.vlaams-blok.be>).

1.6. Functionarissen en militanten van het Vlaams Blok

1.6.1. Recruitering van functionarissen en militanten

Het Vlaams Blok is de eerste tien jaar hoofdzakelijk een vrijwilligersorganisatie, sterk afhankelijk van bevriende groeperingen (cf. 3.7.1). Pas vanaf 1988 worden de partijstructuren sterk uitgebouwd en komt de professionalisering van het partij kader goed op gang. Naarmate het Vlaams Blok kiezers wint, wint de partij ook aan leden, afdelingen en mandatarissen (Spruyt, 1995). Zo organiseert de partij vanaf 1990 groots opgezette ledenwervingscampagnes: in 1990 *Zeggen wat u denkt*, in 1992 *Ze hebben het weer niet begrepen* en in 1993 *Open uw ogen*. Deze pamfletcampagnes moeten ook de “persboycot” doorbreken, door de kiezers rechtstreeks aan te spreken.

Ook het aantal mandatarissen en betaalde werknemers groeit per verkiezing (Spruyt, 1995). Zowat allemaal zijn ze afkomstig uit bevriende groepen in de radicale rechterzijde van de Vlaamse beweging: NSV, Voorpost, Were Di en de VMO, en, in mindere mate, de VNJ, het Sint-Maartensfonds, Hertog Jan van Brabant en Broederband (Spruyt, 1995; Spruyt, 2000). Toch stelt de

partij strenge eisen: spreekvaardigheid en dossierkennis primeren, naast de juiste ideologische overtuiging (Spruyt, 1995). Terwijl de honderdduizenden kiezers van het Vlaams Blok uit de meest diverse middens komen, hebben de mandatarissen en kaderleden bijgevolg vaak een specifieke achtergrond (Spruyt, 2000).

De meerderheid van deze bevriende organisaties delen dezelfde waarden en strijdpunten als het Vlaams Blok: Vlaamse onafhankelijkheid, een Grootnederlandse unie, amnestie voor veroordeelde collaborateurs, verdediging van het Westen en strijd tegen abortus en tegen het communisme (Haelsterman & Abramowicz, 1997; Delwit, e.a., 1998). Zo worden de twee grote leidmotieven binnen het Vlaams Blok –het radicale Vlaams-nationalisme en het eerder xenofobe discours– ook uitgedragen door Voorpost, Were Di, de VMO en de NSV (Delwit, e.a., 1998).

Deze bevriende Vlaamse groeperingen komen verder ruim aan bod in 1.7.

1.6.2. Stromingen binnen de partij

Haelsterman en Abramowicz (1997) stellen dat de partijleiding bestaat uit verscheidene politieke stromingen: een katholieke en ultraliberale op sociaal-economisch vlak (geleid door Alexandra Colen), een nationalistische van de *Derde Weg* (de jonge generatie geleid door Filip Dewinter en Roeland Raes) en een virulent flamingant-nationalistische (geleid door de “oude garde”, met o.a. Karel Dillen).

Een belangrijke rol speelt de *Derde Weg*, een intellectuele beweging van nieuw-rechts die op politiek vlak streeft naar een derde weg tussen kapitalisme en socialisme. Op deze weg is er geen plaats voor niet-Europese vreemdelingen, omdat “*de buiten-Europese mens een ander temperament heeft*” (Vos, 1992; Elbers & Fennema, 1993). Inspiratiebonnen zijn de Franse *Nouvelle Droite* (Alain de Benoist) en de Italiaanse *Nueva Destra* (Julius Evola), naast Nietzsche en Spengler (Elbers & Fennema, 1993).

In het *nature-nurture*-debat legt nieuw-rechts een sterke nadruk op de natuur: de moderne sociobiologie heeft aangetoond dat de maatschappij geregeerd wordt door het recht van de sterkste en dat dit historisch gezien ook goed is. Demografische factoren zouden bepalend zijn voor de geschiedenis van een volk. Belangrijk is dat deze nieuwe generatie in het Vlaams Blok naar intensievere samenwerking streeft met andere extreem rechtse (“racistische”) politieke partijen in Europa (Elbers & Fennema, 1993).

De dominantie van deze *Derde Weg* heeft geleid tot enkele breuken in de partij. Zo is er een kloof ontstaan tussen de traditionele achterban gegroepeerd rond Karel Dillen en de nieuwe generatie. Daarnaast zijn enkele gematigde nationalistenvan, die zich minder in de partijkoers konden vinden, uit het Vlaams Blok gestapt om nieuwe partijtjes op te richten (Elbers & Fennema, 1993, Spruyt, 1995).

Belangrijk is de rol van het Nationalistisch Vormingsinstituut (NVI), dat instaat voor de kadervorming. Volgens Delwit (e.a., 1998) weegt vooral de Franse *Nouvelle Droite*-strooming door in deze vorming. Zo zou het Vlaams Blok een groot belang toekennen aan culturele hegemonie, gebaseerd op de theorie van Antonio Gramsci.

Inmiddels lijkt het evenwicht tussen het vreemdelingentema en het Vlaams-nationalisme hervonden. Veelzeggend is een uitspraak van Vlaams Blok-kamerlid Gerolf Annemans, een

overgangsfiguur die sympathiseert met de *Derde Weg*, maar die zijn roots als flamingant laat primeren: “*Mustafa die schapen slacht in zijn badkuip is mijn ergste vijand niet. Mijn ergste vijand is de Belgische staat.*” (Annemans, 1988, geciteerd in Elbers & Fennema, 1993). Ook de slogan “*Eigen volk eerst*” illustreert de symbiose tussen de Vlaamse zaak en het anti-immigratiestandpunt van de partij (Elbers & Fennema, 1993).

1.6.3. Profiel van de Vlaams Blok-parlementairen.

In dit deel onderzoeken we het profiel van de VB-parlementairen: geslacht, leeftijd, opleiding en antecedenten in de Vlaamse Beweging. Het Vlaams Blok telt 46 parlementsleden, verspreid over het Vlaamse, federale, Brusselse en Europese parlement. Drie parlementairen beschikken over een dubbelmandaat: Vlaams-Brussel of Vlaams-Senaat.

GESLACHT

Mannen hebben een duidelijk overwicht in de VB-fracties:

- Vrouwen zijn ondervertegenwoordigd in de VB-fracties met een aandeel van 6 op 46.
- In het Vlaams Parlement en de Senaat vullen VB-vrouwen een vijfde tot een zesde van de zitjes (resp. 4 op 22 en 1 op 6).
- In de Kamer gaat slechts 1 van de 15 VB-mandaten naar een vrouw.
- In het Brussels en het Europees Parlement zijn de VB-vrouwen zelfs afwezig.

Tabel: Verdeling van Vlaams Blok-parlementairen naar geslacht

PARLEMENT	MANNEN	VROUWEN
Vlaams Parlement	16 (+2)	4
Kamer	14	1
Senaat	4 (+1)	1
Brussels Parlement	4	0
Europees Parlement	2	0
Totaal	40	6

LEEFTIJD

De Vlaams Blok-parlementair is relatief jong:

- De baby-boomgeneratie vormt het leeuwendeel van de VB-parlementairen, met een aandeel van 33 op 46.
- De gemiddelde leeftijd is 44 à 45 jaar (geboortejaar 1956); de mediaan ligt op het geboortejaar 1955.
- De twee oudste VB-vertegenwoordigers zijn geboren in 1925; de jongste is geboren in 1969.

Tabel: Verdeling van Vlaams Blok-parlementairen naar leeftijd

PARLEMENT	°<1940	°<1950	°<1960	°<1970
Vlaams Parlement	3	5	6 (+1)	6 (+1)
Kamer	0	3	6	6
Senaat	0	1	1	3 (+1)
Brussels Parlement	0	0	2	2
Europees Parlement	1	0	1	0
Totaal	4	9	16	17

OPLEIDING

De Vlaams Blok-parlementair heeft een hoog opleidingsniveau:

- 23 parlementairen hebben een universitair diploma; 9 parlementairen hebben een graduaatsdiploma of hebben normaalschool gevolgd.
- 14 parlementairen hebben een rechtendiploma op zak; 3 parlementairen studeerden af in de Politieke en Sociale Wetenschappen.
- 2 VB-parlementairen mogen zich doctor noemen.

ANTECEDENTEN IN DE VLAAMSE BEWEGING

Verscheidene VB-parlementairen hebben hun sporen verdiend in de Vlaamse Beweging. De grootste kweekvijver vormt Nationalistische Studenten Vereniging/Nationalistisch Jong Studenten Verbond (NSV/NJSV), dat minstens twaalf VB-parlementairen afleverde. Enkele parlementsleden hebben ook een verleden (of heden) in het Katholiek Vlaams Hoogstudenten Verbond (KVHV), het Vlaams Nationaal Jeugdverbond (VNJ), het Taalactiekomitee (TAK), de Vlaamse Militanten Orde (VMO), Voorpost en Were Di. Ook organisaties als het Sint-Maartensfonds, Hertog Jan van Brabant en Broederband kunnen rekenen op een vertegenwoordiger in een van de parlementen. Tot slot hebben enkele VB-parlementairen vroeger gemiliteerd bij de Volksunie.

1.7. De Vlaamse relaties van het Vlaams Blok

Het Vlaams Blok maakt deel uit van de Vlaamse Beweging; een economische, sociale, politieke en culturele emancipatiebeweging met zowel linkse als rechtse, gematigde als radicale stromingen, die variëren van taalflamingantisme tot het streven naar Vlaams zelfbestuur (Spruyt, 1995).

Binnen deze beweging maakt het Vlaams Blok deel uit van de rechts-radical Vlaams-nationalistische stroming, die streeft naar Vlaamse onafhankelijkheid. Zo werpt het Vlaams Blok zichzelf in de *Grondbeginselen* op als “de stem van het radicale Vlaams-nationalisme” of “de partijpolitieke vertegenwoordiger van het radicale, Vlaamse en Heel-Nederlandse nationalisme” (gecteerd in Spruyt, 1995). Het rechts-radical Vlaams-nationalisme is een politieke familie, die bestaat uit een politieke partij (het Vlaams Blok en enkele afscheuringen) en buitenparlementaire strijd- en vormingsgroepen (Spruyt, 1995). De belangrijkste groepen zijn Were Di, Voorpost, de VMO, de NSV en het VNJ (Vander Velpen, 1992; Gijssels, 1994; Spruyt, 1995).

Het Vlaams Blok recruteert hoofdzakelijk uit deze verwante groepen. Daarnaast delen partij en beweging ook ideeën, visies en standpunten. Toch trachten ze volgens Spruyt (1995, 42) hun autonomie te bewaren tegenover elkaar: “*Er is echter geen structurele verving. Dat wil zeggen dat er binnen de organen van het Vlaams Blok geen plaatsen zijn voorbehouden voor afgevaardigden van de bevriende groepen, wat in sommige andere partijen soms wel het geval is.*” Wel zou het Vlaams Blok belang hechten aan steun en erkenning van de ideologische achterban van bevriende groepen. Ze hebben een alarmbelfunctie ten aanzien van de partij, zonder zich te bemoeien met het programma (Spruyt, 1995; Spruyt, 2000). Gijssels (1992) ziet het anders. Volgens hem heeft het Vlaams Blok van meet af aan gefungeerd als paraplu voor extreem rechtse en neo-nazistische organisaties.

Vast staat dat de partij een groot belang hecht aan de medestanders binnen de Vlaamse Beweging: “*Naast de partijpolitiek is ongetwijfeld de niet-partijpolitieke beweging van even onschatbare waarde. Zij is meer dan nodig om de partijpolitiek, ook de Vlaams-nationale, een geweten te schoppen.*” (Lowie,

1995: 33). Ook de IJzerbedevaart en het Vlaams Nationaal Zangfeest spelen een belangrijke rol voor de partij (Lowie, 1995).

Volgens Spruyt (1995) kan men de rechts-radicalen Vlaams-nationalistische bewegingen indelen in drie grote groepen: jeugd- en jongerenverenigingen, groepen die zich toespitsen op de actuele politiek en nostalgici. Wij hanteren de typologie “toekomst”, “heden” en “verleden”.

1.7.1. Toekomst

Het VNJ, de NSV en het NJSV vormen de ideologische kweekvijvers van de rechts-radicalen Vlaams-nationale beweging (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Spruyt, 1995). Via actie, spel, avontuur en vorming willen zij hun leden “kameraadschappelijkheid” bijbrengen en hen vormen tot overtuigde nationalist. Ook binnen het KVHV leeft deze visie. Vele oud-leden blijven actief binnen het Vlaams-nationalisme, sommigen in het Vlaams Blok of de Volksunie, anderen buiten de partijpolitiek, zoals in de Vlaamse Volksbeweging (VVB) (Spruyt, 1995).

VLAAMS NATIONAAL JEUGDVERBOND (°1960)

Het Vlaams Nationaal Jeugdverbond (VNJ) is de Vlaams-nationale jeugdbeweging, ontstaan uit de fusie van verschillende Vlaams-nationalistische en flamingantische jeugdbewegingen. Ze stelt zichzelf voor als een eigentijdse jeugdbeweging die de traditie, gegroeid uit de Blauwvoeterie, wil voortzetten. Als lid van de Vlaamse Beweging streeft het VNJ naar een onafhankelijk Vlaanderen, gebaseerd op volgende peilers: een organische gemeenschap, volksbewustzijn, arbeid als dwingende sociale waarde, vrijheid en eerbied voor elke levensbeschouwing en vrijheid van volkeren als grondslag voor wereldsolidariteit. Het VNJ ziet zichzelf als een volledig zelfstandige organisatie (<http://members.nbci.com/vnjgent/wat.html>). Ze publiceert voor de leden het tweemaandelijks blad *Storm* en voor de leiding het blad *Leidraad* (Spruyt, 1995).

NATIONALISTISCHE STUDENTEN VERENIGING (°1976), NATIONALISTISCH JONG STUDENTEN VERBOND (°1982)

De Nationalistische Studenten Vereniging (NSV) is actief aan Vlaamse universiteiten en hogescholen. Het klein broertje, het Nationalistisch Jong Studenten Verbond (NJSV), opgericht door Filip Dewinter, richt zich op middelbare scholen. De NSV beschouwt zichzelf als een politieke studentenvereniging die volledig zelfstandig is van elke politieke partij. Wel neemt ze deel aan gemeenschappelijke acties binnen de Vlaamse Beweging, o.a. tegen de Belgische staat, de verfransing van Brussel en engelstalige reclame. Als politieke studentenbeweging verdedigt de NSV drie standpunten: de strijd voor een onafhankelijk Vlaanderen, het verzet tegen de “multiculturele eenheidsworst” en de eis voor amnestie (<http://www.studiant.be/nsv/>). Samen met het NJSV geeft ze het driemaandelijks tijdschrift *Branding* uit. Het blad is nationalistisch, solidaristisch, anti-marxistisch, anti-liberalistisch, anti-Belgisch, heel-Nederlands en vooral rechts (Brewaeys, 1992; De Moor, 1992). Tussen NSV en VBJ bestaat een vlotte doorstroming (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Spruyt, 1995).

KATHOLIEK VLAAMS HOOGSTUDENTEN VERBOND (°1902)

Het Katholiek Vlaams Hoogstudenten Verbond (KVHV) is een politieke studentenvereniging die zichzelf als ongebonden profileert (<http://www.kvhv.student.kuleuven.ac.be/vst.html>). De KVHV-activiteiten zijn gericht op het opbouwen van “kameraadschap”. De studentenvereniging legt de nadruk op haar Vlaams en christelijk karakter: ze ageert tegen veramerikanisering, multiculturalisme, de “Waalse diefstal”, de vrijmetselarij, het socialisme en het communisme. Daarnaast eist het KVHV amnestie (<http://www.student.rug.ac.be/kvhv/wie.shtml>). KVHV-Nationaal geeft *Ons Leven* uit; de invloedrijke Antwerpse afdeling verspreidt *TegenStroom* (<http://www.studiant.be/kvhv/>). De belangrijkste oud-KVHV’er in het Vlaams Blok is Gerolf Annemans (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

1.7.2. Heden

WERE DI (°1962)

Het Verbond van Nederlandse Werkgemeenschappen is als nationalistische denktank het intellect van het rechts-radical Vlaams-nationalisme (Spruyt, 1995). De organisatie werpt zich op als de ideologische bewaker van de partijlijn van het Vlaams Blok (Gijssels, 1994). De laatste jaren beperken de activiteiten zich vooral tot de uitgave van het maandblad *Dietsland-Europa*. Karel Dillen, oud- en ere-voorzitter van het Vlaams Blok, is de oprichter van Were Di en *Dietsland-Europa*. Ook Vlaams Blokmandatarissen Roeland Raes, Gerolf Annemans en Bart Laeremans werken mee aan het maandblad (Spruyt, 1995).

VOORPOST (°1976)

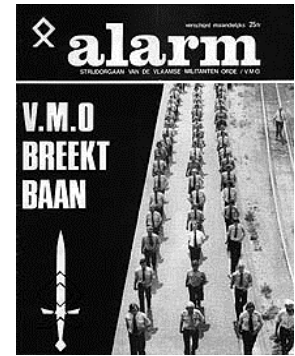
Voorpost is ontstaan als militante afsplitsing van Were Di. De heel-Nederlandse nationalistische actiegroep heeft afdelingen in Vlaanderen, Nederland, Zuid-Afrika en Frans-Vlaanderen (Spruyt, 1995, <http://www.voorpost.org/>). Daarbij benadrukt Voorpost haar autonomie: “*Voorpost is niet partijpolitiek-gebonden, niet gesubsidieerd en dus onafhankelijk. Statutair beoogt Voorpost de behartiging van de belangen van al wie kan worden beschouwd als te behoren tot de Nederlandse etnische gemeenschap.*” (<http://www.voorpost.org/>)

Drie doelstellingen staan voorop: een onafhankelijk Vlaanderen, een volksbewust (Rijks)Nederland en een Nederlandse federatie van Vlaanderen en Nederland binnen een “Europa der vrije volkeren”. Dit sterke Europa moet op het internationale vlak krachtig de eigen belangen verdedigen. Regelmatig voert Voorpost actie, o.a. voor de Vlaamse belangen, tegen de “Amerikaanse wegwerpcultuur”, tegen verengelsing, enz... (<http://www.voorpost.org/>). Voorpost geeft het driemaandelijks tijdschrift *Revolte* uit. Vlaams Blokkers Roeland Raes, Luk van Nieuwenhuysen en Francis van den Eynde verdienen hun sporen in deze actiegroep (Spruyt, 1995).

VLAAMS MILITANTEN ORDE (°1949 - †1983)

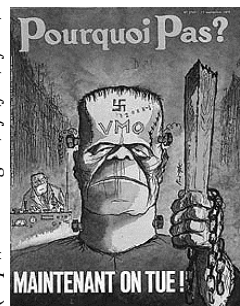
De Vlaamse Militanten Orde (VMO) is een nazaat van de Dietse Militanten Orde van Joris Van Severen. De groepering geeft het tijdschrift *alarm* uit. De VMO wordt in 1949 opgericht als een Vlaams-nationalistische propaganda- en actiegroep die bijeenkomsten van Vlaams-nationalisten moet beschermen (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Gijssels, 1994; <http://www.vvlg.be/tijd/defaultc.html>). De groepering militeert in de rand van de VU, die in 1958 besluit de VMO op te nemen in de partij. Toch blijft de VMO omstreden in VU-rangen, vooral na de invoering van het VMO-uniform: een grijs hemd en een zwarte das (<http://www.vvlg.be/tijd/defaultc.html>).

(<http://www.vvlg.be/tijd/feit/afbox/1971/07-02a.html>)

Ook het “*Politiek Basisprogramma*” van de VMO, dat bestaat uit elf punten, is controversieel. Daarin verwerpt de VMO de parlementaire democratie: “*Wij verzetten ons tegen iedere vorm van parlementaire democratie, daar deze, voornamelijk door de partijvorming die er onvermijdelijk mee samengaat, leidt tot een systeem waarin persoonlijke en partijbelangen de bovenhand krijgen op de volksbelangen.*” (geciteerd in Spruyt, 2000)

Omdat de VMO op eigen houtje acties onderneemt waarvoor de VU de politieke verantwoordelijkheid moet dragen, wordt de relatie tussen beide onhoudbaar: hun wegen scheiden in 1963. Tot 1971 blijven er echter banden bestaan tussen de VMO en de rechterzijde in de VU (<http://www.vvlg.be/tijd/defaultc.html>). Intussen legt de VMO een grote activiteit aan de dag. Zo is ze op zowat alle Vlaamse betogingen aanwezig en onderneemt vaak acties, bijvoorbeeld in de Voerstreek.

(<http://www.vvlg.be/tijd/feit/afbox/1971/07-02b.html>)

In september 1970 komt het in Brussel tot een gewelddadige botsing tussen plakploegen van het FDF en van de VU, met daarbij enkele VMO'ers. Een FDF'er sterft, wat de directe aanleiding vormt voor de ontbinding van de VMO op 12 juni 1971. Een groep ex-VMO'ers weigert dit te aanvaarden en sticht de nieuwe VMO. Het accent verschuift daarmee definitief naar extreem rechtse, anti-democratische en anti-linkse gewelddadige acties. In 1983 wordt de organisatie ontbonden na een gerechtelijke veroordeling als privé-militie. (<http://www.vvlg.be/tijd/defaultc.html>)

Het Vlaams Blok zelf kent aan de VMO een groot belang toe, eerst als ordediensten bij Vlaamse manifestaties, later als verzet “tegen linkse en communistische propaganda”. Daarnaast vermeldt de partij graag het opmerkelijkste wapenfeit van de VMO: “*De belangrijkste stunt van de nieuwe VMO is het in het geheim naar Vlaanderen overbrengen van het lijk van de in Oostenrijk begraven Cyriel Verschaeve.*” (Lowie, 1995: 33)

TAAL AKTIE KOMITEE (°1972)

Het Taal Aktie Komitee (TAK) ontstaat als radicale, jonge actiegroep die zich voornamelijk met taal- en amnestieacties bezighoudt. Het actierrein is de straat, waar het TAK d.m.v. straatagitatie en betogingen haar standpunten in de verf zet. De belangrijkste eis is de naleving van de taalwetten (<http://www.taalaktiekomitee.org/hoofd.htm>). Vaak komt het tijdens de

(<http://www.taalaktiekomitee.org/WAT/28tak.htm>)

taalgrenswandelingen tot rellen met de tegenpartij (waaronder *Action Fouronnaise*) en de ordediensten.

In de schoot van het TAK wordt de Vlaamse Republikeinse Beweging (VRB) opgericht, die ijvert voor een onafhankelijke Vlaamse republiek. Na Egmont groeit de beweging uit tot een Vlaamse Republikeinse Partij (VRP), die al gauw opgaat in de Vlaams Nationale Partij van Karel Dillen. Intussen gaat het TAK verder als autonome beweging. De TAK-leiding distantieert zich van elke politieke gebondenheid (<http://www.taalaktiekomitee.org/hoofd.htm>). Intussen is het TAK opgegaan in de Vlaamse Volksbeweging (VVB) Het tweemaandelijks tijdschrift *De Taktivist* maakt nu deel uit van de VVB-uitgave *Doorbraak* (<http://www.vvb.org/>).

'T PALLIETERKE

Het Vlaams-radicalen tijdschrift *'t Pallieterke* vormt het platform voor bewegingen en partijen die de Vlaamse onafhankelijkheid genegen zijn. Ook het Vlaams Blok heeft bevoorrechte relaties met het blad: partijkopstuk Gerolf Annemans schreef tijdens zijn studententijd vijf jaar lang een rubriek in het blad onder de pseudoniemen Iustinus en Dr. ius. Tinus van Bickschote (Spruyt, 2000). Ook Karel Dillen werkte mee aan het tijdschrift. Volgens Govaert (1992) staat *'t Pallieterke* gunstig t.o.v. het Vlaams Blok. Toch uit het blad af en toe kritiek op de klemtoon die het Vlaams Blok legt op het vreemdelingentema.

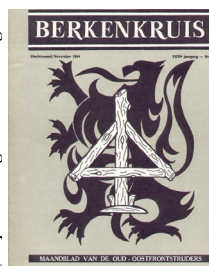
1.7.3. Verleden

De nostalgici concentreren zich op het Vlaams-nationale collaboratieverleden. Hun ledenbestand bestaat hoofdzakelijk uit ex-collaborateurs, ex-Oostfronters, repressieslachtoffers en hun familieleden. Dit ledenaantal is intussen sterk uitgedund. Een aantal van hen waren betrokken bij de oprichting van het Vlaams Blok; toch bezetten ze weinig posities in de partijstructuren (Spruyt, 1995). Hun voornaamste eis –onvoorwaardelijke en algemene amnestie– blijft wel op de politieke agenda, door tussenkomsten van het Vlaams Blok en de Volksunie.

BROEDERBAND (°1956)

Broederband groepeerde oud-VNV'ers en geeft het maandblad *Broederband* uit. Tot 1996 verschijnt ook het tijdschrift *De Schakel*, een contactorgaan tussen Vlaamse collaborateurs in Zuid-Amerika, onderling en met Vlaanderen (Spruyt, 1995; Spruyt, 2000).

SINT-MAARTENSFONDS (°1953), HERTOG JAN VAN BRABANT (°1980)

Het Sint-Maartensfonds verenigt oud-oostfronters en -Waffen-SS'ers en verspreidt het maandblad *Berkenkruis*. In 1980 ontstond een afsplitsing, Hertog Jan van Brabant, die een meer nationaal-socialistische koers volgt. Deze groepering geeft het maandblad *Periodiek Contact* uit (Vander Velpen, 1992; Spruyt, 1995). Deze tijdschriften cultiveren volgens Spruyt (1995) het oorlogsverleden en bepleiten een algemene en onvoorwaardelijke amnestie en een herwaardering van de nazistische ideologie.

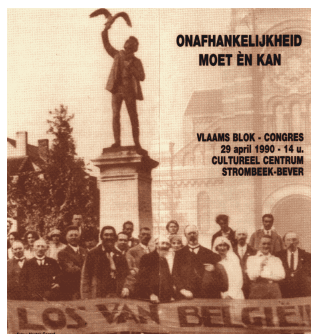
1.8. Congressen en colloquia van het Vlaams Blok

Het Vlaams Blok organiseert in principe jaarlijks een nationaal congres. Er bestaat echter een onderscheid tussen ideologische congressen en verkiezingscongressen. Verkiezingscongressen zijn eigenlijk propagandameetings, waarop het reeds bestaande programma wordt uitgedragen. Tijdens ideologische congressen daarentegen wordt het programma vernieuwd en uitgebreid (Spruyt, 1995). Deze congressen hebben volgens Spruyt (1995: 26) een grote invloed op het beleid van de partij: *“Zoals de Grondbeginselen vergelijkbaar zijn met een grondwet, hebben de congresresoluties het statuut van een wet; de meeste worden trouwens effectief omgezet in een wetsvoorstel.”* Ook de VBJ organiseren quasi-jaarlijks een congres. Daarnaast hebben twee colloquia van het NVI plaatsgevonden.

Opvallend is de klemtoon op traditionele thema's in de eerste jaren: Vlaamse onafhankelijkheid, Brussel als Vlaamse hoofdstad, solidarisme en nationalisme beheersen de Vlaams Blok-agenda. Het congres in 1984, gewijd aan het vreemdelingenthema, springt hier uit de band. Opvallend is ook dat in de jaren negentig andere thema's aan bod komen zoals gezin, criminaliteit, kansarmoede, democratie, tewerkstelling. Voor het volgende overzicht houden we enkel rekening met de ideologische congressen:

VB-CONGRES

- 1980 Naar Vlaamse onafhankelijkheid
- 1981 Brussel, hoofdstad van een onafhankelijk Vlaanderen
- 1982 Solidarisme en gemeentepolitiek
- 1984 Vreemdelingenproblematiek
- 1986 Nationalisme nu
- 1990 Onafhankelijkheid moet en kan
- 1991 De gezinspartij
- 1993 Criminaliteit: harde aanpak
- 1993 Arm Vlaanderen?
- 1996 Het volk beslist.
- 1996 Vlaanderen werkt!
- 1997 Stop corruptie. Propere handen!
- 1998 Brussel bevrijden
- 2000 Onze steden bevrijden
- 2001 De kracht van een overtuiging

(Wienen, 1997: 77)

(Wienen, 1997: 31)

(Annemans, e.a., 1998d: 44)

(<http://vbj.org/co1.html>)

(<http://vbj.org/co0.html>)

(<http://vbj.org/co6.html>)

VBJ-CONGRES

- 1987 Rechts zonder complexen
- 1989 Europa aan de Europeanen
- 1990 Naar een nieuw Europa
- 1990 Een andere jeugd, een ander ideaal
- 1991 SOS-Identiteit
- 1992 Weg met de politiek!?
- 1993 Vrij Vlaanderen Sterk Europa
- 1994 Baas in eigen hoofd
- 1995 Gedaan met België
- 1997 Een halt aan corruptie
- 1999 Strijd voor identiteit

NVI-COLLOQUIUM

- 1992 Immigratie: het Westen voor de keuze
- 1992 Vlaams-Brabant en de taalgrens

1.9. Communicatiemiddelen van het Vlaams Blok

1.9.1. Gedrukte media

VLAAMS BLOK MAGAZINE

Het Vlaams Blok geeft maandelijks het nationale partijblad *Vlaams Blok Magazine* uit. Het eerste nummer verschijnt in december 1977 als VNP-blad onder de titel *De Vlaams Nationalist*. De ondertitel “En daarom staan wij hier REBEL” van Reimond Tollenaere, de VNV-propagandaleider die sneuvelde aan het Oostfront, brengt een ode aan alle “idealisten die vochten voor het Vlaamse vaderland”.

(Wienen, 1997: 22)

In september 1981 wordt het blad in een nieuw kleedje gestoken en krijgt het een nieuwe titel: *Vlaams Blok* (Spruyt, 1995). In november 1997 ondergaat Vlaams Blok opnieuw een metamorfose: het opgeknapte *Vlaams Blok Magazine* verschijnt voortaan op 32 bladzijden glanzend papier en in vierkleurendruk (Spruyt, 2000; Vlaams Blok Magazine).

(Wienen, 1997: 97)

Het partijblad is de officiële spreekbuis van de partij, gericht naar het grote publiek (Spruyt, 1995). Het geeft de officiële standpunten weer en gaat via interviews, een *open dossier*-rubriek, reportages en andere artikels dieper in op allerlei actuele politieke en maatschappelijke onderwerpen. Daarnaast wijdt het rubrieken aan de activiteiten van de VB-verkozenen en het VB-afdelingsleven (Dewinter & De Man, 1995; <http://www.vlaams-blok.be>).

(<http://www.vlaams-blok.be/publicaties/publicaties.html>)

VRIJ VLAANDEREN, BREUKLIJN

De Vlaams Blok Jongeren beschikken sinds februari 1990 over een eigen tweemaandelijks uitgave *VBJ-Nieuwsbrief*, die intussen is herdoopt tot *Vrij Vlaanderen*, met als ondertitel *Sterk Europa*. Het blad geeft een overzicht van de activiteiten en standpunten van de VBJ. Daarnaast zijn er ook vaste rubrieken over buitenlandse geestesgenoten en rechts-radicalen stripverhalen. Driemaal per jaar wordt een themanummer uitgegeven, o.a. over Kroatië, media, Kosovo,... *Vrij Vlaanderen* wordt verstuurd naar elke Vlaams Blok Jongere (Spruyt, 1995; Dewinter & De Man, 1995; <http://www.vbj.org>). *Breklijn* is een nieuw VBJ-tijdschrift. Dit blad publiceert artikels over de Belgische politiek, maar besteedt ook aandacht aan Europa en historische onderwerpen (<http://www.vbj.org>).

(De Winter & De Man, 1995: 41)

KADERBLAD

De kaderleden van het Vlaams Blok ontvangen om de twee maanden het *Kaderblad*, waarvan het eerste nummer in 1984 op stencils verscheen. Het blad bevat berichten uit eigen keuken, gaande van organisatorische richtlijnen over interne discussieteksten tot ideologische vormingsteksten. Vanaf 1987 wordt het *Kaderblad* uitgegeven door het toen opgerichte Nationalistisch Vormingsinstituut (NVI). Bij speciale gelegenheden en om snel op de bal te kunnen spelen, worden extra nummers uitgebracht (Spruyt, 1995).

(Wienen, 1997: 64)

VVBM-NIEUWSBRIEF

De *VVBM-Nieuwsbrief* brengt sedert 1 juni 1992 elke twee weken verslag uit van de werkzaamheden van de Vlaams Blok-mandatarissen. Voordien nam de *Kaderblad*-redactie die taak op zich. De *VVBM-Nieuwsbrief* bevat telkens naast twee opiniërende artikels een overzicht van de tussenkomsten en activiteiten van de Vlaams Blok-verkozenen in de verschillende wetgevende vergaderingen (Spruyt, 1995; Dewinter & De Man, 1995).

(Wierren, 1997: 109)

PLAATSELIJKE PUBLICATIES

Verschillende provincies, arrondissementen en afdelingen verspreiden voor hun leden een lokaal tijdschrift. In Antwerpen bijvoorbeeld verschijnt het huis-aan-huis-magazine *Antwerps Nieuws*, als tegenhanger van *De Antwerpenaar* van het stadsbestuur. Het blad verschijnt zesmaal per jaar op 22.000 exemplaren, waarbij vier nummers ook aparte lokale informatie voor elk van de negen Antwerpse districten brengen. Meestal verschijnt het plaatselijke VB-blad onder de noemer 't Blok in ..., b.v. 't Blok in Lede (Spruyt, 1995; Dewinter & De Man, 1995; <http://www.vlaamsblokantwerpen.org/>).

Deze afdelingsbladen en arrondissementele krantjes bieden informatie over de werking van het Vlaams Blok in de betrokken gemeente, stad of streek. Ze moeten contact onderhouden met de lokale achterban en plaatselijke activiteiten promoten. Er bestaan partijrichtlijnen voor het formaat en de opmaak, de periodiciteit, de redactie en de inhoud (Spruyt, 1995).

THEMABROCHURES

Het Vlaams Blok geeft allerhande folders en brochures uit die het partijprogramma beknopt weergeven. Belangrijk zijn de vijf themabrochures over de grote issues waarop het Vlaams Blok zich profileert: Vlaamse onafhankelijkheid, immigratie, veiligheid, corruptie en het gezin/ethische thema's. De brochures zijn een uitgave van het Vormingsinstituut Frank Goovaerts, dat deel uitmaakt van de Studiedienst.

ANDERE PUBLICATIES

Ook belangrijk is het aanbod van boeken. Het Vlaams Blok is een productieve schrijversclub: met de regelmaat van de klok stelt een Vlaams Blok-coryfee een boekwerk voor dat ook aangeprezen wordt in het maandblad. Bekende voorbeelden zijn: *Wij, marginalen* (1987) van Karel Dillen, *Eigen volk eerst. Antwoord op het vreemdelingenprobleem* (1989), *Weg met ons? Antwoord aan Paula D'Hondt* (1991), *Immigratie: de oplossingen. 70 voorstellen ter oplossing van het vreemdelingenprobleem* (1992), *Immigratie: de tijdbom tikt* (1996) en *Baas in eigen Land. Over identiteit, culturele eigenheid en nationaliteit* (1999) van Filip Dewinter en *De zaak Demol. Een commissaris geflikt* (1998) van Filip De Man. In 1997 verschijnt ook het fotoboek *Vlaams Blok: 20 jaar rebel. 1977 – 1997*.

1.9.2. Audiovisuele media

Een ander communicatiemiddel is de zendtijd op radio en televisie, die aan politieke derden wordt toegekend. Voor het Vlaams Blok verzorgt de Nationalistische Omroepstichting de uitzendingen (Spruyt, 1995; Dewinter & De Man, 1995).

De partij kent aan deze programma's een groot belang toe: *“Het is een publiek geheim dat de media in ons land al jaren een ware heksenjacht voeren tegen het Vlaams Blok. Nieuwsmanipulatie, censuur en regelrechte vuilspuiterij; alle middelen zijn goed. Maar de Nationalistische Omroep Stichting laat een ander geluid horen. De radio- en televisie-uitzendingen en verkiezingsspots doorbreken de mediaboycot, weerleggen valse beschuldigingen en ontkrachten vooroordelen. De NOS laat het brede publiek kennis maken met de standpunten van het Vlaams Blok. [...] De NOS geeft de man in de straat een stem en haalt al enkele jaren de hoogste kijkcijfers van de partijpolitieke programma's. “De wil van het volk” is meer dan zo maar een slogan!”* (<http://www.vlaams-blok.be>)

(Wienen, 1997: 29)

Spruyt (2000: 126) bevestigt het belang van de NOS-uitzendingen: *“De televisie-uitzendingen van het Vlaams Blok halen met gemak 90 tot 120.000 kijkers. Dat is een veelvoud van de oplage van het maandblad van de partij, dat op 26.000 exemplaren wordt gedrukt. Verschillende uitzendingen worden nadien trouwens als videofilm gesleten.”* In de videocollectie zitten ook opnames van grote manifestaties zoals de Nationalistische Conventie en enkele partijfeesten. Vaak sluiten verkiezingscampagnes, congressen, publicaties en NOS-uitzendingen naadloos op elkaar aan (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997).

(Wienen, 1997: 145)

Een bijzonder communicatiemiddel is de audiocassette *“Werk Voor Eigen Volk Eerst!”* als ondersteuning van de gelijknamige campagne in 1996. Naast de gebruikelijke 20m²-affiches en het miniatuurhempje moet de cassette zorgen voor de *“inhoudelijke communicatie”*. In heel Vlaanderen verspreidt het Vlaams Blok 250.000 geluidscassettes op markten, grote manifestaties, parkings, in grootwarenhuizen, etc... Het cassettebandje is ook gratis verkrijgbaar op aanvraag (Wienen, 1997).

1.9.3. Internet

Ook het Vlaams Blok heeft het wereldwijde computernetwerk ontdekt en maakt er dankbaar gebruik van: *“Om de mediaboycot tegen onze partij zoveel mogelijk te omzeilen, moeten we uitpakken met alternatieve communicatiemiddelen. Het Internet als groeimedium bij uitstek leent zich daar uitstekend toe.”* (<http://www.vlaams-blok.be>). De voornaamste websteaks zijn de nationale site van het Vlaams Blok en de Vlaams Blok Jongeren-website, die begin 1996 opgestart werden. Daarnaast beschikken de VB-fracties en enkele lokale VB-afdelingen over een virtueel adres. Vooral de website van de Antwerpse afdeling spingt in het oog. Ten slotte hebben enkele VB-kopstukken een eigen webstek gecreëerd of laten creëren (Wienen, 1997; <http://www.vlaams-blok.be>; <http://www.vbj.org>; <http://www.vlaamsblokantwerpen.org>).

Het Vlaams Blok heeft ook een “e-mailkrant”, *E-Magazine*. Doel is om deze krant minstens driemaal per week te laten verschijnen. E-magazine bevat actueel campagnenieuws, “*de weerlegging van aanvallen tegen het Vlaams Blok*”, een persrubriek, vraaggesprekken, een campagne-agenda, enz. (<http://www.vlaams-blok.be>).

1.9.4. Andere

1.9.4.a. Gadgets

Het Vlaams Blok verspreidt allerhande gadgets, gaande van stickers over sleutelhangers naar T-shirts en leeuwenvlaggen. Deze prullaria bevatten meestal het logo van de partij en/of een bekende slogan, zoals “*Eigen Volk Eerst*”. Ook de campagnesymbolen krijgen een plaatsje in de Vlaams Blok-boetiek: de bokschandschoenen van “*Uit Zelfverdediging*”, de bezem van “*Grote Kuis!*” en “*Orde op Zaken!*” en de helm van “*Werk Voor Eigen Volk Eerst!*” worden te koop aangeboden in miniatuurformaat.

(Wienen, 1997: 94)

1.9.4.b. Meetings en acties

Om de communicatie naar militanten en leden toe te onderhouden organiseert het Vlaams Blok regelmatig manifestaties. Op nationaal vlak gaat het om (verkiezings)congressen, colloquia en partijfeesten. Verder houdt de partij sinds 1996 jaarlijks een 1 mei-feest. Op lokaal vlak organiseren de afdelingen lezingen, debatten, eefestijnen en andere meetings om leden aan te trekken.

(Wienen, 1997: 142)

Een belangrijk communicatiemiddel vormen de betogingen die het Vlaams Blok organiseert of waaraan de partij deelneemt. Aanvankelijk betreft dit Voerwandelingen en andere betogingen op de taalgrens en in grote steden onder het motto “*Onafhankelijkheid moet én kan!*”. Verder wordt betoogd rond duidelijke eisen zoals “*Geen stemrecht voor gastarbeiders*”, “*Stop de Waalse diefstal*”, “*Abortus is en blijft moord*” en recent nog “*Geen asiel(centrum) in onze buurt*” (Wienen, 1997). Deze betogingen dragen bij tot de *street credibility* van de partij.

1.9.4.c. Free Publicity

Manifestaties kunnen rekenen op *free publicity*, zowel positieve als negatieve. Scherpe veroordelingen waren er bijvoorbeeld voor de gewelddadige protesten van het Vlaams Blok en bevriende groepen op de IJzerbedevaarten. Bezettingen van gebouwen en monumenten kunnen ook niet op algemene goedkeuring rekenen.

(V/BM 23(10): 4)

De partij rekt zelf alleszins niet op een positieve pers: “*De berichtgeving over de rebellen beantwoordt [...] aan een aantal duidelijke schema's. Ethisch conservatisme is belachelijk. Eigenheid is racistisch. Rechts is bekrompen. Electoraal succesvol rechts is demagogisch. Uitgesproken rechts is onverdraagzaam. Anti-multiculturalisme is ondemocratisch. Ondemocratisch heeft geen democratische rechten...*” (Vanhecke, in: Ceder, 2000)

Hoofdstuk 2. Positionering van het Vlaams Blok

In dit hoofdstuk zetten we omstandig uiteen welke waarden het Vlaams Blok nastreeft en welke thema's de partij bespeelt, voortvloeiend uit die waarden. We merken reeds op dat al deze waarden en thema's hetzelfde resultaat beogen: een Vlaams mono-etnisch Vlaanderen (één volk, één staat, één cultuur). Dit doel wordt treffend verwoord in de slogan "Eigen volk eerst". Het Vlaams Blok positioneert zich ook t.o.v. zijn politieke concurrenten en t.o.v. de politiek in het algemeen. Deze profilering als "soort partij" komt als laatste aan bod.

2.1. Waarden binnen de ideologie van het Vlaams Blok

De drie ideologische pijlers van het Vlaams Blok zijn volksverbondenheid (nationalisme), solidarisme en ethische waarden. Ze vormen het uitgangspunt voor het basisprogramma van het Vlaams Blok en voor programmabrochures en -boeken, congresstukken en -resoluties en het nationale partijblad (Spruyt, 1995).

2.1.1. Volksverbondenheid

Het soort nationalisme dat het Vlaams Blok aanhangt is het volksnationalisme of etnonationalisme (Haelsterman & Abramowicz, 1997). Daarin verschilt de partij van haar Waalse tegenhangers (behalve Agir) en van het Franse Front National, dat de "échte Fransen" wil verenigen. Het FN wil immers het onderscheid tussen Bretoenen, Franse Basken, Elzassers, enz..., onderdrukken ten nadele van Fransen en niet-Fransen, of algemener, niet-Europeanen (Elbers & Fennema, 1993; <http://www.vlaams-blok.be>).

Het Vlaams Blok daarentegen zet de verschillen tussen Vlamingen en Walen in de verf en daarnaast die tussen Europeanen en niet-Europeanen (Elbers & Fennema, 1993). Deze gedachte klinkt door in de Vlaams Blok-slogans: "*Eigen volk eerst*", "*Antwerpen aan de Antwerpenaren*", "*Vlaanderen aan de Vlamingen, Europa aan de Europeanen*" en "*Europa Europees*".

Centraal in deze visie staat de idee dat de leden van een volk met elkaar verbonden zijn door een gemeenschappelijke taal, cultuur en geschiedenis en door gemeenschappelijke belangen. De idee van volksverbondenheid komt ook tot uiting in de Europese politiek van het Vlaams Blok. De huidige economische unie der staten moet voor de partij immers plaats maken voor een culturele unie der volkeren (Elbers & Fennema, 1993).

Een speciale voorliefde heeft het Vlaams Blok voor een verbond van nederlandsstalige volkeren. Deze volkeren hebben immers dezelfde taal- en cultuurwortels. Naast Vlaanderen en Nederland zouden ook Frans-Vlaanderen en het Zuid-Afrika van de Afrikaners tot deze heel-Nederlandse of Dietse Unie behoren (Elbers & Fennema, 1993; Spruyt, 1995). Of, zoals Filip Dewinter nog beklemtoont in 1991: "*Wij separatisten willen een Vlaamse Republiek stichten met een taal- en culturele unie met Nederland en Zuid-Afrika. Dat is ons uiteindelijke doel.*" (geciteerd in Elbers & Fennema, 1993)

2.1.2. Nationaal-solidarisme

Nauw verbonden met de idee van volksverbondenheid is het nationaal-solidarisme, in de jaren dertig uitgedacht door Verdinaso-leider Joris van Severen. Het staat model voor het socio-economische project van het Vlaams Blok en voor de structurering van de maatschappij in het algemeen (Haelsterman & Abramowicz, 1997; Govaert, 1998; Spruyt, 2000).

Het nationaal-solidarisme is een maatschappijvisie die nadruk legt op een organische samenhang van de maatschappij. Deze visie mondt uit in corporatisme: binnen de eigen volksgemeenschap dienen alle lagen van de bevolking samen te werken, vermits ze dezelfde belangen nastreven (Hans de Witte, 1993, geciteerd in Gijssels, 1994; Spruyt, 2000). In een solidaristische volksgemeenschap is er geen plaats voor “*volksvreemde*” rassen en culturen (Vander Velpen, 1992; Hans de Witte, 1993, geciteerd in Gijssels, 1994). De nadruk ligt immers op de karakteristieken van een volk. Zo onderscheidt het nationaal-solidarisme zich als *derde weg* van het marxisme en het liberalisme (Gijssels, 1994; Haelsterman & Abramowicz, 1997; Spruyt, 2000).

Op een VB-congres in 1981 wordt dit benadrukt: “*Het nationalisme is niet alléén een politiek systeem, maar een volledige levensbeschouwing die, ook op sociaal-economisch en wijsgerig vlak, zowel het kapitalisme als het marxisme dient te vervangen.*” (Dewinter & Van Overmeire, 1993: 112). Deze autoritaire doctrine is anti-egalitair. Een samenleving zonder uitbuiting, zonder conflicten en zonder sociale klassen is haar streefdoel (Bijttebier, e.a., 1992; Vander Velpen, 1992; Gijssels, 1994; Haelsterman & Abramowicz, 1997).

Het solidarisme propageert een corporatistisch georganiseerde economie, waarin werknemers “solidair” zijn met werkgevers (Vander Velpen, 1992; Spruyt, 2000). Daarom moet de macht van politieke partijen en vakbonden beknot worden (Elbers & Fennema, 1993; Gijssels, 1994; Spruyt, 2000). Centraal staat een streven naar een strenge arbeidsethiek: verdeling van inkomen en sociale voorzieningen moeten zo nauw mogelijk verbonden worden met het leveren van (economische) prestaties (Bijttebier, e.a., 1992, Gijssels, 1994). Daarbij beklemtoont men steeds: “*staken schaadt, werken baat*” (Vander Velpen, 1992).

2.1.3. Traditionalisme, anti-progressisme, ethische waarden

Het Vlaams Blok profileert zich niet op de as katholiek-vrijzinnig: “*Het Vlaams Blok is geen confessionele partij. Gelovigen en niet-gelovigen scharen zich achter het programma.*” (<http://www.vlaams-blok.be>). Toch is de partij een warm pleitbezorger van de traditionele waarden. Vandaar de afkeer voor alles wat “links” is, zoals vakbonden, sociaal-democratische en communistische partijen, progressief onderwijs en organisaties die racisme bestrijden. “Links” wordt immers geassocieerd met een teloorgang van traditionele waarden (Elbers & Fennema, 1993).

Het Vlaams Blok wenst meer hiërarchie in de samenleving, een terugkeer naar oude waarden en de prestatiemoraal in het schoolsysteem. Daarnaast wil de partij abortus weer invoeren in het strafrecht en het –traditionele– gezin promoten als hoeksteen van de samenleving (Elbers & Fennema, 1993). Ook de strijd tegen drugs is in de ogen van de partij een ethische kwestie (Spruyt, 2000). Deze waarden zijn belangrijk voor het Vlaams Blok: het nationalisme zonder ethische waarden zou immers verglijden in een oppervlakkig patriottisme (Haelsterman & Abramowicz, 1997).

Gevolg van deze visie is dat het handelen van het individu, zeker wat gezin, huwelijk en voortplanting betreft, strikt aan traditionele ethische limieten moet onderworpen worden (Bijttebier, e.a., 1992).

2.2. Thema's van het Vlaams Blok

In grote lijnen kan men het programma van het Vlaams Blok opsplitsen in vijf grote thema's, waarop de aantrekkingskracht van de partij berust: extreem-Vlaamse eisen, de migrantenvisie, standpunten over recht, orde en veiligheid, kritiek op "politiek banditisme" en standpunten inzake abortus en andere ethische kwesties (Bijttebier, e.a., 1992). Andere thema's die ermee verwant zijn worden ook door de partij naar voor geschoven: het gezin, het Europa der Volkeren en amnestie. Andere belangrijke thema's zijn economie, tewerkstelling, sociaal beleid, onderwijs en cultuur (Dewinter & De Man, 1995; Baas, 1999). Uiteraard heeft het Vlaams Blok ook een visie ontwikkeld over andere beleidsdomeinen zoals milieu, ruimtelijke ordening en mobiliteit. Deze vallen echter buiten het bestek van deze scriptie, die enkel de thema's behandelt waarop het Vlaams Blok zich t.o.v. de andere partijen heeft gepositioneerd in de verkiezingscampagnes.

2.2.1. Vlaamse onafhankelijkheid

(Annemans, e.a., 1998a)

Het Vlaams Blok is van oordeel dat de Belgische staat een historische vergissing is. De partij streeft naar de splitsing van België en de oprichting van een Vlaamse staat met Brussel als hoofdstad (Annemans, Bultinck, Arckens, Cerstiaens, Creyelman, Joris, Meeus, Van Com & Van den Eynde, 1998a; Haelsterman & Abramowicz, 1997; Delwit, e.a., 1998). Het Vlaams Blok verwoordt het zelf zo: *"Het Vlaams Blok is de Vlaamse onafhankelijkheidspartij. Wij wensen een onafhankelijke Vlaamse staat. Als nationalistische partij willen wij de Vlaamse identiteit beschermen en de Vlaamse belangen verdedigen."* (<http://www.vlaams-blok.be>). In dat verband wordt vooral verwezen naar "de Waalse diefstal". Rolmodel bij uitstek is de splitsing van Tsjechoslowakije in Tsjechië en Slowakije in 1992 (Annemans, e.a., 1998a; Baas, 1999; <http://www.vlaams-blok.be>).

Concreet wordt het Vlaamse onafhankelijkheidsstreven vertaald in een aantal grote eisen:

- Volledige onafhankelijkheid voor Vlaanderen
- Brussel als Vlaamse hoofdstad, geen "franstalige stad" of "vreemdelingenstad"
- Vlaanderen als republiek
- Teruggave van de "aan Vlaanderen ontstolen gebieden" (o.a. Moeskroen, Komen, Edingen, de Jekervallei en Overmaas)
- Afschaffing van de faciliteiten rond Brussel
- Volledige splitsing van de sociale zekerheid
- Brussel niet als Europese hoofdstad; geen eurostemrecht
- Intensiever samenwerkingsverband tussen Vlaanderen, Nederland en Zuid-Afrika

(Dewinter & De Man, 1995; Baas, 1999; <http://www.vlaams-blok.be>)

(Annemans, e.a., 1998b)

2.2.2. Vreemdelingen

Een belangrijk strijdpunt van het Vlaams Blok is de strijd tegen immigratie, een thema dat de partij graag monopoliseert: *"De voorstellen van het Vlaams Blok vormen het enige antwoord op de massale vreemdelingeninvasie."* Het afwijzen van de

multiculturele samenleving beargumenteert men vaak met “Thuis zijn in eigen land”, “bescherming van de culturele eigenheid”, etc... (Dewinter & De Man, 1995; Baas, 1999). Vreemdelingen worden beschouwd als een overlast voor de samenleving, door hun aandeel in de werkloosheid, de sociale zekerheid en de criminaliteit (Annemans, Bultinck, Arckens, Cerstiaens, Creyelman, Joris, Meeus, Van Com & Van den Eynde, 1998b). Bovendien wordt het Europees cultureel, religieus en ethisch erfgoed “uitgehouden” door “ongecontroleerde buiten-Europese immigratie” (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

Concreet eist het Vlaams Blok:

- Terugkeer van het overgrote deel van niet-Europese vreemdelingen naar het land van herkomst
- Onmiddellijke uitwijzing van alle criminele en illegale vreemdelingen en niet erkende politieke vluchtelingen
- Invoering van een waterdichte immigratiestop; een strak asielbeleid
- Stopzetting van de gezinshereniging
- Verstrakking van de nationaliteitswetgeving
- Werk en (sociale) huisvesting voor eigen volk eerst
- Belasting op tewerkstelling van vreemdelingen; bestraffing op tewerkstelling van illegalen
- Aparte en beperkte sociale zekerheid voor niet-Europese vreemdelingen om het terugkeerfonds te financieren
- Heroriëntering van de ontwikkelingshulp met het oog op de terugkeer naar eigen land
- Geen vreemdelingenstemrecht
- Intrekking van de erkenning van de islamitische godsdienst
- Strenge controle op (politieke) vreemdelingenorganisaties

(Govaert, 1992; Dewinter & De Man, 1995; Annemans, e.a., 1998b ; Baas, 1999)

2.2.3. Veiligheid en justitie

(Annemans, e.a., 1998c)

“Het recht op veiligheid is voor het Vlaams Blok een mensenrecht”, stelt de partij (Annemans, Bultinck, Arckens, Cerstiaens, Creyelman, Joris, Meeus, Van Com & Van den Eynde, 1998c). Om die veiligheid te waarborgen wil het Vlaams Blok de criminaliteit hard aanpakken. Aanvankelijk ligt de klemtoon op de kleine criminaliteit, drugs en vandalisme (Vander Velpen, 1992). De laatste jaren staan ook witteboorden-, milieu-, verkeers- en jeugdcriminaliteit en seksuele misdrijven op het programma. Verder is er veel aandacht voor vreemdelingencriminaliteit en georganiseerde misdaad (Annemans, e.a., 1998c; Baas, 1999).

Binnen het veiligheidsthema definieert het Vlaams Blok 7 grote strijdpunten:

- Zero-tolerantie i.p.v. “gedoogbeleid”
- Meer middelen voor politie, justitie en gevangenisbeleid
- Een strak drugsbeleid
- Afschaffen van de wet-Lejeune en andere formules voor vervroegde vrijlating
- Strafverzwaring bij slecht gedrag in de gevangenis
- Snellere en betere hulpverlening aan slachtoffers
- Europese politionele samenwerking

(Dewinter & De Man, 1995; Annemans, e.a., 1998c; Baas, 1999)

2.2.4. Propere politiek

(Annemans, e.a., 1998d)

Een ander Vlaams Blok-thema is de drastische sanering van het politiek bedrijf (Bijttebier, e.a., 1992). Daarbij ziet het Vlaams Blok zichzelf als politieke waakhond (Annemans, Bultinck, Arckens, Cerstiaens, Creyelman, Joris, Meeus, Van Com & Van den Eynde, 1998d; Baas, 1999). Hun oplossing: minder politiek in de maatschappij.

Als “remedies” stelt het Vlaams Blok volgende zaken voor:

- Beperking van de rol van de overheid in de maatschappij
- Afschaffing en bestraffing van de politieke benoemingen en politiek dienstbetoon
- Verbod op elke politieke cumul
- Toegankelijk en doorzichtig maken van de overheidsdiensten
- Privatisering van rendabiliseerbare parastatalen en overheidsinstellingen
- Invoering van een publiekrechtelijk statuut voor de vakbonden

(Dewinter & De Man, 1995; Annemans, e.a., 1998d)

Veel aandacht besteedt het Vlaams Blok aan financiële schandalen binnen andere partijen, o.a. de smeerpip-affaire, het obussendossier en het Agusta- en Dassault-schandaal. Zelf spreekt de partij over “politiek banditisme” en “de politieke maffia”. Deze schandalen vormen voor het Vlaams Blok een aanleiding om zich te positioneren als enige partij met propere handen (Dewinter & De Man, 1995; Annemans, e.a., 1998d; Baas, 1999).

2.2.5. Gezin en ethische kwesties

(Annemans, e.a., 1998e)

Voor het Vlaams Blok is het gezin de hoeksteen van de maatschappij. In de nationalistische visie van de partij wordt dit (Vlaamse) gezin beschouwd als de kleinste organische eenheid binnen de volksgemeenschap (Spruyt, 2000): “*Het Vlaams Blok beklemtoont onverkort en onverminderd de waarde van het gezin als instituut. Het gezin, principieel gebouwd op een monogaam huwelijk dat openstaat voor kinderen, is de stevigste grondslag van een evenwichtige samenleving. De cultuur- en waardenoverdracht kan er in de meest optimale omstandigheden gebeuren. Het Vlaams Blok veroordeelt daarom allerlei evoluties die het gezin als instituut ondermijnen.*” (Annemans, Bultinck, Arckens, Cerstiaens, Creyelman, Joris, Meeus, Van Com & Van den Eynde, 1998e: 31)

De gezinspolitiek van het Vlaams Blok concentreert zich rond volgende strijdpunten:

- Financiële en morele aanmoediging van het kinderrijk gezin
- Een hoger kindergeld, vooral ook voor kinderen van zelfstandigen
- Een opvoedersloon voor de thuiswerkende ouder
- Geen fiscale bestraffing van gehuwden

(Dewinter & De Man, 1995; Annemans, e.a., 1998e; Baas, 1999)

Een issue dat hier bij aansluit is de strijd tegen abortus, volgens het Vlaams Blok “de strijd tegen een beschavingsziekte”. Voor de partij is ongeboren leven in de moederschoot menselijk en onschuldig leven, dat niet gedood mag worden. Daarom stelt ze voor dat abortus opnieuw strafbaar wordt en dat men de adoptiewetgeving versoepelt om ongewenste kinderen “van het eigen volk” een nieuwe thuis te geven.

(Annemans, e.a., 1998e: 43)

Abortus mag enkel toegestaan worden als het leven van de moeder in gevaar is. Hiermee profileert het Vlaams Blok zich als “enige ethische oppositie” tegenover de andere partijen –en de CVP in het bijzonder– die in 1990 de abortuswet goedkeurden (Annemans, e.a., 1998e; Baas, 1999).

Een ander ethisch issue is euthanasie. Ook in dit dossier dringt het Vlaams Blok aan op de nodige omzichtigheid “uitgaande van het absolute van het menselijke leven”. Voor de partij moet euthanasie in het strafrecht blijven en moet er prioriteit gegeven worden aan palliatieve zorg. Euthanasie kan wel toegelaten worden in bepaalde zeer concrete gevallen, waar –volgens het Vlaams Blok– binnen het huidig wettelijk kader geen straffen op staan. Daarbij geeft de partij de voorkeur aan passieve euthanasie, nl. pijnstillende middelen “ook als zij het stervensproces zouden verkorten” (Annemans, e.a., 1998d; Baas, 1999).

2.2.6. Europa en buitenlands beleid

Het Vlaams Blok streeft naar een onafhankelijk Vlaanderen dat lidstaat is van een Europees Europa, een Europa der Volkeren: “*Europa heeft immers niet alleen een gemeenschappelijke beschaving, maar daarnaast heeft ieder volk zijn culturele eigenheid.*” (Dewinter & Van Overmeire, 1993: 190-191). Deze Europese Unie moet beperkt blijven tot de landen die tot de Europese beschaving behoren, ook de landen van Midden- en Oost-Europa met uitzondering van Turkije. Wel moet West-Europa hier de nodige voorzichtigheid aan de dag leggen: “*De integratie moet op een verstandige manier gebeuren. Er moet rekening gehouden worden met de grote economische verschillen en de gevaren die verbonden zijn met het vrij verkeer van personen, zoals ongecontroleerde immigratie en criminaliteit.*” (<http://www.vlaams-blok.be>)

Het Vlaams Blok ziet de toekomstige Europese Unie als een confederaal samenwerkingsverband op vlak van economie, criminaliteitsbestrijding, defensie en buitenlandse politiek. Dit sterk Europa moet in staat zijn om zelf en ook zonder hulp van de Verenigde Staten zijn grondgebied en belangen te verdedigen (<http://www.vlaams-blok.be>).

Het Europees programma van het Vlaams Blok kaart volgende zaken aan:

- Streven naar een Europa van soevereine staten (Europa der vrije Volkeren)
- Eenheid tussen Oost- en West-Europa
- Bewaren en verdedigen van de buitengrenzen van Europa; bescherming tegen de immigratie vanuit de Derde Wereld
- Streven naar een Europees leger en, in afwachting, nakomen van de NAVO-verplichtingen; ontwikkeling van een materiële en morele weerbaarheid tegen elke anti-Westerse bedreiging
- Inperken van de bemoeizucht van de centralistische Europese bureaucratie
- Streven naar een politieke en culturele eenmaking van de Nederlanden

(Dewinter & De Man, 1995)

2.2.7. Amnestie

Sinds het ontstaan van de partij in 1978 prijst het Vlaams Blok zichzelf aan als de amnestiepartij voor vroegere collaborateurs. Daarbij eist het Vlaams Blok “algehele en onvoorwaardelijke amnestie voor alle repressieslachtoffers van de Tweede Wereldoorlog” (Spruyt, 2000: 104). Deze amnestie is echter “geen soort van neerbuigende vergiffenis omwille van toegegeven zonden”, zoals Vlaams Blok-

senator Wim Verreycken het heeft gesteld tijdens een amnestiedebat (Vander Velpen, 1992 en in Spruyt, 1995). In de ogen van het Vlaams Blok en bevriende groeperingen zoals het Sint-Maartensfonds, Hertog Jan van Brabant en Broederband zijn de Vlaams-nationale collaborateurs immers idealisten die gestreden hebben tegen de Belgische onderdrukker, met de hulp van Nazi-Duitsland (Spruyt, 1995; Haelsterman & Abramowicz, 1997; Spruyt, 2000).

Ook op de website maakt het Vlaams Blok hier een punt van: *“De Tweede Wereldoorlog is een enorm belangrijke periode voor de Vlaamse Beweging. [...] Na de oorlog beslist België de economische collaborateurs –de echte profiteurs dus– meestal te ontzien en neemt wraak op de ideologische (voorstanders van de Nieuwe Orde aan beide zijden van de taalgrens), maar vooral op de Vlaams-nationalistische collaborators. Dat velen van deze laatsten uit zuiver idealisme hebben gecollaboreerd, is voor België geen punt. De “uitzuiverings- en repressieperiode” na de oorlog is een ware hel voor veel Vlaams-nationalisten.”* (<http://www.vlaams-blok.be>)

Opvallend is dat het Vlaams Blok vooral collaboratiekopstukken eert als helden van de Vlaamse ontvoogdingsstrijd. Zo worden priester Cyriel Verschaeve, August Borms, Joris Van Severen, Reimond Tollenaere en Jef François op een voetstuk geplaatst (Gijssels, 1994; Spruyt, 2000).

2.2.8. Economie, tewerkstelling en sociaal beleid

Vanuit de solidaristische ideologie van het Vlaams Blok wordt een prestatie maatschappij en geen verzorgingsmaatschappij gepropageerd. In deze samenleving moeten ondernemers ruimte krijgen om te ondernemen en moeten arbeiders hun arbeidsplicht vervullen aan flexibele arbeidsvoorwaarden. Feitelijk komt dit neer op een neo-liberaal beleid (Vander Velpen, 1992).

Concreet eist het Vlaams Blok:

- Aanmoedigen van vrij initiatief; beperking fiscale lasten, o.a. de loonkost
- Fiscale autonomie voor Vlaanderen; verlaging belastingen
- Vlaamse verankering van bedrijven
- Bescherming van zelfstandigen en landbouwers
- Totale en onvoorwaardelijke splitsing van de sociale zekerheid binnen België
- Afbouwen van de “machtsmonopolies” van ziekenfondsen en vakbonden in de structuur van de sociale zekerheid
- Depolitiseren van OCMW’s; onafhankelijke gemeenschapsdiensten in iedere gemeente (Baas, 1999)
- Doorbreken van het vakbondsmonopolie; samenwerking van werkgevers en werknemers in een ondernemingsraad
- Werk en (sociale) huisvesting voor eigen volk eerst
- Tewerkstelling van vreemdelingen belasten; tewerkstelling van illegalen bestraffen
- Vervangen van langdurige werkloosheid door gemeenschapsdienst
- Solidariteit met de échte hulpbehoevenden (Dewinter & De Man, 1995)

2.2.9. Onderwijs en cultuur

Ook het thema onderwijs is een stokpaardje van het Vlaams Blok, die het herstel van het “kwaliteitsonderwijs” beoogt. Daarbij moet afgestapt worden van het eenheidstype, dat plaats moet ruimen voor het traditioneel onderwijs. Binnen dat onderwijs moet prestatie en gezonde wedijver aangemoedigd worden. Ook de “nutteloze eindtermen” moeten worden afgeschaft. Daarnaast wil het Vlaams Blok het geschiedenisonderwijs uitbreiden en de “politisering van het onderwijs” afschaffen. Kop van Jut is hier de organisatie *Scholen tegen Racisme*, “georkestreerd door de multikul-lobby”. Tot slot pleit het Vlaams Blok voor een apart en aangepast onderwijs voor kinderen van niet-Europese vreemdelingen, met het oog op hun terugkeer (Govaert, 1992; Dewinter & De Man, 1995).

Inzake het cultuurbeleid eist het Vlaams Blok dat de culturele samenwerking met Nederland wordt geoptimaliseerd en dat een groter budget wordt vrijgemaakt voor promotie van de eigen cultuur. Subsidiëringen mogen niet langer “gangmaker zijn voor allerlei multiculturele of nihilistische projecten”. Ook moet men de “politieke bemoeienissen” in de culturele sector uitschakelen. Daarnaast dient de openbare omroep “zich strikt te houden aan regels inzake neutraliteit en objectiviteit”. Er wordt ook gepleit voor een afdwingbare deontologische code voor beroepsjournalisten, “waarbij o.m. een grotere bescherming dient te komen voor slachtoffers van een mediahetze” (Dewinter & De Man, 1995; Baas, 1999).

2.3. Positionering tegenover andere Vlaamse partijen

2.3.1. Rechts-nationalistische waardenpartij

Sedert het ontstaan van de partij positioneert het Vlaams Blok zich als een nationalistische, solidaristische en rechtse partij. Deze ideologie komt tot uiting in de thema’s die de partij naar voor schuift: Vlaamse onafhankelijkheid, vrije markteconomie, vermindering van de belastingen, beperking van de sociale zekerheid, terugkeer van gastarbeiders, harde aanpak van criminaliteit, algehele en onvoorwaardelijke amnestie,... (Vos, 1992; <http://www.vlg.org>)

Als waardenpartij eist het Vlaams Blok ook “respect voor de traditionele waarden van onze Europese beschaving” zoals het (kinderrijk) gezin, strijd tegen abortus, strijd tegen drugs en bescherming van het traditioneel prestatie-onderwijs (Dewinter & De Man, 1995). Daarbij wordt de linkerszijde beschuldigd van de teloorgang van deze “Europese” waarden: “*Steeds meer traditionele waarden worden aangetast en in vraag gesteld door nieuwlichters en progressieve profeten.*” (Dewinter & De Man, 1995, 13)

Vooraf het onderwijs moet het ontgelden. Zo fulmineert het Vlaams Blok tegen de non-discriminatieverklaring, *Scholen tegen Racisme* en lessen over andere culturen. In dit verband spreekt de partij over de “mundiale vorming” van “wereldverbeteraars” die een “pluri-culturele” en “multi-raciale” maatschappij promoten en “een kunstmatig schuldcomplex over de Derde Wereld aankweken”. Elders spreekt de partij over “volksvernietigende initiatieven”, de “waan van mei ’68”, de “linkse manipulatie en indoctrinatie” en “intellectuele terreur”. Als alternatief pleit het Vlaams Blok voor de uitbreiding van het geschiedenisonderwijs, m.n. met het vak “Geschiedenis van de Nederlanden” (Gijssels, 1994).

In 1989 start de nationale VBJ-actie “*Heb jij ook last van progressieve leraars?*”. Aan ca. 150 scholen worden pamfletten uitgedeeld met de oproep om “linkse manipulatie en indoctrinatie” in het onderwijs aan te klagen. De informatie die de VBJ via de klachtenbank verzamelen, wordt gebundeld in een zwartboek. Uiteindelijk zou VBJ 784 schriftelijke klachten hebben ontvangen, vooral m.b.t. de vakken godsdienst en geschiedenis. Deze klachten worden ingedeeld in zes categorieën: anti-Vlaams Blok (50%), permissiviteit (13%), Derde Wereld-complex (13%), anti-Zuid-Afrika (9%), progressiviteit (7%) en allerlei (5%). In het Zwartboek wordt ook een dossier gepubliceerd over “de achtergronden van de progressieve lobby in het onderwijs” (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

(Van Hecke, 1997: 58)

2.3.2. Zweeppartij

Het Vlaams Blok ziet zichzelf ook als een zweeppartij: een partij die niet naar macht streeft, maar die bepaalde thema's op de politieke agenda moet houden (Elbers & Fennema, 1993). Zo beklemtoont de VNP –voorloper van het Vlaams Blok– haar zweepfunctie: de VNP moet “*een drukkingsgroep op de VU vormen om deze terug op het nationalistische spoor te zetten*” (Wienen, 1997: 18).

Ook het Vlaams Blok legt herhaaldelijk de nadruk op de zweepfunctie van de partij. In 1981 bijvoorbeeld, in een extra verkiezingsnummer van *Vlaams Blok* verklaart VB-voorzitter Karel Dillen: “*Het Vlaams Blok belooft niets. Het vraagt u alleen het op 8 november sterker te maken, om het in staat te stellen te protesteren en te strijden tegen het politiek profitaat, de politieke knoeiboel, de politieke ongeloofwaardigheid, de politieke woordbrekers.*” (geciteerd in Spruyt, 2000). En verder in 1981: “*Wij moeten een zweep zijn op al degenen voor wie politiek koehandel, volksbedrog en programmaverloochening is.*” (geciteerd in Spruyt, 2000)

Tien jaar later, vóór de verkiezingen van 24 november 1991, herhaalt de voorzitter dit standpunt: “*...Wij weigeren elke Vlaamse toegeving. Wij weigeren water in onze wijn te doen. Wij weigeren ons programma te verkopen voor een ministerportefeuille. Wij weigeren onze beginselen te verkopen voor wat dan ook. Wil u een echte oppositie op elk gebied? Stem dan voor het Vlaams Blok.*” (geciteerd in Spruyt, 2000). Deze zweepfunctie wordt ook uitgebreid naar alle traditionele partijen toe: “*Het Vlaams Blok weegt op de politieke besluitvorming. Als radicale oppositiepartij drijft het Vlaams Blok de traditionele partijen voor zich uit en verplicht hen stelling te nemen.*” (Annemans, e.a., 1998d)

Ook de thema's worden uitgebreid; Vlaamse onafhankelijkheid en amnestie worden aangevuld met andere eisen. Zo stelt Gerolf Annemans: “*Wij zijn inderdaad geen beleidspartij maar een politieke partij die “overtuiging schept”, die de tijdgeest in een nieuwe richting beïnvloedt. Wij hebben van de stemmen die de kiezers ons in 1987 hebben gegeven, maximaal gebruik gemaakt om nieuwe thema's aan de orde te brengen en oude met meer kracht dan vroeger onder de aandacht te brengen. “Vreemdelingen” is een thema dat volledig is doodgezwegen tot op de dag van onze grote overwinningen.*” (geciteerd in Spruyt, 2000)

Of, zoals Filip Dewinter het stelt: *“Uiteindelijk is dit de opdracht van een zweeppartij als de onze: ervoor zorgen dat andere partijen onze standpunten overnemen en dat zo het politieke programma van het Vlaams Blok verwezenlijkt wordt.”* (geciteerd in Spruyt, 2000). Volgens Vander Velpen (1992) vervult de partij haar zweef functie door doelbewust de lat telkens iets hoger te leggen om de traditionele partijen onder druk te zetten. Een gevolg van deze escalatiepolitiek is dat er na verloop van tijd bij een deel van de politieke wereld een gewenningsproces optreedt (Vander Velpen, 1992).

Een belangrijke fase in deze profilering is de doorbraak van 24 november 1991. Het Vlaams Blok behaalt 10,3% van de Vlaamse stemmen en heeft daardoor recht op een ministerportefeuille in de Vlaamse Executieve. Het Vlaams Blok weigert: *“We nemen in Vlaanderen deel aan de macht op het moment dat wij zelf bepalen. Zolang blijven we in de oppositie om als zweeppartij meer aandacht te vragen voor ons gedachtengoed. [...] Een zweeppartij mag slechts deelnemen aan de macht op het ogenblik dat ze er klaar voor is. Ze moet structureel en organisatorisch klaar zijn. Wij zijn dat nu nog niet. [...] Wij mogen de Volksuniefout niet maken.”* (Dewinter & Van Overmeire, 1993: 251). Voorwaarde voor een latere deelname aan de Vlaamse regering is een principiële verklaring van die regering over de onafhankelijkheid van Vlaanderen (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

2.3.3. Radicale programmapartij

Het Vlaams Blok positioneert zich als “radicale”, “compromisloze” en “non-conformistische” partij (Spruyt, 2000). Ook deze profilering stamt uit de Volksunie-periode van veel Vlaams Blokkers. Immers: *“De radicale nationalist in de VU worden steeds meer in een hoekje gedruimd en beschouwd als een zootje ongeregeld, marginalen. Zelfs het woord ‘wandluizen’ valt.”* (Wienen, 1997, 17-18)

Vele van deze radicale nationalist hebben een verleden in radicale, militante organisaties zoals de VMO en Voorpost. Zij stappen over naar de VNP –later het Vlaams Blok– dat zich profileert als een uitgesproken nationalistische, solidaristische en rechtse partij. Het Vlaams Blok ontstaat eerst als kartel tussen de VNP en de meer gematigde VVP. Na de verkiezingen van 1978 gaan de VVP en de VNP hun eigen weg, het Vlaams Blok bestaat niet meer. De nationalistische vleugel van de VVP vindt echter onderdak bij de VNP. Resultaat is een nieuwe radicale fusiepartij die de naam “Vlaams Blok” nieuw leven inblaast (Wienen, 1997).

In “De Vlaams Nationalist”, het officiële partijblad, schrijft VB-voorzitter Karel Dillen: *“Het Vlaams Blok wil geen partij zijn zoals de andere partijen, bereid om koopjes af te sluiten. Het Vlaams Blok wil een programmapartij zijn. Het Vlaams Blok wil partij zijn en beweging. Het Vlaams Blok wil een strijdpartij zijn.”* (Dillen, 1979: 1). De ondertitel van *De Vlaams Nationalist* luidt trouwens: “en daarom staan wij hier REBEL”.

Zo’n 20 jaar later, in 2000, bevestigt opvolger Frank Vanhecke deze profilering: *“[...] een partij, anders dan de andere partijen. Het Vlaams Blok is immers geen compromispartij, maar een programmapartij: trouw aan zijn principes en programma, ten bate van Vlaanderen en Europa, voor het Vlaamse volk en voor de Europese volkeren. Een partij, geworteld in een groots verleden, maar resoluut gericht naar de toekomst.”* (www.vlaams-blok.be)

Intussen is het Vlaams Blok uitgegroeid tot een machtsfactor binnen Vlaanderen. Op basis van de cijfers belet niets het Blok deel te nemen aan het beleid. De partij loopt zich echter te pletter op het

cordon sanitaire (cf. 4.3.7.) en op de eigen onverzoenlijkheid. Als radicale partij legt het Vlaams Blok de lat zo hoog dat ze voor niemand een aanvaardbare coalitiepartner kan zijn (Spruyt, 2000).

Het Vlaams Blok wil immers een regeerprogramma dat én stukken van het VB-programma realiseert, én geen enkel VB-programmapunt met de voeten treedt én een VB-breekpuntenprogramma incorporeert. Dit alles is te nemen of te laten, er zijn geen compromissen mogelijk (Spruyt, 2000). Het komt erop neer dat het Vlaams Blok de absolute meerderheid moet verwerven om te kunnen regeren. In 1999 lukt dit niet in Brussel en in de Antwerpse districten strandt het Blok in 2000 op een zuchtje van zo'n meerderheid.

2.3.4. Beleidspartij

Het Vlaams Blok profileert zich als een radicale zweeppartij. Dit kan de partij volhouden zolang ze geen bestuursverantwoordelijkheid neemt of krijgt. Na de wetgevende verkiezingen van 24 november 1991 kan het Vlaams Blok op basis van het sterke resultaat een Vlaamse ministerportefeuille opeisen. Bij deze eerste Vlaamse verkiezing wordt de regering immers proportioneel samengesteld (later wordt deze bepaling geschrapt). Het Vlaams Blok weigert de ministerpost (net als de PVV en de VU) (Spruyt, 2000).

Het Vlaams Blok is echter sinds 1991 de vierde grootste partij van Vlaanderen. In Antwerpen is het Blok zelfs de grootste partij, die een kwart van de kiezers aanspreekt. Een koerswijziging dringt zich op om de partij (en de kiezers) verder perspectieven te bieden. Voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1994 werpt het Vlaams Blok zich op als alternatief voor “het gescleroseerde Antwerpse stadsbestuur” (Spruyt, 2000).

Antwerps voorman Filip Dewinter verklaart dit als volgt: *“Het Vlaams Blok heeft in Vlaanderen en zeker in Antwerpen altijd het profiel gehad van een radicale oppositie- en zweeppartij. Het Vlaams Blok heeft zeker op nationaal vlak niet de intentie om een ingrijpende koerswijziging door te voeren. Wel beseft het Vlaams Blok dat het als grootste Antwerpse partij onmogelijk vanuit de oppositie zijn programma zal kunnen doordrukken. Via een aantal concrete initiatieven en activiteiten kan het Vlaams Blok erin slagen om de Antwerpse publieke opinie te overtuigen van het feit dat het Vlaams Blok bekwaam en bereid is om deze stad te leiden.”* (geciteerd in Spruyt, 2000)

Ook later, bij de wetgevende verkiezingen van 1995 en 1999 en bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2000, wordt dit standpunt herhaald. Enkel aan de federale regering heeft het Vlaams Blok een broertje dood. De partij is wel bereid deel te nemen *“aan ‘de laatste Belgische regering’ om een definitieve boedelscheiding te regelen”* (Spruyt, 2000).

Bij de eerste rechtstreekse verkiezing van het Vlaamse parlement in mei 1995 stelt het Vlaams Blok zich kandidaat voor een rechtse, anti-socialistische regeringscoalitie. Gerolf Annemans (geciteerd in Spruyt, 2000): *“De strategie van het Vlaams Blok bestaat er in om verkiezing na verkiezing te winnen zodanig dat uiteindelijk de kiezers de andere partijen zullen verplichten om het Vlaams Blok toe te laten tot het beleid. Zo is in Antwerpen reeds een monstercoalitie van zes verschillende partijen nodig om het Vlaams Blok uit het stadhuis te weren. Een soortgelijke strategie dient het Vlaams Blok op andere niveaus te voeren. Voor wat het Vlaams Parlement betreft, aarzelt het Vlaams Blok niet om zich als alternatief voor het beleid op te werpen. [...] Het Vlaams Blok wil aan iedereen duidelijk maken dat het niet a priori een oppositiepartij is die weigert haar verantwoordelijkheid op te nemen.”*

Dit scenario herhaalt zich in 2000, wanneer het Vlaams Blok in Antwerpen een derde van de stemmen op zijn naam schrijft. Filip Dewinter biedt aan VLD-lijsttrekker Leo Delwaide de burgemeesterssjerp aan, in ruil voor een rechtse coalitie met het Vlaams Blok en i.h.b. Filip Dewinter als veiligheidsschepen. De VLD weigert. Voor de volgende gemeenteraadsverkiezingen in 2006 maakt het Vlaams Blok zich sterk de eerste rechtstreeks verkozen Antwerpse burgemeester af te leveren: Filip Dewinter, de grootste stemmentrekker in Antwerpen.

2.3.5. Fatsoenlijke partij

In maart 1997 stelt Vlaams Blok-voorzitter Frank Vanhecke: *“Wij kunnen perfect onze radicale en compromisloze standpunten vertolken zonder in scheldpartijen of menselijke onbeschoftheid te vervallen.”* (geciteerd in Spruyt, 2000). Deze uitspraak vat bondig de metamorfose van het Vlaams Blok in de jaren negentig samen.

Zo houdt het Vlaams Blok sedert midden jaren negentig grote kuis in het partijprogramma, volgens Spruyt (2000: 10-11) om een fatsoenlijk imago te krijgen: *“Met deze goed uitgekende communicatiestrategie beoogt het Vlaams Blok zich van haar extreem-rechtse imago te ontdoen. [...] Waar nodig wordt een al te ideologisch beladen discours bijgeschaafd zonder aan de essentie van de inhoud te raken. [...] De grote verdwijntruc gooit alle ideologische ballast overboord en beoogt daarmee de normalisering van het Vlaams Blok, de acceptatie van de partij als een normale medespeler in het democratische veld. De 600.000 kiezers zorgen voor de noodzakelijke legitimering. Dat kunnen toch niet allemaal extremisten zijn, meneer.”*

Spruyt (2000) haalt het migrantenprogramma aan als voorbeeld van deze strategie. Hij stelt dat dit programma in 1996 herschreven wordt met weglating van het etnisch-rationeel woordgebruik. Daarnaast verdwijnt het begrip solidarisme grotendeels uit het sociaal-economisch programma.

Ook het democratiecongres van 8 juni 1996 is een stap in de richting van meer respectabiliteit. De congresresoluties openen als volgt: *“Het Vlaams Blok is voorstander van de parlementaire democratie. Daaronder begrijpen wij een staatsvorm waarbij het volk wordt geregeerd door gekozenen uit eigen gelederen.”* (geciteerd in Spruyt, 2000). Spruyt (2000) merkt op dat het Vlaams Blok hiermee de eerste extreem rechtse formatie is die dit met zoveel woorden over de lippen krijgt. Toch, stelt hij, heeft het bijna twintig jaar en twaalf verkiezingen geduurd eer het Vlaams Blok een congres gewijd heeft aan dit thema.

Binnen deze democratie wordt het Vlaams Blok intussen zo groot dat het mag deelnemen aan verscheidene mediagenieke commissies: de Abos-commissie met Francis van den Eynde, de commissie Georganiseerde Midaad met Wim Verreycken, de Rwanda-commissie met Jurgen Ceder en, vooral, de commissie-Dutroux met Gerolf Annemans (Spruyt, 2000). Tijdens de rechtstreeks uitgezonden zittingen van deze commissie toont Annemans zich als een vlijtige werker met een gedegen dossierkennis. Bovendien lijkt van het cordon sanitaire geen sprake meer. Het Vlaams Blok wordt “een fatsoenlijke partij” (Wienen, 1998b).

Verder krijgt het Vlaams Blok versterking van ‘respectabele figuren’ zoals ex-politiewaarnemer Johan Demol, *Gazet van Antwerpen*-journalist Guido Tastenhoye en KUL-docent Luc Lamine.

Vooraf de eerste twee hebben een sterk profiel: Demol wordt het boegbeeld van het veiligheidsthema en Tastenhoye vertegenwoordigt de Vlaams-nationalisten.

2.3.6. Volkspartij: zeggen wat u denkt

Het Vlaams Blok gaat er prat op de politieke spreekbuis te zijn van de *moral majority*: “...Vergeet immers niet dat wij helemaal geen extremistische standpunten innemen, maar standpunten die in Vlaanderen meerderheidsstandpunten zijn. Denk aan onze standpunten over de miljardenstroom naar Wallonië, de aanpak van de criminaliteit, het vreemdelingenstemrecht, de fiscale discriminatie van de gezinnen, en ga zo maar door. Waarom zouden wij buigen als de meerderheid van de Vlamingen denkt zoals wij?” (De Smedt, 1999: 7)

In de jaren negentig profileert het Vlaams Blok zich meer en meer als volkspartij. De opeenvolgende verkiezingsoverwinningen in 1991 en tweemaal in 1994 verlenen de partij de legitimiteit om zich als stem van het volk op te werpen (<http://www.vlaams-blok.be>). In 1995, als voorbereiding op de wetgevende verkiezingen, lanceert de partij de campagne “Partij van het Volk” met de leuze “Wij zeggen wat u denkt!” Deze slogan is niet nieuw; hij wordt voor het eerst gebruikt in de verkiezingscampagne van 1984 (Wienen, 1997). “Zeggen wat u denkt” wordt vanaf dan een leidmotief in de Vlaams Blok-campagnes, samen met “Eigen volk eerst”.

Ook naar aanleiding van het 20-jarige bestaan van het Vlaams Blok in 1997 lanceert de partij een grootscheepse campagne met als slogan: “Vlaams Blok. Reeds twintig jaar de stem van het volk”. De campagne is opgebouwd rond vier thema’s die volgens het Vlaams Blok de Vlamingen beroeren: Vlaamse onafhankelijkheid, terugkeer van vreemdelingen, harde aanpak van criminaliteit en halt aan politieke corruptie. Daarnaast is er nog een *Eigen volk eerst*-brochure (Wienen, 1997).

De partij maakt ook werk van een sociaal imago met campagnes rond tewerkstelling. De *Werk voor eigen volk eerst*-campagnes van 1993 en 1996 moeten het gras voor de voeten van de socialistische partij wegmaaien. Ook de 1 mei-manifestatie, die het Vlaams Blok vanaf 1996 organiseert, kadert in deze strategie. Vooral de verkiezingen van 1995 hebben deze profilering in de hand gewerkt. Bij die verkiezingen haalt het Vlaams Blok nauwelijks winst op de SP ondanks het Agusta-schandaal, dat door het Vlaams Blok als verkiezingsthema wordt uitgespeeld. De partij besluit daarom in het offensief te gaan op het socialistische terrein bij uitstek: het sociale thema (Spruyt, 2000).

In het laatste decennium profileert het Vlaams Blok zich ook als pleitbezorger van een “echte volksdemocratie”. De partij wil de kloof tussen politiek en volk verkleinen. Zo organiseert ze op 8 juni 1996 het zogenaamde democratiecongres *Het volk beslist!*. Hierbij wordt gepleit voor de invoering van een bindend referendum, de afschaffing van de stemplicht, de rechtstreekse verkiezing van burgemeesters en OCMW-raadsleden en de uitbreiding en concretisering van het principe van openbaarheid van bestuur (Annemans, e.a., 1998d; Baas, 1999).

2.3.7. Anti-establishmentpartij: anders dan de anderen

Het Vlaams Blok ziet zich als een politieke dissident, een rebel, die tegen de schenen schopt van het establishment: *“Het Vlaams Blok brak door met een aantal standpunten die door het gevestigde bestel als “schokkend” werden ervaren.”* (Ceder, 2000). Gevolg: de ideologische consensus die ontstaan was in het denken over politiek en maatschappij werd ruw verstoord (Ceder, 2000).

Daardoor, stelt VB-voorzitter Vanhecke, is het Vlaams Blok publieke vijand nr.1 van alle traditionele of minder traditionele machtspartijen en van “andere quasi-politieke machthebbers”, zoals vakbonden, ziekenkassen, het Hof, e.d.. Bovendien: *“het politieke establishment vindt in deze strijd een gewillige bondgenoot in de vorm van de pers. Onderhevig aan de rigide regels van het ‘politiek correcte denken’ hebben een groot deel van de media de oorlog verklaard aan het Vlaams Blok.”* (<http://www.vlaams-blok.be/>)

Samen zouden deze vertegenwoordigers van de gevestigde orde een strijd voeren van één tegen allen: *“In 1989 sloten deze partijen een protocol af dat elke samenwerking met het Vlaams Blok verbodt. Deze uitsluiting van het Vlaams Blok werd bekend onder de term ‘cordon sanitaire’. De standpunten inzake vreemdelingen en criminaliteit werden gedragen door een groot deel van de bevolking, maar waren in de ogen van de machthebbers ‘politiek niet correct’. De echte reden voor het ‘cordon sanitaire’ lag natuurlijk elders: Het streven naar een onafhankelijke Vlaamse staat bedreigde de belangen van het Belgische establishment.”* (<http://www.vlaams-blok.be/>)

Vanuit deze underdogpositie kan het Vlaams Blok zijn politieke tegenstanders en de politiek in het algemeen op de korrel nemen. Bovendien trekt de partij met deze strategie proteststemmers aan (Bijttebier, e.a., 1992).

2.3.8. Underdog: een tegen allen

Parallel met deze positionering als anti-establishmentpartij loopt een positionering als underdog. Het Vlaams Blok positioneert zich op drie niveaus als underdog: t.o.v. het cordon sanitaire van “de Bende van Vijf” dat de partij belet aan het beleid deel te nemen, t.o.v. de “multikul-lobby” die “het Vlaams Blok monddood wil maken” en t.o.v. de pers die “een desinformatiecampagne organiseert tegen het Vlaams Blok”. Deze drie niveaus zijn interdependent.

Op 10 mei 1989 scharen Agalev, SP, CVP, PVV en VU zich achter volgende tekst: *“Omwille van het feit dat het Vlaams Blok fundamentele democratische uitgangspunten en mensenrechten miskent, verbinden ondergetekenden hun partij ertoe geen politieke akkoorden af te sluiten of afspraken te maken met het Vlaams Blok, noch in het kader van democratisch verkozen raden op gemeentelijk, provinciaal, gewestelijk, nationaal en Europees niveau, noch in het kader van verkiezingen van verkiezingen voor de genoemde niveaus.”* Het cordon sanitaire is geboren (Dewinter & Van Overmeire, 1993: 183).

VB-voorzitter Dillen reageert furieus op dit “protocol van de haat”: *“Eén tegen allen. Het protocol van de politicastersmaffia, het protocol van het politieke profitaat biedt ten minste één voordeel: duidelijkheid. [...] Het front werd nu scherp afgebakend. [...] Wij rapen de handschoen op. Wij laten ons niet doen. Wij weten dat we gelijk hebben. [...] Wij zullen nog harder werken en blijven werken want nog luider moet weerklinken “Eigen volk eerst” tot eigen volk heerst!”* (geciteerd in Spruyt, 2000)

Het Vlaams Blok maakt dankbaar gebruik van het cordon sanitaire om zich te profileren als een partij “anders dan alle andere” die een strijd uitvecht van “één tegen allen”: “*Het Vlaams Blok wordt door het protocol in de rol van de underdog geduwd en dit is een rol die het Vlaams Blok op het lijf geschreven is.*” (Dewinter & Van Overmeire, 1993: 184). Immers: “*Het politiek isolement, het gekrijst van het anti-Blok en de voortdurende hetze tegen de nationalistische partij, maakt het Vlaams Blok in de ogen van vele Vlamingen juist sympathiek. Het Vlaams Blok is de partij die alleen staat in een gevecht tegen het hele politieke establishment. Het is David tegen Goliath, Sint-Joris tegen de draak.*” (Dewinter & Van Overmeire, 1993: 278)

In 1997 herneemt Filip Dewinter het standpunt van Dillen: “*Er is de partij van de propere handen en er zijn de partijen van het profitaat. Er is de partij van het volk en er zijn de partijen van het establishment. Er is de partij van het Eigen volk eerst en er zijn de partijen van en voor de vreemdelingen. Er is de partij van de toekomst en er is de partij van het verleden. Er is een volkse, strijdbare en radicaal-nationalistische beweging en er is de Bende van Vijf.*” (De Smedt, 1997: 10)

Het Vlaams Blok wordt vaak geweerd uit gesprekken over de partijgrenzen heen. Zo is de partij niet welkom op bij de “*dialogo van gemeenschap tot gemeenschap*” in 1992. Als reactie voert het Vlaams Blok actie met de affiches “*410.000 kiezers monddood – Democratie?*” (Wienen, 1997). Ook het feit dat sinds begin jaren negentig menigmaal een Vlaams Blok-manifestatie wordt verboden zet kwaad bloed (Wienen, 1997).

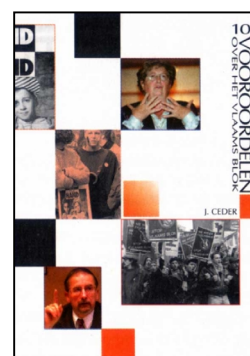
(<http://www.vvlg.be/tijdf/feti/afbxxt/19/79/05-28f.html>)

Daarnaast zijn enkele recente wetten koren op de molen van de “underdog”. Zo zouden de racismewet van 1981 en de negationismewet van 1995 bedoeld zijn om de vrije meningsuiting te beknotten. Dat het Vlaams Blok verplicht wordt om de aanvaarding van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) in haar statuten in te schrijven, ziet de partij als een onaanvaardbare bemoeienis. Bovendien wordt op 10 december 1998 een wet goedgekeurd die bepaalt dat partijen die het EVRM niet naleven een deel van hun subsidies kunnen verliezen. Het Vlaams Blok tracht tevergeefs de wet te blokkeren. Bij de eindstemming in de Kamer binden de VB-kamerleden als stil protest een rode doek voor hun mond (Spruyt, 2000).

(VBM, 24(5): 6)

De brochure *10 vooroordelen tegen het Vlaams Blok* moet als tegengif dienen tegen “*de stroom van beledigingen, verdraaiingen en leugens die dagelijks over onze partij de wereld worden ingestuurd*”. In deze brochure profileert het Vlaams Blok zich uitdrukkelijk als democratisch en verdraagzaam. Verder zou de partij noch racistisch, noch antisemitisch, noch demagogisch zijn en niet aan anti-politiek doen. Opnieuw positioneert het Vlaams Blok zich als een zweepartij die enkel aan het beleid zou willen deelnemen op basis van het volledige programma. Dit programma bestaat volgens het VB overigens niet enkel uit één thema, het vreemdelingenstandpunt. Het imago van het Vlaams

(VBM, 22(1): 17)

Blok als een “one issue-partij” zou te wijten zijn aan een selectieve beeldvorming in de media. Ten slotte ziet de partij haar standpunten als realistische en uitvoerbare eisen (10 vooroordelen, 1992; <http://www.vlaams-blok.be>).

Het Vlaams Blok stelt voor om het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding af te schaffen. Daarnaast moet het recht op vrije meningsuiting volgens de partij verdedigd worden, “ook voor nationalist”. Er moet daarentegen een verbod komen op tegenbetogingen. Daarnaast eist het Vlaams Blok dat de koppeling tussen het toekennen van partijfinanciering en programmatorisch-inhoudelijke vereisten afgeschaft wordt. Tot slot moet de VRT “zich houden aan de verplichting van neutraliteit en objectiviteit” en moet het onderwijs “neutraal” zijn. (Nu afrekenen !, 1995)

DEEL 2: COMMUNICATIESTRATEGIE VAN HET VLAAMS BLOK SINDS 1977

Hoofdstuk 3. Positionering, doelgroep, boodschap, middelen en media

Dit hoofdstuk is gewijd aan de verkiezingscampagnes van het Vlaams Blok sinds het ontstaan van de partij, in totaal 14 verkiezingscampagnes over 22 jaar. Bij elke campagne bespreken we uitvoerig positionering, doelgroep, boodschap, middelen en media. Deze campagnes zijn afgebakend in periodes. Als inleiding bij elke periode gaan we in op koerswijzigingen, nieuwe profileringen, tussentijdse campagnes en andere acties van het Vlaams Blok tussen verkiezingsperiodes in. Deze werkwijze laat ons toe een volledig beeld te schetsen van de evolutie van positionering, doelgroep, boodschap, middelen en media in de geschiedenis van het Vlaams Blok.

3.1. 1977 - 1982

De voorlopers van het Vlaams Blok, de Vlaams Nationale Partij (VNP) en de Vlaamse Volkspartij (VVP), hoewel verschillend in stijl, aanhang en ideeëngoed, afficheren zichzelf als anti-Egmontpartijen. Alle activiteiten en uitgaven staan in het teken van Egmont, vaak met het nodige gevoel voor symboliek. Zo wordt de nieuwe partij VNP aan de pers voorgesteld in het Brusselse café *Graaf van Egmont* (Dewinter & Van Overmeire, 1993). De VVP wordt als volgt aangekondigd: “*Na de Egmontkapitulatie: een nieuwe Vlaamse aanpak!*” (Wienen, 1997)

(<http://www.vvlbg.be/tijdfjei/afbxct/19/17/05-28a.html>)

(Wienen, 1997: 19)

De eerste VNP-activiteit is de deelname aan een betoging van het *Egmontkomitee*, een overkoepeling van het verzet tegen het Egmontpact, in Dilbeek op 23 oktober 1977. De VVP organiseert een *Grote anti-Egmont meeting*, de VNP roept haar leden en sympathisanten samen rond “*Geen Egmontzelfmoord. Vlaanderen vrij*”. Er worden ook pamfletten uitgedeeld om leden te werven. Zo stelt het “*Neen aan de Egmonsters*”-pamflet van de VNP alle Vlaamse partijen, en in het bijzonder de Volksunie, verantwoordelijk voor “de Vlaamse nederlaag”. De Volksunie wordt omschreven als “Belgische partij, Vlaamse schande” (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997).

De VNP wil echter meer zijn dan louter een anti-Egmontpartij (Wienen, 1997). In het eerste nummer van *De Vlaams Nationalist*, het partijblad van de VNP, stelt de partij zich voor als een “*radikale, duidelijk uitgesproken nationalistische en solidaristische, rechtse partij. [...] De VNP denkt onbelgisch en anti-Belgisch. [...] Wij moeten zorgen voor een nieuwe partijpolitieke geloofwaardigheid. Wij mogen geen partij zijn zoals de kleurpartijen. Wij moeten bewijzen dat een nieuwe partij niet noodzakelijk een bende tafelspringers, arrivisten, mandaatwellustelingen en regeergeilen hoeft te zijn. Dat het ook anders kan.*” (Dewinter & Van Overmeire, 1993)

Daarmee positioneert de VNP zich tegenover de andere partijen op de links-rechts-as en tegenover het “lauwe nationalisme” van deze partijen. In het partijblad *De Vlaams Nationalist* profileert de VNP zich verder als een zweeppartij die de misbruiken van het establishment, de kleurpartijen, zal aanklagen (De Vlaams Nationalist, jg.1).

(Wienen, 1997: 18)

(Wienen, 1997: 18)

Ook de VVP blijft niet hangen bij Egmont. VVP-voorzitter Lode Claes wil een nieuwe, brede centrumpartij oprichten die een volwaardige politieke rol te spelen heeft, een soort Vlaamse CSU. Een partij die én rechtser, én Vlaamser is dan de CVP. De VVP wordt een meer gematigde versie van de VNP: een partij van intellectuelen, eerder dan een partij van militanten, een partij die wil deelnemen aan het beleid, eerder dan een zweeppartij (Dewinter & Van Overmeire, 1993, Wienen, 1997).

Deze verschillende visies op de politieke toekomst verhinderen aanvankelijk een toenadering tussen de VNP en de VVP. Uiteindelijk, na verscheidene bemiddelingspogingen, beslissen beide partijen om met een gemeenschappelijke lijst aan de wetgevende verkiezingen van 1978 deel te nemen (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997; Delwit, e.a., 1998).

In de eerste jaren van zijn bestaan werpt het Vlaams Blok zich op als dé vertegenwoordiger van het etnisch getinte Vlaams-nationalisme. Op sociaal-economisch gebied profileert de partij zich als solidaristisch, met de volksverbondenheid als samenlevingsbasis. Uitgaande van het nationaal-solidarisme bestrijdt ze de klassieke arbeidsverhoudingen en vooral de vertegenwoordiging van de werknemers. De partij werpt zich ook op als behoedster van het klassieke gezin en heeft een conservatieve visie op de rol van man en vrouw (Van Doorslaer, 1992; <http://www.vlg.org>).

Daarnaast wil de partij gastarbeiders van niet-Europese origine terugsturen onder het mom van “Werk in eigen streek”. Het migrantenthema wordt ook verbonden met de bestrijding van criminaliteit, drugs, profitoriaat en werkloosheid (<http://www.vlg.org>). Toch is het migrantenprogramma in de eerste jaren beperkt tot 4 à 5 strijdpunten (Dewinter & Van Overmeire, 1993). Tot slot worden amnestie en separatisme in het partijprogramma opgenomen (<http://www.vlg.org>).

3.1.1. Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 17 december 1978

3.1.1.a. Positionering

De eerste campagne van het Vlaams Blok concentreert zich op communautaire kwesties. De pijlen worden gericht op Egmont en de Vlaamse regeringspartijen, in het bijzonder op de Volksunie (Delwit, e.a., 1998; <http://www.vlaams-blok.be/watzijnwe/brochure/brochure.htm>). Ondanks de nadruk op het Vlaamse thema, pleit het Vlaams Blok nog niet openlijk voor separatisme maar eerder voor federalisme (Dewinter & Van Overmeire, 1993). Wel eist de partij een valorisatie van de Vlaamse meerderheid (nl. 62%), het verleggen van de taalgrens en de teruggave van “de aan Vlaanderen ontstolen gebieden”, het afschaffen van de faciliteiten en de erkenning van Brussel als Vlaamse stad en niet als derde gewest (Govaert, 1992; Dewinter & Van Overmeire, 1993).

Daarnaast pakt de kartelpartij uit met een radicaal rechts programma waarin beide partners zich kunnen vinden: vrije markteconomie, beperking van de staatstussenkomst, herprivatisering van bepaalde sectoren van de sociale zekerheid, beperking van politieke bemoeienissen, werk voor eigen volk eerst, de begeleide terugkeer van vreemdelingen en totale en onvoorwaardelijke amnestie voor veroordeelde collaborateurs (Govaert, 1992; Dewinter & Van Overmeire, 1993).

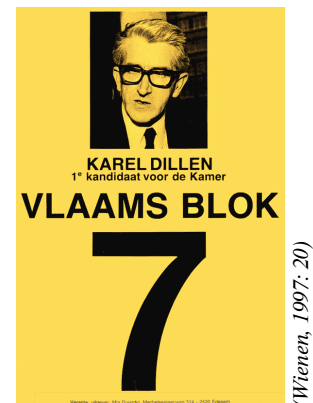
De partij pleit er ook voor de “nivelleringsdrang” in het onderwijs stop te zetten en Europa een te maken op basis van Europese volkeren en niet van staten (Dewinter & Van Overmeire, 1993). Tot slot eist het Vlaams Blok respect voor het gezin en voor “het menselijk leven in al zijn vormen” (Govaert, 1992). Volgens Dewinter & Van Overmeire (1993) draagt dit programma vooral de stempel van Lode Claes.

Toch wordt vooral de kaart van het Vlaams-nationalisme getrokken; daarbij profileert het Vlaams Blok zich als de enige Vlaams-nationale partij, die als oppositiepartij een strijd voert van een tegen allen tegen de Vlaamse offers aan Wallonië: “*Het Vlaams Blok tegen geven en toegeven. Daarom staan wij hier rebel.*” Met dit programma richt de partij zich tot de rechtse Vlaamsgezinde kiezer die teleurgesteld is in de Volksunie (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

3.1.1.b. Boodschap

In de beginperiode vatten de VNP en de VVP hun missie kernachtig samen in radicale slogans. Enkele voorbeelden uit VNP-hoek: “*VNP. De partij die IS zoals ze zich noemt: VLAAMS NATIONAAL*”, “*VNP. MET DE VLAAMS NATIONALE PARTIJ TEGEN DE EGMONSTERS*” en “*VNP. VLAAMS. NATIONAAL. RADIKAAL*” (Wienen, 1997).

Deze boodschap, gericht tegen de Volksunie en het Egmont-akkoord, staat ook centraal in de eerste verkiezing waaraan het Vlaams Blok deelneemt. Zo luidt een pamflet: “*Vlamingen: Met de 7 niets te vrezen; met de 10 ben je gezien.*” Uiteraard is 7 hier het kiesnummer van het Vlaams Blok en 10 dat van de Volksunie. Karel Dillen, lijsttrekker voor de Kamer in Antwerpen, roept op: “*Geen uitverkoop van Vlaanderen !!! Zeg ja tot Vlaanderen. Daarom: stem Vlaams Blok*” (Wienen, 1997).

Het verkiezingspamflet “*Vlaams Blok – de enige Vlaamse oppositie*” vermeldt:

- Tegen Egmont voor echt zelfbestuur
- Het Vlaams Blok in een strijd van één tegen allen
- Het Vlaams Blok tegen geven en toegeven. Daarom staan wij hier rebel.

Verder vermeldt het pamflet dat een stem voor het Vlaams Blok een stem is tegen het Egmontpact, voor echt zelfbestuur, tegen de junta van de partijvoorzitters, voor echte democratie, tegen het politiek onfatsoen en voor de herwaardering van de Vlaamse meerderheid. (Dewinter & Van Overmeire, 1993)

3.1.1.c. Middelen en media

In deze beginperiode zit het Vlaams Blok krap bij kas. Bij de wetgevende verkiezingen van 1978 tracht de kartelpartij leden en kiezers te werven via meetings, pamfletten en kleine affiches. De eerste campagnes van de VNP, de VVP en, later, het Vlaams Blok hebben een eenvoudig concept: vaak bevat een affiche of een pamflet niet meer dan een slagzin in zwarte letters op een gele achtergrond (Wienen, 1997).

Ook het VNP-partijblad *De Vlaams Nationalist* staat ter beschikking van het kartel (Wienen, 1997). Daarnaast krijgt het Vlaams Blok vijf minuten zendtijd van de BRT. Die zendtijd wordt netjes

verdeeld tussen VNP-voorzitter Karel Dillen en VVP-voorzitter Lode Claes (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997).

3.1.2. Nationale verkiezingen van 8 november 1981

3.1.2.a. *Positionering*

Ook in 1981 profileert het Vlaams Blok zich als een anti-Egmontpartij (Dewinter & Van Overmeire, 1993). Het thema Vlaanderen staat centraal, naast enkele andere rechtse eisen. Op 28 maart vindt het tweede nationale congres plaats rond “*Brussel, hoofdstad van een onafhankelijk Vlaanderen*” (Wienen, 1997). De congresresoluties vormen de basis van het eisenpakket waarmee het Vlaams Blok naar de kiezer stapt:

- Een onafhankelijk Vlaanderen met Brussel als hoofdstad; teruggave van “de door Wallonië aan Vlaanderen ontstolen gebieden”
  - Brussel als Europese hoofdstad met een eigen statuut
  - Algemene en onvoorwaardelijke amnestie
  - Europa der Volkeren; nakomen van NAVO-verplichtingen
  - Strikte immigratiestop en beperking van gastarbeid; herziening van ontwikkelingshulp
  - Bescherming van natuur en leefmilieu
  - Een nieuw “fatsoen”, nl. herwaardering van onderwijs en gezin, strijd tegen abortus, pornografie, drugs en de “ondermijning door de linksen van onderwijs, jeugdbeweging, radio en televisie”.
  - Sociaal-economisch fatsoen, nl. aanmoediging vrije markt
  - Politiek fatsoen, nl. bestrijding politiek profitaariaat
- (Vlaams, 1981: 4; Dewinter & Van Overmeire, 1993)

In deze beginjaren profileert het Vlaams Blok zich als radicale nationalistische partij: “*Vandaag bestaat er geen twijfel meer over wat het Vlaams Blok is: het is de partij met een zuiver nationalistisch programma. Het is de enige partij in Vlaanderen die dat kan zeggen. Het Vlaams Blok wil geen partij zijn zoals de andere partijen, bereid om koopjes af te sluiten. Het Vlaams Blok wil een programmapartij zijn. Het Vlaams Blok wil partij zijn en beweging. Het Vlaams Blok wil een strijdpartij zijn. [...] Geen toegevingen meer. Alleen nog eisen. De Vlaamse beweging moet aanvallen, aanvallen, aanvallen.*” (Karel Dillen, 1979, geciteerd in Dewinter & Van Overmeire, 1993: 93).

Met deze boodschap richt Dillen zich tot de kaders en de militanten van de radicale Vlaams-nationale organisaties. Dit in tegenstelling tot de “verburgerlijkte” Volksunie die, volgens Dewinter & Van Overmeire (1993), meer aantrekkingskracht uitoefent op dokters, advocaten, professoren en bedrijfsleiders, kortom “mensen die het gemaakt hebben in het leven”.

3.1.2.b. *Boodschap*

Ook in deze campagne zet het Vlaams Blok zich af tegen de Volksunie, na mislukte toenaderingspogingen tussen beide partijen eerder dat jaar (Vlaams, 1988; Wienen, 1997). Naast de klassieke geelzwarte nummeraffiches duikt nu ook een andere affiche op met een opmerkelijke boodschap: “*400.000 werklozen. Waarom dan gastarbeiders? Kies Vlaams Blok*” (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997). De slogan moet het 5-puntenplan van het Vlaams Blok i.v.m. het vreemdelingenbeleid accentueren: “*Het Vlaams Blok is de enige partij die durft zeggen dat er te veel vreemdelingen zijn in dit land, dat deze vreemdelingen de veiligheid en de leefbaarheid (sic) van onze*

steden in gevaar brengen en onze sociale zekerheid ontwrichten.” Toch ligt de nadruk in de propaganda nog altijd op de communautaire kwesties (Vlaams, 1981; Dewinter & Van Overmeire, 1993).

3.1.2.c. Middelen en media

(Wienen, 1997: 26)

Voor de Europese verkiezingen van 1979 dient het Vlaams Blok geen lijst in. Gebrek aan middelen ligt aan de basis van deze beslissing: “De campagne voor de vorige wetgevende verkiezingen is financieel nog niet volledig verteerd en een nieuwe campagne zou een financiële catastrofe betekenen.” (Wienen, 1997: 23). Ook voor de wetgevende verkiezingen van 1981 zit de partij krap bij kas; met zo’n 250.000 frank financiert het Vlaams Blok de campagne (Dewinter & Van Overmeire). Die blijft beperkt tot kleine affiches, pamfletten, autokaravaans, manifestaties en de zendtijd op de BRT (Wienen, 1997).

3.1.3. Gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1982

3.1.3.a. Positionering

In 1982 neemt het Vlaams Blok voor het eerst deel aan gemeenteraadsverkiezingen. Over heel Vlaanderen dient het de partij 27 lijsten in. Daarnaast neemt het Vlaams Blok in enkele gemeenten deel aan kartellijsten en andere gezamenlijke lijsten (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997).

Op het congres “Solidarisme en gemeentepolitiek” schetst het Vlaams Blok zijn visie op het gemeentebeleid. De congresbesluiten vormen de basis voor het verkiezingsprogramma, waarin het Vlaams Blok gemeentelijke issues combineert met nationale eisen:

- Vlaamse onafhankelijkheid als voorwaarde voor een degelijk gemeentebeleid
- Verbod op cumul en vriendjespolitiek; depolitisering van de administratie; geen prestigeprojecten
- Bevorderen van de “eigen Nederlandse cultuur”
- Een gemeentelijke informatiedienst
- Een gemeentelijke milieudienst
- Meer middelen voor de politiekorpsen
- Verkeersveiligheid
- Terugkeer van vreemdelingen; geen vreemdelingenstemrecht
- Een gezinsvriendelijk gemeentebeleid

(Vlaams, 1982; Vlaams, 1983)

3.1.3.b. Boodschap

Opnieuw worden de thema’s vertaald in bondige slogans, zoals “Separatisme. Vlaams Blok”, “onafhankelijk Vlaanderen” en “Adieu aan de Walen, gedaan met betalen!”. Het mag duidelijk zijn dat ook in deze verkiezing de Vlaams-nationale profilering primeert voor het Vlaams Blok. Andermaal duikt de gastarbeidersaffiche op in geactualiseerde versie: “500.000 werklozen. Waarom dan gastarbeiders. Kies Vlaams Blok” (Vlaams Blok, 1982).

(Wienen, 1997: 25)

3.1.3.c. *Middelen en media*

Bij gebrek aan geld blijft de verkiezingscampagne opnieuw erg bescheiden (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997). De partij zet de klassieke middelen in (cf. 3.1.2.c).

3.2. 1983 - 1985

Vanaf het midden van de jaren tachtig accentueert het Vlaams Blok het “rechtse” discours, naast het Vlaamse radicalisme. Het programma wordt uitgediept en men snijdt een aantal nieuwe en actuele thema's aan. Vooral de “vreemdelingen- en veiligheidsproblemen”, de gezinspolitiek en socio-economische problemen staan hoog op de agenda. Volgens Dewinter & Van Overmeire (1993) wil de partij op die manier werk maken van een eigen profiel; ze wil zich niet langer manifesteren als een radicale afscheuring van de Volksunie. Ook Govaert (1992) stelt dat het Vlaams Blok zich niet alleen meer tegenover de Volksunie positioneert als “de andere linguïstische keuze”, maar dat de partij ook de politieke rechterzijde beconcurrert. Als jonge partij wil ze immers een basis en kiezers verwerven (Govaert, 1992).

Die worden vooral gezocht in kringen van radicaal-rechtse jongerenbewegingen. Vanaf 1983 zoekt het Vlaams Blok actief een opening naar deze jongeren via Jongeren-Aktief, de propagandaploeg rond Xavier Buisseret. Daarnaast wordt aan het septembernummer van het maandblad een bijlage toegevoegd die zich specifiek op jongeren richt. Vooral de NSV en het NJSV leveren de nodige versterking in de strijd tegen het “linkse establishment” (Dewinter & Van Overmeire, 1993). Als radicaal-rechtse partij neemt het Vlaams Blok immers de linkerzijde onder vuur. Daarbij legt de partij de nadruk op de “normenloosheid” van progressieven en communisten, die onveiligheid, homoseksualiteit en pedofilie in de hand zouden werken (Govaert, 1992).

Intussen maakt het Vlaams Blok zijn anti-immigrantenstandpunten steeds meer tot de basis van het politieke handelen. In het eerste verkiezingsprogramma van 1978 spreekt de partij zich wel uit voor een beperking van het aantal immigranten, maar het thema staat niet centraal (Vander Velpen, 1992; Elbers & Fennema, 1993; Gijssels, 1994). Bovendien bestaat dit programma slechts uit 4, en later 5 eisen (Dewinter & Van Overmeire, 1993). Pas vanaf 1983 versterkt het Vlaams Blok zijn anti-immigrantenprofiel (Vander Velpen, 1992; Elbers & Fennema, 1993; Gijssels, 1994).

Tijdens een Vlaams Blok-congres in Brussel op 25 maart 1984 wordt “het recht op de specificiteit” beklemtoond. De “eis tot re-emigratie van delinquente immigranten, langdurig werkloze immigranten en illegalen” is een logisch gevolg van dit “recht” (Govaert, 1992; Wienen, 1997). Het congres resulteert in “twaalf praktische voorstellen ter oplossing van het gastarbeidersvraagstuk” (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Elbers & Fennema, 1993; Wienen, 1997).

Daarnaast krijgt het migrantenthema ook de nodige aandacht in het maandblad; in maart 1984 wijdt *Vlaams Blok* 4 bladzijden aan de vreemdelingenpolitiek van de partij. Daarnaast verschijnt in dezelfde maand een extra editie op 100.000 exemplaren onder de noemer: “*Voor de terugkeer naar hun eigen vaderland!*”. In deze uitgave van Vlaams Blok wordt “het heilige recht op eigenheid” benadrukt. Ook de Nationalistische Omroepstichting plaatst het vreemdelingenthema in het voetlicht in een dertenuitzending van het Vlaams Blok (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997).

Hoewel het Vlaams Blok vaak benadrukt dat het vreemdelingenthema al in het eerste programma aangeraakt wordt, geeft de partij zelf toe dat het pas aan belang won toen het interessant werd voor de kiezers: *“Het Vlaams Blok profileert zich in de beginperiode bijna uitsluitend op de “communautaire” problemen. Meer en meer begint het “vreemdelingenprobleem” sommige segmenten van de bevolking bezig te houden. Het Vlaams Blok speelt daarop in. Dit thema is een nationalistisch thema. Wij willen een onafhankelijk Vlaanderen dat niet multicultureel is maar Vlaams.”* (<http://www.vlaams-blok.be>)

3.2.1. Europese verkiezingen van 17 juni 1984

3.2.1.a. Positionering

Voor het eerst neemt het Vlaams Blok deel aan Europese verkiezingen, volgens de partij een niet voor de hand liggende beslissing. De partij verzet zich immers tegen de Europese Gemeenschap van staten. Bovendien bestaat er maar een waterkansje op een Europese zetel voor het Vlaams Blok, terwijl een campagne veel geld kost. Toch besluit het Vlaams Blok deel te nemen om de Vlaams Blok-kiezers een rechts-nationalistisch alternatief te bieden en hen niet prijs te moeten geven aan de Volksunie (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997).

In de verkiezingscampagne staan 5 thema's centraal:

- Europa: een Europa van autonome volkeren als tegengewicht voor de VS en de USSR
  - Economie: samenwerking tussen verschillende bevolkingslagen, steun en beloning van persoonlijk initiatief en ondernemingszin, recht op arbeid en plicht tot arbeid, “halt aan het sociaal profitaat” en steun aan “alle echt door het lot getroffen”
  - Vreemdelingen: immigratiestop, terugkeer van de grote meerderheid van gastarbeiders, of: *“Vlaanderen voor de Vlamingen, Europa voor de Europeanen”*
  - Traditionele waarden: bescherming van het Europese gedachtengoed (gezin, onderwijs, leefmilieu,...)
  - Veiligheid en defensie: steun aan de NATO en Europese politieke samenwerking
- (Europa, 1984)

Verder positioneert het Vlaams Blok zich als het alternatief voor het *“Europees geknoei”* en het *“Belgisch geknoei”*. Zo verschijnt op de voorpagina van de verkiezingsuitgave van Vlaams Blok een stemoproep van Karel Dillen, die samengevat luidt: *“U heeft genoeg van ... Reageer krachtig! U reageert krachtig door te stemmen voor Vlaams Blok.”* (Dillen, 1984: 1)

Het artikel eindigt met de reden om voor het Vlaams Blok te stemmen: *“Voor een Vlaanderen van en voor de Vlamingen, voor een Europa van en voor de Europeanen, stemt ook u op 17 juni onder nummer twaalf en kiest zó voor een moedige en eerlijke, een ondubbelzinnige en evenwichtige, een nationalistische en rechtse partij in Vlaanderen. Zo kiest u echt Vlaams én Europees.”* (Dillen, 1984: 1)

3.2.1.b. Boodschap

Het Vlaams Blok trekt naar de verkiezingen met de slogan *“Wij zeggen wat jij denkt”*. Daarmee onderstreept de partij haar profilering tegen de andere partijen, die niet zouden luisteren naar de noden van de Vlamingen. Tegenover deze partijen profileert het Vlaams Blok zich als spreekbuis van het Vlaamse

volk (Europa, 1984; Wienen, 1997). Ook de gastarbeidersslogan wordt herhaald: “500.000 werklozen. Waarom dan gastarbeiders?” (Wienen, 1997)

3.2.1.c. *Middelen en media*

Zoals reeds vermeld beschikt het Vlaams Blok over een klein budget. De partij kiest dan ook voor een sobere campagne met de klassieke campagnemiddelen (cf. 3.1.2.c). In deze verkiezingsperiode kan het Vlaams Blok ook gebruik maken van de zendtijd via de NOS (Wienen, 1997).

3.2.2. Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 13 oktober 1985

3.2.2.a. *Positionering*

Voor deze federale stembusgang haalt het Vlaams Blok de klassieke thema's uit de kast:

- Vlaanderen: een onafhankelijk Vlaanderen
- Vreemdelingen: immigratiestop, terugkeerpolitiek, geen vreemdelingenstemrecht
- Defensie: steun aan de NATO tegen de USSR, in afwachting van een sterk en weerbaar Europa
- Economie: vrije onderneming, geen staatstussenkomst, halt aan “sociaal en economisch profitaat”, strijd tegen “werkonwilligheid” en hulp aan de “echte behoeftigen”
- Veiligheid: harde aanpak van criminaliteit
- Politiek, sociaal-economisch en moreel fatsoen (cf. 3.1.2.a)

(Verkiezingsprogramma, 1985)

Ook in deze verkiezingsperiode profileert het Vlaams Blok zich als een beginselvaste nationalistische partij. Een partij bovendien die “als enige” logische oplossingen biedt voor prangende Vlaamse issues. Als voorbeeld noemt zij het “gastarbeidersprobleem”. Daarnaast stelt het Vlaams Blok zichzelf voor als een zweep op de andere partijen: “*Dat doet het Vlaams Blok door glasheldere standpunten in te nemen, waar geen logisch denkend mens omheen kan.*” (Verkiezingsprogramma, 1985)

3.2.2.b. *Boodschap*

In deze verkiezingsperiode wordt geen centrale slogan gebruikt. Wel haakt het Vlaams Blok in op de verschillende thema's met vroegere slogans die door de propagandadienst op affiches, pamfletten en stickers worden verspreid, “*Onafhankelijk Vlaanderen*”, “*gastarbeid STOP !*”, “*Minder doppen. Gastarbeid stoppen*”, “*Gedaan met geven en toegeven...*”, “*Kriminaliteit. Harde aanpak !*” en “*minder vuiligheid, meer veiligheid*” zijn enkele voorbeelden (Verkiezingsprogramma, 1985; Buisseret, 1985).

3.2.2.c. *Middelen en media*

De Europese verkiezingen van 1984 hebben een gat in de partijkas geslagen (Wienen, 1997). Het Vlaams Blok voert een beperkte campagne met kleine affiches, pamfletten en stickers. Directe communicatie is er via een autokaravaan, radiowagens en andere manifestaties (Buisseret, 1985). Verder krijgt de partij een politieke tribune na het BRT-avondjournaal van 26 september 1985 (Vooruit, TV-pagina's, 26 september 1985).

3.3. 1986 - 1989

De eerste tien jaar heeft het Vlaams Blok zich sterk ontplooid in Antwerpen. In de rest van Vlaanderen kan de partij echter geen potten breken. Herbronning dringt zich op. In 1987 lanceert het Vlaams Blok een verjongingsoperatie. Zo wordt Karel Dillen in de Kamer afgelost door de twintiger Gerolf Annemans. Daarnaast sticht Filip Dewinter de Vlaams Blok Jongeren (VBJ). Hij wordt de eerste VBJ-voorzitter en zetelt namens de VBJ in het partijbestuur (Govaert, 1992; Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997; Delwit, e.a., 1998). De organisatie wil jongerenproblemen aankaarten: jeugdwerkloosheid, drugs, “linkse indoctrinatie op school”, ... Het eerste congres, in 1987, heeft als centraal thema “*Rechts zonder complexen*” (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

Voorheen was er wel een jongerenwerking rond Jongeren-Aktief, maar die concentreerde zich vooral op de Antwerpse regio en was eerder gericht op militantenwerking. De VBJ leggen eigen klemtonen in het partijprogramma en krijgen een stem in het partijbestuur en de partijraad. Al snel ontwikkelt de organisatie zich tot een gestructureerde jongerenbeweging, met afdelingen verspreid over heel Vlaanderen. De VBJ geven ook een eigen blad uit, *VBJ-Nieuwsbrief*, later *Vrij Vlaanderen* (Wienen, 1997; <http://www.vbj.org>). De partij krijgt ook versterking van de Vlaamse vleugel van het anti-belastingpartijtje RAD-UDRT (Respect voor Arbeid en Democratie) (Govaert, 1992; Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997).

Ook het programma van het Vlaams Blok wordt opgefrist: de politieke marketing doet haar intrede. Zo wordt de oude rechtse woordenschat vervangen door een modern rechts taalgebruik. De jonge kaders brengen ook een nieuwe politieke stijl mee. Het Vlaams Blok wil vooral een imago van respectabiliteit opbouwen (Spruyt M., 1997). Dit charme-offensief uit zich in een beschaafder taalgebruik, voormannen in maatpak, minder nadruk op de vieringen van oud-collaborateurs,... Daarnaast start men een kaderopleiding en de uitbreiding van het secretariaat. Eind 1988 wordt de VVBM opgericht om het peil en de dossierkennis van de verkozenen op te krikken. Verder zorgt het NVI voor ondersteuning (Vander Velpen, 1992; Spruyt, 2000).

Intussen blijft het Vlaams Blok veiligheid en immigratie op de politieke agenda plaatsen (<http://www.vlaams-blok.be>). Zo lanceert de partij in 1988 de campagne “*Antwerpen aan de Antwerpenaren*” met hoorzittingen “*waar niet de politici aan het woord kwamen, maar wel de burgers. De hoorzittingen zijn zeer succesvol en tonen aan dat het Vlaams Blok wel degelijk een partij is die luidop zegt wat de burger stilletjes denkt.*” (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997: 49). Toch roept deze profilering weerstand op binnen de partij. Kritiek is er vooral op de clan-Dewinter die de elementaire beginselen van de nationalistische levensbeschouwing niet zou kennen. Enkele vooraanstaande leden stappen uit de partij (Govaert, 1992; Vander Velpen, 1992).

3.3.1. Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 13 december 1987

3.3.1.a. Positionering

Het Vlaams Blok treedt in het strijdperk als programmapartij en als anti-Volksunie (Dewinter & Van Overmeire, 1993). Volgende thema's worden naar voor geschoven:

- Vlaanderen: een onafhankelijk Vlaanderen met Brussel als hoofdstad
- Euro-Brussel: Brussel als Europese hoofdstad met een eigen statuut
- Vreemdelingen: immigratiestop, terugkeerpolitiek en geen vreemdelingenstemrecht
- Veiligheid: harde aanpak van criminaliteit, zorg voor slachtoffers
- Onderwijs: traditie en kwaliteit
- Politiek fatsoen: decumul, geen vriendjespolitiek of politieke benoemingen, minder vakbondsmacht, ...
- Moreel fatsoen: harde aanpak van drugs- en zedendelicten, herwaardering van het grote gezin, strijd tegen abortus

(Verkiezingsprogramma, 1987)

3.3.1.b. Boodschap

Deze verkiezingscampagne concentreert zich rond “*Eigen volk eerst.*”. Met deze slogan zet het Vlaams Blok zich af tegen de Belgische staat, partijen, vakbonden, ziekenkassen, vreemdelingen, criminelen, ..., die hun belangen voor die van het Vlaamse volk zouden stellen (Dillen, 1987).

3.3.1.c. Middelen en media

De verkiezingscampagne van 1987 kost het Vlaams Blok iets minder dan 2 miljoen frank. Dat budget wordt vooral besteed aan kleine affiches, folders en manifestaties. Bij gebrek aan geld om reclameborden te huren, neemt het Vlaams Blok de toevlucht tot wildplakken, zoals bij alle voorafgaande verkiezingen. In de grote steden wordt ook een verkiezingskrant gebust en uitgedeeld (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997). Voor het eerst plaatst het Vlaams Blok advertenties in de Vlaamse kranten. De boodschap blijft daarbij beperkt tot de slogan “*Eigen volk eerst.*”. Verder krijgt het Vlaams Blok enkele minuten zendtijd op de BRT-televisie (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

3.3.2. Gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1988

3.3.2.a. Positionering

Het Vlaams Blok dient lijsten in in de vijftig belangrijkste Vlaamse steden en gemeenten. Hierover stelt VB-campagneverantwoordelijke Filip Dewinter: “*We hebben er naar gestreefd om op te komen in alle grote en middelgrote gemeentelijke en stedelijke agglomeraties. Het is onze politiek geweest om in die steden op te komen waar het Vlaams Blok in de mogelijkheid is om de drie voor de gemeenteraadsverkiezingen vooropgestelde campagnethema's uit te spelen. [...] De keuze voor de grote stedelijke en gemeentelijke agglomeraties ligt dan ook voor de hand. Het Vlaams Blok heeft speciaal voor*

deze steden en gemeenten een duidelijke en krachtige boodschap.” (Dewinter, 1988: 1). In verschillende andere steden en gemeenten maken Vlaams Blok-kandidaten deel uit van een plaatselijke kartellijst.

Het VB-programma voor de gemeenteraadsverkiezingen is opgebouwd rond drie thema's: Vlaamse onafhankelijkheid, gastarbeid en criminaliteit (Verstraeten, 1988). Dit programma wordt aangevuld met een aantal plaatselijke aandachtspunten. Toch speelt vooral het vreemdelingenthema een grote rol in deze campagne (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

VB-campagneverantwoordelijke Filip Dewinter erkent dat het Vlaams Blok eerder nationale issues bespeelt: “Het Vlaams Blok is een partij met een afgelijnd profiel dat specifiek te maken heeft met een aantal nationale politieke thema's: de onafhankelijkheid van Vlaanderen, ethische problemen, gastarbeidproblematiek, veiligheid, ... Het ontbreekt het Vlaams Blok momenteel aan een specifiek gemeentelijk profiel. [...] Gedurende de voorbije zes jaar heeft het Vlaams Blok niet echt de kans gehad zich op gemeentelijk vlak duidelijk te profileren. Niettemin zijn wij toch van oordeel dat het noodzakelijk is dat een aantal thema's, die door de andere politieke partijen bewust verzwegen worden, opnieuw aan bod komen [...] ook bij de gemeenteraadsverkiezingen.” (Dewinter, 1988: 1)

3.3.2.b. Boodschap

(Wienen, 1997: 50)

Het Vlaams Blok start begin september met de verkiezingscampagne. Opnieuw wordt de slogan “*Eigen Volk Eerst*” van stal gehaald: “*Wij zijn er immers van overtuigd dat deze slogan, zeker op gemeentelijk vlak, een belangrijke boodschap inhoudt. De slogan ‘eigen volk eerst’ is een vlag die heel de programmatorische lading dekt. Specifiek werd aan de slogan ‘eigen volk eerst’ de zin ‘ook in uw gemeente’ of ‘ook in uw stad’ toegevoegd.*” (Dewinter, 1988: 3)

De boodschap van het Vlaams Blok wordt kernachtig verwoord in de *Eigen volk eerst...*-verkiezingsfolder. Opmerkelijk aan het centrale beeld op de folder is de polarisatie tussen vreemdelingen en het “eigen volk”: vooraan in de rij staan Arabieren (met tulband, fez en sluier), een Turk (met snor), een Aziat (met bril) en een Afrikaan (met dikke lippen). Boven de massa torent een joodse kapitalist (met hoge hoed en sigaar) uit, terwijl het blanke gezin achteraan moeite doet om gehoord te worden.

In de folder stelt het Vlaams Blok drie eisen: een onafhankelijk Vlaanderen als waarborg voor gezonde gemeenten, werk in eigen streek en veiligheid voor iedere burger. Vooral de thema's gastarbeid en veiligheid worden bloemrijk verwoord. Zo eist het Vlaams Blok het volgende: “*De Vlaamse steden en gemeenten moeten de steden en gemeenten van belforten en kathedralen blijven en geen Noordafrikaanse getto's met moskeeën worden.*” Ook over veiligheid spreekt de partij klare taal: “*Het Vlaams Blok kiest voor de slachtoffers, niet voor de aanranders; het Vlaams Blok kiest voor politie en rijkswacht, niet voor verkrachters en criminelen; het Vlaams Blok kiest voor de jeugd, niet voor pedofielen en andere abnormalen!*” (Wienen, 1997, 50-51)

3.3.2.c. *Middelen en media*

Naast plaatselijke campagnes lanceert het Vlaams Blok een nationale ondersteuningscampagne, die de drie nationale thema's centraal stelt (Dewinter, 1988). In de plaatselijke campagnes worden die aangevuld met een aantal gemeentelijke issues (Wienen, 1997).

De campagnemiddelen zijn eerder beperkt: *“Het Vlaams Blok is en blijft een partij met beperkte financiële middelen. Wij zijn niet in staat om 20m² affiches in heel Vlaanderen te laten aanplakken. Wij kunnen geen paginagrote advertenties in kranten en weekbladen bekostigen.”* (Dewinter, 1988: 3)

Het centrale campagnemiddel is de *Eigen volk eerst*-affiche, een doorslag van de affiche van 1987. Daarnaast worden advertenties en folders ontworpen die *Eigen volk eerst* kracht moeten bijzetten. De advertentie, een herwerking van de affiche, wordt opgenomen in kranten, tijdschriften en lokale bladen. De nationale folder voorziet een blanco pagina die ter beschikking staat van lokale afdelingen om hun eigen campagne te kunnen voeren. Daarnaast verschijnen nog ettelijke lokale folders, brochures en pamfletten (Dewinter, 1988).

Het Vlaams Blok rekent niet op *free publicity* via nieuwsmagazines en politieke praatprogramma's op de BRT: *“Ondanks het feit dat het Vlaams Blok bij de vorige wetgevende verkiezingen een spectaculaire vooruitgang kende moeten we vaststellen dat onze partij opnieuw niet zal vertegenwoordigd zijn op de verschillende televisiedebatten op de BRT-televisie. Via een schrijven van onze voorzitter Karel Dillen werd hiertegen reeds scherp geprotesteerd.”* (Dewinter, 1988: 4; Dewinter & Van Overmeire, 1993)

3.3.3. Europese en Brusselse verkiezingen van 18 juni 1989

3.3.3.a. *Positionering*

Het Vlaams Blok profileert zich als een programmapartij met radicale oplossingen: *“Het Vlaams Blok geeft [...] andermaal een duidelijkheid die men bij de anderen moet ontberen.”* (Annemans, 1989). Het Europees programma is opgebouwd rond volgende thema's:

- Europa: een Europa van autonome volkeren, ook achter het IJzeren Gordijn
- Europa: bescherming van de waarden van de Europese beschaving
- Vlaanderen: Vlaanderen onafhankelijk met Brussel als hoofdstad
- Vreemdelingen: immigratiestop en terugkeerpolitiek
- Andere: gezin, abortus, aids, drugs, milieu, onderwijs en economie

(Verkiezingsprogramma, 1989; Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997)

De Brusselse campagne spitst zich vooral toe op grootstedelijke problemen en communautaire thema's:

- Vlaanderen: Brussel als hoofdstad van Vlaanderen, geen derde gewest
- Vreemdelingen: Brussel als Europese hoofdstad, geen islam-metropool
- Veiligheid: Brussel als veilige stad, geen stad van criminelen
- Leefbaarheid: Brussel als leefbare stad, geen verloederde stad
- Bewoonbaarheid: Brussel als bewoonbare stad, geen Manhattan

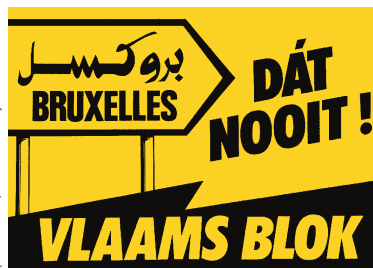
(Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997)

3.3.3.b. Boodschap

Het Vlaams Blok gaat naar de Europese verkiezingen met de slogan “*Europa Europees*” (Dewinter & Van Overmeire, 1993). Annemans (1989: 4) geeft uitleg bij de keuze van deze slogan: “*Zijn wij op weg naar een collectivistisch en marxistisch Europa? Op weg naar een Amerikaans of gefinlandiseerd Europa? Zijn wij op weg naar een rood Europa? Zijn wij op weg naar een bureaucratisch Europa waarin de administratie haar willekeur ongebreideld mag botvieren? Zijn wij op weg naar een Arabisch, Afrikaans of Aziatisch Europa? Of moet Europa zichzelf hervinden? Zullen de Europese volkeren zichzelf mogen of kunnen blijven? Zullen vrijheid, veiligheid en rijkdom van Europa blijven bestaan in de komende 21^e (sic) eeuw? Zullen de Europese waarden van onze beschaving, de wortels van onze beschaving bewaard blijven? Het zijn allen essentiële vragen die een wezenlijk antwoord vragen. Ons antwoord is duidelijk. Wat voor Europa? Een Europees Europa.*” Deze boodschap wordt ook uitgedragen op het VBJ-congres “*Europa aan de Europeanen*” (Wenen, 1997).

(Wenen, 1997: 60)

(Wenen, 1997: 63)

In Brussel pakt het Vlaams Blok uit met tweetalige wegwijzer naar Brussel, in het Frans en het Arabisch. Dit beeld wordt vergezeld van de slogan: “*Dát nooit!*” (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wenen, 1997). De partij voert ook een tweetalige campagne onder het motto “*Redevenir flamand – Opnieuw Vlaming worden*”. Op de Vlaams Blok-lijst staan drie verfranste Brusselaars. Naar eigen zeggen wil het Vlaams Blok duidelijk maken dat ze de verfranste Vlamingen in

Brussel terug wil vernederlandsen (Brewaeyts, 1992; Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wenen, 1997).

3.3.3.c. Middelen en media

Voor de Europese campagne wordt 3 miljoen frank vrijgemaakt, voor de Brusselse campagne 1 miljoen frank. Dat budget wordt vooral verdeeld over kleine affiches, pamfletten, advertenties, een campagnebus en andere manifestaties ten velde. Voor het eerst organiseert het Vlaams Blok een partijfeest: een driedaagse manifestatie die het midden houdt tussen een familiefeest en een politieke happening. Zo zijn er stands van verschillende diensten van de partij en van bevriende politieke organisaties en verenigingen (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wenen, 1997).

3.3.4. Anti-Blok

Eind jaren tachtig komt de eerste reactie op gang tegen racisme en onverdraagzaamheid in het algemeen en tegen extreem rechts in het bijzonder. In Brussel concentreert deze reactie zich rond *Coloriek*, in Antwerpen is *Gastvrij Antwerpen* actief (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

De Vlaams-Brusselse beweging *Coloriek* ijvert voor tolerantie in de multiculturele samenleving, vooral op het vlak van beeldvorming. Zo streeft de organisatie ernaar dat het migrantenthema op een correcte manier in beeld gebracht wordt in verkiezingscampagnes (Van Langendonck, 1988; <http://www.foyer.be/nl/coloriek.htm>).

Coloriek realiseert onder meer een affichecampagne rond de slogan *Gekleurde Brusselaars, ook Brusselaars* en de single *Cous-cous kreten*. Deze plaat komt tot stand als De Kreuners het nummer

opnieuw inzigen met een koor van politici uit alle politieke partijen, behalve het Vlaams Blok (Couscous-smoes, 1989; <http://www.foyer.be/nl/coloriek.htm>). De affiches van de deelnemende politici worden in de verkiezingsperiode overplakt met de slogan “koeskoes-kreten” ... ik moet er niet van weten !”, getekend “Vlaams Blok” (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997).

Gastvrij Antwerpen is een samenwerkingsverband tussen organisaties en individuen die ijveren voor een gastvrije stad. De organisatie streeft naar een gastvrij onthaal van vluchtelingen en buitenlanders in het algemeen in de Antwerpse regio: “*Gastvrij Antwerpen wil opnieuw aanknopen bij de beste tradities van Antwerpse gastvrijheid. Wij kiezen in deze tijden van toenemende uitsluiting en onverdraagzaamheid, resoluut voor solidariteit en gelijkheid. Gastvrij Antwerpen ijvert voor een vrije en open stad waar elke inwoner zich thuis voelt. Zelf zal het initiatieven nemen die het samenleven tussen autochtonen en allochtonen bevorderen.*” ([http://doeiets.weblogs.com/discuss/msgReader\\$49](http://doeiets.weblogs.com/discuss/msgReader$49))

3.4. 1990 - 1995

In het begin van de jaren negentig wil het Vlaams Blok de grote doorbraak forceren. De basis is gelegd in Antwerpen met uitlopers naar Mechelen en het Waasland; nu moet de rest van Vlaanderen volgen. Deze doelstelling gaat gepaard met een nieuwe campagnestrategie (Van Hauthem, 1991). Zo positioneert het Vlaams Blok zich in deze periode als een rechtse en Vlaams-nationale partij, anders dan de anderen. De partij wil “*het verzet van de burger tegen de politieke klasse bundelen en een andere politiek voeren via het eigen volk eerst-principe*” (Vlaams Blok, 1991; Vlaams Blok, 1994a).

Daarbij bespeelt het Vlaams Blok handig de thema's die “de man in de straat” bezighouden: onveiligheid, vuiligheid, vreemdelingen en wanbeleid (<http://www.vlaams-blok.be>). Zo verschijnt in 1990 het boek “*Eigen volk eerst – Antwoord op het vreemdelingenprobleem*” van Filip Dewinter, het eerste in een “reeks” over het vreemdelingenthema: “*Met dit werk wil Dewinter vooral de kritiek weerleggen dat het Vlaams Blok over het vreemdelingenprobleem alleen maar slogans weet te debiteren.*” (Dewinter & Van Overmeire, 1993: 105). In tien hoofdpunten wordt het gewenste terugkeerbeleid geschetst. Het plan pleit o.a. voor het reorganiseren van de ontwikkelingshulp en het waterdicht maken van de immigratie. Daarnaast wil het Vlaams Blok de nationaliteitswetgeving verstrakken en de sociale zekerheid splitsen. Ten slotte worden maatregelen voorgesteld om de terugkeer van vreemdelingen te bespoedigen en om “de vreemdelingen die hier toch wensen te blijven” te ontmoedigen (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997).

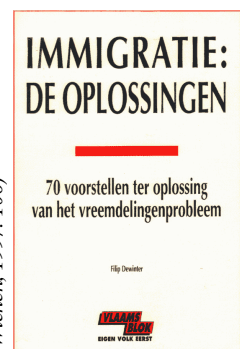
Ook in deze periode profileert het Vlaams Blok zich nadrukkelijk t.o.v. de centrum-linkse oriëntering van de Volksunie en daarnaast t.o.v. het sociaal-democratische project: “*Het Vlaams Blok profileert zich steeds meer als een partij die anders is dan de anderen. Het biedt een alternatief voor de losgeslagen Volksunie die steeds linkser en steeds salonfähiger wordt. Het biedt een alternatief voor de volksmensen en arbeiders in wijken waar de socialisten geen oplossing bieden voor het vreemdelingen- en veiligheidsprobleem. Het Vlaams Blok biedt ook een rechtlijnig alternatief voor het politiek gevofel en*

gesjoemel van de anderen.” Het recept van het Vlaams Blok: rechtse compromisloosheid (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

Deze profilering mondt eind 1990 uit in de grootscheepse campagne “Wij zeggen wat u denkt”. Het Vlaams Blok wil met deze campagne nieuwe leden, militanten en kaderleden aantrekken: “Een jonge en snel groeiende partij zoals het Vlaams Blok heeft vooral nood aan structuren. Deze structuren moeten het Vlaams Blok in staat stellen de partij te organiseren om onze ideeën op een nog efficiëntere manier uit te dragen. Een partij die enkel teert op electorale successen is immers slechts van tijdelijke aard. Het komt er op aan deze electorale successen te laten uitgroeien tot een vaste waarde in de politieke wereld van dit land.” (Dewinter, 1990: 6). Met deze campagne wil het Vlaams Blok rechtstreeks naar het volk stappen en zo “de mediaboycot omzeilen”. De partij richt zich in eerste instantie op de traditioneel zwakke gebieden, zoals West-Vlaanderen en Limburg. Daartoe worden bijna 2 miljoen *Zeggen wat u denkt*-folders verspreid. Wie reageert op de folder, krijgt een brochure die een overzicht geeft van de werking, de standpunten, de publicaties en de structuren van het Vlaams Blok (Dewinter, 1990; Wien, 1997). Daarnaast vermeldt het Vlaams Blok “de cijfers die de andere partijen verzwijgen”, o.a. over de transferten naar Wallonië, de burger en de fiscus, vreemdelingen, criminaliteit, drugs en demografie (De Man, 1990).

(Wien, 1997: 78)

(Wien, 1997: 106)

In 1992 pakt het Vlaams Blok uit met de brochure “*Immigratie: de kostprijs. Sociaal-economische aspecten van het vreemdelingenprobleem*” (Wien, 1997). Vervolgens verschijnt het 70 punten-plan, dat “concrete oplossingen” voorstelt met betrekking tot “het vreemdelingenprobleem”: “*Deze uitgave, ‘Immigratie: de oplossingen’, toont aan dat de begeleide terugkeer van de niet-Europese vreemdelingen naar hun landen van herkomst realiseerbaar en uitvoerbaar is. [...] Als enige politieke partij werpt het Vlaams Blok met dit plan een dam op tegen de gevaarlijke mundialistische en multi-rationale utopieën van de pro-immigratielobby.*” (Dewinter, 1992: 8)

In deze brochure worden de tien hoofdpunten van “*Eigen volk eerst - Antwoord op het vreemdelingenprobleem*” hernomen en uitgediept:

- De bevolking informeren op basis van vreemdelingenstudies en de bevoegdheden i.v.m. immigratie centraliseren
- “De eigenheid van ons volk beschermen” (o.a. door integratie af te wijzen)
- Het “eigen volk eerst”-principe toepassen (o.a. voor werk, sociale huisvesting en sociale voorzieningen)
- De nationaliteitswetgeving verstrakken
- De immigratiestop waterdicht maken
- Criminele vreemdelingen en illegalen hard aanpakken
- De ontwikkelingshulp reorganiseren
- De terugkeer bespoedigen
- Een ontmoedigingspolitiek voeren
- De terugkeer organiseren

(Dewinter, 1992)

Het 70 punten-plan wordt voorgesteld op een VB-colloquium “*Immigratie: het Westen voor de keuze*” (Govaert, 1992; Vander Velpen, 1992; Dewinter & Van Overmeire, 1993).

Het Vlaams Blok maakt van de electorale pauze tussen 1991 en 1994 ook gebruik om zijn programma verder uit te breiden naar nieuwe thema’s die veeleer tot de klassieke linkse dan tot de Vlaams-nationale aandachtspunten behoren (Gijssels, 1994; Spruyt, 1995). Of, zoals Gerolf Annemans stelt: “*Na hun kiezers nemen we van de socialisten ook nog hun thema’s over.*” (geciteerd in Spruyt, 1995). Daarbij profileert de partij zichzelf als de enige echte geloofwaardige spreekbuis van de kleine man t.o.v. het establishment, waartoe ook de vakbonden zouden behoren (Gijssels, 1994).

Zo organiseert het Vlaams Blok sedert 1996 jaarlijks een alternatieve 1 mei-manifestatie. Belangrijk zijn ook de congressen “*De gezinspartij*” in 1991 en “*Arm Vlaanderen?*” in 1993 over kansarmoede. Enkele dagen voor dit armoedecongres lanceert het Vlaams Blok een campagne “*Werk Voor Eigen Volk Eerst!*”. Tijdens deze campagne worden 500.000 pamfletten en affiches verdeeld. Daarnaast verschijnt er een zwartboek over de werkloosheid “*waarin specifiek het vreemdelingenaandeel in die werkloosheid wordt beschreven. Het Vlaams Blok hamert opnieuw op dezelfde thema’s: onafhankelijkheid, vreemdelingen, verspilzucht van de overheid,...*” (Wienen, 1997: 119)

Volgens Walgraeve en Van Aelst (2000) kadert dit in de populistische strategie van het Blok: “*Het Vlaams Blok is [...] een partij die voortdurend en handig de afstand benadrukt tussen de politiek en het gewone volk, tussen het systeem en de mensen, tussen de elite en lieden zoals u en ik. Het Blok leeft en parasiteert op die kloof, diept ze op een demagogische manier steeds verder uit, máákt ze. [...] Het populisme van het Blok laat zich het best samenvatten in haar slogans: 'Wij zeggen wat u denkt' en 'Eigen Volk eerst'. Zo schaaft het Blok zich achter de ontevreden burger, om wat voor reden hij ook ontevreden mag zijn. Het Blok vergroot niet alleen de problemen uit, het benadrukt ook dat de overheid in gebreke blijft, dat ze niet luistert naar de klachten, niet reageert, en zelfgenoegzaam met zichzelf bezig is.*”

In deze periode kan het Vlaams Blok, net als andere politieke partijen, putten uit de partijfinanciering door de overheid; sinds 1989 kent de overheid dotaties toe aan politieke partijen op basis van de parlementaire vertegenwoordiging. Ook het Vlaams Blok wordt gul bedeed. Aanvankelijk ontvangt de partij jaarlijks 5,5 miljoen frank. Na een wetswijziging in 1992 en de electorale groei van het Blok stijgt dit tot 11,5 miljoen frank in 1992, 46 miljoen frank in 1993 en 1994 en 52,3 miljoen frank vanaf 1995. De partijdotaties worden beheerd door de vzw *Vlaamse Concentratie*, daartoe speciaal opgericht door de partij (Spruyt, 2000).

Een deel van deze middelen wordt ingezet voor een grootschalige ledenwervingscampagne in maart 1992 onder het motto “*Ze hebben het weer niet begrepen*” (Dewinter & Van Overmeire, 1993; Wienen, 1997). In totaal worden ca. 1 miljoen folders gebust en 25.000 affiches geplakt. In de folder komen de traditionele Vlaams Blok-thema’s aan bod: politieke verloedering, de “geldstroom” naar Wallonië, het vreemdelingenbeleid, criminaliteit en het gezin (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

Een jaar later start het Vlaams Blok een nieuwe ledenwervingscampagne onder het motto “Open uw ogen”. Deze opvallende campagne toont een paar vrouwenogen met vier wisselende teksten: “Stop Waalse Diefstal”, “Stop Immigratie”, “Stop Criminaliteit” en “Doe mee met het Vlaams Blok”. Centrale drager van deze boodschap is de *Open uw ogen*-folder, die op 2.800.000 exemplaren verspreid wordt. Affiches en zelfklevers ondersteunen de campagne. Verder staat een videocassette van 20 minuten ter beschikking (Wienen, 1997).

(Wienen, 1997: 113)

Ook het partijsecretariaat en het personeelsbestand worden uitgebreid. Zo richt het Vlaams Blok provinciale secretariaten op. Het NVI zorgt voor vorming via vormingsdagen, brochures en programmaschriften, waaronder het *Kaderblad*; mandatarissen worden verder begeleid door de VVBM (Wienen, 1997).

3.4.1. Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 24 november 1991

3.4.1.a. Positionering

Voor het Vlaams Blok is de inzet van deze verkiezingen “*het geknoei van de regering-Martens*”. Zo wordt de staatshervorming op de korrel genomen naast de verfransing van Brussel, de zaak-Voeren, de vreemdelingenpolitiek van Paula D’hondt en de buitenlandpolitiek van Marc Eyskens: “*Er zijn dus redenen genoeg om de handschoen op te nemen en een electorale dreun te geven aan allen die, op welke wijze dan ook, het Vlaamse belang gedurende de laatste vier jaar verkwanseld hebben.*” (Van Hauthem, 1991: 1)

Via de “*Uit zelfverdediging*”-campagne wil de partij het “verzet van de burger” tegen de traditionele politiek kanaliseren: “*Het Vlaams Blok wil de bondgenoot en de spreekbuis van de man in de straat zijn die zich machteloos voelt t.o.v. het establishment, de drukkingsgroepen (vakbonden, ziekenkassen, werkgeversorganisaties,...) en hun slippendragers: de traditionele politieke partijen. Het verzet van de burger moet gebundeld worden in één politieke partij: het Vlaams Blok.*” (Vlaams Blok, 1991)

Inhoudelijk beklemtoont het Vlaams Blok vijf thema’s:

- Vlaanderen: Vlaanderen onafhankelijk / Waalse “diefstal” stoppen
- Vreemdelingen: niet-Europese vreemdelingen terugsturen
- Criminaliteit, drugs en vandalisme: criminaliteit hard aanpakken
- Corruptie: de “politieke maffia” afstraffen
- Gezin: voor het gezin opkomen

(Vlaams Blok, 1991; Vander Velpen, 1992; Dewinter & Van Overmeire, 1993; Vanhecke, 1994)

Vooraf Vlaamse onafhankelijkheid en de terugkeerpolitiek zijn prominent aanwezig in de campagne, o.m. in de krantenadvertenties (“*Uit zelfverdediging*”, HLN, 16-18-19-22-23 november 1991).

3.4.1.b. Boodschap

UIT ZELFVERDEDIGING

(Wienen, 1997: 49)

Voor het Vlaams Blok betekent deze verkiezing een stijlbreuk met het verleden. Voor het eerst kiest de partij voor “een sterk visuele offensieve campagne” op basis van een “centraal logo”: “Het bokshandschoen-motief gecombineerd met de slogan “uit zelfverdediging” vat op een overtuigende, krachtige en visueel opvallende manier samen waarom de kiezer voor het Vlaams Blok moet stemmen.” (Vlaams Blok, 1991; Dewinter & Van Overmeire, 1993)

Het Vlaams Blok raadt de kiezer aan zich te verzetten tegen de traditionele politiek: “Enerzijds roept het Vlaams Blok de bevolking op om uit zelfbehoud en uit zelfverdediging de politieke klasse de rug toe te keren. Anderzijds wil het Vlaams Blok aan de burger duidelijk maken dat een radicale afwijzing van de ‘Bende van Vier’ slechts mogelijk is wanneer de zwiigende meerderheid samen een vuist maakt en terugslaat naar de politieke klasse door Vlaams Blok te stemmen.” (Vlaams Blok, 1991)

De bokshandschoenen staan daarbij symbool voor “het gebundelde verzet”. Ook de slogan is weloverwogen: “Net zoals bij de vorige verkiezingen heeft het partijbestuur geopteerd voor een slogan die de hele lading dekt, een slogan die ons gehele programma verwoordt in het licht van de voorbije jaren.” (Van Hauthem, 1991: 1). Voorzitter Karel Dillen verduidelijkt: “Onze slogan is ‘Uit zelfverdediging’ en wij trekken inderdaad ten aanval omdat het de beste verdediging is. Niet met geweld maar met bezieling, strijd lust, idealisme en ons programma willen wij de andere partijen [...] een opdoffer geven.” (Dewinter & Van Overmeire, 1993: 243)

De krantenadvertenties vatten de boodschap bondig samen. De eerste stelt: “Alleen de onafhankelijkheid van Vlaanderen kan de miljardenstroom van Vlaanderen naar Wallonië stoppen. Stop de Waalse arrogantie. Kies Vlaams Blok. Uit zelfverdediging.” (“Uit zelfverdediging”, HLN, 16 november 1991). De tweede bespeelt het vreemdelingenthema: “De massale immigratie groeit ons steeds meer boven het hoofd. Niemand doet er wat aan. Alleen het Vlaams Blok kiest voor de begeleide terugkeer van de niet-Europese vreemdelingen naar hun landen van herkomst. Stem daarom Vlaams Blok. Uit zelfverdediging.” (“Uit zelfverdediging”, HLN, 18 en 19 november 1991). In de laatste advertentie profileert het Vlaams Blok zich als volkspartij: “Het Vlaams Blok is de enige partij die luidop zegt wat u denkt. Wij komen onomwonden op voor het eigen volk. Kies daarom zondag voor het Vlaams Blok. Uit zelfverdediging.” (“Uit zelfverdediging”, HLN, 22 en 23 november 1991)

Naast deze bokshandschoencampagne voert het Vlaams Blok in Brussel opnieuw een tweetalige campagne onder het motto “Redevenir flamand”. Op de lijsten voor Kamer en Senaat pakt de partij ook uit met een aantal verfranste Vlamingen. Doel is om meer dan tweehonderdduizend Brusselse verfranste Vlamingen te bekeren (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

3.4.1.c. Middelen en media

Het Vlaams Blok beschikt over een budget van 16 miljoen frank: 13 miljoen voor de nationale campagne en 3 miljoen voor de campagnes van arrondissementele en plaatselijke afdelingen. Dit budget wordt verdeeld over affichage, folders, advertenties, een campagnebus, manifestaties en persoonlijke contacten (Vlaams Blok, 1991).

Veel aandacht gaat uit naar de grote steden: “Een doorbraak in Gent, Mechelen en Brussel is noodzakelijk wil het Vlaams Blok afgeraken van het imago een ‘voornamelijk Antwerps verschijnsel’ te zijn.” Om deze doorbraak te forceren worden heel wat middelen ingezet. Zo kan de Gentse afdeling rekenen op 1,8 miljoen frank, de Mechelse afdeling op 1 miljoen frank en de afdeling in Brussel-Halle-Vilvoorde op 2 miljoen frank (Dewinter & Van Overmeire, 1993).

Er worden zo’n 250 20m²-borden afgehuurd over heel Vlaanderen, maar vooral in stedelijke agglomeraties: 80 borden in Antwerpen, 50 in Gent, 30 in Mechelen en 30 in Brussel. Daarnaast plaatst het Vlaams Blok 500 2m²-borden bij particulieren. De partij stelt kleinere affiches in A1- en A2-formaat ter beschikking als raamaffiche of om op officiële borden te plakken (Vlaams Blok, 1991).

Het Vlaams Blok verspreidt ook twee folders die in alle Vlaamse brievenbussen terechtkomen, met 2.750.000 exemplaren per verspreiding. Verder worden in de laatste week voor de verkiezingen advertenties afgedrukt in alle Vlaamse kranten, behalve *De Morgen* en *Het Volk*, die Vlaams Blok-propaganda weigeren (Vlaams Blok, 1991). Naderhand verschijnt een dankadvertentie aan de kiezers (“*Vlaams Blok dankt zijn kiezers*”, HLN, 27 november 1991).

Verder wordt veel aandacht besteed aan directe communicatie. Zo trekt een Vlaams Blok-promotieploeg in heel Vlaanderen rond met twee campagnebussen. Meer dan 100 markten en manifestaties worden bezocht. Het Vlaams Blok organiseert zelf ook manifestaties. Het partijfeest vindt eind september plaats in Antwerpen. Daarnaast wordt in elke Vlaamse provincie een provinciale meeting geprogrammeerd. Ten slotte verzorgen de plaatselijke afdelingen de persoonlijke communicatie via deur-aan-deur-bezoeken en colportages op markten en in drukke winkelstraten (Vlaams Blok, 1991).

3.4.2. Europese verkiezingen van 12 juni 1994

3.4.2.a. Positionering

Met de “*Grote kuis !*”-campagne wil het Vlaams Blok opnieuw inspelen op “*het bijzonder grote wantrouwen en de afkeer van de Vlamingen van de politiek van de traditionele partijen*”. Ook deze keer werpt de partij zich op als het enige alternatief om “het politiek banditisme” af te straffen. Zo zou het Vlaams Blok een strijd voeren van één tegen allen, waarbij de partij optreedt “als spreekbuis van de zwijgende meerderheid” tegen het establishment (Vlaams Blok, 1994a; Dewinter, 1994).

Het Vlaams Blok is er van overtuigd dat vooral nationale thema’s de kiesagenda bepalen. Daarom speelt de partij in op de corruptieschandalen binnen de traditionele politieke partijen. Naast de Belgische staat krijgt ook de Europese Unie een veeg uit de pan. Samen worden ze beschuldigd van de verwaarlozing van “essentiële Vlaamse belangen” en van verspillingen, fraude en politiek banditisme. Daarnaast wordt “de lakse vreemdelingen- en veiligheidspolitiek” aangeklaagd op Belgisch en Europees niveau. Ook “de teloorgang van de traditionele waarden” wordt op het conto van België en Europa geschreven (Vanhecke, 1994).

Het Vlaams Blok kaart ook een typisch Europees issue aan, nl. de “overbodige over-reglementering en bureaucratie”. Vooral de “bemoeienis” met cultuur en onderwijs is een doorn in het oog van de

Vlaamse partij, aangezien deze beleidsgebieden strikt tot de bevoegdheid van de volkeren zouden moeten blijven behoren. Als oplossing stelt het Vlaams Blok voor om de Eurocratie te “ontvetten” en de macht te geven “aan wie ze toekomt”: “de samenwerkende, vrije volkeren van Europa” (Vanhecke, 1994).

Inhoudelijk speelt het Vlaams Blok volgende “Europese” thema’s uit:

- Geen bemoeizuchtig Europa
- Geen verspilziek Europa
- Voor een zelfbewust Europa
- Een onafhankelijk Vlaanderen (thema Vlaanderen)
- Voor een Europees Europa (thema vreemdelingen)
- Voor een veilig Europa (thema veiligheid)

(Vlaams Blok, 1994a; Dewinter, 1994)

3.4.2.b. Boodschap

Het Vlaams Blok stapt naar de kiezer met de anti-corruptieslogan: “*Grote kuis !*” (<http://www.vlaams-blok.be>). Dit statement wordt kracht bijgezet door een bezem als centraal beeld in de campagne. De borstel en de slogan symboliseren volgens het Vlaams Blok de wil van de bevolking om komaf te maken met de traditionele politieke partijen (Vlaams Blok, 1994a; Dewinter, 1994).

Met de slogan “*Grote kuis !*” roept de partij de kiezers op om dit verzet te uiten door een stem op het Vlaams Blok: “*In België en Europa vergen dezelfde problemen immers dezelfde maatregelen. En voor doeltreffende maatregelen kunnen getroffen worden, moet eerst het onbekwame profitaat en de politieke maffia uit het zadel gelicht worden: GROTE KUIS!*” (Vanhecke, 1994)

Ook de krantenadvertenties verspreiden deze boodschap. “*De Belgische kwalen teisteren ook Europa: grote werkloosheid, miljardenfraudes, corruptie, geldverspilling.*”, meldt een kiesadvertentie (“*Grote kuis !*”, HLN, 4 en 7 juni 1994). Een andere advertentie bericht: “*De Belgische kwalen teisteren ook Europa: 418 Vlaamse miljarden voor Wallonië per jaar, Nederlands tweederangstaal in Europa, anti-Vlaams Euro-Brussel en Vlaams-Brabant bedreigd. Daarom kiest het Vlaams Blok voor onafhankelijkheid.*” (“*Grote kuis !*”, HLN, 6 juni 1994)

Ook de derde advertentie legt een link tussen België en Europa: “*De Belgische kwalen teisteren ook Europa: stijgende criminaliteit en drughandel, toenemende immigratie.*” (“*Grote kuis !*”, HLN, 7 juni 1994). De thema-advertenties eindigen met: “*Laat de politieke knoeiers niet betijen. Haal er de bezem door ! Stem Vlaams Blok.*” De laatste advertentie roept op tot een proteststem: “*De rampzalige regering Dehaene-Claes kunt U komende zondag niet wegstemmen. Maar geef ze nu al een les die hen lang zal heugen. Stem voor de grote kuis. Stem Vlaams Blok.*” (“*Grote kuis !*”, HLN, 10 en 11 juni 1994)

3.4.2.c. Middelen en media

Het campagnebudget wordt begroot op ca. 26 miljoen frank. Het leeuwendeel van dit bedrag wordt besteed aan folders (13 miljoen) en affichage (8 miljoen). De advertenties in de verschillende media

kosten 3,9 miljoen frank. Kleinere uitgavenposten zijn de manifestaties, de campagnebus en de omzendbrieven (Vlaams Blok, 1994a).

Over heel Vlaanderen huurt het Vlaams Blok 357 20m²-borden af. Het zwaartepunt van de affichagecampagne ligt opnieuw in Antwerpen (120 borden), Gent-Eeklo (77 borden) en Brussel-Halle-Vilvoorde (60 borden). Ook deze keer stelt de partij 2m²-affiches ter beschikking van particulieren (Vlaams Blok, 1994a).

Daarnaast worden raamaffiches (A1- en A2-formaat) gedrukt in drie versies:

- Een standaardaffiche: “*Grote kuis !*”
- Een logo-affiche: Vlaams Blok-logo met slogan “*Eigen volk eerst*”
- Een nummeraffiche: het kiesnummer met het logo

(Vlaams Blok, 1994a)

Het Vlaams Blok bust opnieuw twee folders. De eerste wordt in de week van 16 mei verspreid in alle Vlaamse brievenbussen op 2.400.000 exemplaren. Deze folder handelt over het programma. De tweede ligt in de week van 6 juni in 2.400.000 bussen in Vlaanderen en 450.000 bussen in Brussel. In deze folder stelt het Vlaams Blok zijn kandidaten voor (Vlaams Blok, 1994a).

Daarnaast voert het Vlaams Blok een nationale advertentie-campagne in alle Vlaamse kranten (met uitzondering van De Morgen en Het Volk), in streekkranten en in verschillende weekbladen. In totaal verschijnen vier verschillende advertenties (cf. 3.4.2.b). Na de verkiezingen verschijnt een dankadvertentie met antwoordcoupon aan de kiezers (“*Opgeruimd staat netjes!*”, HLN, 14 juni 1994). Nieuw is de verkiezingsspot op het eerste net van de BRTN. Die wordt tweemaal uitgezonden: op maandag 23 mei en op dinsdag 7 juni, telkens na het 19u-journaal (Vlaams Blok, 1994a).

Met de campagnebus bezoekt het Vlaams Blok alle 13 arrondissementen. Er wordt gefocust op markten, jaarbeurzen, braderijen, shoppingcenters en drukke winkelstraten. Traditioneel organiseert de partij ook een nationaal verkiezingscongres en een provinciale meeting in de vier Vlaamse provincies (Vlaams Blok, 1994a).

3.4.3. Gemeente- en provincieraadsraadsverkiezingen van 9 oktober 1994

3.4.3.a. *Positionering*

Dit jaar neemt het Vlaams Blok deel aan de verkiezingen in 138 gemeenten: 42% van alle gemeenten en 65% van de bevolking. De partij komt ook met volledige lijsten op in alle provincies (Vlaams Blok, 1994b; Wienen, 1997).

Ook deze keer profileert de partij zich als spreekbuis van de zwijgende meerderheid tegen de traditionele politiek: “*Het Vlaams Blok wordt door de kiezer immers beschouwd als stok achter de deur; de oppositiepartij die er als waakhond voor zorgt dat de andere partijen het rechte pad niet verlaten.*” (Dewinter, 1994: 10). Doordat de partij een grote doorbraak verwacht in verscheidene steden positioneert ze zich langs twee lijnen: enerzijds in haar traditionele rol als radicale zweeppartij, anderzijds als valabel alternatief in het beleid (Dewinter, 1994).

Als compromisloze partij wil het Vlaams Blok echter enkel onderhandelen op basis van een breekpuntenprogramma: te nemen of te laten (Dewinter, 1994). Op het verkiezingscongres, een maand voor de verkiezingen, stelt de partij vier prioriteiten voorop: *“de harde aanpak van de criminaliteit, het beklemtonen van het Vlaams karakter van onze steden en gemeenten, het aanklagen van politiek banditisme, gesjoemel en corruptie en tenslotte het terugdringen van de vreemdelingeninvasie.”* (Wienen, 1997: 131)

Vooraf het veiligheidsthema wordt naar voor geschoven: *“De stijgende onveiligheid en de toenemende criminaliteit beroeren de bevolking. Het ligt voor de hand dat het Vlaams Blok zijn eis om de criminaliteit hard aan te pakken kracht zal bijzetten.”* (Dewinter, 1994: 10)

3.4.3.b. Boodschap

Orde op zaken!

VLAAMS BLOK
EIGEN VOLK EERST

(Wienen, 1997: 130)

Om een stijlbreuk te vermijden met de Europese verkiezingscampagne kiest het Vlaams Blok opnieuw voor de bezem als logo, ditmaal in combinatie met *“Orde op zaken!”*. Ook nu moeten de borstel en de slogan de wil van de bevolking symboliseren *“om komaf te maken met de traditionele politieke partijen”* (Vlaams Blok, 1994b)

Volgens het Vlaams Blok sluit de nationale slogan *“Orde op zaken!”* perfect aan bij de voorganger *“Grote kuis!”*. Daarnaast dekt deze slogan de lading: *“Het Vlaams Blok wil orde op zaken in al die gemeenten waar de traditionele partijen al te lang de macht naar zich toegetrokken hebben met alle nefaste gevolgen vandien en wil de door de traditionele partijen gedomineerde provincies opdoeken ten voordele van nieuwe bestuurlijke gebiedsomschrijvingen die democratisch bestuurd worden.”* (Vlaams Blok, 1994b)

Ook binnen de campagne wil de partij een optimale herkenbaarheid. Ze streeft naar een zo eenvormig mogelijke campagne, hoewel dit een zware opgave is: *“Alhoewel de gemeente- en provincieraadsverkiezingscampagne een bij uitstek gedecentraliseerde campagne is en de aandacht vooral gaat naar de lokale problemen heeft het Vlaams Blok toch gekozen voor een eenvormige campagne. Het Vlaams Blok is er van overtuigd dat het herhalings-effect van een dergelijke manier van campagne voeren efficiënter is dan meer dan 100 plaatselijke en niet op elkaar afgestemde initiatieven.”* (Vlaams Blok, 1994b)

Varianten op de nationale campagne worden gelanceerd in Antwerpen, Brussel, Gent en Mechelen, *“de vier grootste Vlaamse steden”*. Naast het bezemmotief en de nationale slogan krijgen ze elk een eigen strijdkreet en beeld. In Antwerpen wordt dit *“Ander en beter.”* met de OLV-kathedraal, in Gent *“Gent. Vlaams en veilig.”* met het belfort en Klokke Roeland en in Mechelen *“Uw recht van antwoord”* met de Mechelse binnenstad. De Brusselse campagne toont (net als in 1989) een wegwijzer met ‘Brussel’ in het Frans en het Arabisch met op de achtergrond het Atomium. Het beeld wordt aangevuld met *“Nooit ofte jamais!”* (Dewinter, 1994; Wienen, 1997)

De kiesadvertenties van Vlaams Blok-nationaal moeten vooral de proteststemmers aanspreken: “*Het Vlaams Blok zegt luidop wat U denkt. Op 9 oktober krijgt U een nieuwe kans om de traditionele partijen af te straffen.*” (“*Orde op zaken !*”, HLN, 1, 3 en 8 oktober 1994). Vooral de “politieke maffia” moet eraan geloven: “*Miljoenenfraudes, schandalen, geldverduistering, vriendjespolitiek, ... Het Vlaams Blok kiest voor een propere-handen-politiek. Samen met U wil het Vlaams Blok het gesjoemel aanpakken.*” (“*Orde op zaken !*”, HLN, 3 en 4 oktober 1994). Ook het veiligheidsthema staat hoog op de agenda: “*Het Vlaams Blok durft de vinger op de wonde leggen en eist een harde aanpak van de criminaliteit. Het Vlaams Blok wil onze Vlaamse gemeenten terug leefbaar en veilig maken.*” (“*Orde op zaken !*”, HLN, 7 oktober 1994)

3.4.3.c. Middelen en media

Vlaams Blok-nationaal trekt ca. 15 miljoen frank uit voor de verkiezingscampagne. Dit budget wordt grotendeels besteed aan folders (9,5 miljoen) en advertenties in de media (4 miljoen). Daarnaast wordt gecommuniceerd via affichage, omzendbrieven en manifestaties (Vlaams Blok, 1994b). De uitgaven van de plaatselijke afdelingen bedragen 5 miljoen frank (Wienen, 1997).

Voor gemeenteraadsverkiezingen zijn 20m²-borden verboden. Het Vlaams Blok beperkt zich daarom tot kleinere affiches voor de officiële borden, 2m²-affiches op tuinpanelen en raamaffiches. De officiële affiches worden geleverd in drie versies: een thema-affiche, een logo-affiche en een nummer-affiche (cf. 3.4.2.c). Zoals hierboven reeds vermeld, heeft het Vlaams Blok in Antwerpen, Brussel, Gent en Mechelen een aparte plaatsgebonden affiche (Vlaams Blok, 1994b).

Vlaams Blok-nationaal verspreidt ook een “nationale” folder, die in heel Vlaanderen wordt gebust. De buitenbladzijden worden standaard bedrukt met een nationale tekst; de binnenbladzijden worden ingevuld door de plaatselijke lijsten. In de gemeenten waar het Vlaams Blok niet opkomt, worden de binnenbladzijden voorbehouden voor de provinciale verkiezingen. Verscheidene kandidaten geven ook een persoonlijke folder uit (Vlaams Blok, 1994b).

Krantenlezers worden aangesproken via advertenties die in de laatste week voor de verkiezingen verschijnen. Ook nu verschijnt de Vlaams Blok-propaganda enkel in *Gazet van Antwerpen*, *De Standaard*, *Het Nieuwsblad*, *Het Belang van Limburg*, *Het Laatste Nieuws* en *De Nieuwe Gazet*. Daarnaast fungeert *De Streekkrant* als plaatselijk advertentiemedium. De afdelingen en kandidaten publiceren verder nog plaatselijke advertenties (Vlaams Blok, 1994b).

Ten slotte organiseert de Vlaams Blok-leiding twee nationale manifestaties: een gemeenteraadsverkiezingscongres op 3 september en een nationale meeting n.a.v. de

provincieraadsverkiezingen (Vlaams Blok, 1994b). Een belangrijke lokale manifestatie is de verkiezingsmeeting in Antwerpen onder het motto “*Antwerpen aan de Antwerpenaren*”, waarbij het Vlaams Blok zich naar eigen zeggen voorbereidt op de “Slag om Antwerpen”. De partij eist een aanzienlijke verlichting van de Antwerpse schuldenlast, een forse uitbreiding van het politiekorps en een waterdichte immigratiestop. Daarnaast wordt huisvesting voor eigen volk eerst en apart islamonderwijs vooropgesteld (Wienen, 1997).

3.4.4. Federale verkiezingen van 21 mei 1995

3.4.4.a. *Positionering*

De anti-corruptiecampagnes van 1991 en 1994 culminereren in de “*NU afrekenen!*”-campagne van 1995. Meer dan ooit profileert het Vlaams Blok zich als een “radicale Vlaams-nationale en rechtse partij met propere handen”, die op een non-conformistische manier haar eigen gang gaat. Kortom: “een partij die anders is dan de andere” (Vlaams Blok, 1995; Van Hauthem, 1995; Dewinter, 1995).

Het losbarsten van de Agusta-affaire is daar niet vreemd aan: “*Hoezeer de traditionele partijen (de SP op kop) ook spartelen om het tegendeel te beweren, deze verkiezingen staan in het teken van de politieke corruptie waarvan het Agusta-schandaal de spreekwoordelijke etterbuil is. De Vlaamse kiezer wil dat het miljardenverslindende gesjoemel op de politieke agenda wordt geplaatst, en daar zal het Vlaams Blok in ieder geval voor zorgen.*” (Dewinter, 1995: 5)

Hoewel vooral de SP onder vuur ligt door het Agusta-schandaal, laat het Vlaams Blok niet na om ook andere partijen een veeg uit de pan te geven: “*Naar alle waarschijnlijkheid zullen de andere traditionele partijen op een oorverdovende manier zwijgen over Agusta, aangezien ze zelf ook boter op het hoofd hebben (de liberalen met het obussenschandaal, de CVP met de smeerpijppaffaire, enz.). De kiezer zal dit ongetwijfeld op de juiste manier interpreteren, en inzien dat het Vlaams Blok de enige partij is met propere handen.*” (Dewinter, 1995: 5)

Het Vlaams Blok profileert zich ook als een Calimero die het hard te verduren krijgt omdat het tegen de schenen van het establishment durft schoppen: “*Het ziet er naar uit dat ook tijdens deze verkiezingscampagne een strijd van één tegen allen zal gevoerd worden waarbij de “Bende van Vier” zich zal keren tegen de rebel, het Vlaams Blok.*” (Vlaams Blok, 1995)

Ook de wet-Eerdekens zet kwaad bloed. Deze wet bepaalt dat partijen die het EVRM niet erkennen (een deel van) hun subsidiëring verliezen. Het Vlaams Blok ziet dit als een aanslag op de vrije meningsuiting in het algemeen, en op de uitingsvrijheid van nationalist en het Vlaams Blok in het bijzonder. Uiteraard wordt dit “maneuver tegen het Vlaams Blok” tijdens de campagne onder vuur genomen (Dewinter, 1995).

Daarbij wil de partij ook duidelijk maken dat een stem voor het Vlaams Blok geen verloren stem is. Zij zou wel invloed hebben op het beleid en er zelfs aan willen deelnemen op basis van een breekpuntenprogramma. Daarbij volgt het Vlaams Blok een viertrapsstrategie: een waardig alternatief vormen, zelf de kiesthema’s bepalen, de kiezer overtuigen om niet blanco maar Vlaams Blok te stemmen en het cordon sanitaire doorbreken (Dewinter, 1995).

Zelf schuift het Vlaams Blok een aantal thema's naar voor "die door de Vlaamse bevolking als prioritair worden beschouwd":

- Vlaamse onafhankelijkheid
- Veiligheid
- Vreemdelingen
- Corruptie
- Ethiek

Wel valt op dat de sociaal-economische thema's waarop de drie grote partijen zich profileren volledig afwezig blijven in dit lijstje. Vooral de SP en de VLD vechten tijdens deze campagne een robbertje uit over thema's als de toekomst van de sociale zekerheid en de strijd tegen de werkloosheid (Vlaams Blok, 1995).

3.4.4.b. Boodschap

De sterk visuele campagne, gericht op een hoge herkenbaarheid, begint stilaan een traditie te worden. Het campagnebeeld bestaat deze keer uit een vuist die hard op tafel slaat en de slogan "NU afrekenen!". De vuist moet de ergernis van de kiezer symboliseren (Wienen, 1997). De slogan wordt als kapstok gebruikt van de aloude Vlaams Blok-thema's, in het bijzonder de politieke corruptie.

Ook met andere ergernissen van het Vlaams Blok moet het voor eens en altijd afgelopen zijn: "Los van het politiek banditisme moet er ook afgerekend worden met de miljardentransferten van Vlaanderen naar Wallonië, met de permanente Waalse politieke chantage, met de "positieve discriminatie" ten voordele van de steeds talrijker wordende vreemdelingen, met de onkunde van de regering Dehaene om ook maar iets te doen aan de staatsschuld en de werkloosheid." (Vlaams Blok, 1995)

Ook de laatste advertentie, die in het verkiezingweekend (in HLN) verschijnt, vermeldt de standpunten van de partij. De boodschap begint met: "Waar kiest u voor: geloofwaardigheid of smoelentrekkerij?". Dan volgen de vijf grote thema's (Vlaanderen, veiligheid, vreemdelingen, corruptie en ethiek). En verder: "Al jaren zegt het Vlaams Blok over al deze problemen luidop wat de kiezers stilletjes denken." (NU afrekenen!", HLN, 20 mei 1995)

3.4.4.c. Middelen en media

Voor deze campagne reserveert het Vlaams Blok een recordbedrag in de geschiedenis van de partij: 32 miljoen frank (Wienen, 1997). Zij voert immers voor het eerst campagne op Vlaams niveau, nu de Vlaamse Raad voor het eerst rechtstreeks verkozen wordt. Opnieuw vloeit een groot deel van het budget naar folders (15,4 miljoen), affichage (9,9 miljoen) en advertenties (5,6 miljoen). De manifestaties kosten samen 2,25 miljoen frank. Voor de Brussel-campagne trekt de partij zo'n 2 miljoen frank uit (Vlaams Blok, 1995).

In totaal huurt het Vlaams Blok 427 20m²-borden af, waarvan het leeuwendeel opnieuw in de driehoek Antwerpen (82 borden), Brussel (65) en Gent-Eeklo (52). Daarnaast plaatst de partij ca. 700 borden bij Vlaams Blok-leden en -sympathisanten. Ook A1- en A2-affiches worden in de drie versies ter beschikking gesteld van militanten (Vlaams Blok, 1995).

Nationaal verspreidt het Vlaams Blok drie folders a rato van 2.400.000 exemplaren per folder. De eerste, in A5-formaat, behandelt in 16 blz. de voornaamste programmapunten van het Vlaams Blok. De tweede, een A4-folder, biedt in 4 blz. een overzicht van de politieke corruptieschandalen sinds 1991. Ten slotte worden de Vlaams Blok-kandidaten voor de Kamer en de Vlaamse Raad per arrondissement voorgesteld. Ook de senaatslijst komt aan bod in deze derde folder in A3-formaat en 4 blz. dik (Vlaams Blok, 1995).

Het Vlaams Blok adverteert opnieuw in de meeste Vlaamse dagbladen (en *De Streekkrant*), behalve *De Morgen* (“lezerspubliek geen doelgroep”) en *Het Volk* (“advertenties geweigerd”). De advertenties worden geconcentreerd in de laatste week voor verkiezingen om een grotere impact te verkrijgen. Ze bevatten enkel de campagneslogan en het Vlaams Blok-logo, meestal aangevuld met “*Eigen volk eerst*”: “*Van “body-copy” [...] is geen sprake en dat heeft een reden. Het is immers betreurenswaardig dat de meeste redacties een steeds grotere censuur beginnen uit te oefenen op de inhoud van Vlaams Blok-advertenties. In sommige kranten mag de slogan “Eigen volk eerst” niet meer prijken, andere kranten weigeren passages op te nemen over de vreemdelingencriminaliteit of over vreemdelingen tout court, terwijl ook het thema van het politiek banditisme steeds meer taboe wordt.*” (Vlaams Blok, 1995).

Toch verschijnt (in HLN) in het verkiezingsweekend een grote advertentie waarin de partij uitvoerig haar standpunten uiteenzet (“*NU afrekenen!*”, HLN, 20 mei 1995). Verder mag het Vlaams Blok achteraf zijn kiezers bedanken: “*Meer dan 475.000 kiezers kunnen niet ongelijk hebben! Vlaams Blok bedankt kiezers!*” (HLN, 24 mei 1995)

Naar gewoonte organiseert het Vlaams Blok twee nationale manifestaties: een verkiezingscongres op 30 april en een tweedaags partijfeest op 13 en 14 mei. Daarnaast staan enkele provinciale en arrondissementele meetings op het programma (Vlaams Blok, 1995). Als voorbereiding op de verkiezingscampagne vindt reeds op 5 januari een meeting plaats rond het thema “*Partij van het volk*” (Wienen, 1997).

3.4.5. Anti-Blok

Op 24 november 1991 krijgt het Vlaams Blok 479.917 stemmen. Terwijl de partij haar overwinning viert, schieten anti-racistische organisaties als paddestoelen uit de grond. De voornaamste zijn *Blokbuster* en *Objektief 479.917*, die de links-extremistische vleugel groeperen, *Charta 91*, een platform van kunstenaars en intellectuelen en *Hand in Hand*, die zowat alle oude en nieuwe sociale bewegingen vertegenwoordigt (Van Aelst, 1999). Ook de *Federatie Werkgroepen Homoseksualiteit* (FWH) ageert tegen het Vlaams Blok (Homo's, 1994).

Extremen roepen altijd tegenreacties op. In de politieke arena kijkt het Vlaams Blok tegen het cordon sanitaire aan. Maar ook in het maatschappelijke veld heeft het Vlaams Blok georganiseerde tegenstanders, die vanuit een extreem-linkse ideologie het Vlaams Blok bestrijden. De bekendste zijn Het *Anti-Fascistisch Front* en *Blokbuster*. “*Blokbuster is een radicale anti-fascistische campagne die*

(<http://www.antifa.com/blokbuster/>)

opgestart is in de zomer van '91. Blokbuster wil jongeren organiseren die iets willen doen tegen het Vlaams Blok en co. Daarnaast willen we ook een strategie naar voor brengen hoe het Blok kan bestreden worden.", stelt Blokbuster zichzelf voor. Blokbuster wordt opgericht op initiatief van *Militant Links* om campagne te voeren tegen het Vlaams Blok voor de wetgevende verkiezingen van 24 november 1991. Na die verkiezingen, "een nieuwe Zwarte Zondag", wordt Blokbuster een militante beweging van jongeren, georganiseerd in verscheidene lokale comités (<http://www.antifa.com/blokbuster/>; Spruyt, 2000). Bekend vanuit anti-fascistische hoek is de campagne "Nie wieder Fascismus. Stop Vlaams Blok".

Na de verkiezingen van 1991 komt, vooral in het Antwerpse, een beweging op gang tegen extreem rechts en voor een verdraagzame samenleving. Een van de initiatieven is *Objectief 479.917*, die via een petitie 479.917 handtekeningen verzamelt, evenveel als het aantal Vlaams Blok-kiezers op 24 november 1991. Met deze actie wil de organisatie, die nauw aanleunt bij de PVDA, ijveren voor migrantenrechten, o.a. via het wetsvoorstel-Harnie.

(<http://www.schamper.rug.ac.be/schamper348/348-Objectief.html>)

(<http://www.antifa.net/afj/default.htm>)

Ook het ontstaan van *Charta 91* wortelt in de verkiezingen van 1991. Het is een samengaan van vooraanstaande Vlamingen, zoals Eric Corijn, Jaap Kruithof, Hugo Claus, Tom Lanoye en Paul Goossens, die willen ageren tegen het opkomende racisme.

(http://www.meervoud.org/cgi-bin/artikel.pl?artikel_id=1&nummer_id=33; Wienen, 1997). Ook *VAKA/Hand in Hand* roept op tot verdraagzaamheid en democratie. Een van de voorwaarden daartoe is volgens de beweging het versterken van het cordon sanitaire tegen het Vlaams Blok (Hand-in-Hand, 1994).

(<http://www.vaka-handinhand.org/>)

(http://www.meervoud.org/cgi-bin/artikel.pl?artikel_id=4&nummer_id=0)

Een groep jongeren uit de Vlaamse Beweging sluit aan bij de protesten met de campagne *Vlaanderen tegen racisme*: "Bedoeling was en is een positieve actie voor verdraagzaamheid te voeren binnen de Vlaamse beweging, en tegelijkertijd voor een breed publiek te stellen dat de Vlaamse Leeuw geen symbool is of mag worden van intolerantie." Deze campagne vindt vooral weerklank in VU-rangen (http://www.meervoud.org/cgi-bin/artikel.pl?artikel_id=4&nummer_id=0). Tot slot lanceert de FWH een campagne onder het motto "Lesbiennes en homo's zeggen duizendmaal neen aan het Vlaams Blok". In een folder heeft de organisatie een aantal citaten van Vlaams Blokkers verzameld waaruit de anti-homo-houding van de partij moet blijken. Volgens de FWH is dit een thema waar het Vlaams Blok een *low profile* over aanneemt (Homo's, 1994).

Vanaf 1994 laten de (linkse) politieke partijen van zich horen in de strijd tegen extreem rechts. In juni 1994 verschijnen de advertenties van SP-kandidaten Philippe De Coene en Regine Beer, in oktober 1994 roept de SP zelf op tot frontvorming tegen het Vlaams Blok in de advertentie "Blok aan hun been" (DM, 5 oktober 1994). De opvallendste advertentie is de oproep van Regine Beer, een Auschwitz-overlevende. De vrouw toont het kampnummer dat op haar arm werd getatoeerd. Bij de foto staat de tekst "Het lijstnummer van extreem-rechts is al meer dan vijftig jaar gekend". In 1994 viert Europa 50 jaar bevrijding (DM, 8 mei 1994).

Ook in 1994 start de vzw *Antwerps Beraad* een affichecampagne die het Vlaams Blok moet ontmaskeren. Het *Beraad* is een vereniging van intellectuelen, politici, journalisten en bedrijfsleiders, die zich tot doel stelt “Antwerpen terug leefbaar te maken”, onder het motto *Antwerpen, een schat van een stad*. In september 1994, vlak voor de gemeenteraadsverkiezingen, laat *Antwerps Beraad* vijftig 20m²-affiches plaatsen in het Antwerpse, Mechelen en Sint-Niklaas (Associatie, 1994; <http://db.bib.uia.ac.be/cgi-bin/Acgi?Cgibio:WAFULL.8135.30.48568>).

De Anti-Blok-affiches bestaan in vier versies:

- *De vorige kuisploeg had ook van die mooie beloften. Het enige dat opgekuist moet worden is het blok zelf.*
- *De ideeën van deze meneer zagen ze toen ook wel zitten. Het enige dat opgekuist moet worden, is het blok zelf.*
- *Wie geeft U de garantie dat U bij hun eigen volk hoort? Wie op het blok stemt, zal spijt hebben.*
- *Een volk kan op zeer democratische wijze voor een toekomst kiezen die allesbehalve democratisch is. "...Opdat straks geen weldenkend mens zichzelf zou moeten verwijten dat hij het niet geweten heeft."*

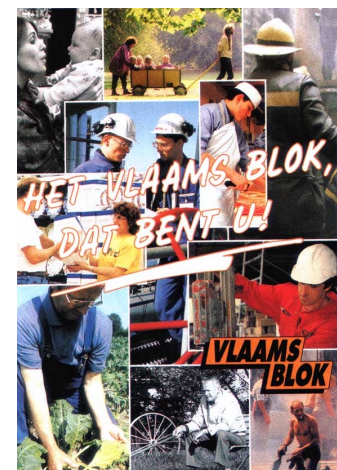
(<http://db.bib.uia.ac.be/cgi-bin/Acgi?Cgibio:WAFULL.8135.4.20058.kw>).

Door geldgebrek en een klacht van het Vlaams Blok verdwijnen de affiches al vlug uit het straatbeeld, maar de toon is gezet (Wienen, 1997).

3.5. 1996 - 2000

In deze periode investeert het Vlaams Blok massaal in directe communicatie met de kiezer via buitenparlementaire campagnes, massakranten en pamflettenacties. De partij krijgt immers een hoge overheidsdotatie waarvan ze een groot deel investeert in politiek personeel voor de partijstructuren en in propagandamateriaal. In 1995 investeert het Vlaams Blok 9,8 miljoen frank in reclame en propaganda per post. In 1996 loopt dit op tot 24 miljoen, in 1997 tot 60 miljoen en in 1998 tot 79 miljoen. Het nationale VB-secretariaat sponsort onder meer de lokale partijbladen, waarmee de partij zich verzekert van eigen communicatiekanalen in alle uithoeken van Vlaanderen (Spruyt, 2000).

Daarnaast start het Vlaams Blok eind 1995 de ledenwervingscampagne “*Het Vlaams Blok, dat bent u!*” met een dubbel doel. Enerzijds wil de partij haar structuren verder uitbouwen, anderzijds wil ze de “boycot” doorbreken. In totaal worden 75.000 mensen aangeschreven (Wienen, 1997). Zij ontvangen de brochure “*Het Vlaams Blok, dat bent u!*”, die de partij uitgebreid voorstelt. Zo wordt een overzicht gegeven van het partijprogramma (“*een programma voor de toekomst*”) met speciale aandacht voor Vlaamse onafhankelijkheid, vreemdelingen, criminaliteit, “politiek banditisme” en het gezin. De partij vermeldt ook enkele statistieken (“*De cijfers die andere partijen verzwijgen*”). Verder stelt het Vlaams Blok zijn partijstructuren (“*Een open huis*”), mandatarissen (“*Het Vlaams Blok is er voor U!*”) en publicaties (“*Zeggen wat u denkt!*”)

(Wienen, 1997: 143)

voor. Ook de verkiezingsresultaten worden ruim belicht onder de noemer “*Rechts Vlaanderen kiest partij*”. Uiteraard wordt de lezer verzocht om zijn of haar steentje bij te dragen en lid te worden van het Vlaams Blok (Dewinter & De Man, 1995).

(Wienen, 1997: 145)

Enkele maanden later, op 13 april 1996, wordt het startschot gegeven van de grootscheepse actie “*Werk voor eigen volk eerst!*”, een vervolg op de gelijknamige campagne in 1993. Het Vlaams Blok eist de stopzetting van de transferten naar Wallonië, de verhoging van het bestaansminimum, werk voor eigen volk eerst en de oprichting van Vlaamse pensioenfondsen om de pensioenen veilig te stellen. Voor deze campagne huurt de partij 150 20m²-affichageborden af. Verder financiert ze de aanmaak van 100.000 zelfklevers en 25.000 affiches (Spruyt, 2000). Daarnaast worden 250.000 geluidscassettes verspreid op markten, grote manifestaties, parkings en in grootwarenhuizen (Spruyt, 2000; Wienen, 1997). De campagne kost 6,5 miljoen frank (Spruyt, 2000).

Het doel van de campagne is duidelijk: “*Met deze campagne lanceert het Vlaams Blok een rechtstreekse aanval tegen de SP.*” (Wienen, 1997: 145). Vanaf 1996 organiseert het Vlaams Blok jaarlijks een 1 mei-manifestatie met hetzelfde doel. Vooral de eerste 1 mei-vieringen van het Vlaams Blok zijn controversieel. Het eerste jaar worden bloemen neergelegd bij het standbeeld van priester Daens in Aalst (Wienen, 1997). In 1997 is de failliete Boelwerf in Temse aan de beurt, in 1998 de gesloten Renault-fabriek in Vilvoorde. Daar voert het Vlaams Blok campagne onder het motto “*Werk, Identiteit, Veiligheid*” (Vanhecke, 1998b). Deze 1 mei-meeting is eveneens het hoogtepunt van de campagne “*Vlaams Blok, Vlaams belang*” (Wienen, 1998a).

Hierbij profileert het Vlaams Blok zich opnieuw als de grootste arbeiderspartij van Vlaanderen: “*Het Vlaams Blok is de enige partij die de nieuwe sociale eisen van de “kleine man” heeft herkend en erkend; werk voor eigen volk eerst, bescherming van het gezin, Vlaamse welvaart in Vlaamse handen, recht op veiligheid en identiteit, recht om baas te blijven in eigen land.*” (Vanhecke, 1998b: 3). De partij wil de sociale strijd koppelen aan de nationale strijd. Het doel van die strijd: een onafhankelijk Vlaanderen met Brussel als hoofdstad (Vanhecke, 1998b; Wienen, 1998a). De campagne “*Vlaams Blok: Vlaams belang*” wordt gevoerd met de klassieke middelen: 20m²-affiches, een folder in alle Vlaamse bussen, advertenties in de Vlaamse kranten en duizenden raam- en plakaffiches. De campagne duurt een maand (Wienen, 1998a).

(VBM, 22(4): 4)

(<http://www.vlaamsblokantwerpen.org/antwerpsnieuws.html>)

Ook het Vlaams Blok in Antwerpen blijft actief. Eind 1996 lanceert het een grootscheepse campagne met als thema “*Antwerpen: Bezette Stad*”, een vervolg op “*Antwerpen aan de Antwerpenaren*” van 1988. Onderwerp van de campagne is het vreemdelingenvraagstuk “*dat de Antwerpse bevolking steeds meer boven het hoofd groeit*”. Zo wordt erop gewezen dat de eigen bevolking de stad ontvlucht, terwijl het aantal vreemdelingen steeds toeneemt. Ook het feit dat de Antwerpse autochtone bevolking vergrijsjt, terwijl de vreemdelingenpopulatie bijzonder

jeugdig is “voorspelt weinig goeds”: “*Het toenemend aantal vreemdelingen in Antwerpen staat immers in verband met de blijvende stijging van de criminaliteit in deze stad [...], met het toenemend aantal werklozen en steuntrekkers [...], met het kwaliteitsverlies van het stedelijk onderwijsnet en dergelijke meer.*” (Antwerpen, 1996: 10)

Ook in deze campagne stelt het Vlaams Blok de klassieke recepten voor: immigratiestop, werk en sociale huisvesting voor eigen volk eerst, gescheiden onderwijs, een moskeestop, de wijken “heroveren”, illegalen en “asielbedriegers” terugsturen en vreemdelingencriminaliteit hard aanpakken. Om deze boodschap uit te dragen verspreidt het Vlaams Blok 180.000 exemplaren van *Antwerps Nieuws* in alle Antwerpse brievenbussen. Verder wordt een brochure van de vreemdelingenproblematiek in Antwerpen uitgegeven. De campagne wordt ook ondersteund met 25.000 pamfletten, 25.000 stickers, 3.000 affiches en advertenties in verschillende plaatselijke bladen en kranten (Antwerpen, 1996). In hetzelfde jaar verschijnt ook het boek “*Immigratie: de tijdbom tikt*” van Antwerps Vlaams Blok-kopstuk Filip Dewinter. In het boek wordt een geactualiseerde versie van het 70-puntenplan opgenomen (Dewinter, 1996).

(Wienen, 1997: 158-159)

Het jaar 1997 is een feestjaar voor het Vlaams Blok, dat dan 20 jaar bestaat. Ter gelegenheid van deze lustrumviering lanceert de partij een nieuwe campagne rond het thema “*Vlaams Blok: reeds twintig jaar de stem van het volk*”. Ook nu worden de grote middelen ingezet: een rondreizende tentoonstelling, een fotoboek, pamfletten, affiches en advertenties (Dewinter, 1997). Daarnaast worden folders verspreid rond de traditionele Vlaams Blok-thema’s: Vlaanderen, vreemdelingen, criminaliteit en corruptie. De *Eigen volk eerst*-folder vat deze thema’s bondig samen, aangevuld met het gezinsthema van de partij. Geïnteresseerden kunnen ook de brochure “*Vlaams Blok, de stem van het volk!*” aanvragen. Met deze campagne wil het Vlaams Blok zich profileren als een democratische partij die het standpunt van de meerderheid van de bevolking vertegenwoordigt (Wienen, 1997).

(VBM, 22(10): 5)

Eind februari 1998 treedt Johan Demol, ex-politiecommissaris van Schaarbeek, toe tot het Vlaams Blok. Voor de partij een signaal om een nieuwe campagne te starten. Sinds eind 1996 voert het Vlaams Blok een offensieve tweetalige campagne in de hoofdstad, via een aantal *Open brieven aan de Brusselaars* (Vanhecke, 1998a, Spruyt, 2000). Door de komst van Johan Demol wordt de Brusselcampagne een boegbeeldcampagne, een uitzondering in de klassieke campagnelijnen van het Vlaams Blok (Spruyt, 2000).

Demol is immers een symbool voor de partij: “*Hij verpersoonlijkt het feit dat kordate aanpak van de criminaliteit inderdaad mogelijk is en resultaten oplevert. Hij verpersoonlijkt het feit dat velen in Vlaanderen weigeren nog langer te buigen voor de wet van het “cordon sanitaire” tegen het Vlaams Blok. Hij verpersoonlijkt het feit dat ook verfranste Vlamingen in Brussel terug voor Vlaanderen kunnen gewonnen worden. Hij verpersoonlijkt de rebellie van vele brave burgers tegen de totale verrotting van de macht in deze Belgische staat. [...] De slag om Brussel is begonnen.*” (Vanhecke, 1998a: 3). Voor de *Recht op veiligheid*-campagne rond Johan Demol worden de grote middelen ingezet: 20m²-affiches, een themabrochure en huis-aan-huisfolders (Buysse, 1998). Daarnaast trekt de “Witte Ridder” het hele land door voor meetings van de partijafdelingen. Eerder heeft het Vlaams Blok de zaak Dutroux

aangegrepen om criminaliteit op de publieke agenda te plaatsen via de advertentiecampagne “Dutroux, vrij in 2010?” (Spruyt, 2000).

3.5.1. Federale en Europese verkiezingen van 13 juni 1999

3.5.1.a. Positionering

Bijna 8 jaar na 24 november 1991 en 3 verkiezingen verder profileert het Vlaams Blok zich nog steeds als dé oppositiepartij bij uitstek in Vlaanderen: “Wij zijn van plan om van het “één tegen allen” in de komende maanden ook ons politiek handelsmerk te maken.” De andere oppositiepartijen zouden immers tekort schieten: “Dit is geen oppositie, dit is een nauwelijks verholen paringsdans ter intentie van Dehaene en Tobback.” Vooral de VLD is kop van jut (Vanhecke, 1999).

Dutroux, vrij in 2010?

Wist u dat ...

- ... levenslang gemiddeld niet langer duurt dan 12 jaar?
- ... zelfs verkrachters en moordenaars penitentiair verlof krijgen?
- ... op basis van de wet Lejeune tussen 1990 en 1995, 4.676 criminelen verzoegd in vrijheid werden gesteld?
- ... in de praktijk een crimineel bij een eerste veroordeling slechts één derde van zijn straf dient uit te zitten?
- ... Dutroux in 2010 weer vrij kan komen?

Het Vlaams Blok eist daarom ...

- ... de afschaffing van de wet Lejeune die voorziet in de vroege invrijheidsstelling van criminelen.
- ... dat het koninklijk gratierecht wordt afgeschaft.
- ... dat levenslang ook echt levenslang is.
- ... dat er geen strafvermindering wordt gegeven voor goed gedrag maar strafverzwaren voor slecht gedrag.
- ... dat het penitentiair verlof wordt afgeschaft.
- ... dat pedofelen geen tweede kans mogen krijgen.

Criminaliteit: harde aanpak!

U bent het met ons eens? Wil u meer inlichtingen? Schrijf of bel dan naar

VLAAMS BLOK Madouplein 8 bus 9
1210 Brussel
Tel. 02/219.60.09 - Fax 02/217.52.75

STEUN HET VLAAMS BLOK IN ZIJN STRIJD VOOR EEN HARDE AANPAK VAN DE CRIMINALITEIT

(Vlaams Blok, 1996)

Het onderscheid tussen het Vlaams Blok en “de rest” wordt extra in de verf gezet door een positionering als underdog en outsider: “Rond het Vlaams Blok blijft overigens het ‘cordon sanitaire’ gehandhaafd met als gevolg dat er automatisch een duidelijk onderscheid ontstaat en bestaat en blijft bestaan tussen het politieke establishment en het Vlaams Blok. Dit laatste kan leiden tot een ‘allen-tegen-één’- en een ‘één-tegen-allen’-situatie die enkel in het voordeel van het Vlaams Blok kan uitvallen. Heel wat Vlamingen zijn de politieke situatie in ons land meer dan beu. Zij willen een duidelijk signaal geven en zijn dan ook bereid voor een radikaal, maar realistisch Vlaams-Blokalternatief te stemmen.” (Vlaams Blok, 1999a)

Opnieuw wedt het Vlaams Blok op twee paarden: enerzijds biedt de partij zich aan als protestpartij, anderzijds als geloofwaardig alternatief voor “het geknoei van de traditionele partijen”: “Alhoewel het Vlaams Blok geen schrik heeft een ‘protestpartij’ genoemd te worden, wil de partij het verzet van vele Vlamingen tegen het politieke establishment een programmatorische inhoud geven via het verkiezingsprogramma van het Vlaams Blok. Het Vlaams Blok is dus veel meer dan een zogenaamde ‘protestpartij’, het is in eerste instantie een programmapartij die ideeën en standpunten naar voren schuift en deze ideeën ingang wil doen vinden [...] op het politieke forum.” (Vlaams Blok, 1999a)

Het Vlaams Blok meet zich ook het imago van volkspartij aan: “De ‘boegbeelden’ van het Vlaams Blok zijn de gewone Vlamingen wier belangen het Vlaams Blok wenst te verdedigen. [...] Het Vlaams Blok wil immers de spreekbuis zijn van de zwijgende meerderheid in dit land, die het grotendeels eens is met de standpunten van het Vlaams Blok. Het Vlaams Blok wil zich op deze manier opnieuw profileren als de partij die luidop zegt wat de Vlamingen stilletjes denken. Immers, het Vlaams Blok, dat bent u!”

Als zweeppartij wil het Vlaams Blok de klassieke rechtse thema’s ingang doen vinden bij de publieke opinie, om zo verder invloed te verwerven bij de rechtervleugels van SP, VU, CVP en VLD (Vlaams Blok, 1999b). Deze keer wordt prioriteit gegeven aan zes thema’s:

- Vlaamse onafhankelijkheid
- Vreemdelingen
- Veiligheid
- Gezin

- Politieke corruptie
- Recht op vrije meningsuiting voor het Vlaams Blok
(Vlaams Blok, 1999a; Wienen, 1999a)

Toch wil het Vlaams Blok vooral één thema op de agenda plaatsen: een harde aanpak van criminaliteit, via de *Recht op veiligheid*-campagne met ex-politiecommissaris Johan Demol en een veiligheidsplan. Vooral in Brussel, met de tweetalige Demol-campagne, speelt de partij onveiligheid uit als kernthema (Vanhecke, 1999).

Een belangrijk middel in deze campagne is het “veiligheidsplan”, waarin het Vlaams Blok “10 dringende beleidsopties” beklemtoont:

- Afschaffing van de wet-Lejeune
- Invoering van een nultolerantiebeleid
- Meer politie op straat met meer slagkracht
- Harde aanpak van vreemdelingencriminaliteit
- Harde aanpak van jeugdcriminaliteit
- Meer gevangenen
- Meer slagkracht voor justitie (o.a. via snelrecht, wijkgerechten en splitsing van justitie)
- Beter slachtofferopvang
- Harde aanpak van drugcriminaliteit
- Noodzaak van preventie

(Wienen, 1999b)

3.5.1.b. Boodschap

Deze campagne breekt met de harde campagnes van 1991 en later: de bokshandschoenen, de bezem en de bonkende vuist maken plaats voor een doorsnee gezin, gecombineerd met de slogan “*Baas in eigen land*”. Er bestaan drie variaties op dit campagnebeeld. Eerst toont men een klassiek gezin van vader, moeder en drie kinderen. Vervolgens komt daar een beeld bij van moeder en kind alleen en tenslotte een beeld van een jong meisje (Vlaams Blok, 1999b). Deze drempelverlagende campagne moet het Vlaams Blok dediaboliseren. Op deze manier wil de partij de twijfelende kiezers over de streep halen. Volgens het Vlaams Blok wordt de drempel kunstmatig hoog gehouden door de “hetze” van de traditionele partijen en de media tegen de partij (Vlaams Blok, 1999a; Vlaams Blok, 1999b).

De slogan “*Baas in eigen land*” moet opnieuw een vlag zijn die de hele lading van het Vlaams Blok-programma dekt. Volgens het Vlaams Blok benadrukt hij de wil van de Vlamingen om zichzelf te zijn en te besturen in een eigen staat (Vlaams Blok, 1999a). Zo verwoordt de partij de strijd om baas te zijn in eigen land als:

- het streven naar een onafhankelijk Vlaanderen en de strijd tegen de geldstroom naar Wallonië
- het streven naar eigenheid en de strijd tegen de multiculturele maatschappij
- het streven naar veiligheid en de harde aanpak van criminelen

- het streven naar vrije meningsuiting en de strijd tegen censuur van het Vlaams Blok (Wienen, 1999a)

Het beeld dat de campagne moet symboliseren is dat van een doorsnee Vlaams gezin: “Daarmee zetten we niet enkel ons gezinsstandpunt in de verf [...] maar we symboliseren ook voor wie we dat willen realiseren. Het is voor die gewone mensen dat we willen zorgen voor meer welvaart door onze onafhankelijkheid te verwerven. Het is voor de gewone mensen dat we willen zorgen voor meer veiligheid, zodat hun kinderen in een vreedzame samenleving kunnen opgroeien. De gewone mensen, de gezinnen moeten weer baas in eigen land zijn.” (Wienen, 1999a: 7)

Het Vlaams Blok wil met dit beeld ook duidelijk maken dat het geen standenpartij is: “Het Vlaams Blok richt zich niet alleen tot de jongeren of de ouderen, tot de vrouwen of tot de mannen, tot de arbeiders, de bedienden, de kaders, de middenstanders of de bedrijfsleiders... Het Vlaams Blok richt zich als volkspartij zonder enig onderscheid tot alle Vlamingen.” (Vlaams Blok, 1999a)

Inhoudelijk valt de “Baas in eigen land”-campagne uiteen in twee delen: “Baas in eigen staat” en “Baas in eigen straat”. Uiteraard heeft het eerste deel betrekking op het streven naar Vlaamse onafhankelijkheid als “garantie” voor een welvarend en toekomstgericht Vlaanderen. Het tweede deel moet benadrukken dat “de Vlamingen ook in hun eigen woon- en werkomgeving bedreigd worden door de toenemende criminaliteit en de vreemdelingeninvasie. [...] Beide thema’s zijn en blijven samen met het onafhankelijkheidsthema de prioritaire thema’s van het Vlaams Blok en dus ook van deze verkiezingscampagne.” (Vlaams Blok, 1999a)

3.5.1.c. Middelen en media

De campagne voor de Kamer kost 38,3 miljoen frank, die voor de Senaat 6,5 miljoen frank. Voor de Brusselse campagne hoest het Vlaams Blok 10,2 miljoen frank op, waarvan 2,2 miljoen voor lijsttrekker Demol (Spruyt, 2000). Deze campagne wordt opgesplitst in een pre-campagne in februari, maart en april en de eigenlijke campagne in mei en juni (Vlaams Blok, 1999a).

In de eerste fase wil het Vlaams Blok het campagnebeeld en de campagneslogan bekend maken. Hiertoe worden de grote middelen ingezet: een affichagecampagne, de uitgave van een krant, de verspreiding van een veiligheidsplan en de inschakeling van lokale propagandamiddelen (Vlaams Blok, 1999a).

(VBM, 23(3): 9)

Van eind januari tot eind februari 1999 huurt het Vlaams Blok een vierhonderdtal 20m²-borden af in heel Vlaanderen. Daarnaast worden een achthonderdtal 4m²-borden afgehuurd, vooral op het platteland. Het Vlaams Blok is ook uitdrukkelijk aanwezig in West-Vlaanderen en Limburg. Op de affichagepanelen wordt de campagne-affiche “Baas in eigen land” aangeplakt (Vlaams Blok, 1999a).

Vanaf half februari 1999 verspreidt het Vlaams Blok maandelijks een *Eigen volk eerst*-krant in alle Vlaamse brievenbussen: “De krant, gedrukt in tweekleurendruk op krantenpapier, zal telkens acht bladzijden tellen en op een volkse en

verstaanbare manier inspelen op de politieke actualiteit.” (Vlaams Blok, 1999a). Via deze krant wil het Vlaams Blok op een directe manier potentiële kiezers aanspreken en een brug slaan tussen de pre-campagne en de eigenlijke verkiezingscampagne. De *Eigen volk eerst*-krant verschijnt vijf keer, met een totale verspreiding van twaalf miljoen exemplaren (Vlaams Blok, 1999a). In het eerste nummer verschijnt “een zeer interessant interview” met de familie van Patrick Mombaerts, “die door enkele allochtonen op een gruwelijke wijze in Schaarbeek werd vermoord” (Wienen, 1999b: 9).

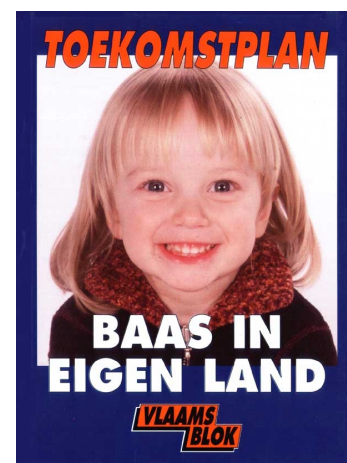
In de loop van februari en maart 1999 verspreidt het Vlaams Blok ook 500.000 exemplaren van het veiligheidsplan, dat door militanten en mandatarissen verdeeld wordt op markten en andere openbare plaatsen. Het plan is geconcipieerd als een landkaart van Vlaanderen (formaat 60 x 80 cm), met specifieke aanduidingen over de criminaliteitsgraad in de regio, de aard van de feiten, de geografische spreiding, etc... Op de achterkant wordt het veiligheidsplan van het Vlaams Blok uitgelegd (Vlaams Blok, 1999a; Wienen, 1999b).

In de tweede fase wordt de *Eigen volk eerst*-krant opnieuw ingezet, naast het Vlaams Blok-toekomstplan, de campagnebus, intensieve huis-aan-huis- en marktbezoeken en (lokale) meetings en vergaderingen. Daarnaast voorziet het Vlaams Blok een stapel drukwerk vanuit de arrondissementen, de afdelingen en de kandidaten zelf (Vlaams Blok, 1999b).

In deze fase wordt de *Eigen volk eerst*-krant nog tweemaal gebust, a rato van 2.400.000 exemplaren. De voorlaatste uitgave, gewijd aan het veiligheidsthema, sociaal beleid en terwerkstelling, wordt half mei verspreid. De laatste krant, die de kandidaten presenteert, ligt rond 6 juni 1999 in alle Vlaamse brievenbussen (Vlaams Blok, 1999b).

Het “toekomstplan voor Vlaanderen” is een pocketboekje van 64 bladzijden waarin het Vlaams Blok op een eenvoudige manier de partijstandpunten uiteenzet: “*Het Vlaams Blok is een programmapartij die over alle sociale, maatschappelijke en politieke thema’s een duidelijk standpunt inneemt. [...] Met de verspreiding van het “Vlaams Blok-toekomstplan” wil het Vlaams Blok het inhoudelijk debat aangaan met de andere partijen. Tevens wil het Vlaams Blok zich profileren als een alternatief voor de traditionele partijen.*” (Vlaams Blok, 1999b)

Dit toekomstplan is voor het Vlaams Blok een contract dat de partij met de kiezer aangaat. Het moet drempelverlagend werken en aarzelende kiezers over de streep halen. Het plan valt uiteen in vijf hoofdstukken: *recht op veiligheid; immigratie, de tijdbom tikt; het Vlaams Blok: de gezinspartij; Vlaams: sociaal en welvarend en één tegen allen*. Het boekje wordt geïllustreerd met citaten van Vlaams Blok-politici, van politieke tegenstanders en van “gezaghebbende figuren uit ons land”. Ook worden er een aantal grafieken en cijfergegevens in opgenomen die de voorstellen van het Vlaams Blok moeten toelichten en documenteren. Het pocketboekje wordt verspreid op 2.400.000 exemplaren (Vlaams Blok, 1999b).

(Vlaams Blok Toekomstplan, 1996)

Het toekomstplan wordt ook aangeprezen in een advertentie in de Vlaamse kranten (“*Vlaams Blok toekomstplan*”, HLN, 29 mei 1999). Een andere advertentie van Vlaams Blok-nationaal speelt boegbeeld Johan Demol uit. Een foto van de drie Vlaams Blok-lijsttrekkers (Johan Demol voor

Brussel, Wim Verreycken voor de Senaat en Frank Vanhecke voor Europa) wordt er gecombineerd met de slogan “*Criminaliteit: harde aanpak! Het kan met Johan Demol*” (HLN, 12 juni 1999).

Vanaf deze verkiezing beschikt het Vlaams Blok over een eigen campagnebus. Met deze bus maakt de partij een “*Ronde van Vlaanderen*” langs 150 gemeenten en steden. Samen met een vast promotieteam voeren de belangrijkste nationale kandidaten op deze manier campagne: “*Deze Ronde van Vlaanderen met campagnebus past volledig in de strategie van de partij om drempelverlagende acties te voeren om de kiezer kennis te laten maken met het échte Vlaams Blok.*” (Vlaams Blok, 1999b)

Uiteraard staan er ook meetings op het programma. Op nationaal niveau wordt opnieuw een 1 mei-partijfeest georganiseerd naast het traditionele verkiezingscongres. De partij voorziet ook lokale meetings in de vijf provincies in de week voor de verkiezingen (Vlaams Blok, 1999b).

3.5.2. Gemeente- en provincieraadsraadsverkiezingen van 8 oktober 2000

3.5.2.a. *Positionering*

In deze campagne gaat een belangrijk deel van de aandacht uit naar de grote steden. Het Vlaams Blok wil immers zijn electorale successen vertalen in mandaten en politieke aanwezigheid in de Vlaamse steden en gemeenten. Vooral steden als Antwerpen, Mechelen, Gent en Brussel worden geïdendeerd. Daarnaast wil het Vlaams Blok aantonen dat de partij meer is dan een nationale oppositie- en zweeppartij; ook op lokaal vlak wil ze een alternatief bieden voor de traditionele partijen (Vlaams, 2000b).

Opnieuw worden vooral nationale thema's uitgespeeld zoals Vlaanderen, veiligheid, vreemdelingen en propere handen. Dit kan, volgens de partij, omdat het Vlaams Blok overal in de oppositie zit: “*Als enige Vlaamse oppositiepartij kan het Vlaams Blok zonder enig gezichtsverlies de duidelijke link leggen tussen het federale, Vlaamse, provinciale en lokale niveau.*” (Vlaams, 2000b). Dit resulteert in een 10-punten plan voor het gemeentelijk beleid:

- Vlaamse onafhankelijkheid
- Harde aanpak van criminaliteit
- Meer politie op straat
- Minder belastingen
- Vreemdelingen moeten zich aanpassen of terugkeren
- Een leefbare gemeente
- Vlaamse gezinnen eerst
- Propere handen
- Respect voor senioren
- Recht op een kwaliteitsvolle woning

(Vlaams, 2000a)

Vooraf in Antwerpen wordt slag geleverd. Met de campagne “*De wil van het volk*” stelt het Vlaams Blok er een contract met de Antwerpenaar voor met een aantal plechtige beloften: een daling van de criminaliteit, een “echte immigratiestop”, het gratis ophalen van huisvuil, een halt aan de stadsvlucht en een beleid “waarin de klemtoon zal liggen op het eigen volk”, vooral op het vlak van sociale voorzieningen en huisvesting. Om de kiezer in het beleid te betrekken, belooft het Vlaams Blok een

referendum over de gevoerde politiek na twee jaar beleid (Vlaanderen, 1999). In drie precampagnes werden reeds drie thema's belicht: veiligheid, vreemdelingen en propere handen-politiek. (<http://www.vlaamsblokantwerpen.org/>)

3.5.2.b. Boodschap

Ook deze keer moet de campagne aan strikte voorwaarden voldoen. Zo streeft het Vlaams Blok, net als in 1994, naar een eenvormig campagnebeeld dat van toepassing is op alle steden en gemeenten. Verder moet dit beeld naadloos aansluiten bij het gezinsbeeld van de "Baas in eigen land"-campagne. Bovendien wil de partij via een drempelverlagende campagne nieuwe kiezers aantrekken. Bij deze verkiezingen rekent het Vlaams Blok op de komst van ontevreden CVP- en VLD-kiezers. De campagne wordt op maat gesneden: geen agressieve slogans, geen agressieve beelden. Het centrale beeld is een kind dat enthousiast naar de lucht "de toekomst" wijst, gecombineerd met de slogan "Thuis zijn" (Vlaams Blok, 2000b).

Met "Thuis zijn" wil het Vlaams Blok vooral inspelen op de "toenemende onveiligheid", "het vreemdelingenprobleem" en de "Vlaamse identiteit": "*De mensen moeten zich opnieuw veilig, geborgen, gewoon goed voelen in hun eigen leefomgeving. Zij moeten zich thuis voelen in hun eigen land, hun eigen stad en gemeente, in hun eigen wijk of buurt, in hun eigen straat.*" (Vlaams, 2000b)

Vlaams Blok-Antwerpen voert een aparte campagne met een Antwerps symbool en een "Antwerpse slogan. Het centrale beeld is de beeltenis van Brabo die de hand van de reus Antigoon wegwerpt: "*De symboliek is duidelijk : de kleine maar dappere Antwerpse Brabo verslaat de dwingeland die Antwerpen in zijn greep houdt. Iedere Antwerpenaar kent Brabo, kent de mythe en het verhaal. Brabo is het zinnebeeld van de eigenzinnige, koppige maar zeker ook fiere Antwerpenaar.*" De beeltenis van Brabo wordt op alle drukwerken en ander verkiezingsmateriaal gecombineerd met de slogan "Ander en beter": "*“Ander en beter” is een typisch Antwerpse uitspraak die in korte en duidelijke bewoordingen de essentie aangeeft van waar het op 8 oktober om te doen is. “Ander en beter” geeft op een volkse en typisch Antwerpse manier de drang naar verandering en vernieuwing aan die leeft bij vele Antwerpenaren. Na 71 jaar socialisme aan de macht is “ander en beter” een krachtige, realistische en duidelijke slogan.*" Het Vlaams Blok-logo met ondertiteling "Vlaams, veilig, Antwerps" vervolledigt het beeld. (<http://www.vlaamsblokantwerpen.org/>)

3.5.2.c. Middelen en media

Dit jaar investeert Vlaams Blok-nationaal ca. 14 miljoen frank in de campagne. De grootste hap uit het budget gaat naar drukwerk en publicaties (10 miljoen), daarna volgen de advertenties (2,25 miljoen) en manifestaties (1,5 miljoen) Daarnaast subsidieert de partijtop bepaalde initiatieven van lokale afdelingen en lijsten (Vlaams, 2000b). Feitelijk schakelt de partij dezelfde middelen als bij de vorige gemeenteraadscampagne in 1994.

Voor gemeenteraadsverkiezingen zijn 20m²-borden verboden; de affichage blijft noodgedwongen beperkt tot de kleinere affiches. In totaal beschikt het Vlaams Blok over zo'n 1500 2m²-borden. Verder worden 4 soorten affiches gedrukt in kleinere formaten: een logo-affiche, een campagne-affiche, een nummeraffiche en een kandidatenaffiche (Vlaams, 2000b).

Opnieuw is het belangrijkste promotiemiddel een folderactie. De eerste folder ligt begin september in alle bussen. Het is een soort lokale krant waarin de slogan, het beeld en de plaatselijk lijsttrekker bekend worden gemaakt. De tweede folder volgt in de tweede helft van september en is een nationale, eenvormige uitgave opgebouwd rond het nationale campagnethema “*Thuis zijn*”. In deze folder wordt het nationaal 10-puntenplan voor de gemeente- en provincieraadsverkiezingen voorgesteld. In Antwerpen, Mechelen, Gent en Brussel geeft de partij een aparte folder uit, die inspeelt op de lokale campagne. Tijdens de laatste week van september en de eerste week van oktober voorziet het Vlaams Blok een kandidatenfolder voor de gemeente- en provincieraden (Vlaams, 2000b).

Voor deze campagne ontwerpt het Vlaams Blok ook twee advertenties. In de eerste advertentieronde, medio september, wordt de aandacht gevestigd op het 10-puntenplan. De tweede advertentieronde, in de laatste week voor de verkiezingen, omvat het campagnebeeld. De advertenties verschijnen in *Het Laatste Nieuws/De Nieuwe Gazet, Gazet van Antwerpen, Het Belang van Limburg, Zondagskrant* en *De Streekkrant* (Vlaams, 2000b).

De lijsttrekkers geven ook acte de présence op verscheidene manifestaties. Naast het traditionele verkiezingscongres en het tweedaagse partijfeest organiseert het Vlaams Blok ook regionale verkiezingsmeetings in Antwerpen, Mechelen en Gent (Vlaams, 2000b). Uiteraard zetten lokale afdelingen ook eigen manifestaties op poten.

Het Vlaams Blok in Antwerpen voert een eigen grootschalige campagne. “*De wil van het volk*” wordt er vanaf de zomer van 1999 kenbaar gemaakt via verschillende pre-electorale campagnes: de “*Welkom in Antwerpen*”-campagne, de “*Grote kuis in het stadhuis*”-campagne en een campagne gevoerd rond het Antwerps veiligheidsplan van het Vlaams Blok. Het belangrijkste medium is de *Antwerpen Eerst*-krant, die maandelijks op 240.000 exemplaren verschijnt. Daarnaast wordt het *Antwerps Nieuws* trimesterieel in alle Antwerpse bussen verspreid. In totaal worden tot 8 juli 2000 –het begin van de sperperiode– 9 nummers van *Antwerpen Eerst*

(VBM, 23(7-8): 32)

WELKOM IN ANTWERPEN

(VBM, 24(2): 26)

VLAAMS BLOK *Amerikalei 98 2000 Antwerpen*

en 5 nummers van *Antwerps Nieuws* uitgedeeld. In totaal betekent dit 2.124.000 exemplaren van *Antwerpen Eerst* en 1.000.000 exemplaren van *Antwerps Nieuws*. (<http://www.vlaamsblokantwerpen.org/>) Verder organiseert de lokale afdeling een apart Antwerps congres. Ook de traditionele 1 mei-optocht en het partijfeest vinden plaats in Antwerpen (Vlaanderen, 1999).

3.5.3. Anti-Blok

Ook in de periode 1996 – 2000 worden anti-Blok-campagnes op het getouw gezet. VAKA/Hand in Hand (Vereniging voor Verdraagzaamheid en Democratie), organiseert begin jaren negentig betogingen tegen racisme en extreem rechts. Daarnaast lanceert de vereniging een hele reeks campagnes, o.m. voor het invoeren van vreemdelingenstemrecht in België. Voor de verkiezingen van 13 juni 1999 en 8 oktober 2000 wordt een campagne tegen extreem rechts ontworpen: “*We roepen op*

(http://www.slangen.be/)

VOOR GELIJKHEID EN DEMOCRATIE

(http://www.slangen.be/)

(http://www.antifa.com/8mei/beeldlente-parade.htm)

In de loop van 2000 beweegt het in Antwerpen. Op 13 mei 2000 organiseert het 8 Mei Collectief een Lenteparade met praalwagens onder het motto "Liever lachen dan *wenen* in Antwerpen". Het collectief, genoemd naar "de bevrijding" op 8 mei 1945, kan rekenen op steun van Bekende Antwerpenaren (BA's) en socio-culturele organisaties (http://www.antifa.com/8mei/). Ook in 2000 engageren verscheidene maatschappelijke groeperingen, waaronder het ABVV en het ACV, in manifestaties om "het tij te keren". *Tij keren* organiseert op 30 september 2000, een week voor de gemeenteraadsverkiezingen, een feest "voor democratie, solidariteit en verdraagzaamheid" (http://www.abvv.be/code/nl/fram018.htm). Ook de organisatie Antwerpen Helemaal Anders (AHA) trekt mee aan de kar, in samenwerking met VAKA/Hand in Hand in Hand (http://www.antwerpenhelemaalanders.org/).

voor een stem tot behoud van de democratie en voor het in stand houden van het cordon sanitaire tegen extreem rechts." (http://www.vaka-handinhand.org/)

Bij deze laatste twee verkiezingen wordt het Vlaams Blok vooral onder vuur genomen in Antwerpen, Brussel en Gent. De overwinning van het FPÖ van Jörg Haider in Oostenrijk vormt een belangrijke drijfveer om te ageren tegen de sterke positie van het Vlaams Blok in de steden. In Brussel zorgt het opzet van het Vlaams Blok om via stemmentrekker Demol Brussel bestuurloos te maken, voor deining. Daar moet de beweging "Extreem rechts? Nee, bedankt! Voor een leefbaar Brussel" een dam opwerpen tegen extreem rechtse partijen (http://digitaalbrussel.vgc.be/webpages/gc/de_mar_kten/neenbedankt.htm).

(http://www.slangen.be/)

(http://www.slangen.be/)

(http://www.osfamsol.be/Nederlandse_versie/Agenda/2000/agenda_archief_2000.htm)

(http://www.deblokkeren.org/)

Bekende Gentenaars (BG's) Coco Jr. en Nic Balthazar, AA Gent-speler Gunther Scheepens en de bekende Gentse frituuruitlaatster en volkswrouw Elga (http://www.deblokkeren.org).

In Gent waarschuwt *Deblokkeren* de kiezers tegen het Vlaams Blok: "Deblokkeren is de koepelorganisatie van, voor en door het middenveld dat 'ja' zegt aan een aangenaam Gent, en 'neen' aan extreem rechts. Met deze affichecampagne richt *Deblokkeren* zich resoluut tot elke inwoner van Gent." Het betreft een boegbeeldcampagne rond

Een andere (ludieke) sensibiliseringscampagne wordt gevoerd door de Unie Vrijzinnige Verenigingen (UVV). De UVV roept iedereen op “om op 8 oktober een democratische en tolerante stem uit te brengen, gestoeld op een houding van waardig burgerschap en vanuit respect voor de rechten van de mens”. De “stem jezelf gerust”-campagne lanceert vier advertenties rond vier ankerpunten: Rock Werchter, de nationale feestdag op 21 juli, de memorial Ivo Van Damme (met Mohammed Mourhit) en terug aan het werk, einde vakantie (<http://www.uvv.be/>).

(VBM, 24(9): 9)

De advertentie rond Rock Werchter wordt verduidelijkt met de volgende tekst: “Een grote groene wei, met hier en daar een gevlekte koe, meer moet dat niet zijn in Werchter! Weg dus het crapuul van Oasis, weg de vunzige kampeerders die nog geen 18 jaar zijn, weg de 150.000 ambetanterikken die brave mensen uit hun slaap houden. Met het Blok op Cultuur kan het. Morgen al! Tenzij je tijdig reageert. Je hebt nog tijd tot 8 oktober.” (<http://www.uvv.be/news/camp/camp.htm>)

De advertentie rond de nationale feestdag wordt vergezeld van volgende tekst: “Met het Vlaams Blok wordt de nationale feestdag afgeschaft en kunnen Albert en Paola ophoepelen. Andere zeden dus met Vlaams Blok en alle rokken tot op de enkels. Morgen al. Tenzij je tijdig reageert, zeker op 8 oktober bij de gemeenteraadsverkiezingen.” De advertenties verschijnen in Knack, Humo en/of P-Magazine (<http://www.uvv.be/news/camp/camp.htm>)

(VBM, 24(9): 9)

Hoofdstuk 4. De stijl van de Vlaams Blok-propaganda

In dit hoofdstuk gaan we kort in op een aantal stijlelementen in de Vlaams Blok-propaganda. Achtereenvolgens behandelen we de visuele kracht, parallellisme en herhaling, antithese, stereotypering in woord en beeld en de visuele boodschap.

4.1. Visuele kracht

Het Vlaams Blok pakt steeds uit met sterk visuele (verkiezings)campagnes. Binnen deze campagnes kunnen we een lijn trekken tussen de campagnes vóór 1991 en de campagnes vanaf 1991. De eerste campagnes bestonden uit een duidelijke slogan of eis die afgebeeld werd op een tweekleurige affiche, ofwel in hardgeel-zwart, ofwel in feloranje-zwart. Soms ging dit gepaard met een bijpassend beeld, b.v. een anti-drugscampagne met een doodshoofd, een anti-islamcampagne met een moskee, de Brusselcampagne van 1989 met de tweetalige wegwijzer,... Een ander gemeenschappelijk kenmerk is het typische bliksemschichtmotief dat de affiche verdeelt in verschillende kleur- en tekstzones. Het is een overblijfsel van de VVP van Lode Claes (Wienen, 1997).

Sinds 1989 beschikt het Vlaams Blok over meer middelen. Die worden deels besteed aan een professionelere communicatie: *“Net zoals de partij zijn, door de jaren heen, ook de door het Vlaams Blok gevoerde campagnes, niet alleen in omvang, maar ook professionaliteit toegenomen.”* (Wienen, 1997: 154).

Bovendien doet de partij voor de verkiezingen van 1991 een beroep op een team van professionals die werkzaam zijn bij belangrijke reclamebureaus (Vander Velpen, 1992; Wienen, 1997). Het resultaat is een sterk visuele campagne die de trend zet voor een lange reeks. Daarbij wordt steeds een korte en krachtige slogan gecombineerd met een herkenbaar symbool:

- 1991: bokshandschoenen en “Uit zelfverdediging”
- 1994: bezem en “Grote kuis!” en “Orde op zaken!”
- 1995: bonkende vuist en “NU afrekenen!”
- 1999: gezin en “Baas in eigen land”
- 2000: wijzend kind en “Thuis zijn”

In deze campagnes zien we ook het vernieuwde partijlogo in combinatie met *“Eigen volk eerst”*.

Opvallend is de evolutie van harde, polariserende campagnes naar zachte campagnes in 1999 en 2000. Persverantwoordelijke Wim Wienen daarover: *“Op die manier spelen we in op een evolutie in de maatschappij. Er is duidelijk een overgang van harde naar zachte reclamecampagnes. Bij Benetton bijvoorbeeld zijn de harde, confronterende campagnes voorbij. Wij gaan mee met de trend. De agressieve campagnes met de bokshandschoenen en de bonkende vuist pasten in een bepaalde sfeer. Nu is dat niet meer mogelijk.”* (Wienen, 15/03/01)

4.2. Parallellisme en herhaling

Een parallellisme is een stijlfiguur waarbij een aantal zinnen grammaticaal eender geconstrueerd zijn, dikwijls met regelmatige terugkering van dezelfde woorden. Deze techniek is tweeledig: enerzijds worden woorden, zinsdelen en zinnen herhaald binnen dezelfde tekst, anderzijds worden slogans bij verschillende campagnes gebruikt.

Met de eerste techniek wordt ingewerkt op het korte termijn-geheugen, met de tweede techniek op het lange termijn-geheugen. Op die manier creëert het Vlaams Blok een herkennings- en herinneringseffect; de boodschap wordt erin gehamerd door woorden en slogans die steeds op hetzelfde ritme herhaald worden. Treffende voorbeelden van de tweede techniek zijn de slogans “*Wij zeggen wat u denkt*” en “*Eigen volk eerst*”, twee leidmotieven in de Vlaams Blok-propaganda.

De partij introduceert de slogan “*Wij zeggen wat jij denkt*” in de verkiezingscampagne van 1984. Deze slogan wordt herhaald in de *Wij zeggen wat u denkt*-ledenwervingscampagne van 1990 en in latere campagnes. Hij duikt ook regelmatig op in publicaties van het Vlaams Blok of gewoon in combinatie met het partijlogo.

(Annemans, e.a., 1998d: 11)

(<http://www.vlaams-blok.be/>)

“*Eigen volk eerst*” dateert uit de verkiezingscampagne van 1987. Bij de volgende verkiezingscampagne, in 1988, doet de slogan opnieuw dienst. Verder verschijnt de slogan het laatste decennium bij het centrale beeld en de centrale slogan van elke verkiezingscampagne, samen met het partijlogo. Ook in de *Werk voor eigen volk eerst*-campagnes klinkt “*Eigen volk eerst*” door. De slogan is in Vlaams Blok-kringen uitgegroeid tot een strijdkreet die regelmatig gescandeerd wordt op partijmanifestaties.

4.3. Antithese of juxtapositie

(Wienen, 1997, 50)

Bij een antithese worden tegengestelde ideeën dicht bij elkaar geplaatst. Het Vlaams Blok hanteert deze techniek om de positie van de andere partijen tegenover hen in de verf te zetten en aan te klagen. Daarnaast wordt het verschil tussen de standpunten en oplossingen van het Vlaams Blok en die van de “Bende van Vijf” sterk geaccentueerd. Uiteraard symboliseert het Vlaams Blok een welvarende toekomst, terwijl een toekomst zonder het Vlaams Blok leidt tot een failliet van de Westerse beschaving. Deze antithese wordt gebruikt in woord en beeld.

Ook in de verkiezingsfolder “*Eigen volk eerst*” van 1988 wordt de tegenstelling tussen het “rechtschapen Vlaams Blok” en de “Bende van Vijf” in de verf gezet. Zo sluit de folder af met de volgende polariserende oproep aan de kiezer: “*Vlaamse Kiezer, Zeg op 9 oktober neen tot de partijen die de dag na de verkiezingen hun beloften in de vuilnisbak werpen. Zeg op 9 oktober ja tot de partij die opkomt voor de waarheid : het Vlaams Blok. Zeg op 9 oktober neen tot de partijen van het*

verleden. Zeg op 9 oktober ja tot de partij van de toekomst : het Vlaams Blok. ..." (Wienen, 1997).

Het Vlaams Blok creëert ook een tegenstelling tussen "de Vlaamse steden en gemeenten van belforten en kathedralen" en "Noordafrikaanse getto's met moskeeën". Ook voor het veiligheidsthema wordt gekozen voor een polarisatie tussen slachtoffers en aanranders, tussen politie/rijkswacht en verkrachters/criminelen en tussen jeugd en pedofielen. Dat het Vlaams Blok de belichaming is van "het goede" dat "het kwade" wil bestrijden ligt voor de hand. De tekening op het voorblad van de folder is op zich al polariserend: een massa vreemdelingen komen voor het blanke gezin dat niet gehoord wordt.

Een ander voorbeeld is een tekening over de multiculturele samenleving in een Vlaams Blok-folder van 1991. In de tekening staat een migrant die zich op straat drugs inspuist, een bejaard vrouwtje dat door een jonge vreemdeling is beroofd en gillend op de straatstenen ligt, migrantenvrouwen met tsjador, een grauwe, verkrotte straat en het silhouet van een moskee. Binnenin de folder geeft het Vlaams Blok een beeld van een migrantenvrije toekomst: een kerk, keurige huisjes met luikjes, bloemen op de vensterbank en een minzame politieagent, die het oude vrouwtje helpt terwijl een Vlaamse huismoeder ballonnen verkoopt aan vrolijke kinderen. Boven de eerste tekening staat "Het kan echt anders", boven de tweede "Zo moet het worden" (Vander Velpen, 1992; De Morgen 8/11/91). Uiteindelijk is hier sprake van twee stereotiepen die tegenover elkaar worden geplaatst. (cf. 4.4)

4.4. Stereotypen in woord en beeld

Een ander stijlkenmerk van het Vlaams Blok is het verheffen van wijdverspreide stereotypen tot partijpolitieke slogans. Voorbeelden van deze stereotyperingen zijn "de migranten pakken ons werk af" en "alle politici zijn zakkenvullers" (Bijttebier, e.a., 1992). Vooral het migrantenthema wordt gestereotypeerd; een steeds weerkerende techniek is het koppelen van maatschappelijke thema's die door de samenleving als bijzonder negatief worden ervaren met de aanwezigheid van migranten en politieke vluchtelingen (Gijssels, 1994).

Zo stelt Filip Dewinter (1989: 130): "De aanwezigheid van de vele immigranten verandert onze leefwereld langzaam maar zeker. Het straatbeeld verandert, de kwaliteit van het onderwijs vermindert, de criminaliteit stijgt, de werkloosheid neemt toe." Vreemdelingen op westers grondgebied zijn voor het Vlaams Blok ook "de vijfde colonne van de islam", een "totalitaire, onverdraagzame en agressieve veroveringsgodsdienst". Filip Dewinter (1991) gaat zelfs zover te stellen dat "volgens een islamitische traditie een stad veroverd is als vanaf twee minaretten de islamitische boodschap kan worden verkondigd".

Ook het terugkeerbeleid wordt verdedigd a.d.h.v. stereotypen: "Zoniet maken we de grote egalisatie mee -de droom van iedere voorstander van de pluriculturele maatschappij- waarbij onze achterkleinkinderen in plaats van computers te bedienen, uit de Derde Wereld geïmporteerde maniok stampen in afgedankte soepketels." (Dewinter, 1989: 107)

4.5. Visuele boodschap

Het Vlaams Blok scheidt graag duidelijkheid; uitgaven worden vaak doorspekt met cartoons, grafieken en citaten om de eisen kracht bij te zetten. Daarbij speelt de afbeelding of het citaat in op de verbeelding van de mensen en stimuleert die ook. Bovendien wordt vaak een link gelegd met de

persoonlijke leefwereld van de lezers en dit op een heel toegankelijke manier. Deze psychologische nabijheid wordt ook gestimuleerd via straatinterviews die uitgezonden worden door de NOS of afgedrukt in het maandblad en andere uitgaven.

Een treffend voorbeeld van deze techniek is het “toekomstplan van het Vlaams Blok”, een pocketboekje dat in het kader van de *Baas in eigen land*-campagne van 1999 over heel Vlaanderen verspreid werd. Het “toekomstplan” moet het verkiezingsprogramma van het Vlaams Blok naar de kiezers communiceren. Het is uitgegeven in A6-formaat, telt 61 bedrukte bladzijden en bevat o.m.:

- 11 cartoons
- 4 grafieken
- 15 VB-citaten
- 8 niet-VB-citaten
- 9 literatuurtips voor Vlaams Blok-uitgaven

In deze uitgave herhaalt de partij de grafieken die ook andere Vlaams Blok-publicaties opfleuren: het aantal criminele feiten, drugdelicten, vreemdelingen en geboorten in België per jaar. Vaak verschijnen ze onder de kop “*De cijfers die andere partijen verzwijgen*”, zoals in de *Zeggen wat u denkt*-folder van 1990 en de brochure “*Het Vlaams Blok, dat bent u!*” van 1996.

Deze grafieken zijn ook heel plastisch uitgewerkt: in de vreemdelingengrafiek wordt een fluitende Marokkaan met een zak op de rug steeds groter, in de criminaliteitsgrafiek schiet een pistool steeds verder en in de druggrafiek neemt een heroïnespuit in proportie toe. De dalende demografielijn wordt voorgesteld door een baby die de dalende trend volgt.

Een ander voorbeeld van de “visuele boodschap” van het Vlaams Blok is het schoolrapport dat het Vlaams Blok in het maandblad publiceerde om de “nefaste gevolgen van de multikul” in beeld te brengen.

Het Vlaams Blok speelt ook graag met cartoons om vreemdelingencriminaliteit een “gezicht” te geven. Het voorbeeld hiernaast verscheen in de themabrochure *Recht op Veiligheid*, n.a.v. de blijde intrede van Johan Demol in het Vlaams Blok.

dagelijks werk **2** trimester 200**0**- 200**1**

MAXIMUM 10P.	JAN	FEB	MAART
Godsdienstleer		8,5	8
Nederlands	9	7	8
Turks	2	0	1
Arabisch	0	1	2,5
Frans	7	7	8
Wiskunde	6	8	6,5
Fysica		7	6
Biologie	10	7,5	9
Aardrijkskunde	9	8,5	8
Geschiedenis	7	10	9
Esthetica		6	8
Tekenen		8	8,5
Lich. opvoeding	7	6	8,5

handtekening _____

Opmerkingen *De absolute onvoldoendes voor Turks en Arabisch verdienen extra aandacht! Uw kind draagt een grote achterstand op te lopen en in de multiculturele samenleving niet meer mee te kunnen!*

(VBM, 24(7): 5)

DEEL 3: POSITIONERING VAN HET VLAAMS BLOK IN DE MEDIA

Hoofdstuk 5. Methodologie van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt a.d.h.v. een kwantitatieve inhoudsanalyse de evolutie geschetst van de beeldvorming over het Vlaams Blok in de Vlaamse kranten Vooruit & De Morgen (V&DM) en Het Laatste Nieuws (HLN). Daartoe onderzoeken we de berichtgeving over de partij in de periodes rond de verkiezingen waaraan het Vlaams Blok deelgenomen heeft. In dit hoofdstuk behandelen we enkel onze methodologie; het volgende hoofdstuk is gewijd aan resultaten en conclusies.

5.1. Doel en hypotheses

Doel is het vaststellen van:

- De positionering van het Vlaams Blok door V&DM en HLN en de verschillen daarin tussen beide kranten
- De evolutie van de positionering door V&DM en HLN door de jaren heen

Dit onderzoek vertrekt vanuit een aantal hypotheses:

- V&DM besteedt meer aandacht aan het Vlaams Blok dan HLN.
- De teneur van de artikels in V&DM is negatiever dan in HLN.
- V&DM gebruikt meer negatief geladen associaties dan HLN.

5.2. Bepalen van de steekproef

Deze inhoudsanalyse heeft betrekking op de hele periode sinds het ontstaan van het Vlaams Blok t.e.m. de gemeenteraadsverkiezingen in 2000. Hierbij werden twee selecties gemaakt:

5.2.1. De media

De Vlaamse kranten Vooruit & De Morgen en Het Laatste Nieuws worden opgenomen in het onderzoek. Hierbij zetten we twee kranten met een totaal verschillend profiel tegenover elkaar (cf. 5.3.1). Voor later onderzoek is een inhoudsanalyse van andere Vlaamse kranten zeker interessant, vooral van De Standaard en Gazet van Antwerpen. We kunnen deze hier echter niet behandelen wegens een te kort tijdsbestek.

5.2.2. De periode

Telkens wordt de periode geanalyseerd vanaf een maand voor elke verkiezing –waaraan het Vlaams Blok deelnam– tot een week erna. Hierdoor worden enkel de Europese verkiezingen van 10 juni 1979 niet in het onderzoek betrokken. Het Vlaams Blok heeft wel deelgenomen aan de verkiezingen van:

17 december 1978	Kamer – Senaat – Provincie
8 november 1981	Kamer – Senaat
10 oktober 1982	Gemeente
17 juni 1984	Europees
13 oktober 1985	Kamer – Senaat – Provincie
13 december 1987	Kamer – Senaat – Provincie
9 oktober 1988	Gemeente
18 juni 1989	Brussels – Europees

24 november 1991	Kamer – Senaat – Provincie
12 juni 1994	Europees
9 oktober 1994	Gemeente – Provincie
21 mei 1995	Kamer – Senaat – Vlaams – Brussels
13 juni 1999	Kamer – Senaat – Vlaams – Brussels – Europees
8 oktober 2000	Gemeente – Provincie

In deze kranten en binnen de vastgestelde periodes zoeken we artikels waarin het Vlaams Blok en/of een Vlaams Blok-lid vermeld wordt. Vlaams Blok-leden zijn vaak ook lid van andere organisaties en nemen in die hoedanigheid ook deel aan acties. Een artikel over dergelijke acties kan pas opgenomen worden in het onderzoek als verwezen wordt naar een Vlaams Blok-lid, waarbij zijn/haar lidmaatschap expliciet vermeld wordt. Een Vlaams Blok-lid dat deelneemt aan b.v. een VMO-actie of een TAK-actie is pas interessant voor dit onderzoek als zijn lidmaatschap van het Vlaams Blok expliciet vermeld wordt.

5.3. Verantwoording van de methodologie

5.3.1. Media

We beperken de inhoudsanalyse tot de printmedia, m.n. kranten. Hiervoor hebben we verscheidene argumenten:

- Massamedium: groot bereik
- Pluralisme: kwaliteit versus populair, verschillende strekkingen, verschillende klemtonen
- Dagelijkse frequentie
- Geven feiten, duiding, lange interviews,...
- Gemakkelijk toegankelijk voor onderzoek (in de Centrale Bibliotheek – Rozier Gent)
- Lenen zich goed tot een inhoudsanalyse

Binnen de kranten selecteren we Vooruit & De Morgen en Het Laatste Nieuws. Enkel de Gentse editie van De Morgen –Vooruit– is in het archief beschikbaar tot ze als aparte editie verdwijnt in de loop van 1991.

- Vooruit & De Morgen
  - Kwaliteitskrant
  - Progressief
  - Aanvankelijk spreekbuis van de Socialistische Partij
  - Verkochte oplage = 50.000 ex.; gelezen oplage = 263.000 ex.

(<http://www.persgroep.be/index.asp?reference=03-01.01-01&lang=NL&sess=362713856&&undefined>)

- Het Laatste Nieuws
  - Populaire krant, tabloid
  - Centrum-rechts
  - Liberaal
  - Groot bereik (verkochte oplage = 280.000 ex.; gelezen oplage = 955.000 ex.)

(<http://www.persgroep.be/index.asp?reference=02-01&lang=NL&sess=362713856&&undefined>)

5.3.2. Periode

De onderzoeksperiode wordt beperkt van een maand voor elke verkiezing tot een week erna. Er zijn een aantal argumenten voor deze afbakening:

- Het leeuwendeel van de kiezers zou hun keuze maken binnen de maand die voorafgaat aan de verkiezingen (Huysentruyt, 1995, Van der Plaetsen, 1991). Bovendien stemmen mensen meer en meer à la carte onder invloed van de ontzuiling. Bijgevolg groeit de groep van onbeslisten, die men nog laat kan beïnvloeden, bij elke verkiezing (Huysentruyt, 1995).

De partijen –ook het Vlaams Blok– spelen hierop in: ze profileren zich naar de –onbesliste– kiezer in de laatste rechte lijn naar de verkiezingen (Verkiezingscampagnes, 1995). Binnen deze maand die voorafgaat aan de stembusgang zetten ze hun programma uiteen en organiseren vaak een verkiezingscongres: de “propagandamolen” draait op volle toeren. Deze evolutie wordt ook in de hand gewerkt door de wet-Dhoore over de verkiezingsuitgaven (Verkiezingscampagnes, 1995).

Dit heeft gevolgen voor de mediaverslaggeving: ook in kranten worden verkiezingen pas een *hot issue* in die laatste maand. Dan pas maakt de verslaggeving over parlementaire werkzaamheden en actuele dossiers langzaam aan plaats voor berichtgeving over lijstvorming, verkiezingsthema’s, programma’s en campagnes.

- Ook de eerste week na de verkiezingen is belangrijk: de pers analyseert de resultaten, stelt trends vast en laat winnaars en verliezers aan het woord. De beeldvorming voor de volgende verkiezingen begint hier.

Voor de verkiezing van 17 december 1978 b.v. worden de krantenartikels van 17 november 1978 t.e.m. 23 december 1978 gecodeerd; voor de verkiezing van 8 november 1981 geldt de periode van 8 oktober 1981 t.e.m. 14 december 1981 als codeerbasis. Uiteraard komt het aantal gecodeerde dagen per verkiezing niet strikt overeen, op een dag of een paar dagen na. Toch kunnen we stellen dat deze selectie niet leidt tot vertekening:

- We starten de codering op een symbolische datum; vaak wordt deze dag beschouwd als de symbolische start van de verkiezingscampagne
- Ook binnen de codeerperiode vallen af en toe codeerdagen weg. Zo verschijnt een krant niet op een feestdag.

5.4. Operationalisering

5.4.1. Bepalen van de eenheden

De analyse-eenheid is een editie van Vooruit & De Morgen of Het Laatste Nieuws, verschenen in de maand die voorafgaat aan een verkiezing of in de week erna. Binnen deze eenheid worden “artikels” geselecteerd waarin het Vlaams Blok of een Vlaams Blokker expliciet genoemd wordt. “Artikel” is hierbij een algemene naam voor eigen redactionele artikels, maar ook voor lezersbrieven, opiniestukken van derden, verkiezingsadvertenties, etc.

Elk dergelijk artikel vertegenwoordigt een waarnemings- of registratie-eenheid. Om alle eenheden systematisch te onderzoeken, hebben we een aantal variabelen bepaald, waarvan het merendeel

opgesplitst wordt in onderzoekscategorieën. Het komt er op neer de aanwezigheid en de omvang van deze onderzoekscategorieën te bepalen via een inhoudsanalyse.

5.4.2. Bepalen van de onderzoekscategorieën

Het codeerformulier is gebaseerd op een intensieve literatuurstudie. Daarbij hebben we drie soorten bronnen geconsulteerd:

- Vlaams Blok-bronnen
- Publicaties over het Vlaams Blok, door andere auteurs dan het Vlaams Blok
- Media-uitingen, i.e. kranten en nieuws- en duidingsprogramma's op radio en televisie, zowel in oorspronkelijke vorm als via Internet

Dit resulteert in een codeboek dat bestaat uit vier grote delen:

- Gegevens over het artikel: krant, datum, titel, bladzijde, oppervlakte (omvang) en soort artikel
- Teneur van het artikel (evaluatie)
- Aandeel van het Vlaams Blok in het artikel (belang)
- Associaties met het Vlaams Blok of een Vlaams Blok-lid (thema's, denkbeelden, soort partij, ...) per actor die ze maakt.

5.4.2.a. Gegevens over het artikel

- Krant:
  - Het Laatste Nieuws (HLN)
  - Vooruit & De Morgen (V&DM)
- Datum
- Titel en bladzijde
- Oppervlakte in cm²
- Soort artikel:
  - Nieuwsartikel (kortbericht / nieuwsbericht / nieuwsanalyse / reportage / interview)
  - Hoofdartikel of redactioneel (standpunt van de (hoofd)redactie)
  - Opiniestuk van een eigen medewerker
  - Ingezonden of aangekocht opiniestuk
  - Column
  - Cartoon
  - Lezersbrief
  - Mening van een partij (in een partijoverzicht)
  - (Recht van) antwoord
  - Petitie of pamflet
  - Verkiezingsadvertentie
  - Speciale voorpagina (b.v. De Morgen, na "Zwarte Zondag")

Aanvankelijk maakten we, wat betreft het soort artikel, onderscheid tussen nieuwsartikels en interviews. Naarmate het codeerwerk vorderde werd duidelijk dat de grens tussen beiden soms erg mistig is. Een vraag-antwoord-interview heeft een duidelijke format, maar wat te doen met een sfeerinterview of een reportage met interviewelementen? Bovendien is een interview, als redactioneel artikel, ook het resultaat van de creativiteit van de journalist: zijn/haar keuze van

geïnterviewde, onderwerp, invalshoek, vragen en verwerking weerspiegelt de redactionele lijn van de krant, die ook gereflecteerd wordt in andere redactionele artikels.

Uiteindelijk hebben we besloten “nieuwsartikel” als globale categorie in het onderzoek op te nemen. In deze categorie worden kortberichten, nieuwsberichten, nieuwsanalyses, reportages en interviews opgenomen. Columns en cartoons vormen een (kleine) aparte categorie.

Opinie-artikels delen we op in hoofdartikels, opiniestukken van een eigen redacteur en opiniestukken van een derde. Het hoofdartikel vertolkt het standpunt van de (hoofd)redactie en fungeert zo als uithangbord voor elke kranteneditie. In het ochtendmagazine *Voor de dag* op Radio 1 wordt dit trouwens benadrukt; naast de krantenkoppen geeft men een overzicht van de krantencommentaren, i.e. de hoofdartikels. Daarnaast worden de nieuwsartikels aangevuld met opiniestukken van specialisten op de redactie. Ook wordt in de opiniepagina's vaak een plaats gereserveerd voor ingezonden of aangekochte commentaarstukken.

Opiniestukken in brede zin omvatten ook lezersbrieven. Lezerscommentaren krijgen een aparte plaats in de artikellijst. Verder verschijnt in verkiezingstijd vaak een meningsoverzicht van partijen. Zo wordt in de laatste weken voor de verkiezingen soms een rubriek gepubliceerd, waarin elke dag een bepaald thema of een bepaalde vraag aan bod komt. De partijen mogen dan elk afzonderlijk hun visie op het thema uiteenzetten. Een (recht van) antwoord –in dit onderzoek– is een artikel dat door het Vlaams Blok naar de krantenredactie gestuurd is om een eerder verschenen artikel dat de partij vermeldt van repliek te dienen. Dergelijke artikels verschijnen sporadisch in *De Morgen*.

Petities en pamfletten vormen een categorie van advertenties die ingelast worden door maatschappelijke groeperingen en “wakkere burgers”. Zij ageren vaak tegen het Vlaams Blok, meestal in combinatie met een reactie tegen bepaalde algemene maatschappelijke evoluties. De verkiezingsadvertenties in dit onderzoek zijn meestal Vlaams Blok-advertenties. Daarnaast figureert het Vlaams Blok af en toe in advertenties van politieke concurrenten, die de kiezer waarschuwen voor “de gevolgen van het Vlaams Blok”.

5.4.2.b. Teneur van het artikel (evaluatie)

Om het onderzoek niet nodeloos te compliceren hebben we geopteerd voor drie evaluatie-categorieën:

- (eerder) negatief
- genuanceerd
- (eerder) positief

“Genuanceerd” is hier een overkoepelende term voor twee soorten evaluaties:

- een objectief gebalanceerd artikel, dat zowel argumenten pro als contra aanhaalt
- een objectief neutraal artikel, dat geen standpunt inneemt

Uiteindelijk is het gebruikte criterium bij de codering van deze variabele: welk beeld schetst het artikel van het Vlaams Blok of een Vlaams Blokker? Objectiviteit wordt hierbij gegarandeerd door een tweede codeur (cf. infra).

5.4.2.c. *Aandeel van het Vlaams Blok in het artikel (belang)*

Ook deze variabele behelst drie categorieën:

- Weinig: het Vlaams Blok wordt terloops vermeld
- Gemiddeld: het Vlaams Blok is één van de onderwerpen en/of er worden associaties met de partij gemaakt
- Groot: het Vlaams Blok is het enige onderwerp of het hoofdonderwerp

5.4.2.d. *Actoren*

Associaties met het Vlaams Blok of een Vlaams Blok-lid (thema's, denkbeelden, soort partij, ...) worden gecodeerd per actor die de associatie maakt.

In ons onderzoek treden vier actoren op:

- Krant (journalist)
- Vlaams Blok
- Politieke concurrent
- Andere

“*Krant*” omvat alle krantenmedewerkers die iets over het Vlaams Blok schrijven. Hierbij horen ook cartoonistenaars en columnschrijvers die als journalist in vast of los dienstverband werken voor de krant.

Het Vlaams Blok komt af en toe aan het woord in een artikel. De partij of een partijlid is ook de bron van een associatie indien hij/zij indirect aangehaald wordt. We coderen het Vlaams Blok ook als bron wanneer thema's aangehaald worden uit het Vlaams Blok-partijprogramma of andere Vlaams Blok-publicaties.

Ook voor politieke concurrenten is een directe of indirecte aanhaling een afdoend criterium. Deze concurrenten omvatten de andere Vlaamse en Waalse politieke partijen en groeperingen als het *Anti-Fascistisch Front* en *Blokbuster*. Actiegroepen gelieerd aan partijen zoals de Partij van de Arbeid worden ook in deze categorie opgenomen.

De ruime categorie “*andere*” omvat lezers, experts, maatschappelijke groeperingen en alle andere mensen die optreden in de artikels. Een voorbeeld: bij een reportage rond marktbezoeken van Vlaams Blok-politici kunnen dit marktbezoekers en marktkramers zijn. Zo ook treden in sfeerstukken over Borgerhout de plaatselijke inwoners op als “*andere*” bron.

Aanvankelijk bestond er nog een categorie “*experten*”. Uiteindelijk is deze categorie opgenomen in de categorie “*andere*” omdat de streep vaak niet duidelijk te trekken valt. Politologen Marc Swyngedouw, Johan Ackaert en Luc Huysse worden algemeen beschouwd als experts maar hoe zit het met sociologen, filosofen, e.d.? Is een politiek verslaggever van *Volkskrant* of *The Times* een expert? Is Johan Leman van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding een expert?

Uiteindelijk beschouwen we al deze actoren als “*andere*”. We kunnen deze categorie definiëren als “mensen en organisaties die geen belang hebben in de politieke strijd en die niet tot de losse of vaste

krantenmedewerkers behoren”. Als b.v. Luc Huysse een column schrijft in De Morgen, spreekt hij als “andere”.

5.4.2.e. Associaties

De sectie “*associaties*” in het codeboek bestaat uit quasi-gesloten categorieën. Zo werd een associatielijst opgesteld a.d.h.v. de thema’s uit het Vlaams Blok-programma, aangevuld met thema’s en associaties uit andere Vlaams Blok-bronnen en publicaties over de partij. Deze gaan van “zweeppartij” over “ondemocratisch” tot “anti-koningshuis”. Vóór het echte onderzoek onderwierpen we een selectie van artikels uit het Laatste Nieuws en Vooruit & De Morgen aan een testcodering met dit oorspronkelijke codeboek.

Hoewel dit codeerformulier reeds redelijk omvangrijk was bij de start van het onderzoek, kwamen in de onderzochte artikels toch nog andere associaties boven water, soms eenmalig, soms als “trendsetter”. Elke nieuwe associatie werd aan de lijst toegevoegd met een specifieke code. Het codeboek was bijgevolg pas echt af na codering van het laatste artikel. Deze definitieve lijst is in bijlage B opgenomen, samen met de eerste versie van het codeerformulier in bijlage A. Met deze methode wordt geen enkele associatie a priori uitgesloten zodat het onderzoeksdoel maximaal bereikt wordt.

Een laatste lijst (bijlage C) bevat samengestelde associaties, i.e. associaties die we vóór de dataverwerking samengenomen hebben. Zo werd “anti-België” toegevoegd aan “Vlaanderen onafhankelijk”, “streng bestraffingsbeleid / afschaffing wet-Lejeune” aan “zero tolerance / harde aanpak van de criminaliteit” en “anti-migranten” aan “racistisch”. Ook “onverdraagzaam” en “nefast voor de maatschappij” werden een samengestelde variabele. Deze ingekorte lijst is beter werkbaar voor analyses. Bovendien doen de samengestelde variabelen geen afbreuk aan de volledigheid van de lijst.

5.5. Validiteit en betrouwbaarheid

De validiteit en de betrouwbaarheid van het onderzoek zijn geverifieerd op verscheidene vlakken: met het codeboek, via intrabetrouwbaarheid en via interbetrouwbaarheid.

5.5.1. Het codeboek

Doel van het onderzoek is het vaststellen van de positionering van het Vlaams Blok door de media, m.n. door de Vlaamse kranten Het Laatste Nieuws en Vooruit & De Morgen. Een uitgebreid codeboek is bij een dergelijk onderzoek onontbeerlijk. Aan dit codeboek werd dan ook de nodige aandacht besteed (cf. 5.4.2.e).

5.5.2. Intrabetrouwbaarheid

Stabiliteit binnen het codeerwerk van eenzelfde codeur is belangrijk. Daarom hebben we na een eerste codeersessie alle artikels een tweede maal gecodeerd op basis van het definitieve codeboek. Deze aanpak verhoogt de kwaliteit van de onderzoeksresultaten. Keerzijde van de medaille is een lange dataverzamelingsperiode. Toch blijkt het nuttig om een aantal associaties, die we

oorspronkelijk over het hoofd hadden gezien in de eerst gecodeerde artikels, mee te nemen in het onderzoek.

Daarnaast corrigeerden we systematische fouten en fouten opgespoord tijdens *datacleaning*. Zo werden overzichtsartikels (tabellen, grafieken en lijsten) tijdens de eerste codeersessie systematisch gecodeerd als “overzichtsartikel – evaluatie 0 – belang 0”. Door opgedane ervaring hebben we deze werkwijze herzien: overzichtsartikels die kandidaten, verkozenen, verkiezingsresultaten, e.d. van het Vlaams Blok vermelden hebben we tijdens de tweede codeersessie gecodeerd als “overzichtsartikel – evaluatie 0 – belang 1”. Ook de evaluatie en de associaties hebben na enig codeerwerk kleine wijzigingen ondergaan. Uit deze tweede sessie ontstond de definitieve datafile.

5.5.3. Interbetrouwbaarheid

Om de objectiviteit van het onderzoek te garanderen werd een tweede codeur ingeschakeld, die op basis van het definitieve codeboek een aselechte steekproef uit de artikels onder de loep heeft genomen. Uiteindelijk heeft de tweede codeur aan elke krant drie werkdagen van zeven uur besteed.

Tabel: artikels 2de codeur

KRANT	TOTAAL	STECKPROEF	%
Het Laatste Nieuws	799	347	43%
Vooruit & De Morgen	1465	243	17%

De tweede codeur heeft aanzienlijk minder artikels in Vooruit & De Morgen onderzocht dan in Het Laatste Nieuws, zowel in absolute als in relatieve cijfers. Aangezien de steekproef voldoende groot is, mag dit echter geen problemen scheppen om de betrouwbaarheid vast te stellen.

In deze betrouwbaarheidstest hebben we voor elk gemeenschappelijk artikel tussen de beide codeurs drie zaken vastgesteld:

- De overeenkomst inzake de centraliteit van het Vlaams Blok in het artikel, met drie mogelijke coderingen: 0 (weinig), 1 (gemiddeld), 2 (groot)
- De overeenkomst inzake de evaluatie van het Vlaams Blok in het artikel, met drie mogelijke coderingen: 0 (negatief), 1 (neutraal), 2 (positief).
- De overeenkomst inzake de gemaakte associaties met het Vlaams Blok (zie codeboek)

Voor deze test gebruikten we de formule van Holsti, nl. tweemaal het aantal gemeenschappelijke coderingen gedeeld door de som van het totaal aantal coderingen van beide codeurs. De vergelijking tussen de definitieve datafile van de eerste codeur en de steekproef van de tweede codeur levert volgende resultaten op:

Tabel: betrouwbaarheidstest 2de codeur

	HET LAATSTE NIEUWS	VOORUIT & DE MORGEN
Belang	0,94	0,90
Evaluatie	0,89	0,91
Associaties	0,87	0,80

De cijfers voor Het Laatste Nieuws, tussen 87 % en 94%, wijzen op een hoge betrouwbaarheid. Ook bij Vooruit & De Morgen stellen we hoge betrouwbaarheidscijfers vast: tussen 80% en 91% van de coderingen was identiek. Door het vaak impliciete en ambigue karakter van de artikels in Vooruit & De Morgen ligt het voor de hand dat er een discrepantie optreedt tussen de twee coderingen. Vaak

gaat het hierbij om nuanceverschillen, b.v. “Vlaamse autonomie” versus “Vlaamse onafhankelijkheid” of “anti-migranten” versus “anti-multiculturaliteit”.

5.6. Dataverzameling

Het verzamelen van de data voor dit onderzoek was een werk van lange adem. Het werk startte op donderdag 25 januari 2001 met een proefcodering. 's Avonds werd het codeboek aangepast en de volgende dag stond een nieuwe proefcodering op het programma. De echte codering ving aan op maandag 29 januari en duurde t.e.m. dinsdag 10 april 2001. De codeersessie duurde zo'n 10 weken met een gemiddelde van 3 werkdagen per week van zeven uur per dag. Deze sessie omvat de eerste codering, de tweede codering door de eerste codeur en de codering van een steekproef door de tweede codeur.

Krantenartikels van voor 1997 zijn niet elektronisch beschikbaar en mogen in de bibliotheek niet gekopieerd worden. Daarom hebben we deze codeerdagen doorgebracht in de kelder van de Centrale Universiteitsbibliotheek van Gent. Daar zijn alle jaargangen van alle Belgische kranten in ingebonden versie beschikbaar. Voor Het Laatste Nieuws is dit de Gentse editie; voor De Morgen, ontstaan in 1978 uit Vooruit en Volksgazet, is dit aanvankelijk de Gentse editie Vooruit. In 1991, wanneer de regionale edities opgedoekt worden, wordt dit het nationale dagblad De Morgen.

We hebben de codering rechtstreeks ingevoerd in een eenvoudig tekstverwerkingsprogramma op een draagbare computer. Daarin hebben we twee files aangemaakt: een voor Het Laatste Nieuws en een voor Vooruit & De Morgen. Een voorbeeld uit De Morgen:

```
181191 6 Extreemrechts
k:be-er as-pa as-un as-th be-go as-ag be-ra be-fa be-na pa-tr vr vr-te
  as-br as-ma as-ja as-ov pa-ee
v:pa-na vr-as pa-re
n-
2
13,4 22,29
```

De eerste lijn bevat de datum, de bladzijde en de titel (of het eerste deel bij een lange titel). In de volgende lijn(en) worden de actoren opgevoerd met de associaties die ze maken. De laatste drie lijnen zijn gereserveerd voor het soort artikel (nieuwsartikel), de evaluatie (negatief), de centraliteit (groot) en de maten van het artikel (geen regelmatige rechthoek: $(13 \times 4) + (22 \times 29)$) in cm, later in cm^2 .

Van de lijnen waarin we specifiek associaties coderen krijgt elk van de vier actoren een eigen lijn indien die actor optreedt in het artikel. In het voorbeeldartikel maakt de krant de meeste associaties, nl. extreem rechts – doen zich voor als beschaafde lieden in maatpakken – imago van underdog – andere partijen nemen Vlaams Blok-thema's en –standpunten over – demagogisch – agressief – racistische, (neo-)fascistische en (neo-)nazistische denkbeelden – geen traditionele partij – vreemdelingentema – terugkeer van vreemdelingen – bruine partij – de maskers vallen af – jaren dertig – overtreding/misbruik – kleine partij. Het Vlaams Blok zelf positioneert zich via dit artikel als respectabele, Vlaams-nationalistische partij, die pleit voor een asielstop.

Ten slotte stelt een door de tweede codeur geschreven computerprogramma ons in staat om een dergelijke datafile om te zetten in een bestand dat verwerkt kan worden met het statistisch pakket SPSS. Het programma spoort daarbij zelf mogelijke codeerfouten op en rapporteert ze aan de gebruiker.

Hoofdstuk 6. Verwerking en interpretatie van de resultaten

6.1. Verdeling van de artikels

Het onderzoek in HLN levert 799 artikels op. V&DM wijdt in de onderzochte periode 1465 artikels aan het Vlaams Blok.

6.1.1. Aantal artikels per verkiezing

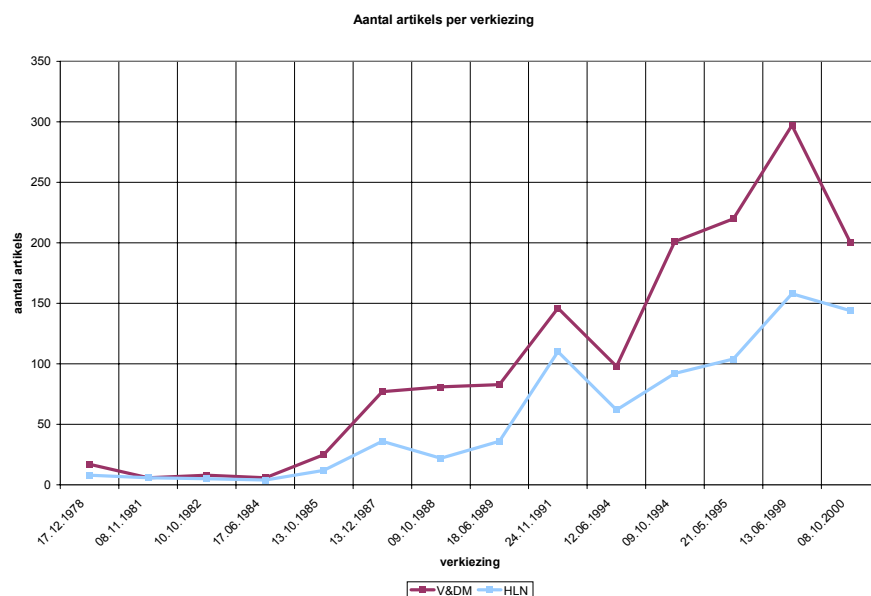
In dit deel gaan we na hoeveel artikels per verkiezingsperiode “Vlaams Blok” vermelden en dit uitgesplitst naar beide kranten. Om een en ander te duiden vermelden we over welke soort verkiezingen het telkens gaat.

Tabel: Aantal artikels per verkiezing

DATUM	SOORT VERKIEZING	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
17.12.1978	K – S – P	17	1,2%	8	1,0%	25	1,1%
08.11.1981	K – S	6	0,4%	6	0,8%	12	0,5%
10.10.1982	G	8	0,5%	5	0,6%	13	0,6%
17.06.1984	E	6	0,4%	4	0,5%	10	0,4%
13.10.1985	K – S – P	25	1,7%	12	1,5%	37	1,6%
13.12.1987	K – S – P	77	5,3%	36	4,5%	113	5,0%
09.10.1988	G	81	5,5%	22	2,8%	103	4,5%
18.06.1989	B – E	83	5,7%	36	4,5%	119	5,3%
24.11.1991	K – S – P	146	10,0%	110	13,8%	256	11,3%
12.06.1994	E	98	6,7%	62	7,8%	160	7,1%
09.10.1994	G – P	201	13,7%	92	11,5%	293	12,9%
21.05.1995	K – S – V – B	220	15,0%	104	13,0%	324	14,3%
13.06.1999	K – S – V – B – E	297	20,3%	158	19,8%	455	20,1%
08.10.2000	G – P	200	13,7%	144	18,0%	344	15,2%
Totaal		1465	100,0%	799	100,0%	2264	100,0%

K = Kamer; S = Senaat; V = Vlaanderen; B = Brussel; E = Europees; G = Gemeente, P = Provincie

In de tabel zien we een aantal parallelen tussen beide kranten, die geaccentueerd worden in de grafiek. Ook een aantal verschillen springen in het oog. Zo krijgt het Vlaams Blok in V&DM opvallend meer aandacht dan in HLN. Vooral sinds 1985 treedt er een discrepantie op. In 1991, als het Vlaams Blok zijn

parlementszetels verzesvoudigt, besteedt ook HLN de nodige aandacht aan de grote nationale doorbraak van de partij. Daarna, vooral sinds de gemeenteraadsverkiezingen van 1994, loopt de aandacht van DM en HLN voor het Vlaams Blok sterk uiteen: het aantal artikels in DM explodeert, terwijl HLN pas in 1999 opnieuw het niveau van 1991 bereikt. In 2000 daalt de grafiek in beide kranten. Een dieptepunt is het echter niet: het aantal “Vlaams Blok”-artikels is nog altijd relatief groot. Bovendien volgen de gemeenteraadsverkiezingen in 2000 op de verkiezing van 5 wetgevende kamers in 1999.

Ondanks deze kwantitatieve verschillen, evolueert de aandacht van HLN en V&DM op een gelijkaardige manier:

- Het Vlaams Blok krijgt weinig aandacht in de beginjaren. Binnen deze eerste acht levensjaren kunnen we nog een evolutie vaststellen:
  - Bij de eerste verkiezing, kort na de oprichting als kartelpartij, kan het Vlaams Blok rekenen op enige media-aandacht. Vermoedelijk wordt de nichepartij beschouwd als een outsider. Bovendien vindt deze verkiezing plaats kort na (de mislukking van) het Egmontpact, dat aanleiding is voor het ontstaan van de partij. Belangrijk is ook de figuur Lode Claes, oud-senator en medeoprichter van het Vlaams Blok.
  - Bij de volgende drie verkiezingen waaraan het Vlaams Blok deelneemt, stagneert het verkiezingsresultaat. Bovendien verdwijnt boegbeeld Lode Claes, na zijn mislukking in 1978, uit het kader van de partij. Dit kan de afname van de media-aandacht verklaren.
  - In 1985 krijgt het Vlaams Blok opnieuw meer aandacht. In dat jaar kan de partij haar kamerzetel en haar 2 provincieraadszetels behouden.
- Tussen 1987 en 1991 stijgt de berichtgeving over het Vlaams Blok in schokjes, waarschijnlijk ook op basis van de verkiezingsresultaten:
  - De verkiezingen van 1987 betekenen de eerste doorbraak van het Vlaams Blok: 2 zetels in de Kamer en één in de Senaat. Parallel met deze verdrievoudiging verdrievoudigt ook het aantal artikels die “Vlaams Blok” vermelden: 36 artikels t.o.v. 12 in HLN, 77 artikels t.o.v. 25 in V&DM.
  - In 1988 breekt het Vlaams Blok definitief door in Antwerpen met uitlopers naar het Waasland en Gent. HLN besteedt echter relatief weinig aandacht aan dit resultaat, nl. 22 artikels t.o.v. 36 het voorgaande jaar. Hiervoor zijn er twee verklaringen mogelijk: ofwel besteedt HLN over het algemeen minder aandacht aan gemeenteraadsverkiezingen, ofwel wordt de doorbraak, die zeer lokaal is, niet als significant beschouwd. Vermoedelijk speelt hier een combinatie van beide elementen, aangevuld met andere contextvariabelen. V&DM daarentegen besteedt de nodige aandacht aan het Vlaams Blok; de partij wordt vermeld in 81 artikels.
  - In 1989 krijgt het Vlaams Blok voor het eerst een vertegenwoordiger in het Europees Parlement en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad. De aandacht in HLN stijgt opnieuw naar 36 artikels; V&DM wijdt 83 artikels aan het Vlaams Blok. Dit betekent geen echte stijging t.o.v. 1988 maar het aantal “Vlaams Blok”-artikels in V&DM was toen al relatief hoog.
- Sinds 1991 verveelvoudigt het aantal artikels in beide kranten. Zo leveren de verkiezingsperiodes van 1991 t.e.m. 2000 voor HLN 83,9% van het totale aantal gecodeerde artikels op en voor DM 79,4%. 24 november 1991 is immers de grote doorbraak van het Vlaams Blok op nationaal vlak.

Bij de volgende verkiezingen gaan de resultaten van het Vlaams Blok in stijgende lijn. Ongeveer de helft van de artikels verschijnt in de verkiezingsperiodes 1995, 1999 en 2000.

- De onderzoeksresultaten sinds 1991 vertonen een uitschieter naar onder: de Europese verkiezingen van juni 1994 leveren in HLN slechts 7,8% van de artikels tegenover 13,8% bij de federale verkiezingen in november 1991 en 11,5% bij de gemeenteraadsverkiezingen in oktober 1994. Ook bij DM vertoont de stijgende evolutie een knik: van 10% in 1991 over 6,7% in juni 1994 naar 13,7% in oktober 1994. Deze verkiezing van juni 1994 valt immers tussen de grote nationale doorbraak van het Vlaams Blok in 1991 en de doorbraak in verscheidene Vlaamse gemeenteraden in oktober 1994. Bovendien ligt een Europese verkiezing a priori niet goed in de markt tussen enkele “gewichtige” verkiezingen.

6.1.2. Aantal artikels naar verkiezingsweek

Vanaf deze sectie gaan we gedetailleerder in op het aantal artikels in elke krant. Bij elke analyse geven we een tabel met de verdeling van de gecodeerde artikels. Daarin vermelden we naast absolute cijfers en percentages voor HLN en V&DM ook de totaalcijfers. Om significante verschillen vast te stellen wordt telkens een chi-kwadraat uitgevoerd. Daarbij vermelden we ook de verwachte waarden bij statistische onafhankelijkheid (in cursief). Op die manier kunnen we nagaan, als de chi-kwadraattest significantie vaststelt, waar er significante verschillen optreden tussen HLN en V&DM. In enkele secties gaan we ook bepaalde trends in de tijd na. Deze tendenzen worden voorgesteld in een tabel en een aandeelgrafiek.

Voor dit deel van het onderzoek analyseren we alle artikels die (minstens) “Vlaams Blok” vermelden en dit gedurende een maand voor elke verkiezing waaraan het Vlaams Blok deelneemt tot een week erna. Daarbij merken we op dat de vijfde week voor de verkiezing niet in de tabel is opgenomen omdat ze niet volledig in de codeerperiode valt; vaak gaat het hier om enkele dagen.

Dit onderzoek laat ons toe na te gaan wanneer de artikelstroom op gang komt en hoe die evolueert. Het globale resultaat van dit onderzoek per week per krant geeft volgend resultaat:

Tabel: Aantal artikels * week van de verkiezingsperiode

WEEK	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
-4	137 <i>135,6</i>	10%	73 <i>74,4</i>	9%	210	10%
-3	177 <i>162,7</i>	13%	75 <i>89,3</i>	10%	252	11%
-2	226 <i>205,3</i>	16%	92 <i>112,7</i>	12%	318	15%
-1	262 <i>260,9</i>	19%	142 <i>143,1</i>	18%	404	18%
0	614 <i>651,5</i>	43%	395 <i>357,5</i>	51%	1009	46%
Totaal	1416	100%	777	100%	2193	100%

Pearson Chi-Square =	15,561 ^a
Asymp. Sig (2-sided) =	0,004

^a 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 74,40.

Een logische vaststelling is dat in de week na de verkiezingen de meeste “Vlaams Blok”-artikels verschijnen. In HLN vinden we zelfs 51% van de artikels in week 0. Verder constateren we een gelijkaardige evolutie in beide kranten: in de vier weken voor de verkiezingen loopt het aantal artikels gestaag op met een climax na de verkiezingen.

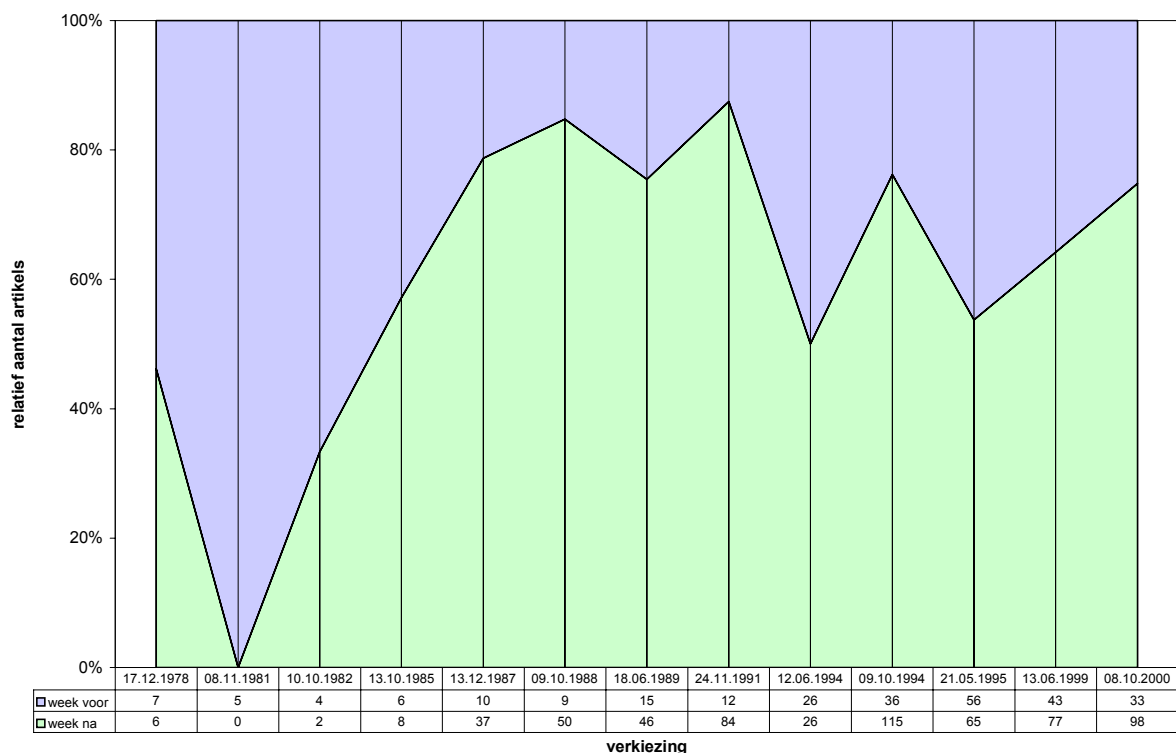
De chi-kwadraattest wijst echter op een significant verschil tussen beide kranten. Vooral in week 0, de week na de verkiezingen, treedt een discrepantie op tussen de waargenomen en de verwachte waarden. In deze week heeft V&DM significant meer “Vlaams Blok”-artikels gepubliceerd dan HLN.

Tijdens ons onderzoek hebben we zelf kunnen vaststellen dat V&DM vaak tot het weekend na de verkiezingen (en vermoedelijk zelfs langer) de verkiezingsresultaten analyseert en terugkoppelt naar maatschappelijke evoluties. Daarbij besteedt de krant ook veel aandacht aan de winstcijfers van het Vlaams Blok. HLN daarentegen beperkt het verkiezingsnieuws na drie dagen vaak tot de berichtgeving over de coalitievorming(en).

Daarnaast vinden we relatief grote verschillen in week -3 en week -2; ook in deze periodes heeft V&DM veel meer “Vlaams Blok”-artikels afgedrukt dan HLN. We stellen trouwens vast dat V&DM in elke week het hoogste aantal artikels heeft gepubliceerd.

Deze data hebben we verder uitgespit voor de week voor de verkiezingen (week -1) en de week na de verkiezingen (week 0). De volgende grafieken geven het aantal artikels per verkiezing voor deze twee weken en beelden het relatief aandeel van beide weken uit.

V&DM - Relatief aantal artikels in de weken voor en na elke verkiezing

A.d.h.v. de resultaten in de grafiek kunnen we verschuivingen per verkiezingsperiode vaststellen. In V&DM zien we duidelijke parallellen met de verkiezingsresultaten van het Vlaams Blok. Als we b.v.

de eerste vijf verkiezingsjaren bekijken zien we dat het Vlaams Blok nog enige aandacht geniet in de week na de verkiezingen precies in de jaren waarin de partij vooruitgaat: 1978, 1982 en 1985. In 1981 en 1984 (nul artikels) stagneert het resultaat van de partij; na die verkiezingen wordt het Vlaams Blok zelfs niet meer vermeld. Ook in de volgende jaren groeit het aantal artikels na de verkiezingen in succesjaren, met pieken in 1991, oktober 1994 en 2000.

Voor HLN stellen we een gelijkaardige evolutie vast als in V&DM, al is de parallel met de verkiezingsresultaten hier niet zo uitgesproken.

6.1.3. Verdeling artikels naar belang Vlaams Blok

In deze sectie van het onderzoek stellen we per artikel vast welk gewicht het Vlaams Blok in de schaal werpt. De artikels zijn als volgt verdeeld:

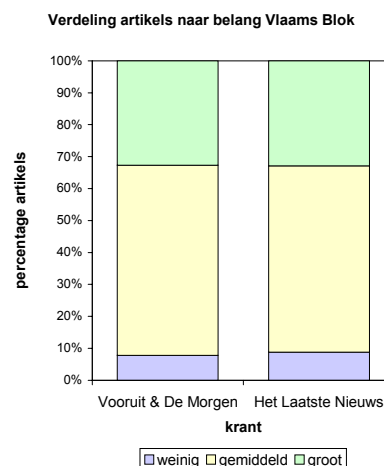
Tabel: verdeling artikels naar belang Vlaams Blok

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Weinig	114 <i>119,1</i>	8%	70 <i>64,9</i>	9%	184	8%
Gemiddeld	872 <i>865,8</i>	60%	466 <i>472,2</i>	58%	1338	59%
Groot	479 <i>480,1</i>	33%	263 <i>261,9</i>	33%	742	33%
Totaal	1465	100%	799	100%	2264	100%

Pearson Chi-Square =	0,744 ^a
Asymp. Sig (2-sided) =	0,689

a 0 cells (0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 64,94.

We zien een opvallend gelijkaardige verdeling: in beide kranten vermelden 8 à 9% van de artikels terloops “Vlaams Blok”, zo’n 60% handelen o.m. over het Vlaams Blok en ca. 33% zijn integraal of hoofdzakelijk gewijd aan de partij. In absolute cijfers heeft V&DM in elke categorie ca. twee maal meer artikels gepubliceerd dan HLN. Significante verschillen tussen beide kranten treden echter niet op, zoals de lage chi-kwadraatwaarde en de hoge significantiewaarde uitwijzen.

Deze cijfers geven nog geen precies beeld van de centraliteit van het Vlaams Blok in de artikels. Voor een specifiekere analyse hebben we de “inhoudsloze” artikels uit de populatie gefilterd, nl.:

- Overzichtsartikels (tabellen, grafieken en lijsten)
- Artikels die geen associatie maken, d.w.z. alle artikels met belang “0” en alle andere artikels zonder associaties

We krijgen het volgende resultaat:

Tabel: verdeling artikels naar belang (specifiek) Vlaams Blok

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Gemiddeld	624 591,3	58%	213 245,7	48%	837	55%
Groot	446 478,7	42%	232 199,3	52%	678	45%
Totaal	1070	100%	445	100%	1515	100%

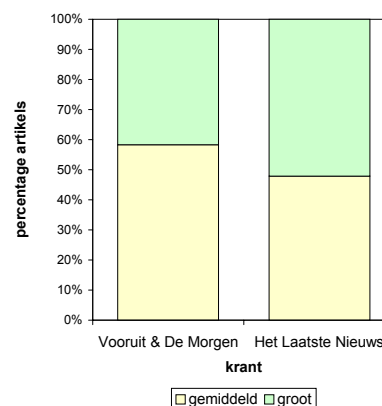
Pearson Chi-Square =	13,779 ^{a b}
Asymp. Sig (2-sided) =	0,000

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 199,28.

Hier zien we een grotere discrepantie. Ook de chi-kwadraattest stelt significante verschillen vast tussen beide kranten; voor de *gemiddeld belang*-artikels worden 33 artikels meer verwacht in HLN; voor de *groot belang*-artikels 33 meer in V&DM. Toch heeft V&DM, in absolute cijfers, een grote voorsprong op HLN in beide categorieën.

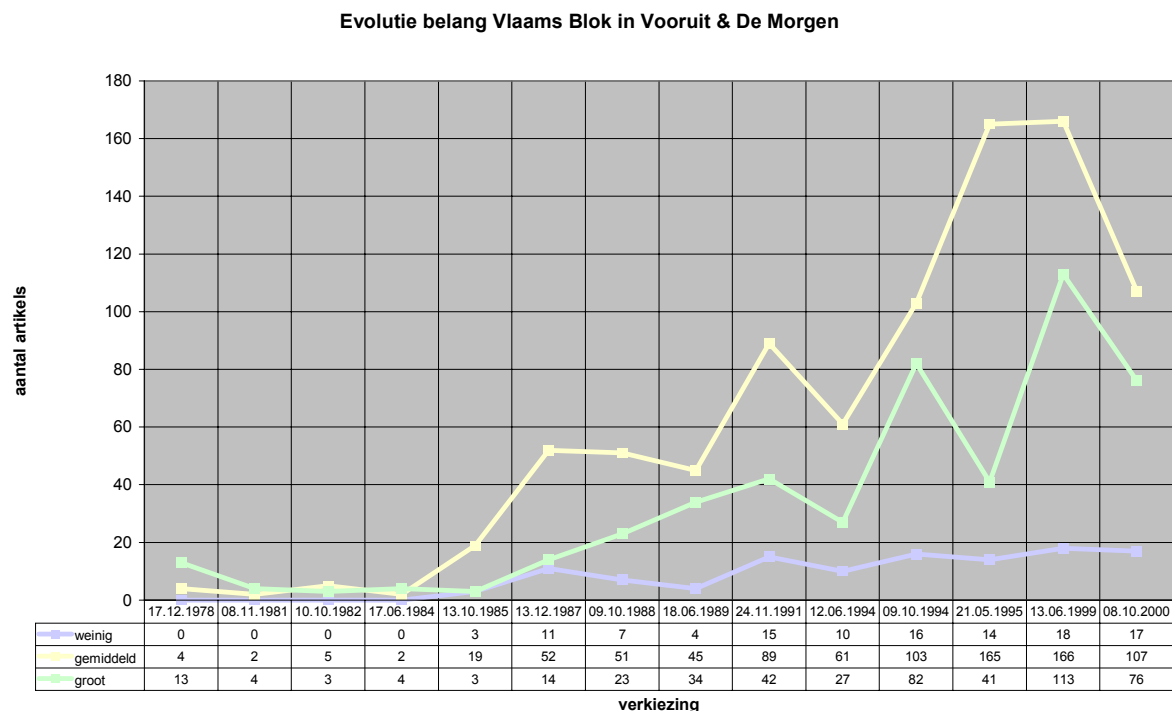
Verdeling artikels naar belang Vlaams Blok (specifiek)

Belangrijk is de evolutie van de artikels die integraal of hoofdzakelijk over het Vlaams Blok gaan (*groot belang*) en artikels die gedeeltelijk over het Vlaams Blok gaan en/of het Vlaams Blok associëren (*gemiddeld belang*). Om deze evolutie vast te stellen, onderzoeken we de verdeling van de artikels naar belang per verkiezing.

In de volgende grafiek over V&DM stellen we duidelijk vast dat het Vlaams Blok meestal het hoofdonderwerp (groot belang) of een van de onderwerpen (gemiddeld belang) is in een artikel dat

de partij vermeldt. Vooral de *gemiddeld belang*-artikels steken er vanaf 1985 met kop en schouders bovenuit.

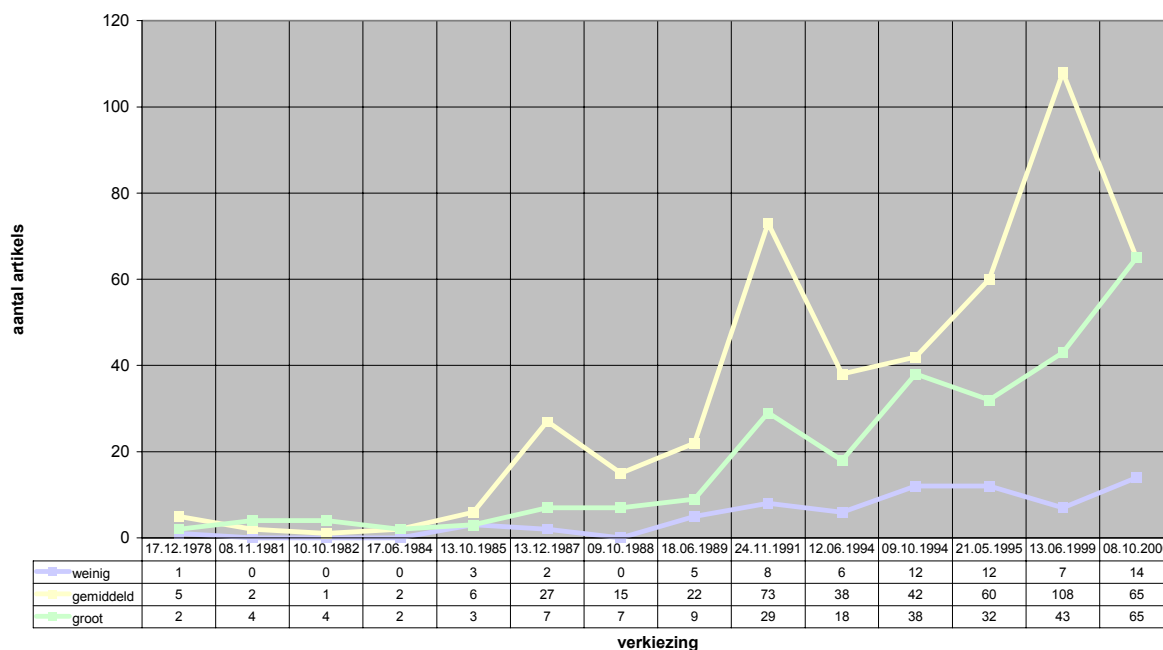
We stellen duidelijk vast dat het aantal *gemiddeld belang*-artikels piekt in “nationale” verkiezingsjaren: de grafiek stijgt spectaculair in 1985, piekt in 1987 om vervolgens licht te dalen en piekt opnieuw in 1991 waarna hij opnieuw daalt. In 1995 bereikt de grafiek een nieuw hoogtepunt, dat zich in 1999 herhaalt. Enkel de gemeenteraadsverkiezingen van 1994 doen mee met de stijgende trend.

De *groot belang*-grafiek piekt in succesjaren: hij stijgt constant sinds 1985 naar een hoogtepunt in het doorbraakjaar 1991. Na het dieptepunt in juni 1994 piekt hij opnieuw in oktober 1994 bij de Antwerpse overwinning. In 1995 lijkt de opgang van het Vlaams Blok gestuit, of, zoals DM-hoofdredacteur Yves Desmet het stelt: “*Het sociologisch maximum is bereikt, vanaf hier kan het enkel nog naar beneden.*”. (DM, 22 mei 1995: 2) Na dit nieuwe dieptepunt stijgt de grafiek naar een climax in 1999, waarna hij opnieuw daalt in 2000, nochtans een cruciaal jaar voor het Vlaams Blok in Antwerpen.

Het hoge aantal *groot belang*-artikels in 1999 wordt ook verklaard door de hooggespannen verwachtingen rond de verkiezingsresultaten van het Vlaams Blok in Antwerpen en vooral Brussel. “De Slag om Brussel” wordt breed uitgesmeerd in DM, die er ook de reeks *De bende van Demol* aan wijdt. Daarnaast verschijnt in DM ook de artikelenreeks *De heidenen van het Blok*.

Ook in HLN domineren de *gemiddeld belang*-artikels, gevolgd door de *groot belang*-artikels. Verder stellen wee hier in grote lijnen dezelfde trends vast als in V&DM.

Evolutie belang Vlaams Blok in Het Laatste Nieuws

Verkiezingsjaar 1985 is een trendsetter: het aantal *gemiddeld belang*-artikels piekt bij verkiezingen van Kamer en Senaat. Zo vertoont de grafiek in 1987, 1991 en 1999 een duidelijke piek. Ook in de “nationale” verkiezingsjaren 1985 en 1995 gaat deze grafiek in stijgende lijn. Voor het aantal *groot*-artikels lijkt de verkiezingsuitslag bepalend: bij de grote doorbraken (1987, 1991, oktober 1994 en 2000) piekt het aantal *groot belang*-artikels. Uitzondering is hier opnieuw 1988. In “minder succesvolle” verkiezingsjaren daalt het aantal *groot belang*-artikels, b.v. in juni 1994 en in 1995.

Toch verklaart het “reële” resultaat van het Vlaams Blok niet alles; aangezien het Vlaams Blok voortdurend vooruitgaat sinds 1985, zou het aantal *groot belang*-artikels ook in dezelfde mate moeten toenemen. Toch zien we een achteruitgang in juni 1994 en in 1995. Hiervoor zijn verschillende verklaringen mogelijk. We vermoeden dat deze terugval ook hier vooral samenhangt met het niet inlossen van de verwachtingen, anders gezegd, met het “gepercipieerde” resultaat.

Zo wordt vanaf 24 november 1991 met argusogen uitgekeken naar een verdere “uitdeining van de olievlek”. De Europese verkiezingen van juni 1994 brengen wel een verdere groei en een extra zetel in het Europese parlement; de verwachte explosieve groei blijft echter uit. De media orakelen in die periode over de stagnatie van het electorale potentieel van het Vlaams Blok. Zelfde scenario in 1995, een jaar nadat het Vlaams Blok in verscheidene grote steden een belangrijke politieke factor wordt en de eerste partij van ‘t Stad.

6.1.4. Verdeling artikels naar evaluatie Vlaams Blok

Uiteraard is de evaluatie van het Vlaams Blok belangrijk. Om het onderzoek niet te complex te maken, beperken we ons hier tot drie evaluatiecategorieën:

- (eerder) negatief
- neutraal (= genuanceerd / geen mening)
- (eerder) positief

Ook bij deze analyse worden overzichtsartikels uit de dataset gefilterd. Tabellen, lijsten en grafieken hebben immers nooit een evaluatieve dimensie. Bovendien hebben ze geen “redactionele” waarde. Deze filter verwijdert 101 HLN-artikels en 50 V&DM-artikels uit de dataset.

Deze analyse brengt opmerkelijke verschillen aan de oppervlakte:

Tabel: verdeling artikels naar evaluatie Vlaams Blok

	V&DM	V&DM%	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Negatief	744 591,3	52,6%	139 291,7	19,9%	883	41,8%
Genuanceerd	646 709,8	45,7%	414 350,2	59,3%	1211	50,2%
Positief	25 113,8	1,8%	145 56,2	20,8%	170	8,0%
Totaal	1415	100%	698	100%	2113	100%

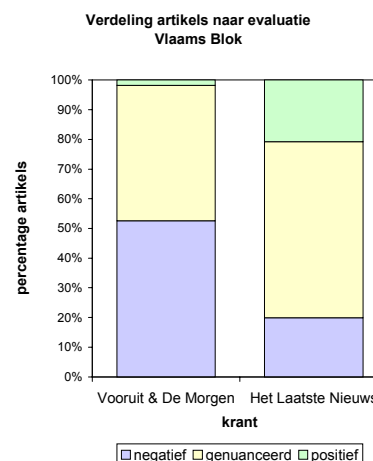
Pearson Chi-Square =	346,621 ^a
Asymp. Sig (2-sided) =	0,000

a 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 56,16.

V&DM heeft vooral negatieve artikels gepubliceerd over het Vlaams Blok, in tegenstelling tot HLN, dat de voorkeur geeft aan genuanceerde (of neutrale) berichtgeving. Toch zien we dat V&DM in beide categorieën (veel) meer artikels heeft. HLN heeft daarentegen 6 keer meer positieve artikels over het Vlaams Blok gepubliceerd.

Ook de chi-kwadraattest stelt duidelijk significante verschillen vast tussen beide kranten, verdeeld over alle categorieën. V&DM heeft 153 meer negatieve artikels gepubliceerd dan verwacht; in HLN zijn 89 meer positieve artikels verschenen dan verwacht en 64 meer genuanceerde artikels dan verwacht. Duidelijk is dat positieve artikels over het Vlaams Blok in V&DM uitzonderlijk zijn, terwijl die in HLN toch geregeld verschijnen.

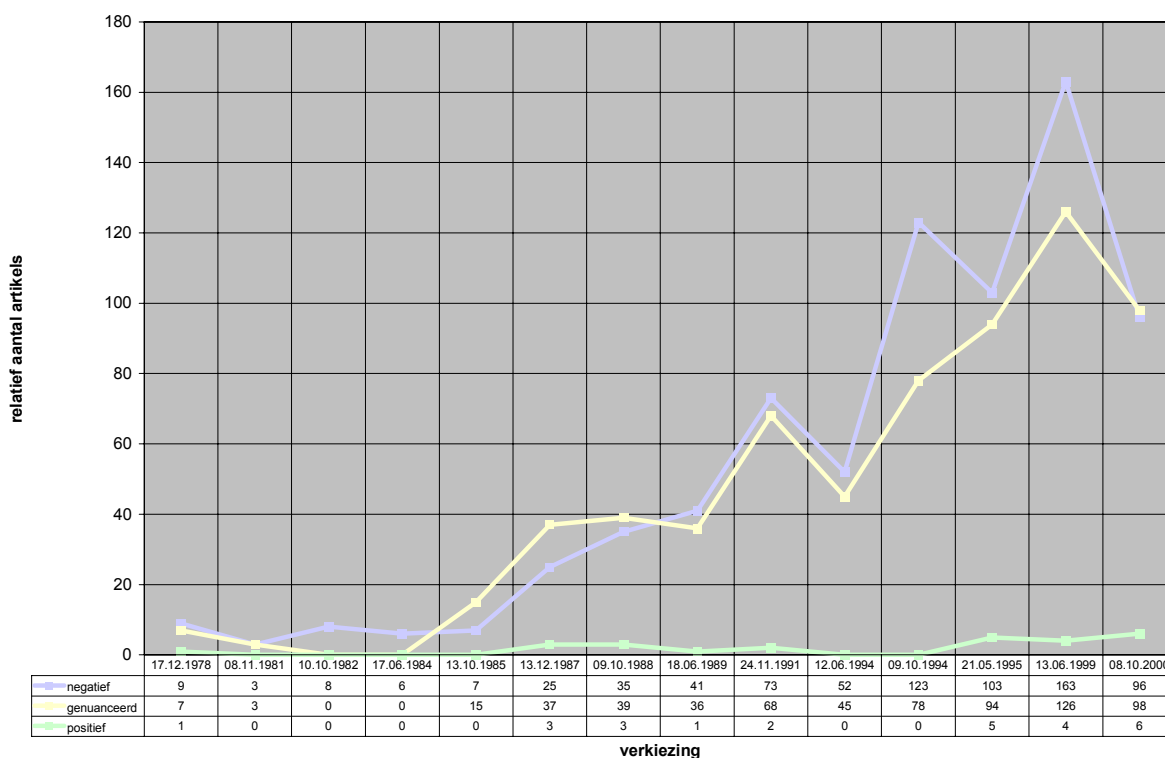
Hier moet wel een en ander gerelativeerd worden: in de selectie van 145 positieve artikels in HLN tellen we 51 verkiezingsadvertenties van het Vlaams Blok en 43 lezersbrieven. Verder verschijnen 49 positieve nieuwsartikels in HLN t.o.v. 18 in V&DM.

We hebben de evaluatie van het Vlaams Blok in de artikels ook uitgezet in de tijd: De volgende grafiek geeft de evolutie van het aantal positieve, genuanceerde en negatieve artikels in V&DM.

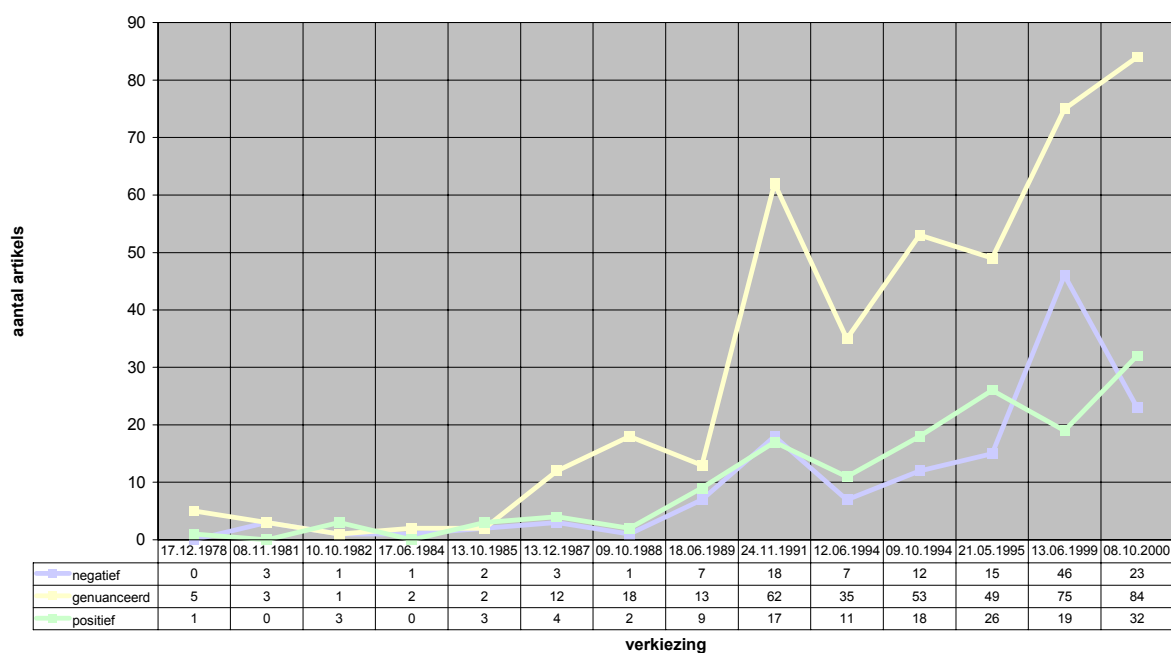
Evolutie evaluatie Vlaams Blok in Vooruit & De Morgen

We zien duidelijk het overwicht van genuanceerde en negatieve artikels, die elkaar afwisselen aan de top. Pieken voor negatieve artikels zijn succesjaren 1991, oktober 1994 en 1999. Positieve artikels komen in elk verkiezingsjaar niet of sporadisch voor.

Voor HLN zien we een totaal andere evolutie:

Evolutie evaluatie Vlaams Blok in Het Laatste Nieuws

De artikels hebben een grillig verloop met een paar “positieve pieken” in de beginjaren. Daarna wordt overwegend genuanceerd of neutraal bericht over het Vlaams Blok. Het aantal positieve artikels neemt ook toe vanaf eind jaren tachtig. Niet toevallig verschijnen vanaf 1987 Vlaams Blok-advertenties in HLN.

6.1.5. Verdeling artikels naar belang Vlaams Blok * evaluatie Vlaams Blok

De teneur van een artikel t.o.v. het Vlaams Blok wordt pas belangrijk als de partij ook een grote rol speelt in het artikel. Daarom onderzoeken we de teneur van de artikels in beide kranten, opgesplitst naargelang het belang van het Vlaams Blok in het artikel.

Uiteraard hebben we voor dit deel van het onderzoek enkele artikels uit de selectie gefilterd. Het betreft hier eveneens overzichtartikels en artikels die geen associatie maken (cf. 6.1.3.).

Deze analyse levert volgende resultaten op:

Tabel: verdeling artikels naar belang (specifiek) Vlaams Blok * evaluatie Vlaams Blok

BELANG			V&DM	HLN	TOTAAL
Gemiddeld	EVALUATIE	negatief	347 302,7	59 103,3	406
		genuanceerd	271 296	126 101	397
		positief	6 25,3	281 8,7	34
Groot	EVALUATIE	negatief	344 265,8	60 138,2	404
		genuanceerd	85 100	67 52	152
		positief	17 80,3	105 41,7	122

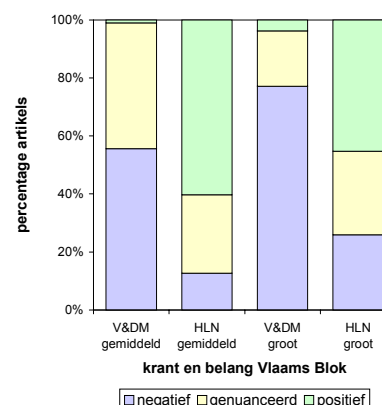
Gemiddeld	Pearson Chi-Square =	91,811 ^a
	Asymp. Sig (2-sided) =	0,000
Groot	Pearson Chi-Square =	219,581 ^b
	Asymp. Sig (2-sided) =	0,000

a 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 8,65.

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 41,75.

In beide belangcategorieën vinden we een significant verschil tussen V&DM en HLN: V&DM heeft significant meer negatieve artikels gepubliceerd waarin het Vlaams Blok een (belangrijke) rol speelt, terwijl HLN significant meer positieve artikels heeft afgedrukt die (onder meer) over het Vlaams Blok handelen. Opnieuw moeten we dit verschil nuanceren: Vlaams Blok-advertenties zorgen voor 51 van de 105 positieve artikels in de categorie *groot belang*; lezersbrieven voor 24 op dezelfde 105.

Verdeling artikels naar evaluatie Vlaams Blok per belang Vlaams Blok (specifiek)

Toch stellen we vast dat HLN veel positiever berichtgeeft over het Vlaams Blok dan V&DM. Vooral de grote discrepantie tussen beide kranten in de categorie “positief” van de artikels met gemiddeld belang springt hier in het oog.

6.1.6. Verdeling artikels naar omvang artikel

Een volgend criterium is de omvang van de artikels. Om deze variabele te bepalen hebben we de oppervlakte van alle artikels gemeten. Uiteindelijk werden de artikels verdeeld in drie grootte- klassen:

- Klein: oppervlakte < 100 cm² (= een achtste van een krantenpagina)
- Gemiddeld: 100 cm² ≤ oppervlakte < 400 cm²
- Groot: oppervlakte ≥ 400 cm² (= een kwart van een krantenpagina)

Als we uitgaan van deze klassen, krijgen we volgende resultaten:

Tabel: verdeling artikels naar omvang artikel

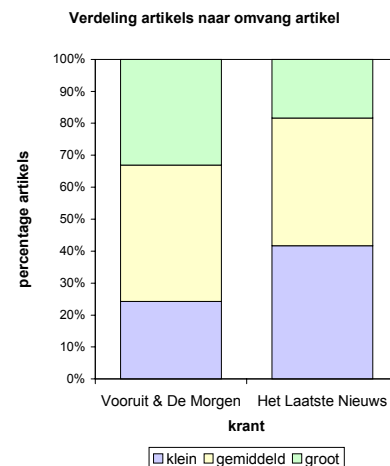
	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Klein	356 445,8	24%	333 243,2	42%	689	30%
Gemiddeld	625 610,8	43%	319 333,2	40%	944	42%
Groot	484 408,3	33%	147 222,7	18%	631	28%
Totaal	1465	100%	799	100%	2264	100%

Pearson Chi-Square =	91,984 ^a
Asymp. Sig (2-sided) =	0,000

^a 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 222,69.

Ook hier stellen we significante verschillen vast; in HLN zijn significant meer kleine artikels verschenen en in V&DM significant meer grote artikels.

Deze cijfers geven echter geen goed beeld van de omvang van de berichtgeving in beide kranten m.b.t. het Vlaams Blok. Vaak vermelden grote artikels het Vlaams Blok slechts terloops. Een artikel van gemiddelde omvang dat volledig gewijd is aan het Vlaams Blok heeft dan duidelijk meer belang. Om een beter beeld te krijgen van de omvang van de berichtgeving over het Vlaams Blok, moeten we daarom ook rekening houden met de relevantie van het Vlaams Blok in elk artikel.

6.1.7. Verdeling artikels naar belang Vlaams Blok * omvang artikel

Een analyse van het aantal artikels naar omvang per belang geeft volgend resultaat:

Tabel: verdeling artikels naar belang Vlaams Blok * omvang artikel

BELANG			V&DM	HLN	TOTAAL
weinig	OMVANG	Klein	18 21,7	17 13,3	35
		Gemiddeld	50 50,2	31 30,8	81
		Groot	46 42,1	22 25,9	68
gemiddeld	OMVANG	Klein	149 207,2	169 110,8	318
		Gemiddeld	386 376,7	192 201,3	578
		Groot	337 288,1	105 153,9	442
groot	OMVANG	Klein	189 216,9	147 119,1	336
		Gemiddeld	189 184,0	96 101,0	285
		Groot	101 78,1	20 42,9	121

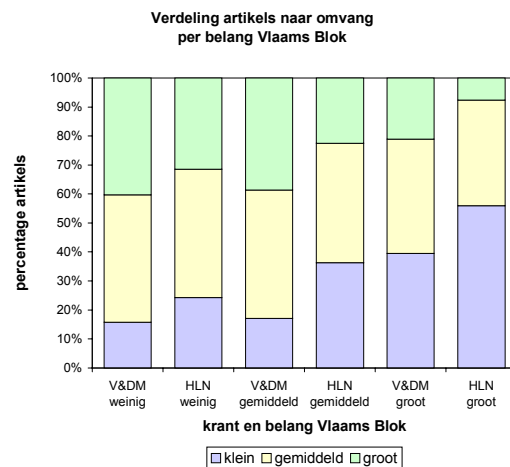
weinig	Pearson Chi-Square = 2,582 ^a Asymp. Sig (2-sided) = 0,275
gemiddeld	Pearson Chi-Square = 71,537 ^b Asymp. Sig (2-sided) = 0,000
groot	Pearson Chi-Square = 29,436 ^c Asymp. Sig (2-sided) = 0,000

a 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,32.

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 110,75.

c 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 42,89.

We vinden significante verschillen tussen beide kranten in de categorieën “gemiddeld belang” en “groot belang”: in beide categorieën heeft V&DM significant meer grote artikels en HLN significant meer kleine artikels dan verwacht. We kunnen besluiten dat de berichtgeving over het Vlaams Blok in V&DM omvangrijker is dan in HLN, zowel wat betreft het totale aantal artikels als de gemiddelde omvang van de artikels waar het Vlaams Blok een grote rol in speelt.

6.1.8. Verdeling artikels naar plaats artikel

Ook de plaats van de artikels in de krant speelt een belangrijke rol: een artikel wint aan belang als het in de eerste krantenpagina's verschijnt. Vooral de voorpagina en bladzijde drie kunnen op veel

aandacht rekenen. Daarnaast zijn de tweede, vijfde en zevende pagina belangrijk. Ook bladzijde vier en zes maken deel uit van het basiscorpus van de krant.

De volgende tabel geeft het aantal artikels per pagina per krant weer. We beperken deze analyse tot de eerste zeven pagina's.

Tabel: verdeling artikels naar plaats artikel

	V&DM	HLN	TOTAAL
pagina 1	85 82,9	44 46,1	129
pagina 2	117 203,1	199 112,9	316
pagina 3	80 77,8	41 43,2	121
pagina 4	182 135	28 75	210
pagina 5	137 107,3	30 59,7	167
pagina 6	198 208,2	126 115,8	324
pagina 7	95 79,7	29 44,3	124
totaal	894	497	1391

Pearson Chi-Square ^a =	180,931
Asymp. Sig (2-sided) =	0,000

a 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 43,23.

We merken eerst op dat V&DM op elke belangrijke pagina veel meer “Vlaams Blok”-artikels gepubliceerd heeft dan HLN, behalve op pagina 2. Van het totale aantal artikels dat in V&DM is verschenen, tellen we 61% in de eerste 7 pagina's. Voor HLN is dat 62%, ongeveer evenveel. Verder publiceert V&DM vooral op pagina's 4 en 5 significant meer artikels dan verwacht t.o.v. HLN en op pagina 2 significant minder. Voor beide kranten zijn dit immers de traditionele binnenlandpagina's in gewone nieuwsperiodes.

6.1.9. Verdeling artikels naar soort artikel

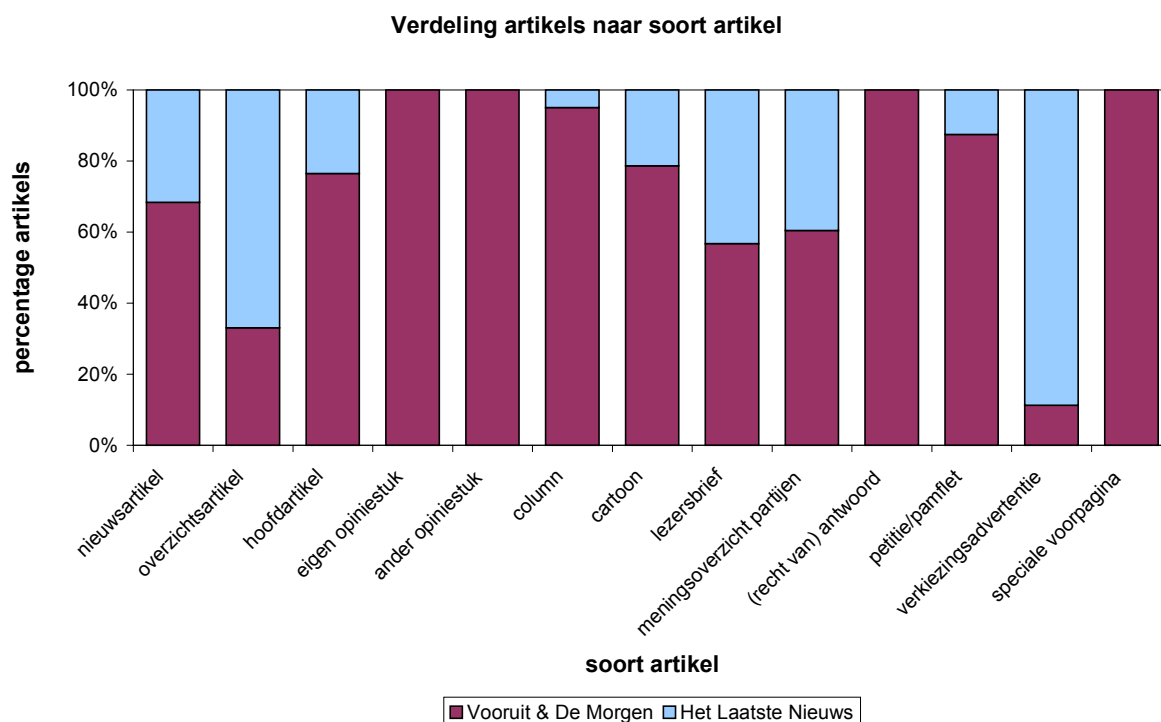
Ook een uitsplitsing van het aantal gepubliceerde artikels naar soort artikel valt binnen het bestek van dit onderzoek. Deze analyse levert volgende resultaten op:

Tabel: verdeling artikels naar soort artikel

SOORT ARTIKEL	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
nieuwsartikel	1113 1053,5	76,0%	515 574,5	64,5%	1628	71,9%
overzichtsartikel	50 97,7	3,4%	101 53,3	12,6%	151	6,7%
hoofdartikel	52 44	3,5%	16 24	2,0%	68	3,0%
Eigen opiniestuk	12 7,8	0,8%	0 4,2	0,0%	12	0,5%

Ander opiniestuk	40 25,9	2,7%	0 14,1	0,0%	40	1,8%
column	19 12,9	1,3%	1 7,1	0,1%	20	0,9%
cartoon	11 9,1	0,8%	3 4,9	0,4%	14	0,6%
lezersbrief	114 130,1	7,8%	87 70,9	10,9%	201	8,9%
meningsoverzicht partijen	29 31,1	2,0%	19 16,9	2,4%	48	2,1%
antwoord/recht van antwoord	3 1,9	0,2%	0 1,1	0,0%	3	0,1%
petitie/pamflet	14 10,4	1,0%	2 5,6	0,3%	16	0,7%
verkiezingsadvertentie	7 40,1	0,5%	55 21,9	6,9%	62	2,7%
speciale voorpagina	1 0,6	0,1%	0 0,4	0,0%	1	0,0%
Totaal	1465	100,0%	799	100,0%	2264	100,0%

In de volgende grafiek hebben we V&DM en HLN tegenover elkaar uitgezet inzake hun aandeel in elke artikelsoort:

We zien onmiddellijk significante verschillen in verscheidene categorieën. V&DM heeft meer dan twee keer zoveel nieuwsartikels gepubliceerd als HLN. In relatieve cijfers is dat 10% meer. Omgekeerd vinden we in HLN twee maal meer overzichtsartikels dan in V&DM. V&DM klopt HLN veruit in het aantal opiniestukken: driemaal meer hoofdartikels en 62 eigen en andere opiniestukken

t.o.v. nul opiniestukken in HLN. Ook de opinie van de lezers is belangrijk voor beide kranten. Hier klopt V&DM HLN in absolute cijfers; in relatieve cijfers wint HLN het pleit.

Deze tabel toont ook de verdeling van een aantal “krantspecifieke” artikels. Voor DM is dit de speciale zwart-bruine voorpagina, die verschijnt na de verkiezingen van 2000: “*Wij melden u met droefheid: Antwerpen, Gent, Mechelen en vele andere.*” Ook in 1988 pakt DM uit met een zwarte voorpagina, getiteld: “*Antwerpen: een zwarte zondag.*” Dit “artikel” valt echter buiten het bestek van dit onderzoek, aangezien we in die periode Vooruit onder de loep nemen.

Een ander artikel dat specifiek is voor V&DM is een recht van antwoord van het Vlaams Blok of een Vlaams Blok-mandataris. In HLN verschijnt in de onderzoeksperiode geen recht van antwoord van het Vlaams Blok en vermoedelijk ook niet daarbuiten.

Typisch voor HLN is het hoge aantal verkiezingsadvertenties, nl. 55 t.o.v. 7 in V&DM. Niet alle advertenties zijn geplaatst door het Vlaams Blok; wel hebben ze allemaal betrekking op de partij. In HLN zijn 51 van de 55 verkiezingsadvertenties betaald door het Vlaams Blok; in V&DM geen enkele. Deze Vlaams Blok-advertenties verschijnen vanaf de verkiezingen van 1987 t.e.m. de verkiezingen van 1999 en tellen mee voor 6,5% van de artikels in HLN. In V&DM verschijnen de verkiezingsadvertenties tegen het Vlaams Blok in de twee verkiezingsperiodes van 1994 en in de verkiezingsperiode van 1995. Ook in HLN verschijnen in die periode vier advertenties van SP, CVP en VLD die (gedeeltelijk) het Vlaams Blok op de korrel nemen.

In het verlengde van deze advertenties liggen petitie's en pamfletten die meestal geplaatst worden door maatschappelijke organisaties en “bezorgde burgers”. In V&DM vinden we 13 van deze artikels, in HLN slechts 2.

Belangrijk is ook de teneur van deze artikels: treden binnen verschillende artikelsoorten tussen beide kranten significante verschillen op in de houding t.o.v. het Vlaams Blok? Om dit te onderzoeken gaan we de evaluatie van het Vlaams Blok na in nieuwsartikels, hoofdartikels, opiniestukken (voor V&DM), lezersbrieven, petitie's/pamfletten en verkiezingsadvertenties. Voor elke evaluatie stellen we ook de relatieve score vast binnen de artikelsoort. Dit is het resultaat:

Tabel: verdeling artikels naar soort artikel * evaluatie Vlaams Blok

SOORT ARTIKEL			V&DM	V&DM%	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Nieuwsartikel	EVALUATIE	Negatief	527 422,5	47%	91 195,5	18%	618	38%
		Genuanceerd	568 644,7	51%	375 298,3	73%	943	58%
		Positief	18 45,8	2%	49 21,2	10%	67	4%
Hoofdartikel	EVALUATIE	Negatief	46 41,3	89%	8 12,7	50%	54	79%
		Genuanceerd	6 10,7	12%	8 3,3	50%	14	21%
Eigen opiniestuk	EVALUATIE	Negatief	9 9	75%	X X	X	9	75%
		Genuanceerd	3 3	25%	X X	X	3	25%

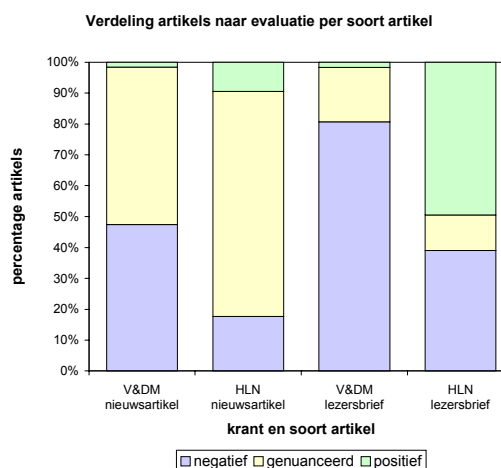
Ander opiniestuk	EVALUATIE	Negatief	34 34	85%	X X	X	34	85%
		Genuanceerd	6 6	15%	X X	X	6	15%
Lezersbrief	EVALUATIE	Negatief	92 71,5	81%	34 54,5	39%	126	63%
		Genuanceerd	20 17	18%	10 13	12%	30	15%
		Positief	2 25,5	2%	43 19,5	49%	45	22%
Petitie/pamflet	EVALUATIE	Negatief	13 12,3	93%	1 1,8	50%	14	88%
		Genuanceerd	1 0,9	7%	0 0,1	0%	1	6%
		Positief	0 0,9	0%	1 0,1	50%	1	6%
Kiesadvertentie	EVALUATIE	Negatief	7 1,2	100%	4 9,8	7%	11	18%
		Positief	0 5,8	0%	51 45,2	93%	51	82%

Nieuwsartikel	Pearson Chi-Square = 163,898 ^a Asymp. Sig (2-sided) = 0,000
Lezersbrief	Pearson Chi-Square = 64,932 ^b Asymp. Sig (2-sided) = 0,000

a 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 21,19.

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,99.

Enkel voor nieuwsartikels en lezersbrieven kunnen we beide kranten statistisch vergelijken. Voor beide artikelsoorten stelt de chi-kwadraattest een significant verschil vast. Zo heeft V&DM significant meer negatieve nieuwsartikels gepubliceerd en HLN veel meer positieve nieuwsartikels. In V&DM zijn ook meer genuanceerde nieuwsartikels verschenen dan in HLN, maar toch veel minder dan verwacht. Bij de lezersbrieven valt vooral de polarisering tussen positief en negatief op: HLN heeft significant meer positieve lezersbrieven gepubliceerd dan V&DM en veel minder negatieve lezersbrieven dan verwacht.

Verder heeft geen van beide kranten een positief hoofdartikel gepubliceerd. HLN houdt hier eerder het midden tussen negatieve en genuanceerde standpunten; in V&DM zijn de redactionelen overwegende negatief gekleurd. Ook de opiniestukken in V&DM hebben vooral een negatief tintje. Petities en pamfletten, gericht tegen het Vlaams Blok, hebben we vooral in V&DM gevonden. Tot slot heeft HLN vooral positieve verkiezingsadvertenties gepubliceerd –van het Vlaams Blok zelf–; V&DM houdt het bij een aantal negatieve verkiezingsadvertenties.

6.1.10. Verdeling artikels naar actor

Voor we concrete associaties geven, gaan we eerst na in hoeveel artikels elke actor aan het woord komt én associaties maakt over het Vlaams Blok. Dit zijn de resultaten:

Tabel: Verdeling artikels naar actor

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Krant	537 433,5	36,7%	133 236,5	16,7%	670	29,6%
Vlaams Blok	194 236,8	13,2%	172 129,2	21,5%	366	16,2%
Concurrentie	273 244,0	18,6%	104 133,0	13,0%	377	16,7%
Andere	362 308	24,7%	114 168	14,3%	476	21,0%

Krant	Pearson Chi-Square = 99,350 ^{a b} Asymp. Sig (2-sided) = 0,000
Vlaams Blok	Pearson Chi-Square = 26,183 ^{a c} Asymp. Sig (2-sided) = 0,000
Concurrentie	Pearson Chi-Square = 11,760 ^{a d} Asymp. Sig (2-sided) = 0,000
Andere	Pearson Chi-Square = 33,951 ^{a e} Asymp. Sig (2-sided) = 0,000

a Computed only for a 2x2 table

b 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 236,45.

c 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 129,17.

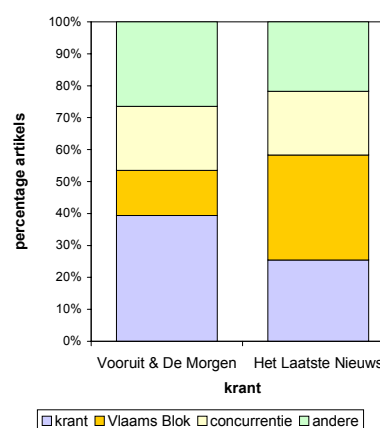
d 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 133,0.

e 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 167,99.

We zien onmiddellijk dat er grote verschillen optreden tussen beide kranten, behalve voor het Vlaams Blok zelf. De chi-kwadraattest vindt significante verschillen voor elke actor: de redactie, de concurrentie en de anderen treden in V&DM significant meer op als bron dan in HLN, terwijl het Vlaams Blok in HLN significant meer aan bod komt. Uiteraard is dit deels te wijten aan de 51 verkiezingsadvertenties die het Vlaams Blok in HLN gepubliceerd heeft.

Ook uit de tabel blijkt dat de redactie van V&DM zelf optreedt als de grootste bron, terwijl in HLN vooral het Vlaams Blok als bron op de voorgrond treedt.

Verdeling artikels naar actor

6.2. Globaal overzicht van associaties

Dit deel van het onderzoek is gewijd aan de meest gemaakte associaties. Gezien de lange lijst van thema's, subthema's en andere associaties beperken we ons tot de topassociaties. Deze associaties kunnen we indelen in twee categorieën: thematische en niet-thematische associaties. De thema's

worden opgesplitst in globale thema's (cf. bijlage D) en subthema's. De niet-thematische associaties bestaan in deze analyse uit vijf groepen: uitgesproken negatieve, eerder negatieve, neutrale, eerder positieve en uitgesproken positieve. Verder zal blijken dat sommige associaties zowel neutraal als eerder negatief of eerder positief kunnen ingeschat worden, afhankelijk van context en bron.

Eerst maken we een top-25 van de globale associaties voor alle 2264 gecodeerde artikels. Daarbij wordt ook het aantal artikels en het rangordnummer van een associatie voor beide kranten vermeld. Ook het percentage artikels waarin die associatie voorkomt wordt berekend. Daarnaast geven we een top-10 van associaties voor beide kranten. Dit lijkt ons een goede vergelijkingsbasis voor de klemtonen die de kranten leggen.

Vooraf moeten we opmerken dat het resultaat van de globale thema's in deze analyse niet overeenkomt met de som van de resultaten van de subthema's binnen dat hoofdthema. Als in een artikel het vreemdelingenthema i.v.m. met het Vlaams Blok wordt aangesneden, wordt b.v. door de krant "immigratie", "geen versoepeling van de nationaliteitswetgeving" en "beperkte sociale zekerheid voor vreemdelingen" aangehaald. Dit zijn drie verschillende associaties die elk apart gecodeerd worden. Voor het globale vreemdelingenthema tellen ze echter gezamenlijk één associatie.

6.2.1. Globaal: top-25 van de associaties

De 25 globale topassociaties zijn de volgende:

Tabel: verdeling artikels naar globale associaties

#	ASSOCIATIES	V&DM	V&DM#	HLN	HLN#	TOTAAL	TOTAAL %
1	Vreemdelingen*	290	2	115	1	405	17,89%
2	Extreem rechts / uiterst rechts / ultrarechts / radicaal rechts	315	1	50	8	365	16,12%
3	Racistisch / vreemdelingenhaat / xenofob / anti-migranten	213	3	31	13	244	10,78%
4	Vreemdelingen / immigratie / gastarbeid	180	4	54	5	234	10,34%
5	Veiligheid*	118	8	72	2	190	8,39%
6	Partij voor proteststimmers / anti-politiek / foertstem	130	5	60	4	190	8,39%
7	Vlaanderen*	104	11	68	3	172	7,60%
8	Cordon sanitaire / anti-Blok-coalitie / niet onderhandelen met Vlaams Blok	120	7	48	9	168	7,42%
9	Ondemocratisch / anti-democratisch / anti-democratisme	128	6	27	16	155	6,85%
10	Onverdraagzaam / intolerant / haat / bekrompen / onmenselijk / nefast voor de maatschappij / vergiftigd klimaat	117	9	22	20	139	6,14%
11	Zwarte Zondag / zwart blok / zwarte olievlek	110	10	22	21	132	5,83%
12	Slachtoffer (van fysiek geweld / van hetze)	74	18	54	6	128	5,65%
13	Terugkeer / werk in eigen streek / asielstop / immigratiestop / grenscontroles / beperking gastarbeiders / geen gezinsherenigingen / geen versoepeling nationaliteitswetgeving of regularisatie	93	13	35	12	128	5,65%
14	Neo-nazistisch / jaren dertig / Hitler / Rex /	100	12	28	15	128	5,65%

	stampende laarzen / WO II						
15	Geen kleurpartij of traditionele partij	84	14	43	10	127	5,61%
16	Veiligheid / criminaliteit / orde / recht / bescherming van de burger	74	16	51	7	125	5,52%
17	Vlaamse onafhankelijkheid; separatisme / anti-België / anti-Belgisch / België Barst	54	23	43	11	97	4,28%
18	(neo-)fascistisch	75	15	17	24	92	4,06%
19	Agressie / provocatie / vechtlustig / straatvechter / knokploeg	74	17	11	33	85	3,75%
20	Thema's en standpunten worden overgenomen door andere partijen / wordt nageaapt	65	20	10	37	75	3,31%
21	Offensief tegen het Vlaams Blok / aanval van andere partijen / niet negeren / confronteren / opmars stoppen	65	21	10	38	75	3,31%
22	Bruinen / bruine pest / bruinhemden / bruine olievlek	66	19	8	49	74	3,27%
23	nationalistische partij / Vlaams-nationale partij	45	28	26	17	71	3,14%
24	Hypocriet / inconsequent / leugenachtig / bedrieglijk	61	22	9	42	70	3,09%
25	Gezin*	48	26	17	25	65	2,87%

* globale thema's met alle subthema's; de subthema's staan ook apart in de lijst

In de lijst staan 4 globale thema's: het vreemdelingentema gaat aan kop; verderop staan de thema's *veiligheid* en *Vlaanderen* en het gezinsthema sluit de top-25 af. Daarnaast krijgen ook 4 subthema's een hoog aantal vermeldingen, m.n. *vreemdelingen/immigratie/gastarbeid*, *terugkeer/werk in eigen streek/asielstop*, *veiligheid/criminaliteit/bescherming van de burger* en *Vlaanderen onafhankelijk/België Barst*. Al deze subthema's passen in de globale tophema's, met een klemtoon op het vreemdelingentema.

Hierbij moeten we het verschil onderstrepen tussen het globale vreemdelingentema enerzijds en het thema *vreemdelingen/immigratie/gastarbeid* anderzijds. Dit geldt ook voor het globale veiligheidsthema en het thema *veiligheid/criminaliteit/bescherming van de burger*. Terwijl het eerste telkens een overkoepelend thema is dat alle subthema's bevat, wordt het tweede enkel gecodeerd als het thema vernoemd wordt zonder er dieper op in te gaan.

Als b.v. "het migrantentema van het Vlaams Blok" vermeld wordt zonder verdere specificatie, coderen we dit als *vreemdelingen/immigratie/gastarbeid* en wordt het ook opgenomen in het globale vreemdelingentema. Als daarentegen vermeld wordt dat het Vlaams Blok vreemdelingen wil terugsturen, hebben we dit gecodeerd als *terugkeer/werk in eigen streek/asielstop* en maakt het ook deel uit van het globale vreemdelingentema.

Naast deze 8 thema-associaties worden nog 17 niet-thematische associaties vaak vermeld:

- 10 uitgesproken negatieve: *racistisch*, *ondemocratisch*, *onverdraagzaam*, *zwart*, *(neo-)nazistisch*, *(neo-)fascistisch*, *agressie*, *offensief tegen Vlaams Blok*, *bruin* en *hypocriet*
- 2 eerder neutrale met een negatief randje, afhankelijk van de context en de bron: *extreem rechts* en *partij voor proteststemmers/anti-politiek*

- 4 eerder neutrale: *cordon sanitaire, geen kleurpartij of traditionele partij, thema's en standpunten worden overgenomen door andere partijen en nationalistische partij*
- 1 eerder positieve tot uitgesproken positieve, afhankelijk van de context en de bron: *slachtoffer van fysiek geweld/van hetze*

Door het groter aantal artikels van V&DM t.o.v. HLN wordt de globale top-25 vooral beïnvloed door associaties van V&DM. Uit de rangordecijfers per krant kunnen we wel al een aantal opvallende verschillen constateren. Zo blijkt HLN prioriteit te geven aan de drie klassieke Vlaams Blok-thema's (*vreemdelingen, veiligheid en Vlaanderen*), terwijl V&DM een sterke voorkeur heeft voor het vreemdelingenthema. Daarnaast verschilt ook de kleur van de topassociaties die ze maken.

6.2.2. Top-10 van de associaties per krant

In dit deel vergelijken we de 10 topassociaties van beide kranten. Hieruit kunnen we een en ander afleiden over de houding van de krant t.o.v. het Vlaams Blok.

Tabel: verdeling artikels naar globale associaties (V&DM)

V&DM#	ASSOCIATIES	V&DM	V&DM %
1	Extreem rechts / uiterst rechts / ultrarechts / radicaal rechts	315	21,50%
2	Vreemdelingen*	290	19,80%
3	Racistisch / vreemdelingenhaat / xenofob / anti-migranten	213	14,54%
4	Vreemdelingen / immigratie / gastarbeid	180	12,29%
5	Partij voor proteststemmers / anti-politiek / foertstem	130	8,87%
6	Ondemocratisch / anti-democratisch / anti-democratisme	128	8,74%
7	Cordon sanitaire / anti-Blok-coalitie / niet onderhandelen met Vlaams Blok	120	8,19%
8	Veiligheid*	118	8,05%
9	Onverdraagzaam / intolerant / haat / bekrompen / onmenselijk / nefast voor de maatschappij / vergiftigd klimaat	117	7,99%
10	Zwarte Zondag / zwart blok / zwarte olievlek	110	7,51%

* globale thema's met alle subthema's; de subthema's staan ook apart in de lijst

Tabel: verdeling artikels naar globale associaties (HLN)

HLN#	ASSOCIATIES	HLN	HLN %
1	Vreemdelingen*	115	14,39%
2	Veiligheid*	72	9,01%
3	Vlaanderen*	68	8,51%
4	Partij voor proteststemmers / anti-politiek / foertstem	60	7,51%
5	Vreemdelingen / immigratie / gastarbeid	54	6,76%
6	Slachtoffer (van fysiek geweld / van hetze)	54	6,76%
7	Veiligheid / criminaliteit / orde / recht / bescherming van de burger	51	6,38%
8	Extreem rechts / uiterst rechts / ultrarechts / radicaal rechts	50	6,26%
9	Cordon sanitaire / anti-Blok-coalitie / niet onderhandelen met Vlaams Blok	48	6,01%
10	Geen kleurpartij of traditionele partij	43	5,38%

* globale thema's met alle subthema's; de subthema's staan ook apart in de lijst

Opvallend is dat V&DM vooral het vreemdelingenthema naar voor schuift, samen met eerder negatieve tot uitgesproken negatieve associaties, zoals *extreem rechts, racistisch, partij voor proteststemmers, ondemocratisch, onverdraagzaam* en *zwart*. Zoals boven vermeld legt HLN vooral

nadruk op de 3 v's (*vreemdelingen, veiligheid en Vlaanderen*). Voor uitgesproken negatieve associaties is geen plaats in de top-10. De meest negatieve associaties, afhankelijk van context en bron, zijn *partij voor proteststemmers* en *extreem rechts*. Daarnaast worden eerder neutrale associaties gemaakt, zoals *cordon sanitaire* en *geen kleurpartij of traditionele partij*.

Opvallend is ook de plaats van de eerder positieve tot uitgesproken positieve associatie *slachtoffer* in de top-10 van HLN. Als we de globale top-25 bekijken, vinden we *slachtoffer* in V&DM op een 18de stek. De uitgesproken negatieve associaties *racistisch, ondemocratisch, onverdraagzaam* en *zwart* vinden we voor HLN resp. op plaats 13, 16, 20 en 21.

6.3. Top-10 van associaties per actor

Ook interessant is een onderzoek naar de associaties per actor, om verschillen in klemtoon te ontdekken. In dit deel geven we een top-10 per krant van associaties gemaakt door de krantenredactie, het Vlaams Blok, de politieke concurrentie en anderen. Hierbij gaan we na of er significante verschillen optreden tussen beide kranten. In een volgende deel zullen we dan voor de belangrijkste associaties de actoren onderling vergelijken.

Vooraf merken we op dat de som van de kolomtotalen voor deze associaties niet exact overeenkomt met de totalen in de globale top-25 en de top-10 per krant. Voor deze sectie van het onderzoek worden de associaties immers per actor per artikel geteld, niet enkel per artikel. In een artikel kunnen verschillende actoren dezelfde associatie maken. Dit resulteert voor de meeste associaties in een hoger totaalcijfer. Het globale vreemdelingenthema b.v. wordt door alle actoren geregeld aangehaald. De som van hun aantal vermeldingen is 430 t.o.v. 405 in de globale top-25.

Daarnaast moeten we opmerken dat het resultaat van de globale thema's ook in deze analyse niet overeenkomt met de som van de resultaten van de subthema's binnen dat hoofdthema. (cf. supra)

6.3.1. Krant

Tabel: Top-10 van de associaties door de krant

#	ASSOCIATIES	V&DM	HLN	TOTAAL
1	Extreem rechts / uiterst rechts / ultrarechts / radicaal rechts	218	33	251
2	Vreemdelingen*	94	17	111
3	Racistisch / vreemdelingenhaat / xenofob / anti-migranten	87	1	88
4	Zwarte Zondag / zwart blok / zwarte olievlek	65	13	78
5	Vreemdelingen / immigratie / gastarbeid	59	10	69
6	Cordon sanitaire / anti-Blok-coalitie / niet onderhandelen met Vlaams Blok	50	18	68
7	Partij voor proteststemmers / anti-politiek / foertstem	40	14	54
8	Ondemocratisch / anti-democratisch / anti-democratisme	49	4	53
9	Agressie / provocatie / vechtlustig / straatvechter / knokploeg	46	4	50
10	Geen kleurpartij of traditionele partij	32	16	48

* globale thema's; de subthema's staan ook apart in de lijst

In beide kranten is *extreem rechts* de topassociatie. Toch treedt er een grote discrepantie op tussen HLN en V&DM: in HLN wordt *extreem rechts* slechts in 33 op 799 artikels (of 4,1%) vermeld door

een redactielid; in V&DM in 218 op 1465 artikels (of 14,9%). Een significant onevenwicht zien we ook in de vermelding van de geladen associaties *racistisch* (!), *ondemocratisch* en *agressie*.

Een chi-kwadraattest wijst verder uit dat ook het (globale) vreemdelingentema en de associatie *zwart* significant meer vermeld worden door de V&DM-redactie. Voor minder geladen associaties, zoals *cordon sanitaire*, *partij voor proteststemmers* en *geen kleurpartij of traditionele partij*, worden geen significante verschillen vastgesteld. Het meest opvallende verschil tussen beide krantenredacties is bijgevolg de vermelding van geladen associaties. Ook het (eerder geladen) vreemdelingentema volgt deze trend.

Opvallend is ook de grote kloof tussen de eerste en de tweede associatie in V&DM: de redactie haalt het vreemdelingentema aan in 94 artikels of 6,4% van de artikels. Ook bij HLN is er, vooral in relatieve cijfers, een kloof tussen *extreem rechts* en andere associaties: *cordon sanitaire*, het vreemdelingentema en *geen kleurpartij of traditionele partij* halen 2 à 2,3% van de redactionele associaties.

6.3.2. Vlaams Blok

Tabel: Top-10 van de associaties door het Vlaams Blok

#	ASSOCIATIES	V&DM	HLN	TOTAAL
1	Vreemdelingen*	66	69	135
2	Veiligheid*	35	53	88
3	Vlaanderen*	37	47	84
4	Slachtoffer (van fysiek geweld / van hetze)	56	28	84
5	Vlaamse onafhankelijkheid; separatisme / anti-België / anti-Belgisch / België Barst	23	33	56
6	werk voor eigen volk eerst / huisvesting voor eigen volk eerst / eigen volk eerst	26	29	55
7	Veiligheid / criminaliteit / orde / recht / bescherming van de burger	18	36	54
8	Vreemdelingen / immigratie / gastarbeid	27	25	52
9	Terugkeer / werk in eigen streek / asielstop / immigratiestop / grenscontroles / beperking gastarbeiders / geen gezinsherenigingen / geen versoepeling nationaliteitswetgeving of regularisatie	28	20	48
10	Sociaal-economie*	22	15	37

* globale thema's; de subthema's staan ook apart in de lijst

Deze top-10 geeft een heel ander beeld: 9 thema-associaties en 1 positieve niet-thematische associatie. Een chi-kwadraattest wijst uit dat er significante verschillen optreden tussen beide kranten: HLN laat het Vlaams Blok significant meer aan het woord over de globale thema's *vreemdelingen*, *veiligheid* en *Vlaanderen*. Ook *Vlaamse onafhankelijkheid*, het *eigen volk eerst*-principe en *veiligheid/criminaliteit/bescherming van de burger* komen vaak aan bod.

Verder zien we dat het Vlaams Blok in V&DM meer mag pleiten voor het beperken van vreemdelingen in België. Daarnaast speelt de partij in V&DM dubbel zo vaak de slachtofferrol. Deze verschillen tussen beide kranten blijken echter niet significant.

Tot slot moeten we opmerken dat het globale thema *sociaal-economie* hier twee invullingen krijgt: enerzijds komen de klassieke (sociaal-)economische thema's aan bod, anderzijds het *werk voor eigen volk eerst*-principe als oplossing voor de werkloosheid. In V&DM brengt het Vlaams Blok dit principe in 16 van de 22 keer ter sprake. Bovendien is dit 12 keer het enige sociaal-economische onderwerp in het artikel. In HLN komt de *werk voor eigen volk eerst*-oplossing in 5 van de 12 keer ter sprake, waarvan 4 keer als enig sociaal-economisch thema. Dit gebeurt grotendeels in de beginjaren van de partij, wanneer beide kranten melding maken van de omstreden slogans van het Vlaams Blok over gastarbeiders en werkloosheid.

6.3.3. Politieke concurrenten

Tabel: Top-10 van de associaties door de concurrentie

#	ASSOCIATIES	V&DM	HLN	TOTAAL
1	Vreemdelingen*	60	14	74
2	Racistisch / vreemdelingenhaat / xenofob / anti-migranten	49	16	65
3	Partij voor proteststemmers / anti-politiek / foertstem	36	27	63
4	Vreemdelingen / immigratie / gastarbeid	43	12	55
5	Ondemocratisch / anti-democratisch / anti-democratisme	36	14	50
6	Cordon sanitaire / anti-Blok-coalitie / niet onderhandelen met Vlaams Blok	36	13	49
7	Extreem rechts / uiterst rechts / ultrarechts / radicaal rechts	36	9	45
8	Onverdraagzaam / intolerant / haat / bekrompen / onmenselijk / nefast voor de maatschappij / vergiftigd klimaat	32	8	40
9	(Neo-)nazistisch / jaren dertig / Hitler / Rex / stampende laarzen / WO II	26	12	38
10	(Neo-)fascistisch	26	9	35

* globale thema's; de subthema's staan ook apart in de lijst

Ook bij de politieke concurrenten is het vreemdelingenthema de voornaamste associatie, al is er een duidelijk verschil tussen V&DM en HLN; vooral inzake de vermelding van het globale vreemdelingenthema treedt er een significant verschil op. Vaak wordt louter verwezen naar het vreemdelingenthema op zich. Bij de algemene associatie *vreemdelingen/immigratie/gastarbeid* komt inderdaad een significant verschil tussen beide kranten naar voor.

Verder leveren ook de associaties *extreem rechts* en *onverdraagzaam* een betekenisvol verschil op tussen beide kranten. Voor alle andere associaties stelt een chi-kwadraattest geen significant verschil vast. Toch zien we dat de politieke concurrenten in V&DM 3 tot 4 keer hoger scoren voor de meeste associaties, terwijl in V&DM slechts 2 keer meer Vlaams Blok-artikels verschijnen dan in HLN. In beide kranten bestempelen de politieke concurrenten het Vlaams Blok wel ongeveer in gelijke mate als *partij voor proteststemmers* en als *(neo-)nazistisch*.

6.3.4. Anderen

Tabel: Top-10 van de associaties door anderen

#	ASSOCIATIES	V&DM	HLN	TOTAAL
1	Vreemdelingen*	93	17	110
2	Racistisch / vreemdelingenhaat / xenofob / anti-migranten	87	14	101
3	Extreem rechts / uiterst rechts / ultrarechts / radicaal rechts	78	7	85
4	Onverdraagzaam / intolerant / haat / bekrompen / onmenselijk / nefast	70	12	82

	voor de maatschappij / vergiftigd klimaat			
5	Vreemdelingen / immigratie / gastarbeid	57	7	64
6	Partij voor proteststemmers / anti-politiek / foertstem	52	12	64
7	Ondemocratisch / anti-democratisch / anti-democratisme	48	9	57
8	(Neo-)nazistisch / jaren dertig / Hitler / Rex / stampende laarzen / WO II	43	12	55
9	Veiligheid*	42	8	50
10	Geen kleurpartij of traditionele partij	34	11	45

*globale thema's; de subthema's staan ook apart in de lijst

Ook hier gaat het globale vreemdelingenthema aan kop, vooral door het hoog aantal vermeldingen in V&DM. Dit kunnen we deels toeschrijven aan het thema *vreemdelingen/immigratie/gastarbeid*, ook nu door de hoge frequentie in V&DM. Het globale veiligheidsthema krijgt ook een top-10-vermelding, opnieuw door toedoen van V&DM.

Verder komen vooral associaties aan bod die ook door de krantenredactie en politieke concurrenten veelvuldig vermeld worden: *racistisch*, *extreem rechts*, *partij voor proteststemmers* en *ondemocratisch*. Daarnaast wordt ook *onverdraagzaam* en *(neo-)nazistisch* vaak vermeld, net als bij de concurrenten. Opvallend is de significant hogere score van al deze associaties in V&DM.

De enige associatie waarvoor de chi-kwadraattest geen significante verschillen heeft vastgesteld is *geen kleurpartij of traditionele partij*. Toch vermelden de anderen deze associatie 3 keer meer in V&DM dan in HLN.

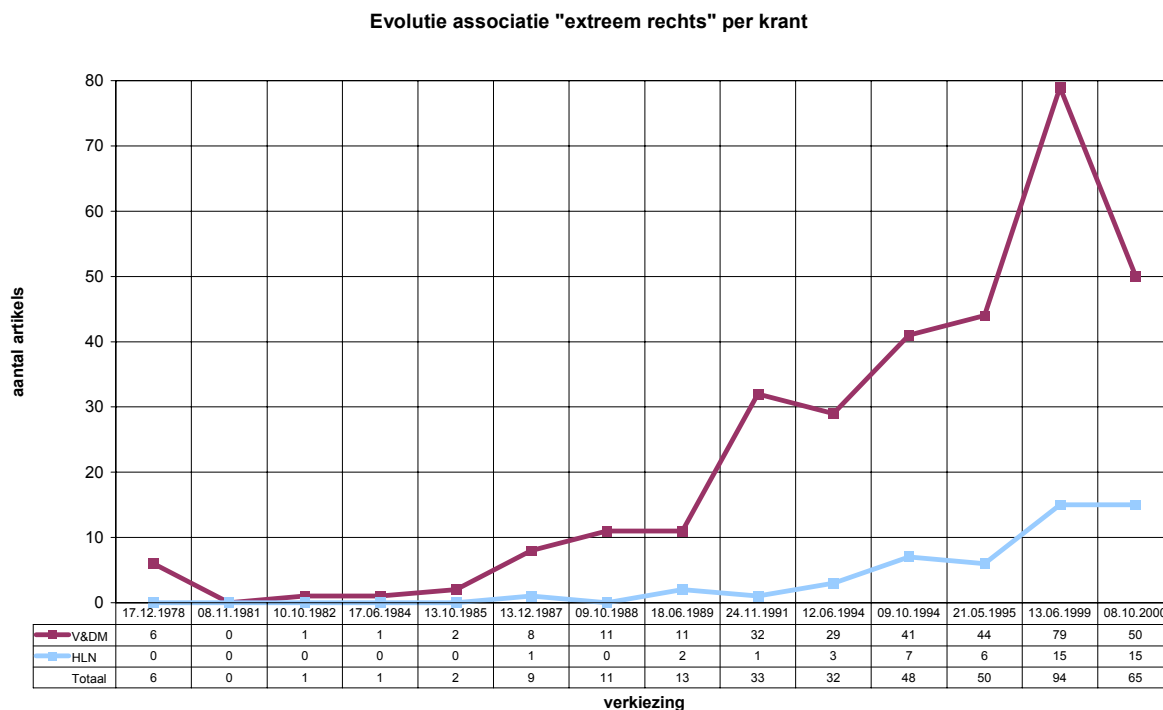
6.4. Topassociaties per verkiezing en per actor

In dit deel besteden we bijzondere aandacht aan geladen associaties die veelvuldig voorkomen. Voor elke associatie worden significante verschillen tussen V&DM en HLN vastgesteld per actor en tussen de actoren onderling. Daarnaast gaan we na hoe de associatie binnen elke krant verdeeld is over de actoren.

Eerst schetsen we echter de evolutie van elke topassociatie doorheen de verkiezingsperiodes. Hierbij moeten we opmerken dat pas vanaf het verkiezingsjaar 1991 significante verschillen kunnen vastgesteld worden tussen V&DM en HLN. In de voorgaande jaren beletten de lage waarden ons om een chi-kwadraattest uit te voeren.

6.4.1. Associatie extreem rechts

Deze associatie wordt gecodeerd als volgende begrippen vermeld worden i.v.m. het Vlaams Blok: *extreem rechts*, *uiterst rechts*, *ultra rechts* en *radicaal rechts*.

De associatie duikt reeds op in het startjaar 1978 en dit enkel in Vooruit. Daarna verdwijnt het Vlaams Blok in de rand van de politiek. Pas in 1987 veroverd de partij een vaste plaats op het politieke forum. We zien vanaf dit jaar de associatie *extreem rechts* gestaag naar omhoog gaan. Op deze manier krijgt de nieuwe doorbraakpartij een plaats toegewezen in het politieke spectrum. Verder zien we dat de associatie in 1999 een hoogtepunt bereikt in beide kranten. In DM lijkt *extreem rechts* nu op zijn retour; in HLN blijft het hoogtepunt voorlopig aanhouden.

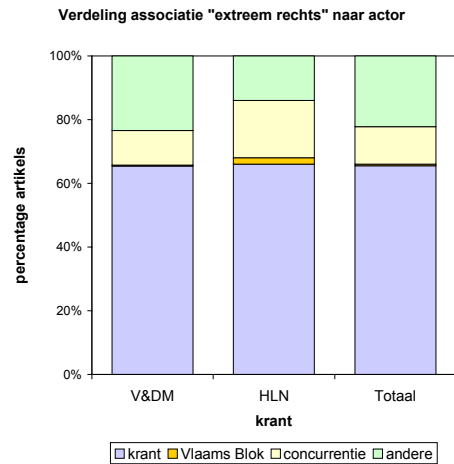
Vanaf het definitieve doorbraakjaar 1991 treden bij elke verkiezing significante verschillen op tussen beide kranten. Ondanks de lage waarden zien we ook grote verschillen in 1978 en in de verkiezingsjaren vanaf 1987. In totaal wordt het Vlaams Blok in V&DM 6 keer meer dan in HLN benoemd als extreem rechtse partij.

Tabel: associatie extreem rechts per actor

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
krant	218	65%	33	66%	251	66%
blok	1	0%	1	2%	2	1%
concurrentie	36	11%	9	18%	45	12%
andere	78	23%	7	14%	85	22%
Totaal	333	100%	50	100%	383	100%

In absolute cijfers zien we hier een grote discrepantie tussen beide kranten. In V&DM wordt *extreem rechts* 6 keer meer in verband gebracht met het Vlaams Blok dan in HLN. Hierbij treden significante verschillen op tussen beide kranten in de vermelding door de krantenredactie zelf, door de politieke concurrentie en door anderen.

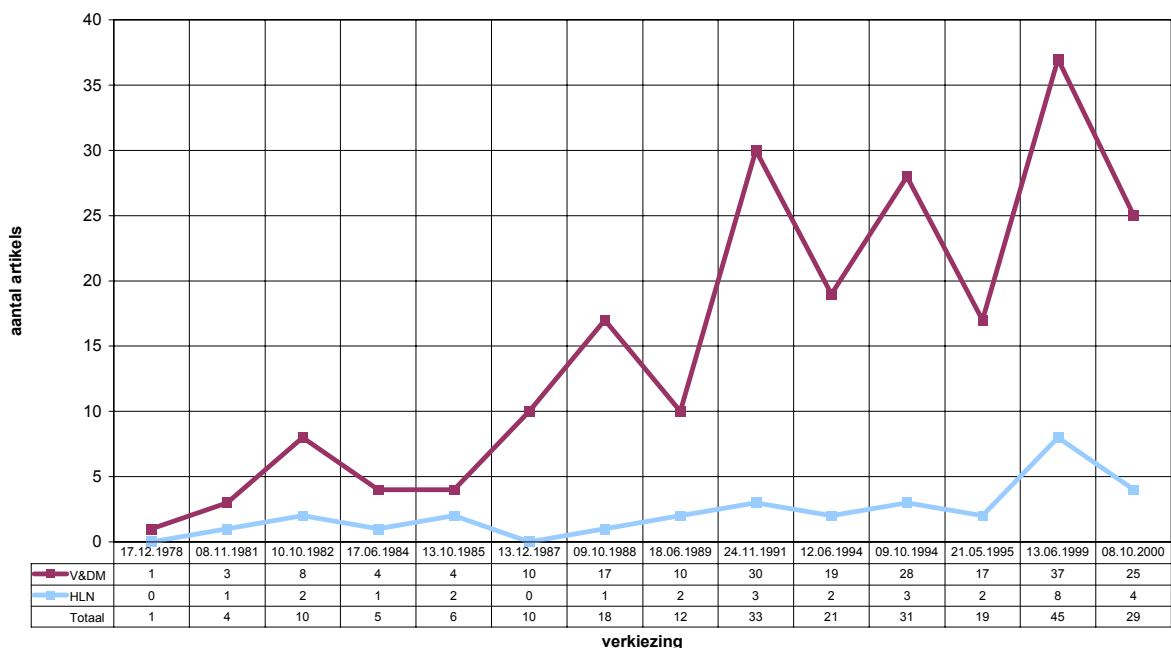
Vooraf de redacties zelf positioneren het Vlaams Blok als een extreem rechtse partij. In V&DM hebben ook de anderen een groot aandeel in de hoge score, terwijl in HLN de concurrenten meer aan het woord komen. Uiteraard scoort het Vlaams Blok heel laag op deze associatie: twee keer werd *radicaal rechts* vermeld, de positiever gekleurde variant van *extreem rechts*.

6.4.2. Associatie racistisch

Deze associatie overkoepelt volgende begrippen: *racistisch/racisme*, *vreemdelingenhaat*, *xenofob/xenofobie* en *anti-migranten*.

Evolutie associatie "racistisch" per krant

Reeds in het eerste levensjaar krijgt het Vlaams Blok het etiket *racistisch* opgekleefd. In beide kranten kent deze associatie een grillig verloop. Vooral vanaf 1987 gaat het aantal vermeldingen op en af in V&DM, met duidelijke pieken in succesjaren (1988, 1991, oktober 1994 en 1999). In HLN wordt *racistisch* sporadisch vermeld. Het verkiezingsjaar 1999 valt hier duidelijk uit de toon.

Ook hier stellen we vast dat V&DM in elk verkiezingsjaar *racistisch* meer vermeldt dan HLN, zeker vanaf 1987. Een betekenisvol verschil kan pas vastgesteld worden vanaf 1991, wegens het kleine aantal artikels in de voorgaande jaren.

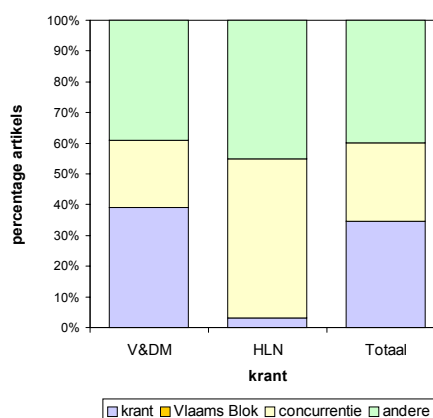
Tabel: associatie racistisch per actor

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Krant	87	39%	1	3%	88	35%
blok	0	0%	0	0%	0	0%
concurrentie	49	22%	16	52%	65	25%
andere	87	39%	14	45%	101	40%
Totaal	223	100%	31	100%	255	100%

Op deze uitgesproken negatieve associatie scoort V&DM ca. 7 keer hoger dan HLN. De opvallendste vaststelling is hier de grote discrepantie tussen de beide redacties. Ook bij de anderen treedt een significant verschil op tussen beide kranten, zij het minder uitgesproken. Bij de concurrenten en uiteraard ook bij het Vlaams Blok vindt de chi-kwadraattest geen significante verschillen.

In V&DM bestempelen vooral de redactie zelf en de anderen het Vlaams Blok als een racistische partij; in HLN gaan de concurrenten aan kop, van kortbij gevolgd door de anderen. De redactie van HLN blijft hier duidelijk achter. Zoals te verwachten is, vinden we bij het Vlaams Blok zelf geen vermeldingen van racistische denkbeelden.

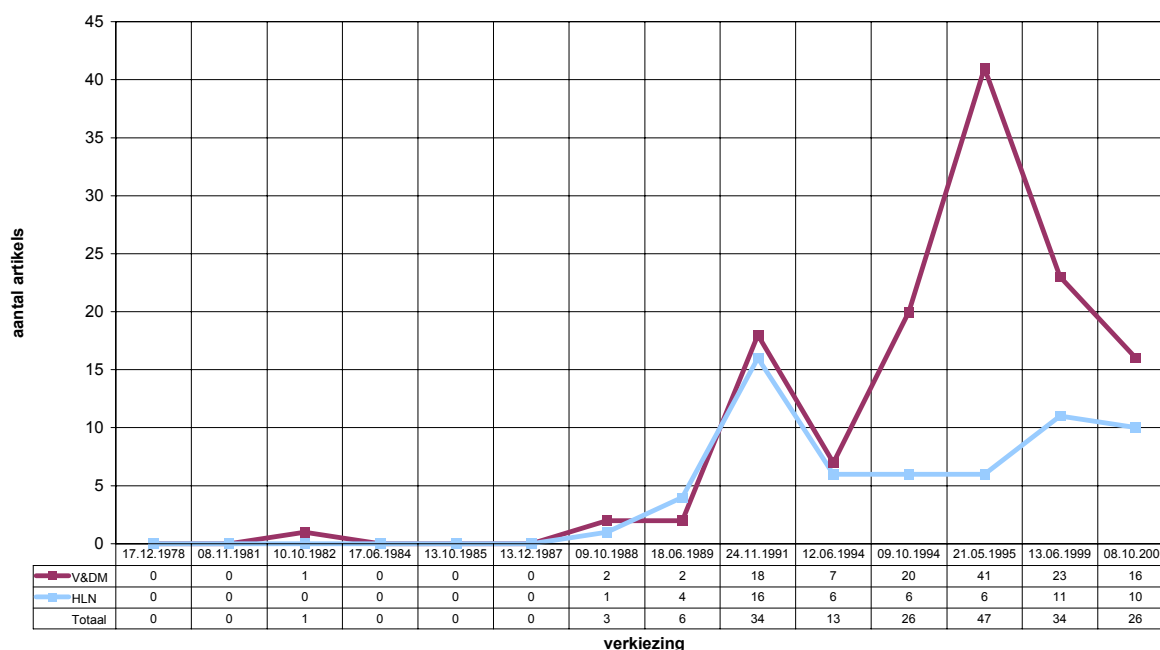
Verdeling associatie "racistisch" naar actor

6.4.3. Associatie anti-politiek

Anti-politiek is een ruim begrip met volgende betekenissen: *anti-politiek*, *partij voor proteststimmers/proteststem* en *foertstem*.

Evolutie associatie "anti-politiek" per krant

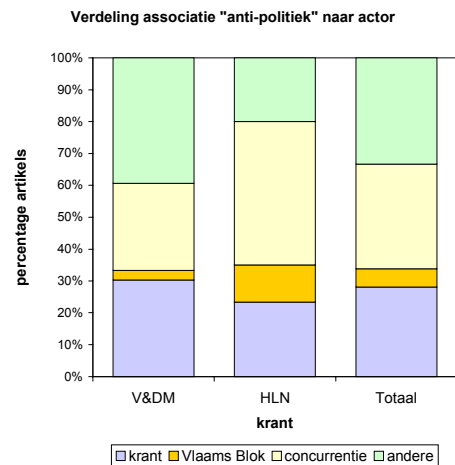
Als we de vermelding in 1982 in Vooruit niet meetellen, wordt het Vlaams Blok pas vanaf 1988 geassocieerd met *anti-politiek*. In beide kranten kent de associatie een grillig verloop met een eerste hoogtepunt in 1991. In dat jaar wordt het Vlaams Blok samen met ROSSEM vernoemd als anti-politiek speler op het politieke veld. In HLN blijft het bij deze ene climax; in DM blijft de associatie relatief belangrijk. Vooral in 1995, n.a.v. het Agusta-schandaal, wordt het Vlaams Blok ervan beticht munt te willen slaan uit de anti-politieke sfeer. In DM krijgt dit de nodige weerklank. De chikwadrattest, geldig vanaf 1991, stelt enkel een significant verschil vast in 1995, het topjaar van *anti-politiek* in DM.

Tabel: associatie anti-politiek per actor

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Krant	40	30%	14	23%	54	28%
Blok	4	3%	7	12%	11	6%
Concurrentie	36	27%	27	45%	63	33%
Andere	52	39%	12	20%	64	33%
Totaal	132	100%	60	100%	192	100%

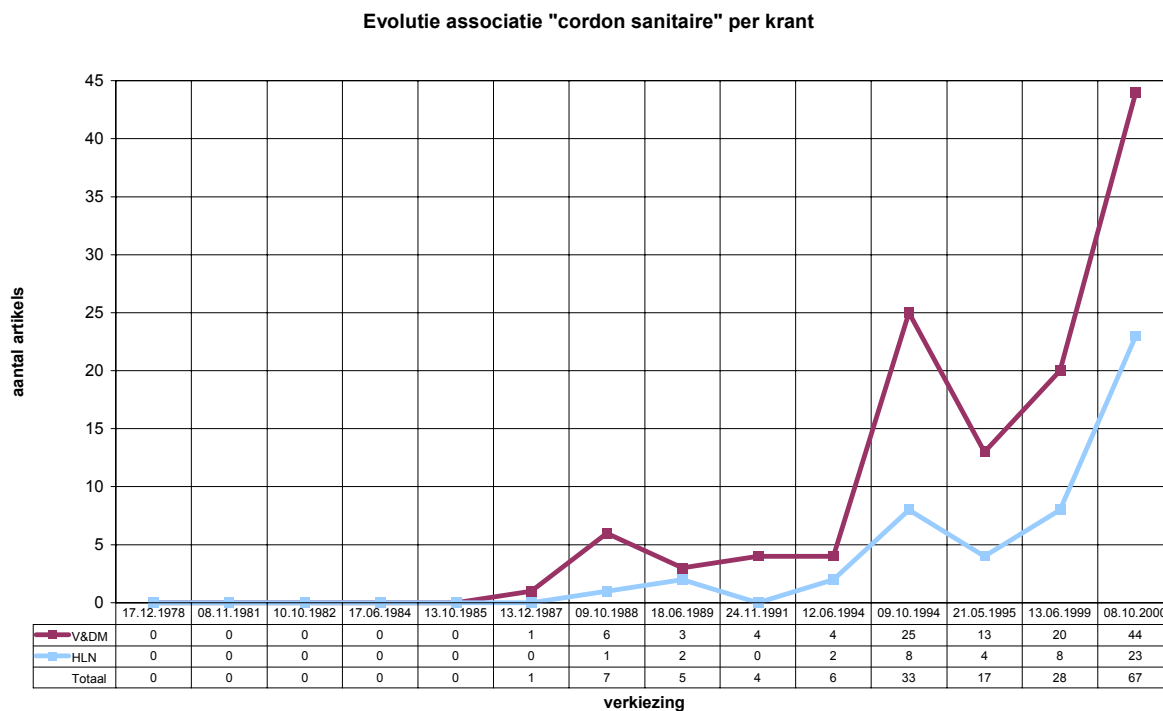
Beide kranten associëren het Vlaams Blok, in relatieve cijfers, ongeveer even vaak met anti-politiek en foertstemmers: 132 keer op 1465 artikels voor V&DM en 60 keer op 799 artikels in HLN. Een vergelijking tussen de kranten per actor levert enkel een significant verschil op bij de anderen.

Naast de anderen zorgt de redactie zelf voor de meeste vermeldingen in V&DM. In HLN hebben de concurrenten een duidelijk overwicht. Opvallend is ook de relatief hoge score van het Vlaams Blok in HLN. 6 van de 7 vermeldingen vinden we in verkiezingsadvertenties van het Vlaams Blok, waarin de partij zichzelf positioneert als alternatief voor kiezers die willen protesteren tegen het traditionele beleid.

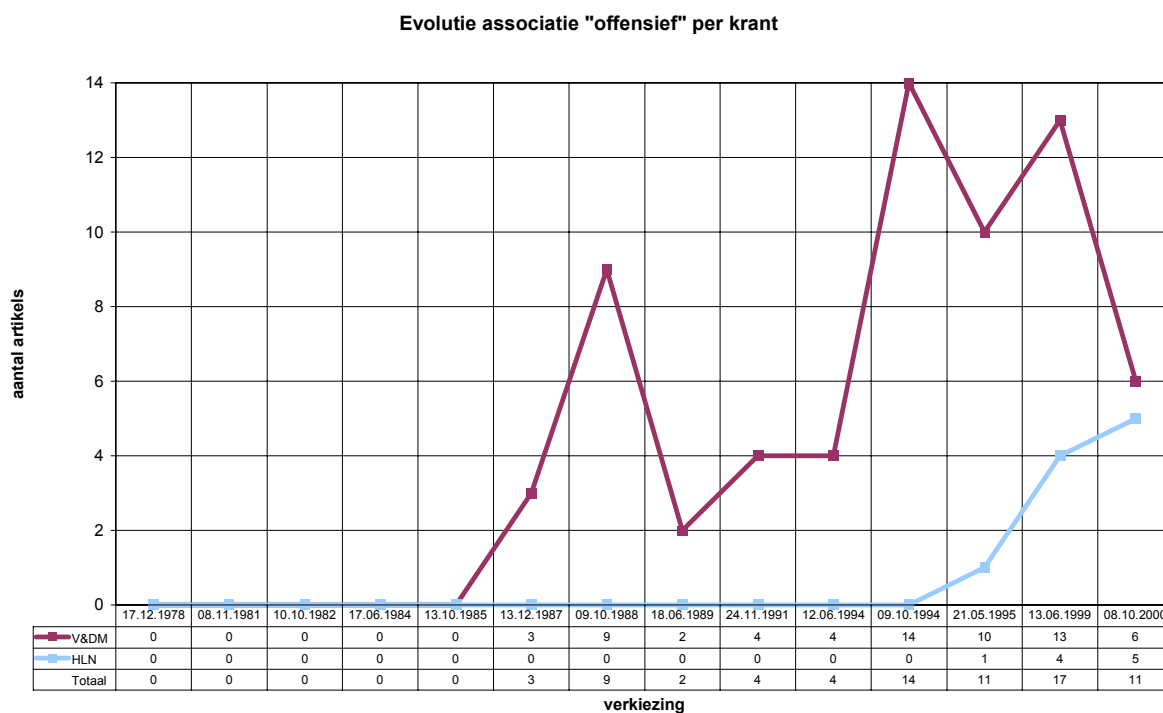

6.4.4. Associatie cordon sanitaire en offensief tegen het Vlaams Blok

De term *cordon sanitaire* wordt gecodeerd als volgende begrippen in verband met het Vlaams Blok opduiken: *cordon sanitaire*, *anti-Blokcoalitie*, *het Vlaams Blok uitsluiten* en *niet samenwerken met het Vlaams Blok*.

Offensief tegen het Vlaams Blok omvat volgende begrippen: *offensief tegen het Vlaams Blok*, *aanvallen*, *niet negeren*, *confronteren* en *opmars van het Vlaams Blok stoppen*.

Het begrip *cordon sanitaire* wordt gelanceerd na de verkiezingen van 1988, als het Vlaams Blok massaal stemmen trekt in Antwerpen. Sinds dat jaar duikt de associatie regelmatig op, vooral in tijden van gemeenteraadsverkiezingen (1988, oktober 1994 en 2000). Ook in 1999 is het cordon sanitaire relatief populair; in dat jaar ontstaat er immers veel commotie rond de "Slag om Brussel". Hoewel er van een cordon sanitaire nog geen sprake is in 1987, bevestigen enkele concurrenten dat ze niet willen onderhandelen met het Vlaams Blok, vandaar de 2 vermeldingen.

Ook de oproep om in het offensief te gaan tegen het Vlaams Blok vindt weerklank vanaf 1987, althans in V&DM. In HLN duurt dit tot 1995. De topjaren voor deze associatie zijn opnieuw 1988, 1994 en 1999. Opvallend is wel de lage score in 2000, nochtans ook een succesverkiezing voor het Vlaams Blok in de stedelijke regio's.

Voor geen enkel verkiezingsjaar kon de chi-kwadraattest significante verschillen vaststellen voor een van beide associaties. Toch zien we in de tabel verscheidene discrepanties tussen beide kranten: *cordon sanitaire* en *offensief tegen het Vlaams Blok* worden opvallend meer vermeld in V&DM.

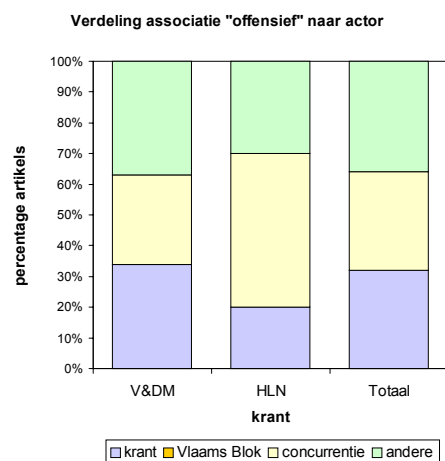
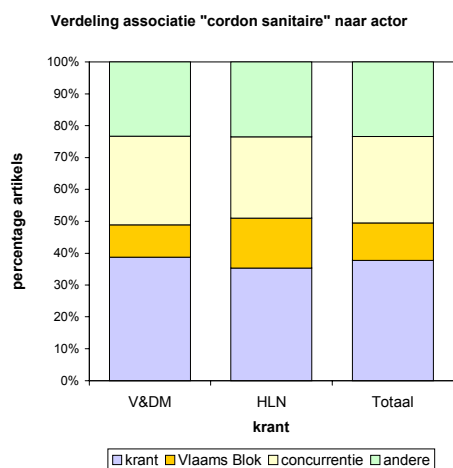
Tabel: associatie *cordon sanitaire* per actor

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
krant	50	39%	18	35%	68	38%
blok	13	10%	8	16%	21	12%
concurrentie	36	28%	13	25%	49	27%
andere	30	23%	12	24%	42	23%
Totaal	129	100%	51	100%	180	100%

De chi-kwadraattest levert geen significante verschillen op tussen beide kranten. Ook de verdeling van de associatie over de verschillende bronnen vertoont grote parallellen. Beide krantenredacties steken met kop en schouders boven de rest uit.

Tabel: associatie *offensief tegen het Vlaams Blok* per actor

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
krant	22	34%	2	20%	24	32%
blok	0	0%	0	0%	0	0%
concurrentie	19	29%	5	50%	24	32%
andere	24	37%	3	30%	27	36%
Totaal	65	100%	10	100%	75	100%

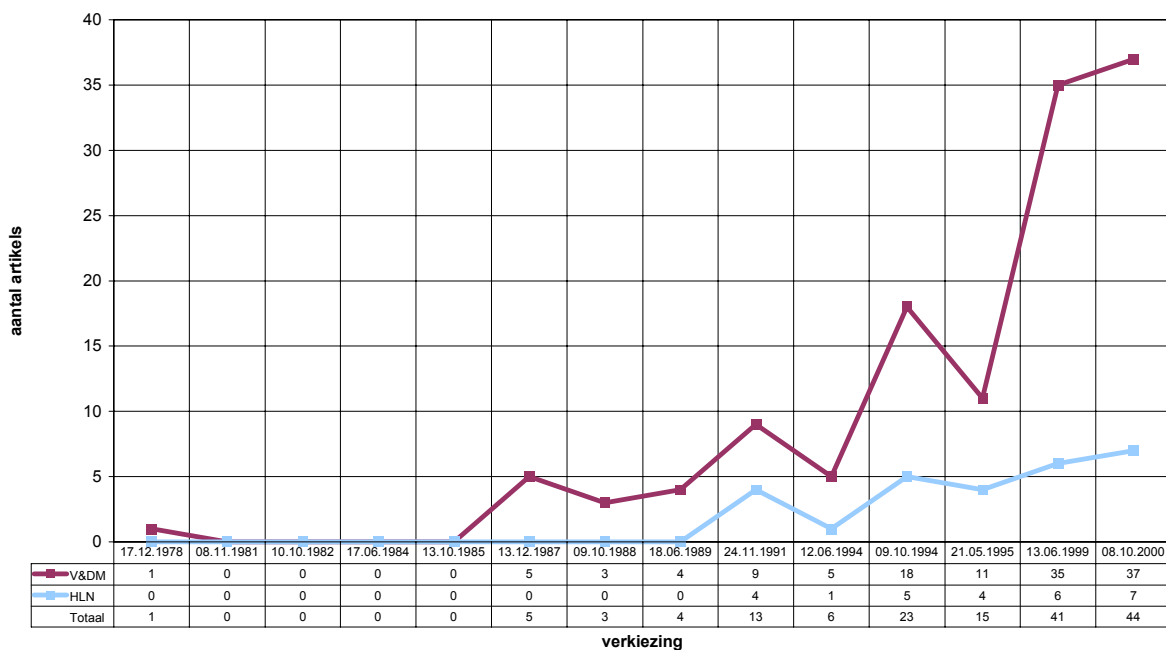
Opvallend is het grote verschil tussen beide kranten: in V&DM wordt ruim 6 keer meer opgeroepen tot een offensief tegen het Vlaams Blok dan in HLN. Een vergelijking tussen de kranten per actor levert significante verschillen op voor de redacties zelf en voor de anderen.

Binnen V&DM is deze associatie gelijkmatig verdeeld over de actoren, uiteraard met uitzondering van het Vlaams Blok. In HLN zorgen de concurrenten voor de helft van de vermeldingen, maar door het geringe aantal artikels kunnen we niet spreken van een significante vaststelling.

6.4.5. Associatie ondemocratisch/anti-democratisch

Deze associatie omvat *ondemocratisch* en *anti-democratisch*. We hebben dit begrip ook gecodeerd bij associaties zoals *het Vlaams Blok is een gevaar voor de democratie*, *een stem voor het Vlaams Blok is een stem tegen de democratie*, e.d.. Deze associatie geldt ook in een artikel waarin het Vlaams Blok tegenover “de democratische partijen” wordt gezet, zoals in: “*Nu het Vlaams Blok een derde van de stemmen behaald heeft in Antwerpen, moeten de democratische partijen een zinvol alternatief bieden aan de misnoegde Sinjoren.*” Ook de associatie *traditionele partij* hebben we o.m. op deze manier gecodeerd.

Evolutie associatie "ondemocratisch/anti-democratisch" per krant

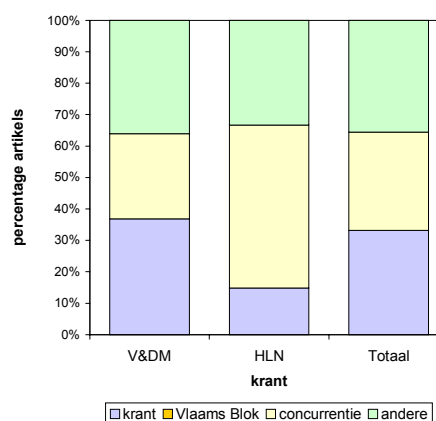
Ook voor deze associatie is Vooruit de pionier in het debuutjaar van het Vlaams Blok. Daarna wordt het even stil rond de partij; pas in 1987 haalt Vooruit de associatie opnieuw onder het stof vandaan. *Ondemocratisch/anti-democratisch* wordt in V&DM vooral vermeld in de gloriejaren van het Vlaams Blok: 1987, 1991, oktober 1994, 1999 en 2000. Uitzondering is het Antwerpse succesjaar 1988. In HLN duikt *ondemocratisch/anti-democratisch* op in 1991. Vanaf dat jaar gaat het op en af, zonder echte uitschieters. We hebben significante verschillen tussen beide kranten vastgesteld in de laatste twee verkiezingsjaren.

Tabel: associatie ondemocratisch per actor

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
krant	49	37%	4	15%	53	33%
blok	0	0%	0	0%	0	0%
concurrentie	36	27%	14	52%	50	31%
andere	48	36%	9	33%	57	36%
Totaal	133	100%	27	100%	161	100%

Voor deze expliciet negatieve associatie treedt opnieuw een grote discrepantie op tussen beide kranten: in V&DM wordt *ondemocratisch* 5 keer meer vermeld dan in HLN. Significante verschillen vinden we bij de krantenredacties en bij de anderen. Daarnaast stellen we dezelfde trend vast als bij de associaties *racistisch* en *anti-politiek*: in V&DM werpen de redactie en de anderen het meeste gewicht in de schaal; in HLN nemen vooral politieke concurrenten de geladen associatie in de mond.

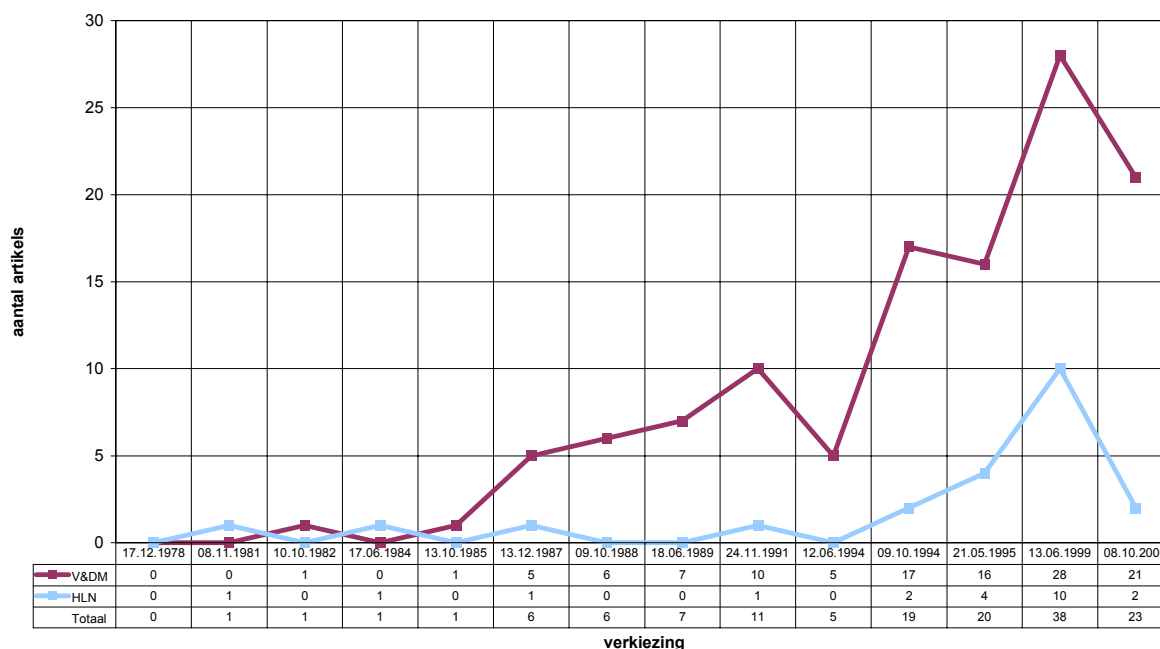
Verdeling associatie "ondemocratisch" naar actor

6.4.6. Associatie onverdraagzaam

Onverdraagzaam wordt gecodeerd als men het Vlaams Blok in verband brengt met *onverdraagzaam*, *intolerant*, *bekrompen*, *onmenselijk*, *nefast voor de maatschappij*, *haat* of *vergiftigd klimaat*.

Evolutie associatie "onverdraagzaam" per krant

In de eerste jaren wordt het Vlaams Blok afwisselend door beide kranten gepositioneerd als onverdraagzaam. In HLN gebeurt dit in 1981, 1984 en 1987 in een lezersbrief. Pas vanaf 1987 is de associatie –in V&DM– ingeburgerd. Hoogtepunten vinden we in 1991 en vanaf oktober 1994 t.e.m. 2000, met een climax in 1999. In HLN steekt de hoge score in 1999 schril af tegen de omringende verkiezingsjaren.

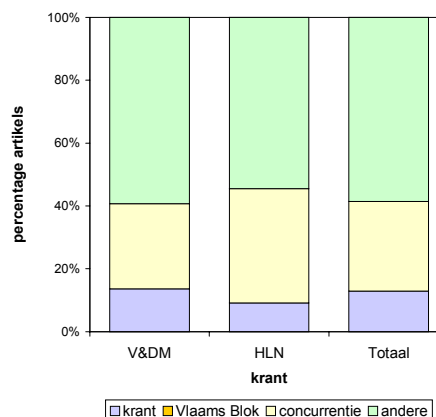
Significante verschillen tussen beide kranten treden op in 1991, oktober 1994 en 2000.

Tabel: associatie onverdraagzaam per actor

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Krant	16	14%	2	9%	18	13%
Blok	0	0%	0	0%	0	0%
Concurrentie	32	27%	8	36%	40	29%
Andere	70	59%	12	55%	82	59%
Totaal	118	100%	22	100%	140	100%

Net zoals voor *ondemocratisch* vinden we voor *onverdraagzaam* 5 keer meer vermeldingen in V&DM dan in HLN, met een significant verschil, zowel voor de krantenredacties als voor de politieke concurrenten en de anderen. Verder stellen we vast dat deze associatie in beide kranten vooral vermeld wordt door de anderen, op ruime afstand gevolgd door de politieke concurrentie. Uiteraard vindt het Vlaams Blok zichzelf niet onverdraagzaam.

Verdeling associatie "onverdraagzaam" naar actor

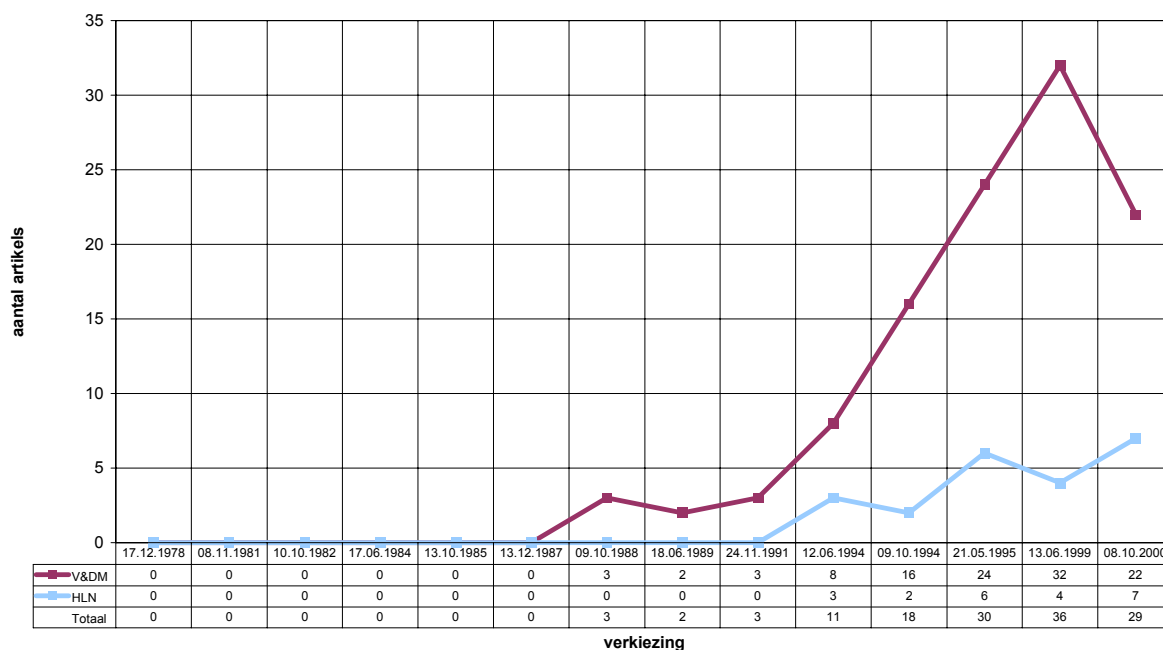
6.4.7. Associatie zwart

Zwart wordt vaak geassocieerd met het Vlaams Blok, vooral in enkele vaste samenstellingen zoals *Zwarte Zondag*, *zwarte olievlek*, *zwarte pest* en *zwart blok*. Om een beter zicht te krijgen op deze associatie hebben we ook een samengestelde associatie gemaakt waarin *zwart* gecombineerd wordt met gelijkaardige associaties, zoals:

- *bruin, de bruinen, bruinhemden, bruine olievlek* en *bruine pest*
- *(neo-)fascistisch,*
- *(neo-)nazistisch,*
- *jaren dertig, Hitler, WOII, Rex, stampende laarzen*
- *collaboratie* en *oorlogsmisdadigers*

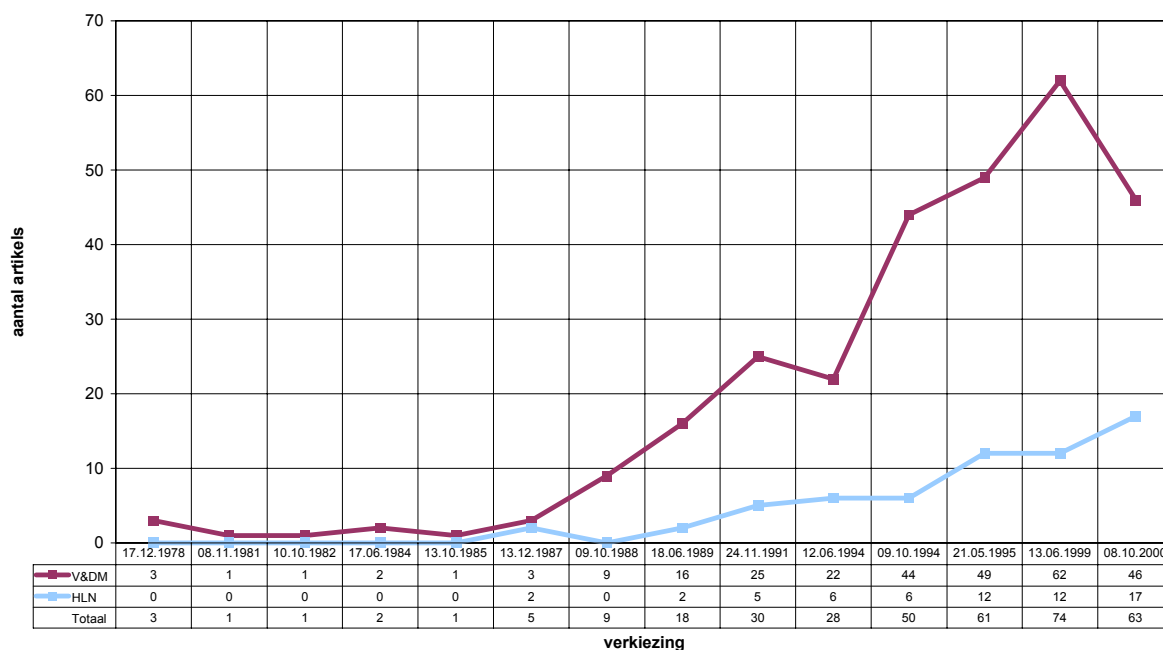
Deze associatie noemen we gemakkelijks halve *globaal zwart/bruin*.

Evolutie associatie "zwart" per krant

Het begrip *Zwarte Zondag* wordt in 1988 gelanceerd door De Antwerpse Morgen, die daags na de verkiezingen opent met “*Antwerpen: een zwarte zondag*”. Vanaf dit moment wordt het begrip bij elke verkiezing uit de kast gehaald. Sinds de verkiezing van oktober 1994 lijkt het fenomeen echt ingeburgerd in DM. Toch zien we, net als bij *extreem rechts*, *racistisch*, *anti-politiek*, *offensief tegen het Vlaams Blok* en *onverdraagzaam*, een daling in 2000. In HLN treedt *zwart* in associatie met het Vlaams Blok op vanaf oktober 1994.

Evolutie globale associatie "zwart-bruin" per krant

De associaties binnen de samengestelde associatie *zwart/bruin* worden in V&DM reeds vermeld vanaf 1978. Afwisselend komen (*neo-*)*fascistisch*, (*neo-*)*nazistisch/jaren '30* en *collaboratie* aan bod, soms

zelfs in hetzelfde artikel. De associatie *bruin* vindt pas ingang in 1989, opnieuw in V&DM. Vooral sinds oktober 1994 maakt *zwart/bruin* opgang, doorgaans onder invloed van de *zwart*-combinaties.

Significante verschillen vinden we in 1999 en 2000. Ook voor de verkiezing van oktober 1994 tekenen we een groot verschil op. De lage score van HLN laat echter geen betrouwbare significantietest toe. Voor de globale associatie *bruin/zwart* stellen we reeds vanaf 1991 significante verschillen vast.

Tabel: associatie *zwart* per actor

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
krant	65	57%	13	57%	78	57%
blok	3	3%	3	13%	6	4%
concurrentie	12	10%	4	17%	16	12%
andere	35	30%	3	13%	38	28%
Totaal	115	100%	23	100%	138	100%

Ook deze associatie wordt 5 keer meer vermeld in V&DM dan in HLN. Significante verschillen tussen beide kranten treden op bij de redacties zelf en bij de anderen. In V&DM zorgen de redactie en de anderen voor het leeuwendeel van de associaties; in HLN steekt de redactie er met kop en schouders bovenuit.

Ook voor het Vlaams Blok zelf vinden we 6 vermeldingen. Het gaat hierbij over verwijzingen naar *Zwarte Zondag* die een Vlaams Blokker in de mond neemt in een overwinningsoes. Opvallend is dat die 6 verwijzingen beperkt blijven tot de verkiezingen van 1995.

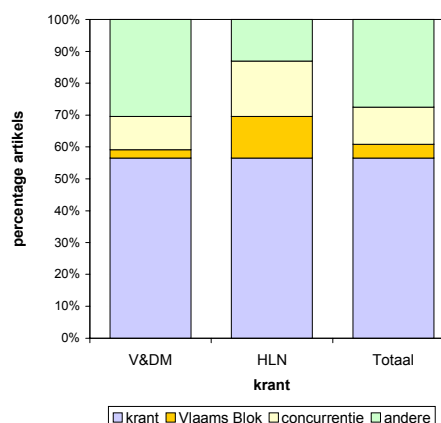
Tabel: associatie globaal *zwart/bruin*

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Krant	127	42%	20	30%	147	40%
Blok	6	2%	3	5%	9	2%
Concurrentie	60	20%	25	38%	85	23%
Andere	110	36%	18	27%	128	35%
Totaal	303	100%	66	100%	369	100%

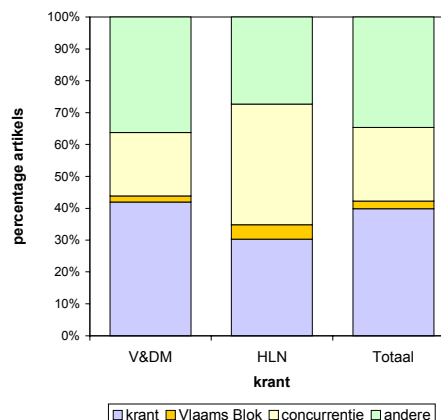
Deze associatie pikt aan bij twee eerder vastgestelde trends. Ten eerste levert V&DM 5 keer meer vermeldingen dan HLN. Ten tweede komt de hoge score van V&DM vooral op het conto van de redactie en de anderen. In HLN gaan de politieke concurrenten de redactie en de anderen vooraf. Significante verschillen tussen V&DM en HLN treden enkel op bij de de redactie en bij de anderen.

De vermeldingen van het Vlaams Blok zelf in V&DM lopen op tot 6. Naast de *zwarte zondag*-associaties heeft een Vlaams Blokker immers in twee artikels verwezen naar het

Verdeling associatie "*zwart*" naar actor

Verdeling associatie "*zwart-bruin*" naar actor

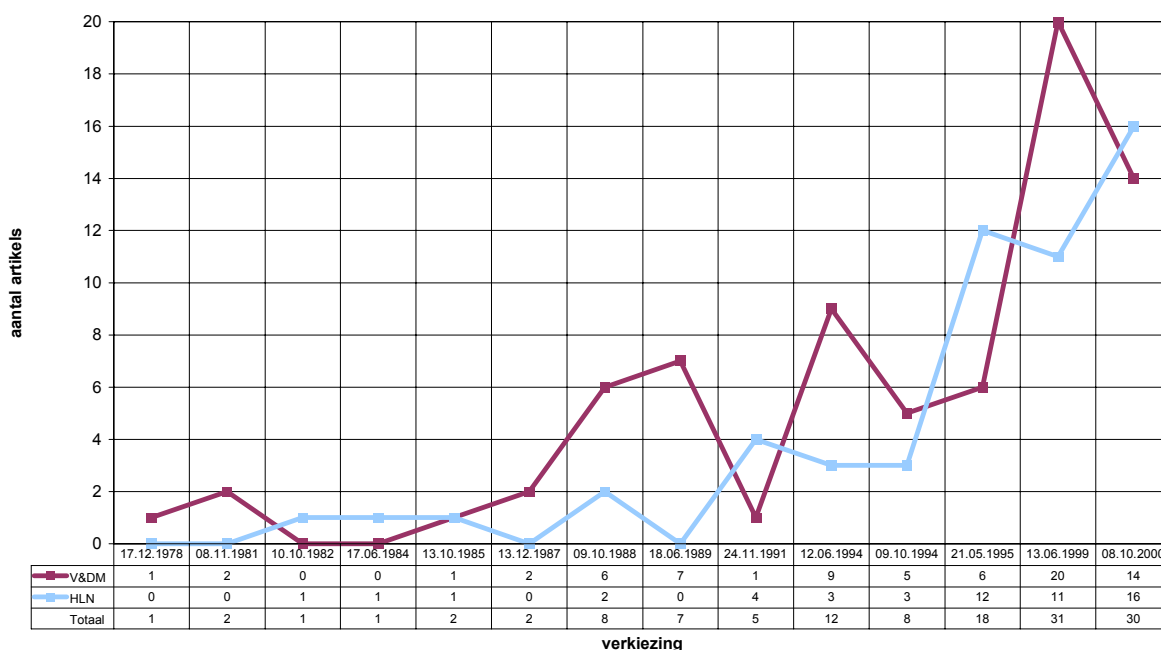

eigen collaboratieverleden. Daarnaast maakt een Vlaams Blokker schertsend een allusie op “het fascisme van het Vlaams Blok” n.a.v. een anti-fascistische betoging.

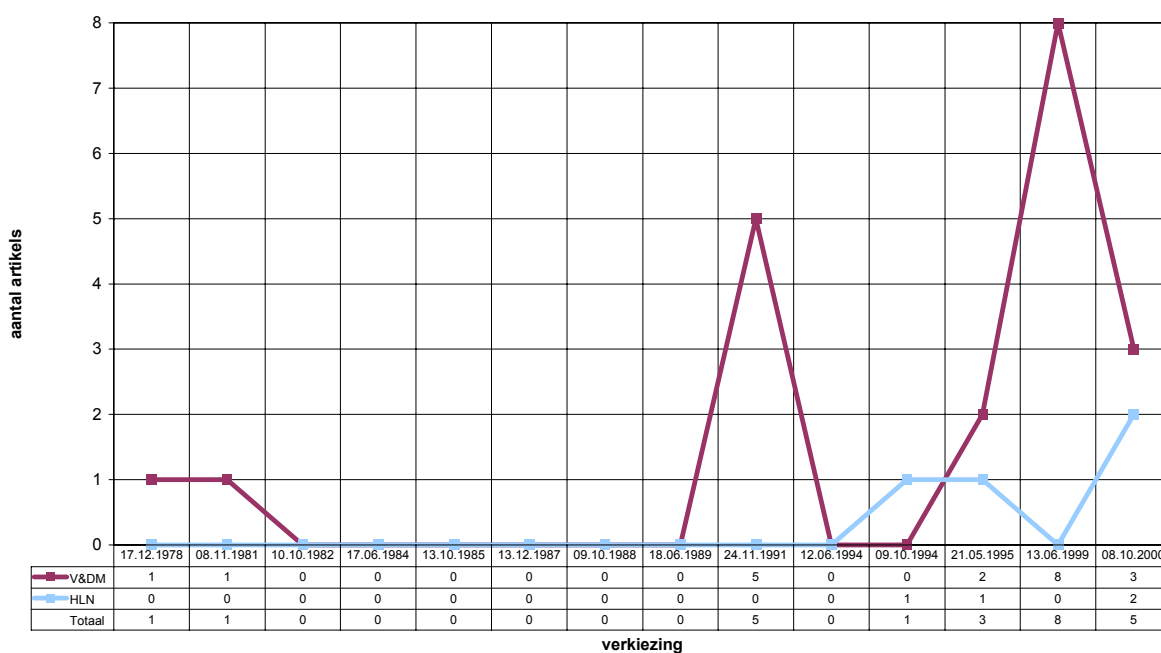
6.4.8. Associatie slachtoffer en underdog

De associatie *slachtoffer* wordt gecodeerd als het Vlaams Blok in een artikel de rol krijgt van het slachtoffer van fysiek geweld of van een “hetze” tegen de partij. Het begrip *underdog* is in het codeboek synoniem voor *een tegen allen*.

Evolutie globale associatie "slachtoffer" per krant

Evolutie globale associatie "underdog" per krant

Reeds in 1978 wordt het Vlaams Blok als slachtoffer en als underdog gepositioneerd. De slachtofferrol wordt ook vermeld in de volgende verkiezingen, de underdogrol duikt pas opnieuw op in 1991. Verder stellen we vast dat de associatie *slachtoffer* in beide kranten een grillig verloop kent. Bovendien bestaan er geen parallellen tussen de kranten. Opvallend is wel dat beide associaties in V&DM een hoogtepunt bereiken in 1999. Dit heeft grotendeels te maken met Vlaams Blok-kandidaat Johan Demol die door de partij als “slachtoffer van het establishment” wordt uitgespeeld.

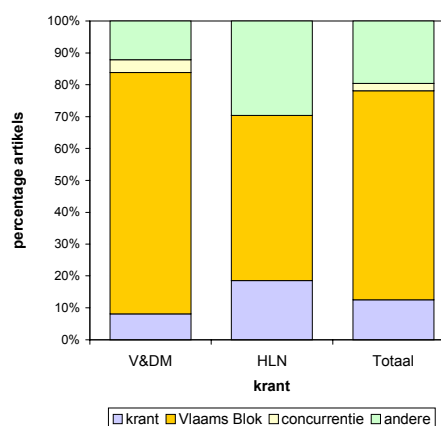
Voor de associatie *slachtoffer* kunnen we enkel voor de laatste drie verkiezingsjaren significante verschillen vaststellen tussen V&DM en HLN. Een betekenisvol verschil wordt enkel gevonden in 1995. Voor de associatie *underdog* is geen significantietest mogelijk door de geringe waarden.

Tabel: associatie *slachtoffer* per actor

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
krant	6	8%	10	19%	16	13%
blok	56	76%	28	52%	84	66%
concurrentie	3	4%	0	0%	3	2%
andere	9	12%	16	30%	25	20%
Totaal	74	100%	54	100%	128	100%

Voor deze associatie bestaat er geen groot verschil meer tussen beide kranten. In verhouding tot het aantal artikels wordt het Vlaams Blok in HLN wel meer opgevoerd als slachtoffer. Uiteraard gaat het Vlaams Blok zelf ruim aan kop, op afstand gevolgd door de anderen en de krantenredacties. De twee laatsten zijn, zowel in absolute als in relatieve cijfers, sterker vertegenwoordigd in HLN. De chi-kwadraattest stelt vast dat dit verschil ook significant is.

Verdeling associatie "slachtoffer" naar actor

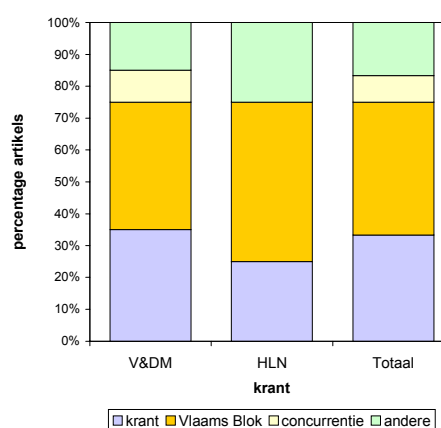

Tabel: associatie *underdog* per actor

	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Krant	7	35%	1	25%	8	33%
Blok	8	40%	2	50%	10	42%
Concurrentie	2	10%	0	0%	2	8%
Andere	3	15%	1	25%	4	17%
Totaal	20	100%	4	100%	24	100%

Opnieuw is de verhouding 5 tegen 1 in het voordeel van V&DM. Door de lage cijfers vindt de chi-kwadraattest geen significante verschillen. Toch kunnen we het volgende vaststellen: waar de redactie van HLN in verhouding meer aandacht besteedt aan de slachtofferrol van het Vlaams Blok geeft de V&DM-redactie de voorkeur aan het begrip *underdog*. In deze context verwijt men vaak naar het imago van underdog dat de partij zou kunnen uitbuiten t.o.v. de kiezers.

Verdeling associatie "underdog" naar actor

6.5. Overzicht van de globale thema's

In dit deel onderzoeken we aan welke Vlaams Blok-thema's de meeste aandacht besteed wordt. Eerst geven we een overzicht van de globale aandacht per thema in V&DM en HLN. Daarna wordt het aandeel van de 4 actoren in de themavermeldingen belicht. Vervolgens gaan we na welke Vlaams Blok-thema's de media-agenda domineren in elke verkiezingsperiode. Deze resultaten worden ook teruggekoppeld naar de thema's die het Vlaams Blok zelf op de agenda zet bij iedere verkiezing.

Voor deze analyse hebben we 11 globale thema's gecreëerd (cf. bijlage D). Deze thema's zijn de grote issues waarop het Vlaams Blok zichzelf profileert, aangevuld met andere gegroepeerde thema's die in bepaalde verkiezingen media-aandacht krijgen, b.v. "stad & gemeente" als gerefereerd wordt aan specifieke gemeentelijke problemen en projecten die in geen enkele andere categorie thuishoren.

Dit zijn de resultaten van de globale analyse:

Tabel: aandacht per globaal thema

THEMA	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	290	43,0%	115	32,7%	405	39,5%
Veiligheid	118	17,5%	72	20,5%	190	18,5%
Vlaanderen	104	15,4%	68	19,3%	172	16,8%
Vrouw & gezin	48	7,1%	17	4,8%	65	6,3%
Sociaal-economie	44	6,5%	18	5,1%	62	6,0%
Ethiek	28	4,2%	10	2,8%	38	3,7%
Propere politiek	15	2,2%	18	5,1%	33	3,2%
Europa	10	1,5%	11	3,1%	21	2,0%
Stad & gemeente	5	0,7%	12	3,4%	17	1,7%
Amnestie	10	1,5%	4	1,1%	14	1,4%
Onderwijs & cultuur	2	0,3%	7	2,0%	9	0,9%
Totaal	674	100,0%	352	100,0%	1026	100,0%

We zien onmiddellijk drie uitschieters, zowel bij V&DM als HLN: *vreemdelingen*, *veiligheid* en *Vlaanderen*. Het vreemdelingenthema gaat aan kop bij beide kranten, op ruime afstand gevolgd door *veiligheid* en *Vlaanderen*. Toch is er 10% verschil tussen beide kranten inzake de vermelding van het vreemdelingenthema. In absolute cijfers vermeldt V&DM dit thema zelfs 2,5 maal meer dan HLN.

Bij de thema's *veiligheid* en *Vlaanderen* heeft V&DM in absolute cijfers ook meer artikels gepubliceerd dan HLN; in relatieve cijfers legt HLN echter meer nadruk op beide thema's. Een gevolg is dat de aandacht voor bepaalde thema's in HLN dichter bij elkaar ligt. In V&DM daarentegen gaapt een kloof van 25% tussen het vreemdelingenthema en het veiligheidsthema.

Verder besteedt V&DM relatief veel aandacht aan de thema's *vrouw & gezin*, *sociaal-economie* en *ethiek*. Voor HLN zijn de thema's *sociaal-economie*, *propere politiek*, *vrouw & gezin*, *stad & gemeente* en *Europa* onderwerpen uit de tweede lijn. Andere thema's komen in beide kranten slechts sporadisch aan bod.

6.6. Globale thema's per actor

In dit deel gaan we na of er significante verschillen bestaan tussen de verschillende actoren inzake het vermelden van bepaalde thema's. We geven de resultaten per actor voor de 11 globale thema's met een beperking: enkel thema's die minstens 5% van de themavermeldingen van de actor in een van beide kranten omvatten worden opgenomen in het overzicht. Enkel op de drie meest vermelde thema's passen we een chi-kwadraattest toe.

6.6.1. Krant

Voor de krantenredactie zelf geeft dit het volgende resultaat:

THEMA	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	94	48,5%	17	43,6%	111	47,6%
Vlaanderen	36	18,6%	11	28,2%	47	20,2%
Veiligheid	32	16,5%	7	17,9%	39	16,7%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	194	100,0%	39	100,0%	233	100,0%

Het vreemdelingenthema geniet duidelijk de voorkeur van de krantredacties. De thema's *Vlaanderen* en *veiligheid*, nummer twee en drie in V&DM, blijven ver achter. De HLN-redactie raakt ook regelmatig het thema *Vlaanderen* aan, dat nummer twee is met 28% van de referenties. Ook het thema *veiligheid* scoort hier behoorlijk, zij het met slechts 7 referenties t.o.v. 32 in V&DM.

We zien onmiddellijk een grote discrepantie in het aantal themavermeldingen tussen V&DM en HLN: 194 themavermeldingen op 1465 artikels in V&DM en 39 themavermeldingen op 799 artikels in HLN. Bij het vreemdelingenthema en het veiligheidsthema treden significante verschillen op tussen beide kranten: voor beide thema's laat de V&DM-redactie de collega's van HLN ver achter zich.

6.6.2. Vlaams Blok

Natuurlijk positioneert ook het Vlaams Blok zichzelf in de media. Een analyse van de themavermeldingen door het Vlaams Blok geeft dit resultaat:

THEMA	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	66	29,5%	69	26,7%	135	28,0%
Veiligheid	35	15,6%	53	20,5%	88	18,3%
Vlaanderen	37	16,5%	47	18,2%	84	17,4%
Sociaal-economie	22	9,8%	15	5,8%	37	7,7%
Vrouw & gezin	18	8,0%	14	5,4%	32	6,6%
Propere politiek	11	4,9%	15	5,8%	26	5,4%
Ethiek	14	6,3%	7	2,7%	21	4,4%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	224	100,0%	258	100,0%	482	100,0%

In beide kranten scoort het vreemdelingenthema het hoogst. In vergelijking met de cijfers van de V&DM-redactie refereert het Vlaams Blok echter zowel in absolute als in relatieve cijfers minder

aan dit thema. In HLN vermeldt de redactie het vreemdelingenthema meer dan de partij in relatieve cijfers; in absolute cijfers moet de HLN-redactie het echter duidelijk afleggen tegen de partij. Ook hier worden veel themavermeldingen gemaakt in Vlaams Blok-advertenties: 35 op 69 voor het vreemdelingenthema, 19 op 53 voor het veiligheidsthema en 16 op 47 voor het thema *Vlaanderen*.

Opvallend is dat het Vlaams Blok meer aan het woord komt in HLN dan in V&DM: 224 themavermeldingen op 1465 artikels in V&DM en 258 themavermeldingen op 799 artikels in HLN. 77 van die 258 referenties, of 30%, maakt het Vlaams Blok in verkiezingsadvertenties. Voor de eerste drie thema's –*vreemdelingen*, *veiligheid* en *Vlaanderen*– mag het Vlaams Blok significant meer vertellen in HLN dan in DM. Gezien het grote aantal Vlaams Blok-advertenties in HLN is dit niet verwonderlijk.

6.6.3. Concurrenten

Ook de politieke concurrenten mogen hun zegje doen over het Vlaams Blok. Een onderzoek naar de themavermeldingen levert volgend resultaat op:

THEMA	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	60	52,2%	14	50,0%	74	51,7%
Veiligheid	20	17,4%	8	28,6%	28	19,6%
Vlaanderen	17	14,8%	2	7,1%	19	13,3%
Ethiek	6	5,2%	1	3,6%	7	4,9%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	115	100,0%	28	100,0%	143	100,0%

In beide kranten wint het vreemdelingenthema opnieuw het pleit. De voorsprong is echter minder uitgesproken in HLN, waar de politieke concurrenten ook geregeld het veiligheidsthema aansnijden. In V&DM heeft het vreemdelingenthema drie lengten voorsprong op het veiligheidsthema en op het thema *Vlaanderen*.

Opnieuw zien we een kloof tussen V&DM en HLN inzake het aantal themavermeldingen: 115 op 1465 artikels in V&DM en 28 op 799 artikels in HLN. Vooral het vreemdelingenthema komt significant meer aan bod in V&DM.

6.6.4. Anderen

De andere bronnen, gegroepeerd in de categorie “anderen”, geven regelmatig hun mening over het Vlaams Blok in lezersbrieven, aangekochte of ingezonden opiniestukken of nieuwsartikels, waar ze als actor optreden. Dit zijn de resultaten van de zoektocht naar themavermeldingen:

THEMA	V&DM	V&DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	93	45,8%	17	39,5%	110	44,7%
Veiligheid	42	20,7%	8	18,6%	50	20,3%
Vlaanderen	21	10,3%	10	23,3%	31	12,6%
Vrouw & gezin	23	11,3%	2	4,7%	25	10,2%
Sociaal-economie	15	7,4%	1	2,3%	16	6,5%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	203	100,0%	43	100,0%	246	100,0%

Ook bij de anderen is het vreemdelingenthema de uitgesproken favoriet. Daarnaast kunnen ook de thema's *veiligheid*, *Vlaanderen*, *vrouw & gezin* en *sociaal-economie* op de nodige aandacht rekenen in V&DM. In HLN blijft de aandacht grotendeels beperkt tot *vreemdelingen*, *Vlaanderen* en *veiligheid*.

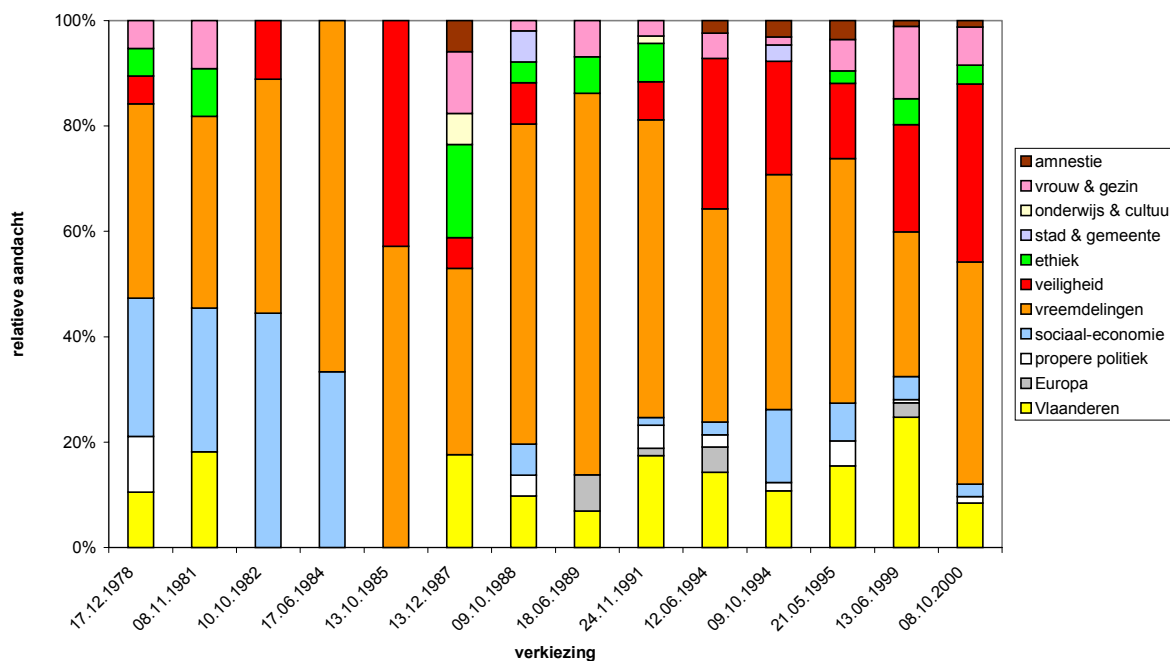
Ook hier is er een duidelijk verschil tussen beide kranten inzake het aantal themavermeldingen: 203 op 1465 artikels in V&DM en 43 op 799 artikels in HLN. Het vreemdelingenthema en het veiligheidsthema worden significant naar voor gebracht in V&DM.

6.7. Globale thema's per verkiezing

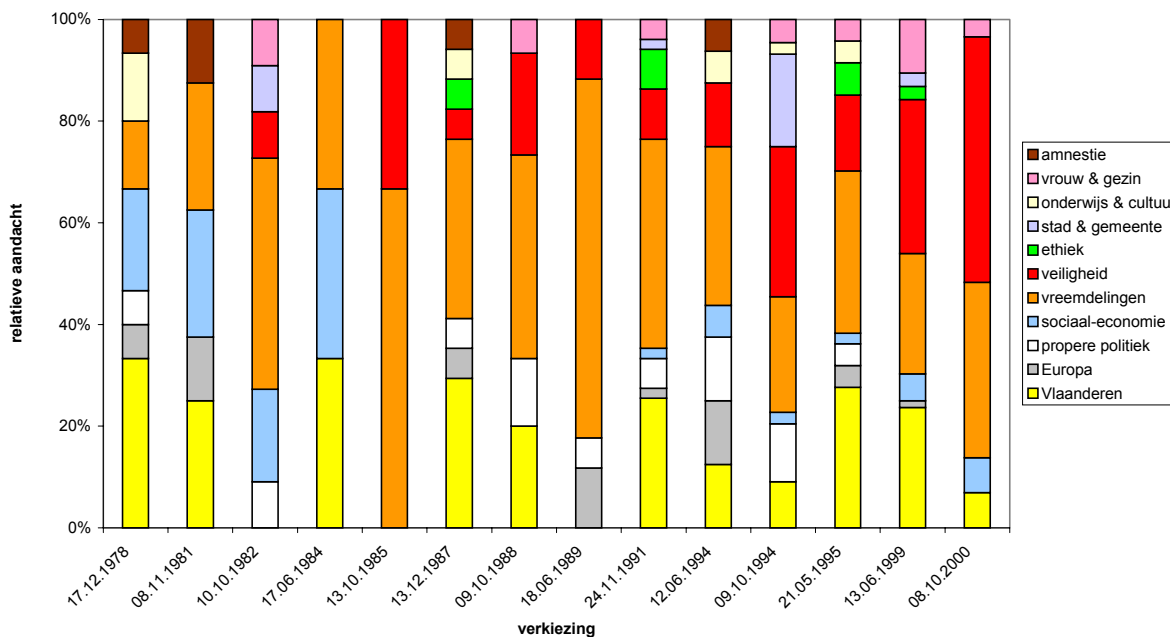
In dit deel onderzoeken we of er een evolutie is in de thema's die vermeld worden per verkiezing. Ook nu gaan we na of er significante verschillen bestaan tussen beide kranten inzake de vermelding van de thema's. Door het geringe aantal themavermeldingen in de beginperiode, als het Vlaams Blok nog een marginale partij is, kunnen we pas vanaf 1988 een betrouwbare significantietest toepassen op de meest vermelde thema's.

Volgende grafieken geven alvast een globaal beeld van het aandeel van deze thema's in beide kranten. De opvallendste vaststelling is dat, zowel in V&DM als in HLN, het vreemdelingentema in elk verkiezingsjaar wordt aangesneden. Ook het thema *Vlaanderen* scoort in verscheidene verkiezingen, vooral in HLN. Verder treden de andere thema's afwisselend op de voorgrond, in de beginjaren b.v. sociaal-economische issues. Vooral de laatste jaren is het veiligheidsthema prominent aanwezig in de berichtgeving.

Vooruit & De Morgen - relatieve aandacht voor Vlaams Blok-thema's per verkiezing

Het Laatste Nieuws - relatieve aandacht voor Vlaams Blok-thema's per verkiezing

6.7.1. Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 17 december 1978

Deze verkiezing is de vuurdoop voor het Vlaams Blok. De nieuwe partij positioneert zich vooral op Vlaamse issues en economische thema's. Daarnaast staan ook *gastarbeid*, *propere politiek*, *onderwijs*, *gezin* en *amnestie* op het programma. De eerste confrontatie met de kiezer levert de partij een kamerzetel op voor Karel Dillen. Als jonge partij van boegbeeld en oud-senator Lode Claes krijgt het Vlaams Blok relatief veel aandacht in de pers: 17 artikels in Vooruit en 8 in HLN. De verschillende thema's uit het Vlaams Blok-programma worden in deze artikels uitgebreid belicht.

Tabel: aantal artikels per thema * 17 december 1978

THEMA	VOORUIT	VOORUIT %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	7	37%	2	13%	9	26%
Sociaal-economie	5	26%	3	20%	8	24%
Vlaanderen	2	11%	5	33%	7	21%
Propere politiek	2	11%	1	7%	3	9%
Onderwijs & cultuur	0	0%	2	13%	2	6%
Europa	0	0%	1	7%	1	3%
Amnestie	0	0%	1	7%	1	3%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	19	100%	15	100%	34	100%

Toch springen vooral drie thema's in het oog: *vreemdelingen*, *sociaal-economie* en *Vlaanderen*. Op enige afstand volgen *propere politiek*, *onderwijs & cultuur* en de andere thema's. Opvallend is ook de grote discrepantie tussen beide kranten. Zo is het thema *vreemdelingen* in Vooruit ruim koploper met een vermelding in 7 artikels of 35% van de totale thema-associaties. In HLN daarentegen wordt slechts in 2 artikels gerefereerd aan dit thema, dat op een vierde plaats strandt, naast het thema *onderwijs & cultuur*.

Omgekeerd kan het thema *Vlaanderen* op het meeste aandacht rekenen in HLN, met 5 artikelreferenties of 28%, terwijl in Vooruit slechts twee maal naar dit thema verwezen wordt. Binnen het Vlaamse thema trekt *Brussel* grote aandacht: 1 op 2 Vlaanderen-artikels in Vooruit en 3 op 5 in HLN vermelden *Brussel*. In Vooruit deelt het thema *Vlaanderen* de derde plaats met het thema *propere politiek*. Ook de economische standpunten van het Vlaams Blok krijgen de nodige aandacht: 5 vermeldingen in Vooruit en 3 in HLN.

Deze verschillen in klemtoon worden ook benadrukt in de titels van de artikels. In Vooruit worden het Vlaams Blok, Lode Claes en het Vlaams Blok-programma aangekondigd met "*Vlaams Blok: gastarbeiders terugsturen*" (18/11/1978) en "*Vlaams Blok: gastarbeider moet buiten*" (02/12/1978); in HLN is van vreemdelingen geen sprake in de krantenkoppen.

6.7.2. Nationale verkiezingen van 8 november 1981

Het Vlaams Blok is geen nieuwe partij meer en ook geen outsider. Lode Claes is verdwenen uit het partij kader, Karel Dillen moet de enige parlementszetel van de partij verdedigen. Zijn partij schuift vooral het thema *Vlaanderen* naar voor, naast *Europa der volkeren*, *vreemdelingen*, *sociaal-economie*, *amnestie* en "fatsoen" (*gezin*, *ethiek*, *onderwijs* en *propere politiek*). Op 8 november 1981 kan het Vlaams Blok zijn kamerzetel behouden. Intussen is de media-aandacht afgekalfd: 6 artikels in Vooruit en 6 in HLN.

Tabel: aantal artikels per thema * 8 november 1981

THEMA	VOORUIT	VOORUIT %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	4	36%	2	25%	6	32%
Sociaal-economie	3	27%	2	25%	5	26%
Vlaanderen	2	18%	2	25%	4	21%
Europa	0	0%	1	13%	1	5%
Ethiek	1	9%	0	0%	1	5%
Vrouw & gezin	1	9%	0	0%	1	5%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	11	100%	8	100%	19	100%

Ook nu worden vooral de thema's *vreemdelingen*, *sociaal-economie* en *Vlaanderen* vermeld. In Vooruit verschijnen ze in die volgorde; in HLN is de aandacht gelijk verdeeld over de drie thema's. Daarnaast leggen beide kranten nog andere klemtonen: HLN vermeldt een keer het *Europa* en *amnestie*; Vooruit brengt de thema's *ethiek* en *vrouw & gezin* onder de aandacht.

Het globale thema *sociaal-economie* krijgt tijdens deze verkiezing echter een andere invulling dan in 1978. Toen hamerde het Vlaams Blok op klassieke sociaal-economische thema's zoals een vrije markteconomie, een verlaging van de belastingen en minder macht voor de vakbonden. In 1981 wordt een link gelegd tussen de aanwezigheid van gastarbeiders en de hoge werkloosheid, waardoor het thema *sociaal-economie* geassocieerd wordt met het thema *vreemdelingen*. Verder is de geldoverdracht naar Wallonië een doorn in het oog van het Vlaams Blok.

Tijdens deze verkiezingen is er veel te doen rond de propaganda van het Vlaams Blok, waarin gastarbeid en werkloosheid gelieerd worden. De partij pakt uit met de slogan "400.000 werklozen. *Waarom dan gastarbeiders?*". De klachten wegens overtreding van de racismewet (ook van 1981) blijven niet uit. Vooruit gaat hier uitgebreid op in: 2 van de 5 artikels uit deze verkiezingsperiode handelen over deze klachten. Ook HLN wijdt 1 van de 6 artikels aan de klachten.

6.7.3. Gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1982

Voor het eerst neemt het Vlaams Blok deel aan de gemeenteraadsverkiezingen. Buiten Antwerpen heeft de partij bij de vorige verkiezingen echter nog geen potten gebroken. Ook deze keer hamert het Vlaams Blok op Vlaamse onafhankelijkheid. Verder profileert de partij zich op *vreemdelingen*, *veiligheid*, *gezin* en enkele gemeentelijke issues. Het succes blijft opnieuw beperkt tot 't Stad: 2 gemeenteraadsleden. De pers gaat grotendeels aan de kleine Antwerpse partij voorbij: 8 artikels in Vooruit en 5 artikels in HLN.

Tabel: aantal artikels per thema * 10 oktober 1982

THEMA	VOORUIT	VOORUIT %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	4	44%	5	45%	9	45%
Sociaal-economie	4	44%	2	18%	6	30%
Veiligheid	1	11%	1	9%	2	10%
Propere politiek	0	0%	1	9%	1	5%
Stad & gemeente	0	0%	1	9%	1	5%
Vrouw & gezin	0	0%	1	9%	1	5%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	9	100%	11	100%	20	100%

Opnieuw scoort het vreemdelingenthema het hoogst, gevolgd door *sociaal-economie*. Het thema *veiligheid* krijgt twee vermeldingen; de thema's *propere politiek*, *stad & gemeente* en *vrouw & gezin* worden eenmaal vermeld in HLN.

Ook nu krijgt het thema *sociaal-economie* een “vreemde” invulling; opnieuw pakt het VlaamsBlok uit met “400.000 werklozen. *Waarom dan gastarbeiders?*”. Nog meer dan het voorgaande jaar zorgt de Vlaams Blok-propaganda voor een polemiek in de pers. Vooruit wijdt 4 op 8 artikels aan de propaganda en verder 1 artikel aan een anti-fascistische betoging in Gent. HLN houdt het bij 1 artikel op 5 over de propaganda en 1 over de betoging.

6.7.4. Europese verkiezingen van 17 juni 1984

Dit jaar staat de eerste Europese verkiezing voor het Vlaams Blok op het programma. In het verkiezingsprogramma legt de partij nadruk op vijf thema's: *Europa der volkeren*, *sociaal-economie*, *vreemdelingen*, *veiligheid & defensie* en “traditionele waarden” (*gezin*, *onderwijs*, *milieu*, ...). Op 17 juni 1984 wordt de Antwerpse kamerzetel veiliggesteld. De pers besteedt nauwelijks aandacht aan de partij en het partijprogramma: 6 artikels in Vooruit en 4 in HLN.

Tabel: aantal artikels per thema * 17 juni 1984

THEMA	VOORUIT	VOORUIT %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	4	67%	1	33%	5	56%
Sociaal-economie	2	33%	1	33%	3	33%
Vlaanderen	0	0%	1	33%	1	11%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	6	100%	3	100%	9	100%

Net zoals in de voorgaande verkiezingen treden de thema's *vreemdelingen* en *sociaal-economie* op het voorplan. Ook deze keer zijn ze nauw met elkaar verbonden door de slogan “500.000 werklozen. *Waarom dan gastarbeiders?*”. Het derde thema, *Vlaanderen*, wordt een keer vermeld in HLN. Vreemd genoeg krijgt het thema *Europa* nergens een vermelding.

Het Vlaams Blok volhardt in de boosheid door de controversiële slogan een derde keer te gebruiken. Ook nu zijn de klachten wegens racisme voer voor de pers: 2 op 6 artikels in Vooruit en 1 op 4 artikels in HLN handelen over klachten tegen de affiches. Daarnaast meldt 1 artikel in Vooruit dat de BRT een racistisch stuk verwijderd heeft uit een Vlaams Blok-uitzending.

6.7.5. Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 13 oktober 1985

De vijfde verkiezing voor het Vlaams Blok in zeven jaar moet de partij op de nationale landkaart plaatsen. De jonge partij heeft nog geen echte doorbraak geforceerd en dreigt te desintegreren. Deze keer staan naast de parlementsverkiezingen ook provincieraadsverkiezingen op het programma. In deze verkiezing benadrukt het Vlaams Blok de thema's *Vlaanderen*, *vreemdelingen*, *defensie*, *veiligheid*, *economie* en *sociaal-economisch*, *politiek* en *moreel fatsoen*. De partij gaat op 13 oktober 1985 licht vooruit, maar blijft steken op een kamerzetel. Daarnaast behaalt de partij twee Antwerpse provincieraadszetels. In deze verkiezingstijd gaat de persaandacht voor het Vlaams Blok er op vooruit: 25 artikels in Vooruit en 12 artikels in HLN.

Tabel: aantal artikels per thema * 13 oktober 1985

THEMA	VOORUIT	VOORUIT %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	4	57%	2	67%	6	60%
Veiligheid	3	43%	1	33%	4	40%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	7	100%	3	100%	10	100%

Deze aandacht is bijna uitsluitend gericht op twee thema's: *vreemdelingen* en *veiligheid*. Daarbij moet een en ander genuanceerd worden: in 25 Vooruit-artikels wordt slechts 7 keer een thema vermeld, in 12 HLN-artikels slechts 3 keer.

6.7.6. Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 13 december 1987

Het Vlaams Blok bestaat nu bijna 10 jaar. De partij heeft een kamerzetel, twee provincieraadszetels en twee zitjes in de Antwerpse gemeenteraad. In deze verkiezingsperiode pakt de partij uit met een verkiezingsprogramma onder de noemer "*Eigen volk eerst*" rond de thema's *Vlaanderen*, *vreemdelingen*, *veiligheid*, *Europa*, *onderwijs*, *propere politiek*, *gezin* en *ethische waarden*. Op 13 december 1987 verovert het Vlaams Blok twee kamerzetels en een senaatszetel. De aandacht van de pers verdrievoudigt tot 77 artikels in Vooruit en 36 artikels in HLN.

Tabel: aantal artikels per thema * 13 december 1987

THEMA	VOORUIT	VOORUIT %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	6	35%	6	35%	12	35%
Vlaanderen	3	18%	5	29%	8	24%
Ethiek	3	18%	1	6%	4	12%
Veiligheid	1	6%	1	6%	2	6%
Onderwijs & cultuur	1	6%	1	6%	2	6%
Vrouw & gezin	2	12%	0	0%	2	6%
Amnestie	1	6%	1	6%	2	6%
Europa	0	0%	1	6%	1	3%
Propere politiek	0	0%	1	6%	1	3%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	17	100%	17	100%	34	100%

Nummer een blijft het thema *vreemdelingen* in beide kranten, in Vooruit zelfs met ruime voorsprong. In HLN wordt het vreemdelingenthema 3 keer vermeld in een verkiezingsadvertentie van het Vlaams Blok. Daarnaast refereert de HLN nog aan het thema *Vlaanderen*. Vooruit schenkt ook aandacht aan het thema *Vlaanderen*, naast het thema *ethiek*, dat wordt gevolgd door het thema *vrouw & gezin*. Andere thema's worden slechts terzijde aangeraakt. In deze verkiezingsperiode verschijnen voor het eerst Vlaams Blok-advertenties in HLN, echter zonder themareferenties.

6.7.7. Gemeenteraadsverkiezingen van 9 oktober 1988

Bij de parlementsverkiezingen van 1987 heeft het Vlaams Blok zijn vertegenwoordiging in het parlement verdubbeld. Twee kamerzetels en een senaatszetel gaan naar drie Antwerpenaren. Dit jaar hoopt het Vlaams Blok op versterking in de gemeenteraden. Intussen bezet de partij 2 zitjes in de Antwerpse gemeenteraad. Deze keer staan de thema's *Vlaanderen*, *vreemdelingen* en *veiligheid* op het programma. Op 9 oktober 1988 geven de kiezers het Vlaams Blok 23 mandaten in de

gemeenteraden. In HLN zakt de aandacht naar 22 artikels, Vooruit blijft quasi constant met 81 artikels.

Tabel: aantal artikels per thema * 9 oktober 1988

THEMA	VOORUIT	VOORUIT %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	31	61%	6	40%	37	56%
Vlaanderen	5	10%	3	20%	8	12%
Veiligheid	4	8%	3	20%	7	11%
Propere politiek	2	4%	2	13%	4	6%
Sociaal-economie	3	6%	0	0%	3	5%
Stad & gemeente	3	6%	0	0%	3	5%
Vrouw & gezin	1	2%	1	7%	2	3%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	51	100%	15	100%	66	100%

Opnieuw palmt het vreemdelingenthema de eerste plaats in met meer dan de helft van de themareferenties. Dit resultaat wordt vooral beïnvloed door Vooruit, dat 31 keer het vreemdelingenthema vermeldt op 51 themareferenties. Het thema *Vlaanderen* krijgt in Vooruit 5 referenties, het thema *veiligheid* 4.

Ook HLN besteedt veruit de grootste aandacht aan het thema *vreemdelingen*, gevolgd door de thema's *Vlaanderen*, *veiligheid* en *propere politiek*. De Vlaams Blok-advertenties verwijzen in deze verkiezingsperiode slechts eenmaal naar een thema: *vreemdelingen*.

In deze verkiezingsperiode kunnen we voor het eerst de significantie testen voor een thema, nl. voor het vreemdelingenthema. Volgens de chi-kwadraattest is het verschil tussen Vooruit en HLN voor dit thema echter niet significant, ondanks de aanzienlijke kloof tussen beiden.

6.7.8. Europese en Brusselse verkiezingen van 18 juni 1989

Het Vlaams Blok gaat opnieuw voor een zitje in het Europees parlement. Ook voor de verkiezingen van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad dient de partij een lijst in. Intussen zit het Vlaams Blok volop in de groeifase: 3 zetels in het parlement, 2 provincieraadszetels en 23 gemeenteraadszetels. In beide verkiezingsprogramma's staan de thema's *Vlaanderen* en *vreemdelingen* centraal, aangevuld met *Europa der volkeren*, *sociaal-economie*, *ethiek*, *gezin*, *onderwijs*, *milieu* en *veiligheid*. Op 18 juni 1989 krijgt de partij een Europese en een Brusselse zetel. Vooruit vermeldt het Vlaams Blok in 83 artikels, HLN in 36.

Tabel: aantal artikels per thema * 18 juni 1989

THEMA	VOORUIT	VOORUIT %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	21	72%	12	71%	33	72%
Europa	2	7%	2	12%	4	9%
Vlaanderen	2	7%	0	0%	2	4%
veiligheid	0	0%	2	12%	2	4%
Ethiek	2	7%	0	0%	2	4%
vrouw & gezin	2	7%	0	0%	2	4%
propere politiek	0	0%	1	6%	1	2%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	29	100%	17	100%	46	100%

De uitgesproken favoriet blijft het vreemdelingenthema bij beide kranten. Wisselende aandacht is er voor het thema *Europa* (wegens Europese verkiezingen), *Vlaanderen*, *veiligheid*, *ethiek* en *vrouw & gezin*. Het thema *Brussel* (binnen het thema *Vlaanderen*) komt niet op het lijstje voor, ondanks de verkiezingen voor de Brusselse Hoofdstedelijke Raad.

In HLN wordt 12 keer het vreemdelingenthema vermeld, waarvan 2 keer in een Vlaams Blok-advertentie. Ook de 2 vermeldingen van de thema's *Europa* en *veiligheid* komen op het conto van de Vlaams Blok-advertenties.

De chi-kwadraattest voor het vreemdelingenthema wijst niet op significante verschillen tussen beide kranten.

6.7.9. Nationale verkiezingen en provincieraadsverkiezingen van 24 november 1991

Het Vlaams Blok heeft nu vertegenwoordigers op alle niveaus. De uitbouw van de partij kan beginnen. Het Vlaams Blok stapt naar de kiezer met 5 grote thema's: *Vlaanderen*, *vreemdelingen*, *criminaliteit*, *propere politiek* en *gezin*. Op 24 november 1991 groeit het Vlaams Blok spectaculair: 12 kamerleden en 6 senatoren (een verzesvoudiging) en 36 provincieraadsleden (een vernegenvoudiging). In deze periode piekt de persaandacht voor de eerste keer: 146 artikels in DM en 110 in HLN.

Tabel: aantal artikels per thema * 24 november 1991

THEMA	DM	DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	39	57%	21	41%	60	50%
Vlaanderen	12	17%	13	25%	25	21%
Veiligheid	5	7%	5	10%	10	8%
Ethiek	5	7%	4	8%	9	8%
Propere politiek	3	4%	3	6%	6	5%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	69	100%	51	100%	120	100%

Het vreemdelingenthema scoort opnieuw hoog: 50% van de thema-vermeldingen in totaal en zelfs 57% in DM. Op afstand volgen de thema's *Vlaanderen*, *veiligheid*, *ethiek* en *propere politiek*. De verkiezingsadvertenties van het Vlaams Blok in HLN besteden vooral aandacht aan het vreemdelingenthema, met 5 vermeldingen, en *Vlaanderen*, met een vermelding.

Voor de twee belangrijkste thema's, *vreemdelingen* en *Vlaanderen*, bestaat er geen significant onderscheid tussen DM en HLN.

6.7.10. Europese verkiezingen van 12 juni 1994

Het Vlaams Blok wordt na de grote doorbraak met argusogen bekeken. De partij moet in deze Europese verkiezing haar succes bevestigen. Ook nu voeren 5 thema's de boventoon: *Vlaanderen*, *vreemdelingen*, *veiligheid*, *Europa* en *propere politiek*. Op 12 juni 1994 haalt het Vlaams Blok een tweede Europese zetel binnen. In DM verschijnen 98 artikels; HLN vermeldt het Vlaams Blok in 62 artikels.

Tabel: aantal artikels per thema * 12 juni 1994

THEMA	DM	DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	17	40%	5	31%	22	37%
Veiligheid	12	28%	2	13%	14	24%
Vlaanderen	6	14%	2	13%	8	14%
Europa	2	5%	2	13%	4	7%
Propere politiek	1	2%	2	13%	3	5%
Sociaal-economie	1	2%	1	6%	2	3%
Vrouw & gezin	2	5%	0	0%	2	3%
Amnestie	1	2%	1	6%	2	3%
Onderwijs & cultuur	0	0%	1	6%	1	2%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	43	100%	16	100%	59	100%

Opnieuw krijgt het vreemdelingenthema het hoogste aantal vermeldingen. In DM scoort het thema *veiligheid* ook goed, gevolgd door het thema *Vlaanderen*. In HLN wordt de aandacht in tweede instantie verdeeld over de thema's *veiligheid*, *Vlaanderen*, *Europa* en *propere politiek*. Globaal moet het thema *Europa* het afleggen tegen de klassieke Vlaams Blok-thema's.

Het Vlaams Blok verdeelt de aandacht in de advertenties over verschillende thema's: *vreemdelingen*, *Vlaanderen*, *Europa*, *propere politiek*, *sociaal-economie* en *veiligheid*. *Top of the bill* is echter het vreemdelingenthema met 3 vermeldingen, of 60% van de vermeldingen in HLN.

De chi-kwadraattest wijst uit dat het veiligheidsthema significant meer vermeld wordt in DM dan in HLN.

6.7.11. Gemeente- en provincieraadsraadsverkiezingen van 9 oktober 1994

Dit jaar worden de gemeente- en provincieraden vernieuwd. Sinds 1988 bezet het Vlaams Blok 23 gemeenteraadszitzjes, vooral in de Antwerpse regio. In de provincieraden heeft de partij 36 vertegenwoordigers. In het verkiezingsprogramma staan 4 thema's voorop: *vreemdelingen*, *veiligheid*, *Vlaanderen* en *propere politiek*. Op 9 oktober 1994 stijgt de Vlaams Blok-vertegenwoordiging in de gemeenteraden naar 204 gemeenteraadsleden, in de provincieraden moet de partij twee mandaten prijsgeven. In DM vonden we 201 artikels, in HLN 92.

Tabel: aantal artikels per thema * 9 oktober 1994

THEMA	DM	DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	29	44%	10	23%	39	35%
Veiligheid	14	21%	13	30%	27	25%
Vlaanderen	7	11%	4	9%	11	10%
Sociaal-economie	9	14%	1	2%	10	9%
Stad & gemeente	2	3%	8	18%	10	9%
Propere politiek	1	2%	5	11%	6	5%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	66	100%	44	100%	110	100%

Deze verkiezingen zijn een trendbreuk; hoewel het vreemdelingenthema globaal het belangrijkste is met 25%, schuift HLN vooral het veiligheidsthema naar voor als voornaamste Vlaams Blok-thema.

In DM haalt het vreemdelingenthema nog altijd twee keer meer vermeldingen dan het veiligheidsthema.

Daarnaast valt ook de opgang van het thema *sociaal-economie* op in DM. Het gaat hier grotendeels over klassieke economische thema's. Zo worden de "asociale" standpunten van het Vlaams Blok i.v.m. vakbonden en sociale zekerheid in de verf gezet. Ook het thema *Vlaanderen* krijgt een relatief hoog aantal vermeldingen.

In HLN verschijnt in de regionale Gentse pagina's een reeks over de steden en gemeenten in de Gentse regio, waarin elke dag een stad of gemeente aan bod komt. In deze reeks mag een vertegenwoordiger van elke partij die aanwezig is in de gemeenteraad tien standaardvragen beantwoorden. Af en toe komt ook een vertegenwoordiger van het Vlaams Blok aan het woord. Vandaar het hoge aantal vermeldingen van stedelijke en gemeentelijke issues, zoals plaatselijke verkeersproblemen en projecten die op stapel staan.

Verder worden de thema's *criminaliteit*, *vreemdelingen*, *propere politiek* en *Vlaanderen* in HLN vaak vermeld door Vlaams Blok-bronnen, hetzij in de regionale vragenlijstjes, hetzij in de Vlaams Blok-verkiezingsadvertenties. Deze advertenties zijn verantwoordelijk voor vier vermeldingen van de thema's *vreemdelingen* en *veiligheid*, drie vermeldingen van het thema *Vlaanderen* en twee vermeldingen van het thema *propere politiek*.

Opnieuw stelt de chi-kwadraattest een significant verschil vast voor het veiligheidsthema: deze keer wordt het meer vermeld in HLN dan verwacht. Toch gaat DM, in absolute cijfers, nog altijd aan kop.

6.7.12. Federale verkiezingen van 21 mei 1995

In de eerste wetgevende verkiezing na 21 november 1991 moet het Vlaams Blok ten eerste het aantal zetels consolideren en ten tweede verder vooruitgaan. In het verkiezingsprogramma geeft het Vlaams Blok prioriteit aan 5 thema's: *Vlaanderen*, *veiligheid*, *vreemdelingen*, *propere politiek* en *ethische waarden*. Op 21 mei 1995 strandt de partij op 11 zetels in de Kamer en 5 zetels in de Senaat. Bij de eerste rechtstreekse verkiezing van de Vlaamse Raad rijft het Vlaams Blok 17 zetels binnen. In Brussel verdubbelt de partij het zetelaantal naar twee. DM vermeldt het Vlaams Blok in 220 artikels, HLN in 104 artikels.

Tabel: aantal artikels per thema * 21 mei 1995

THEMA	DM	DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	39	46%	15	32%	54	41%
Vlaanderen	13	15%	13	28%	26	20%
Veiligheid	12	14%	7	15%	19	15%
Sociaal-economie	6	7%	1	2%	7	5%
Vrouw & gezin	5	6%	2	4%	7	5%
Propere politiek	4	5%	2	4%	6	5%
Ethiek	2	2%	3	6%	5	4%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	84	100%	47	100%	131	100%

Opnieuw scoort het vreemdelingenthema het hoogst in beide kranten. Bij DM volgen nummer twee en drie, de thema's *Vlaanderen* en *veiligheid*, op drie lengtes afstand. Dezelfde top-drie vinden we in

HLN, maar met kleinere verschillen. Hier wordt de rekening vooral gemaakt door de Vlaams Blok-propaganda in de krant met nadruk op *Vlaamse onafhankelijkheid* (“vrij”) met vijf vermeldingen, *vreemdelingen* (“Vlaams”) met tien vermeldingen en *veiligheid* (“veilig Vlaanderen”) met vijf vermeldingen. In totaal worden 20 van de 47 thema-associaties in HLN gemaakt in verkiezingsadvertenties van het Vlaams Blok.

Verder legt DM ook nu nadruk op de “asociale” economische visie van het Vlaams Blok. Vooral het boek “Grove Borstels” van Marc Spruyt uit 1995 is voor de krant een dankbare aanleiding om dit onderwerp aan te snijden.

Het thema *Vlaanderen* wordt in elk van beide kranten 13 keer aangehaald i.v.m. het Vlaams Blok. De chi-kwadraattest stelt hier een significant verschil vast; in HLN is deze 13 keer meer dan verwacht.

6.7.13. Federale en Europese verkiezingen van 13 juni 1999

In dit jaar worden vier wetgevende organen verkozen met vijf stembiljetten. De ogen zijn vooral op Brussel gericht, waar het Vlaams Blok via een meerderheid in de Vlaamse fractie het Brusselse gewest wil blokkeren. Ex-politiecommissaris Johan Demol wordt hier als joker uitgespeeld. Naast het veiligheidsthema rond Demol worden de thema's *Vlaanderen*, *vreemdelingen*, *gezin*, *propere politiek* en *meningsvrijheid* (voor het Vlaams Blok) uitgespeeld.

Het Vlaams Blok gaat op 13 juni 1999 overall vooruit: 15 zetels in de Kamer, 6 in de Senaat, 20 in het Vlaams Parlement, 4 in de Brusselse Hoofdstedelijke Raad en 2 in het Europees Parlement. De aandacht voor de partij piekt naar 297 artikels in DM en 158 in HLN.

Tabel: aantal artikels per thema * 13 juni 1999

THEMA	DM	DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	50	27%	18	24%	68	26%
Vlaanderen	45	25%	18	24%	63	24%
Veiligheid	37	20%	23	30%	60	23%
Vrouw & gezin	25	14%	8	11%	33	13%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	182	100%	76	100%	258	100%

De drie v's staan vooraan in beide kranten, met een overwicht van het vreemdelingenthema in DM en het veiligheidsthema in HLN. In DM is er ook nog ruime aandacht voor de thema's *vrouw & gezin* en *Brussel*, dat voorkomt bij 23 van de 45 “Vlaamse” vermeldingen en zelfs 15 keer als enig Vlaams thema vermeld wordt. Vooral de slag om Brussel wordt belicht met een artikelenreeks “De bende van Demol”. Ook in HLN komt het thema *vrouw & gezin* aan bod. In de advertenties van het Vlaams Blok wordt ook nadruk gelegd op *vreemdelingen*, *veiligheid* en *Vlaanderen* respectievelijk met 7, 7 en 6 vermeldingen.

Voor geen van de 4 hoofdthema's stelt de chi-kwadraattest significante verschillen vast tussen DM en HLN.

6.7.14. Gemeente- en provincieraadsraadsverkiezingen van 8 oktober 2000

Bij deze laatste gemeenteraadsverkiezing staat Antwerpen opnieuw in de kijker. In de grootste stad van Vlaanderen worden naast de gemeenteraad ook districtsraden verkozen. Ook Mechelen, Gent, Sint-Niklaas,... verwachten een Vlaams Blok-invasie. Het verkiezingsprogramma is een 10-puntenplan rond o.m. *Vlaamse onafhankelijkheid, veiligheid, sociaal-economie, vreemdelingen, leefbaarheid van de steden en gemeenten, propere politiek, gezin en senioren*. Op 8 oktober 2000 stijgt het Vlaams Blok met stip naar 457 gemeenteraadsleden en 54 provincieraadsleden. De aandacht van de pers neemt echter af: 200 artikels in DM en 144 artikels in HLN.

Tabel: aantal artikels per thema * 8 oktober 2000

THEMA	DM	DM %	HLN	HLN %	TOTAAL	TOTAAL %
Vreemdelingen	35	42%	10	34%	45	40%
Veiligheid	28	34%	14	48%	42	38%
Vlaanderen	7	8%	2	7%	9	8%
Vrouw & gezin	6	7%	1	3%	7	6%
Sociaal-economie	2	2%	2	7%	4	4%
...	...	...	...	...	...	...
Totaal	83	100%	29	100%	112	100%

Naar gewoonte vermeldt DM vooral het vreemdelingenthema, naast het veiligheidsthema. De thema's *Vlaanderen* en *vrouw & gezin* hinken achterop. HLN geeft prioriteit aan het veiligheidsthema, gevolgd door het vreemdelingenthema. Ook hier verzinken de andere thema's in het niets tegen de twee mastodonten.

Volgens de chi-kwadraattest komt het vreemdelingenthema significant meer aan bod in DM dan HLN.

Conclusie

In deze scriptie hebben we onderzocht hoe het Vlaams Blok zich positioneert sinds 1977. Ook de evolutie van doelgroep, boodschap, middelen en media maakt deel uit van dit onderzoek. Daarnaast hebben we nagegaan hoe het Vlaams Blok gepositioneerd wordt in de media, i.c. in de Vlaamse kranten Vooruit & De Morgen en Het Laatste Nieuws. We bespreken hier kort de resultaten van beide onderzoeken.

We hebben duidelijk vastgesteld dat het Vlaams Blok sinds eind jaren tachtig geëvolueerd is van een politieke “beweging” naar een volwaardige politieke partij. Indicatoren voor deze evolutie zijn de verkiezingsresultaten, de uitbouw van de partijstructuren, de verbreding en verdieping van het partijprogramma, de verschuiving in positionering en doelgroep, de toename van de middelen, de grotere investeringen in de communicatie en de inhoud van de communicatie zelf. Vooral de evolutie in positionering, doelgroep, middelen, investeringen in communicatie en de inhoud ervan vormen het onderwerp van deze scriptie.

Het Vlaams Blok ontstaat in 1978 uit de anti-Egmontpartijen VNP en VVP, die reageren tegen de “Vlaamse uitverkoop” van de Volksunie. De nieuwe partij profileert zich als een radicale Vlaams-nationale partij. Daarbij viseert het Vlaams Blok vooral de rechterzijde van het VU-electoraat. Hoewel het Vlaams-nationale thema en de anti-Waalse standpunten de boventoon voeren, beklemtoont het Vlaams Blok ook andere rechtse thema’s, zoals de bevordering van een vrije markteconomie, een halt aan “overheidsbemoeienissen”, herwaardering van het onderwijs, begeleide terugkeer van vreemdelingen en totale en onvoorwaardelijke amnestie.

In deze periode kadert het vreemdelingenthema vooral in een “Werk voor eigen volk eerst”-politiek. Daarbij worden gastarbeiders beschouwd als de oorzaak van een hoge werkloosheid bij “het eigen volk”. Ook wordt een verband gelegd met criminaliteit en stadsverloedering. Verder profileert het Vlaams Blok zich bij voorkeur als een rechts-radical, beginselvaste partij die een zweep moet zijn op de andere Vlaamse partijen en op de Volksunie in het bijzonder.

Midden jaren tachtig diept het Vlaams Blok zijn programma verder uit. Bovendien verschuift de aandacht naar andere thema’s; naast de onafhankelijkheidseis worden vreemdelingen, veiligheid, sociaal-economie en ethische waarden volwaardige thema’s in de campagnes van de partij. Vooral het vreemdelingenthema maakt opgang; het thema wordt ideologisch onderbouwd in het congres “Vreemdelingenproblematiek” van 1984. Het Vlaams Blok-maandblad en de NOS communiceren deze standpunten naar een breder publiek, bij voorkeur een publiek met rechtse denkbeelden.

Intussen recruteert het Vlaams Blok ook nieuwe krachten, die de partijtop versterken. Deze jonge kaders –vooral afkomstig uit NJSV/NSV en KVHV– drukken vanaf eind jaren tachtig hun stempel op het (vreemdelingen)programma van de partij. In deze periode profileert het Vlaams Blok zich meer en meer als alternatief voor het “geknoei van de Bende van Vier” (CVP, SP, PVV en VU). Toch primeert de zweepfunctie van de partij.

Na de succesjaren 1987, 1988 en 1989 treden vijf thema’s op de voorgrond: Vlaanderen, vreemdelingen, veiligheid, corruptie en gezin. Toch wordt vooral het vreemdelingenthema benadrukt, o.a. via de publicaties van Filip Dewinter die verschijnen in 1990, 1992 en 1996. Vooral

het 70-puntenplan van 1992 is een mijlpaal in het vreemdelingenprogramma van het Vlaams Blok. Het vormt de basis voor de latere standpunten van de partij i.v.m. vreemdelingen. Hoewel we kunnen stellen dat het vreemdelingenthema reeds in 1978 deel uitmaakt van het partijprogramma, zien we een duidelijk verschil met het programma zo'n 15 jaar later. In de eerste jaren bestaat het vreemdelingenthema van het Vlaams Blok uit 4 à 5 eisen; in 1992 worden die vertaald in 70 concrete "beleidslijnen".

Intussen boekt het Vlaams Blok forse winst in de Antwerpse regio. Het antwoord is een cordon sanitaire van de andere Vlaamse partijen tegen de "extreem rechtse en racistische" partij. Het Vlaams Blok maakt hier dankbaar gebruik van om zich te profileren als underdog, die een strijd voert van een tegen allen. Voor het Vlaams Blok is dit een strijd tegen het establishment, die "de democratische rechten van de partij wil beknotten". Een partij bovendien die "de spreekbuis is van de zwijgende meerderheid".

Op 24 november 1991 breekt het Vlaams Blok definitief door in heel Vlaanderen. De partij kan zich vanaf dan profileren als een volkspartij, anders dan de anderen. Daarbij wil de partij de ontevreden kiezers aanspreken, in het bijzonder het traditionele SP-electoraat, dat niet ongevoelig blijkt voor het vreemdelingenstandpunt van het Vlaams Blok. De SP blijft het mikpunt van het Vlaams Blok. Zo speelt de partij in 1995 in op het Agusta-schandaal, dat enkele SP-koppen doet rollen. Daarnaast lanceert het Vlaams Blok zich op de sociale markt met eigen 1 mei-vieringen en *Werk voor eigen volk eerst*-campagnes.

De laatste jaren mikt het Vlaams Blok ook op ontevreden kiezers uit de rechterzijde van de CVP en de VLD. Daarbij profileert het zich als een respectabele rechtse volkspartij, die op basis van een breekpuntenprogramma wil deelnemen aan het beleid, in een rechtse coalitie. De partij speelt het politieke spel nu op twee fronten: enerzijds in de traditionele rol, als zweeppartij, anderzijds als valabel alternatief in het beleid. Bovendien kan het Vlaams Blok zich, op basis van de electorale successen, verder positioneren als spreekbuis van de zwijgende meerderheid.

Om de drempel naar potentiële kiezers toe te verlagen speelt de partij in op rechtse bekommernissen: harde aanpak van criminaliteit, een propere politiek, het gezin als hoeksteen van de maatschappij, een asielstop en de terugkeer van "niet-integreerbare" vreemdelingen. Ook Vlaamse onafhankelijkheid blijft een van de hoofdpunten in het Vlaams Blok-programma.

Samengevat kunnen we stellen dat de thema's Vlaanderen en vreemdelingen gedurende 22 jaar de Vlaams Blok-agenda beheersen, waarbij telkens een van beide thema's primeert. Bij elke campagne worden deze twee hoofdpunten aangevuld met andere rechtse eisen.

Deze verschuiving in de positionering van het Vlaams Blok wordt ook weerspiegeld in de campagnes. In de eerste jaren is "Onafhankelijk Vlaanderen" de belangrijkste boodschap. Toch wordt ook het vreemdelingenthema al benadrukt via de slogans "400.000 werklozen, waarom dan gastarbeiders?" en "500.000 werklozen, waarom dan gastarbeiders?". Vanaf midden jaren tachtig vertaalt het Vlaams Blok zijn profiel als volkspartij en volwaardig alternatief in "Wij zeggen wat u denkt" en "Eigen volk eerst", twee slogans die ook nu nog prominent aanwezig zijn.

Ook in het laatste decennium verpakt de partij haar boodschap in krachtige slogans, in combinatie met een herkenbaar beeld. “Uit zelfverdediging”, “Grote kuis !” en “Orde op zaken !” moeten duidelijk maken dat het Vlaams Blok een partij is van en voor het volk, die wil afrekenen met de traditionele politiek. Als alternatief biedt het Vlaams Blok zijn programma aan.

Vanaf 1996 zien we ook een evolutie van harde naar zachte campagnes. Zo komt het “volk” zelf in beeld in de tussentijdse campagnes “Het Vlaams Blok, dat bent u !” en “Werk voor eigen volk eerst !”. In 1999, in de verkiezingscampagne “Baas in eigen land”, wordt het Vlaamse volk verbeeld door een traditioneel gezin; in 2000 staat een wijzend kind centraal in de verkiezingscampagne “Thuis zijn”.

We zien ook een opmerkelijke verschuiving in de middelen van het Vlaams Blok en bijgevolg ook in de media die de partij inzet om haar boodschap te communiceren. Tot eind jaren tachtig financieert het Vlaams Blok de verkiezingscampagnes met een klein budget. Bovendien houdt de partij nauwelijks het hoofd boven water. De media blijven beperkt tot een aantal kleine affiches, folders en manifestaties.

In 1989 wordt de wet op de partijfinanciering gestemd. Met 3 parlementsleden ontvangt het Vlaams Blok 5,5 miljoen frank per jaar. Ruim vijf jaar later is dat bedrag vertienvoudigd. De partij maakt gebruik van deze gift om haar structuren uit te bouwen, grootscheepse campagnes te organiseren en haar communicatie te diversifiëren. Het resultaat zien we in de “Werk voor eigen volk eerst !”-campagnes, ledenwervingscampagnes en verkiezingscampagnes.

Het campagnebudget loopt vaak op van een paar miljoen tot een paar tientallen miljoen frank. Dit budget wordt geïnvesteerd in 20m²-affiches, folders en kranten voor alle Vlaamse gezinnen, thema-uitgaven en andere grootschalige media. Ook de meeste afdelingen van het Vlaams Blok beschikken over een eigen publicatie.

Intussen komt ook reactie op gang tegen het Vlaams Blok. Vooral de opeenvolgende verkiezingsuccessen van de partij gooien olie op het vuur. Een eerste protest, eind jaren tachtig, concentreert zich rond *Coloriek* en *Gastvrij Antwerpen*, twee bewegingen die ijveren voor verdraagzaamheid. Na de definitieve doorbraak van het Vlaams Blok gooien ook andere maatschappelijke bewegingen zich in de strijd. Zij komen uit de meest diverse hoeken: extreem-links, een groep intellectuelen en kunstenaars, de homobeweging, de vakbonden, de SP en plaatselijke bewegingen. Samen roepen ze op tot “een wijze stem”.

Als tweede deel van deze scriptie hebben we de beeldvorming over het Vlaams Blok onderzocht in twee Vlaamse kranten met een verschillend profiel. De Morgen –tot 1991 de Gentse editie Vooruit – is een progressieve kwaliteitskrant, die aanvankelijk verscheen bij gratie van de Socialistische Partij. Het Laatste Nieuws heeft een liberale achtergrond en evolueerde naar een centrum-rechtse populaire krant. In beide kranten hebben we gezocht naar artikels die “Vlaams Blok” vermelden. Daarbij hebben we ook een periode afgebakend, nl. een maand voor t.e.m. een week na elke verkiezing waaraan het Vlaams Blok heeft deelgenomen. Alles samen betekent dit 14 periodes van ca. 5 weken.

De oogst is groot: 1465 artikels in Vooruit & De Morgen (V&DM) en 799 artikels in HLN. De inhoudsanalyse van deze artikels bestaat uit twee grote delen. Eerst hebben we enkele algemene trends vastgesteld, nl. het aantal artikels en de verdeling ervan op basis van volgende indicatoren: verkiezing, verkiezingsweek, belang van het Vlaams Blok in het artikel, evaluatie van het Vlaams Blok in het artikel, omvang van het artikel, plaats van het artikel in de krant, soort artikel en actor in het artikel. Daarnaast hebben we enkele indicatoren gecombineerd: belang met evaluatie, belang met formaat en soort artikel met evaluatie.

In het tweede deel van de inhoudsanalyse zijn we dieper ingegaan op de associaties die de 4 actoren – redactie, Vlaams Blok, politieke concurrenten en anderen– maakten i.v.m. het Vlaams Blok. Daarbij hebben we vooral aandacht besteed aan de topassociaties, enkele geladen associaties en de thema's van het Vlaams Blok. We hebben de evolutie van deze associaties in beide kranten onderzocht, en daarnaast de verschillen tussen beide kranten en de verschillen tussen de actoren onderling inzake het vermelden van deze associaties.

Zo hebben we vastgesteld dat het Vlaams Blok opvallend meer aandacht krijgt in V&DM dan in HLN, vooral sedert 1985. Pas in 1991, de grote doorbraak van het Vlaams Blok, neemt het aantal “Vlaams Blok”-artikels in HLN enorm toe. Toch haalt de krant nooit het niveau van DM. De artikels evolueren in beide kranten wel op een gelijkaardige manier. Zo krijgt het Vlaams Blok in de beginjaren weinig aandacht. Vanaf 1985, en zeker sedert 1987, neemt het aantal artikels toe, met een piek of een stijgende trend in de topjaren van het Vlaams Blok (1987, 1991, oktober 1994, 1995 en 1999).

DM heeft ook het grootste aantal artikels gepubliceerd in elke verkiezingsweek. Verder hebben we in beide kranten een gelijkaardige trend vastgesteld: in elke week is een relatief groot aantal artikels verschenen, met een stijgende trend naar de verkiezingsdag toe en een climax in de week na de verkiezingen. Toch blijkt dat V&DM in deze week significant meer “Vlaams Blok”-artikels gepubliceerd heeft. De V&DM-redactie neemt de verkiezingsresultaten, ook en vooral die van het Vlaams Blok, doorgaans lang onder de loep terwijl de HLN-redactie na een paar dagen overgaat tot de orde van de dag. Uiteraard piekt het aantal artikels in deze week vooral in de succesjaren van het Vlaams Blok.

Een onderzoek naar het belang van het Vlaams Blok in de artikels wijst uit dat de *groot belang*- en vooral de *gemiddeld belang*-artikels een overwicht hebben in beide kranten. Daarbij zien we dat de *gemiddeld belang*-artikels pieken (of tenminste stijgen) in nationale/federale verkiezingsjaren: 1987, 1991, 1995 en 1999. De *groot belang*-artikels daarentegen pieken (of zitten in een stijgende trend) in topjaren van het Vlaams Blok, vooral in 1991, oktober 1994 en 1999. In HLN is 2000 ook een topjaar voor *groot belang*-artikels, in tegenstelling tot DM. Toch lijkt ook het “gepercipieerde” resultaat van het Vlaams Blok bepalend voor het aandeel van deze artikels; als de partij de hooggespannen verwachtingen niet lijkt in te lossen daalt het aantal *groot belang*-artikels, zoals in juni 1994 en 1995.

Verder zijn in HLN significant meer positieve artikels verschenen over het Vlaams Blok dan in V&DM en vice versa voor negatieve artikels. Toch moeten we dit resultaat relativeren: slechts een derde van de positieve artikels over het Vlaams Blok in HLN is eigen redactioneel werk. De rest komt grotendeels op naam van de Vlaams Blok-verkiezingsadvertenties, verschenen in de

verkiezingsperiodes van 1987 t.e.m. 1999, en de lezersbrieven. Ondanks deze vaststelling blijkt HLN zelf toch significant positiever geschreven heeft over het Vlaams Blok dan V&DM. (cf. infra)

Als we de teneur van de artikels uitzetten in de tijd zien we in HLN een grillig verloop met “positieve pieken” in de beginjaren. Daarna is vooral genuanceerd of neutraal bericht over het Vlaams Blok. In V&DM zijn sporadisch positieve artikels verschenen over de partij. Hier domineert vooral de negatieve teneur, af en toe geëvenaard door de genuanceerde/neutrale benadering. Zo zijn halfweg de jaren tachtig meer genuanceerde dan negatieve artikels verschenen. Vanaf 1989 kregen de negatieve artikels weer de bovenhand, met pieken in 1991, en vooral in oktober 1994 en 1999. In 2000 staan genuanceerde en negatieve artikels opnieuw op dezelfde hoogte.

Als we het belang van het Vlaams Blok in de artikels combineren met de evaluatie van de partij in die artikels stellen we vast dat V&DM significant meer negatieve artikels heeft gepubliceerd waarin het Vlaams Blok een (grote) rol speelt. HLN daarentegen heeft significant meer positieve artikels afgedrukt waarin het Vlaams Blok een (belangrijk) aandeel heeft. Opnieuw moeten wij dit “positieve” resultaat enigszins relativeren a.d.h.v. Vlaams Blok-verkiezingsadvertenties en lezersbrieven.

Ook de verdeling van de Vlaams Blok-artikels naar de omvang van het artikel verschilt in beide kranten: HLN heeft significant meer kleine artikels gepubliceerd en V&DM significant meer grote artikels. Zelfde vaststelling als we de omvang van de artikels combineren met het belang van het Vlaams Blok in die artikels: in V&DM zijn significant meer grote artikels verschenen waarin het Vlaams Blok een (belangrijke) rol speelt; in HLN geldt dit voor de kleine artikels. Deze vaststelling laat ons toe te besluiten dat de berichtgeving over het Vlaams Blok in V&DM omvangrijker is dan in HLN, zowel wat betreft het totale aantal artikels als de gemiddelde omvang van elk artikel waarin het Vlaams Blok een onderwerp of het hoofdonderwerp is.

We hebben ook vastgesteld dat de berichtgeving over het Vlaams Blok geconcentreerd is op de belangrijkste krantenpagina's: in beide kranten is ruim 60% van de “Vlaams Blok”-artikels op de eerste 7 pagina's gepubliceerd. Opvallend is hier dat in HLN veel meer “Vlaams Blok”-artikels zijn verschenen op pagina 2 dan in V&DM. In de krant zijn daarentegen significant meer “Vlaams Blok”-artikels gepubliceerd op pagina 4 en 5, niet toevallig de traditionele binnenlandpagina's.

Ook de verdeling van het aantal artikels naar het soort artikel levert interessante resultaten op. Zo heeft V&DM een duidelijk overwicht inzake nieuwsartikels en hoofdartikels. Daarnaast vinden we in deze krant artikels die in HLN niet of nauwelijks verschijnen: eigen opiniestukken, ingezonden of aangekochte opiniestukken, columns, cartoons en petitie's of pamfletten. Typisch voor V&DM is ook het (recht van) antwoord van het Vlaams Blok, dat een paar keer verschijnt, en de speciale voorpagina. Enkel in HLN verschijnen verkiezingsadvertenties van het Vlaams Blok zelf.

Als we deze artikelsoorten combineren met de evaluatie van het Vlaams Blok, stellen we vast dat V&DM in de eigen feitenartikels significant negatiever bericht over het Vlaams Blok dan HLN, dat ook meer dan tweemaal zoveel positieve nieuwsartikels heeft gepubliceerd. Ook de lezersbrieven in HLN zijn duidelijk positiever getint dan die in V&DM. Verder vinden we in geen van beide kranten een positief hoofdartikel. In HLN zien we voor dit redactioneel een gelijke verdeling over een genuanceerde en een negatieve teneur; in V&DM domineren de negatieve standpunten. Ook de

opiniestukken in V&DM zijn overwegend negatief getint. Petities en pamfletten verschijnen vooral in V&DM en zijn vooral gericht tegen het Vlaams Blok. Het omgekeerde stellen we vast bij verkiezingsadvertenties die vooral in HLN verschijnen en door het Vlaams Blok zelf geplaatst worden. Tot slot zijn in V&DM een paar negatief getinte verkiezingsadvertenties verschenen.

De laatste verdeling, het aantal artikels per actor, maakt een brug naar het associatieluik. In dit onderzoek hebben we vastgesteld dat de krantenredactie, de politieke concurrenten en anderen significant meer als bron over het Vlaams Blok optreden in V&DM, terwijl het Vlaams Blok zelf significant meer aan het woord komt in HLN. Uiteraard is dit deels te wijten aan de verkiezingsadvertenties die het Vlaams Blok in HLN publiceerde.

Ook het associatieluik levert een aantal opvallende resultaten op. Bij een vergelijking van de topassociaties in elke krant zien we dat in HLN drie thema's de boventoon voeren: *vreemdelingen*, *veiligheid* en *Vlaanderen*. Ook in V&DM worden *vreemdelingen* en *veiligheid* vaak in verband gebracht met het Vlaams Blok. Verder zijn *extreem rechts*, *partij voor proteststemmers/anti-politiek* en *cordon sanitaire* toppers in beide kranten. In HLN worden die aangevuld met neutrale tot positieve associaties zoals *geen traditionele partij* en *slachtoffer*. V&DM vermeldt eerder negatieve associaties: *racistisch*, *ondemocratisch*, *onverdraagzaam* en *zwart*.

Uiteraard treedt er een verschil op tussen de 4 actoren inzake de vermelding van bepaalde associaties. Bij de krantenredacties zelf is *extreem rechts* veruit de koploper, naast *vreemdelingen*, *racistisch* en *zwart*. Dit is vooral het prioriteitenlijstje van V&DM. In HLN vinden we in redactionele artikels eerder *extreem rechts*, *cordon sanitaire*, *geen traditionele partij* en *partij voor proteststemmers/anti-politiek* terug. *Racistisch* krijgt hier een vermelding. Het Vlaams Blok associeert zichzelf vooral met de thema's *vreemdelingen*, *veiligheid* en *Vlaanderen*. In beide kranten primeert echter het vreemdelingenthema. Een top-3-plaats is ook weggelegd voor de associatie *slachtoffer*, zowel in V&DM en HLN.

Ook de concurrenten vermelden vooral het vreemdelingenthema. Daarnaast staan vooral geladen associaties op het programma, vooral in V&DM, o.a. *racistisch*, *ondemocratisch*, *extreem rechts* en *onverdraagzaam*. Verder worden *partij voor proteststemmers/anti-politiek* en *cordon sanitaire* vaak vermeld. Eenzelfde vaststelling bij de "anderen": het vreemdelingenthema gaat aan kop. Daarna volgen vooral geladen associaties zoals *racistisch*, *extreem rechts* en *onverdraagzaam*. Deze associaties worden significant meer vermeld in V&DM.

Voor verscheidene associaties is V&DM pionier: *extreem rechts*, *racistisch*, *partij voor proteststemmers/anti-politiek*, *cordon sanitaire*, *offensief tegen het Vlaams Blok*, *ondemocratisch*, *zwart/bruin*, *slachtoffer* en *underdog*. Vaak duiken deze associaties in HLN pas eind jaren tachtig op. Uitzondering op de regel is de associatie *slachtoffer*. Verder wordt *onverdraagzaam* al vroeg in beide kranten vermeld, in HLN vooral in lezersbrieven.

Uiteindelijk kunnen we volgende trend vaststellen: V&DM vermeldt de geladen associaties reeds in de eerste jaren. Eind jaren tachtig stijgt het aantal referenties in V&DM aanzienlijk, terwijl HLN ze dan voor het eerst vermeldt. Ook in de recente verkiezingsjaren is er een aanzienlijk verschil tussen beide kranten inzake de vermelding van deze geladen associaties.

Deze associaties worden in V&DM doorgaans het meest aangehaald door de redactie zelf en door de anderen. De associatie *slachtoffer* steekt hier schril tegen af: deze associatie komt haast volledig op naam van het Vlaams Blok zelf. Ook voor de associatie *underdog* wint de partij het pleit. De HLN-redactie is enkel koploper voor de associaties *extreem rechts*, *cordon sanitaire* en *zwart*. Voor de andere geladen associaties wisselen de concurrenten en de anderen elkaar af aan de top. Ook hier profileert vooral het Vlaams Blok zichzelf als *slachtoffer* en *underdog*.

Ook de thema's van het Vlaams Blok worden vaak vermeld. We zien drie uitschieters in beide kranten: *vreemdelingen*, *veiligheid* en *Vlaanderen*. Het vreemdelingenthema domineert de berichtgeving, vooral in V&DM. Dit thema wordt in V&DM vooral vermeld door de redactie zelf en door de anderen, op kleine afstand gevolgd door het Vlaams Blok en de concurrenten. In HLN zorgt het Vlaams Blok zelf voor meer dan helft van de referenties, significant meer dan in V&DM. Dat is ook het geval voor de thema's *Vlaanderen* en *veiligheid*. Gezien het grote aantal Vlaams Blok-advertenties is dat niet verwonderlijk. Uiteindelijk worden deze drie thema's –*vreemdelingen*, *veiligheid* en *Vlaanderen*– het vaakst vermeld door alle actoren. Enkel bij de anderen sluipt het thema *vrouw & gezin* in de top-3. Daarbij vinden we bij de politieke concurrenten significant meer vermeldingen van het vreemdelingenthema in V&DM; voor de anderen geldt hetzelfde voor het vreemdelingenthema en het veiligheidsthema.

In de beginjaren zijn themavermeldingen eerder schaars in beide kranten. Toch kunnen we hier opvallende trends vaststellen. Zo domineert het vreemdelingenthema de berichtgeving in V&DM sinds het eerste verkiezingsjaar. Dit kunnen we voor een stuk toeschrijven aan artikels over “racistische” affiches van het Vlaams Blok. Vanaf 1988 schiet het aantal vermeldingen de hoogte in, vooral van dit thema. De laatste twee verkiezingsjaren moet het vreemdelingenthema wel de concurrentie dulden van het veiligheidsthema. Verder komen in de eerste verkiezingsjaren ook sociaal-economische thema's aan bod, zij het vaak in het kader van het “Werk voor eigen volk eerst”-standpunt. Het thema *Vlaanderen* blijft bij elke verkiezing ver achter bij het tophema, behalve in 1999, als het Vlaams Blok slag levert om Brussel.

In HLN is de aandacht aanvankelijk relatief gelijkmatig verdeeld over de thema's die het Vlaams Blok naar voor schuift in de verkiezingscampagne: *vreemdelingen*, *sociaal-economie* en *Vlaanderen*. Ook hier zijn de vermeldingen van het vreemdelingenthema deels te wijten aan de berichtgeving over klachten tegen de controversiële Vlaams Blok-affiches.

Ten slotte hebben we vastgesteld dat ook in HLN het vreemdelingenthema in bijna elk verkiezingsjaar het meest vermelde thema blijkt. Met uitzondering van de verkiezingsperiodes van 1989 en 1991 is de voorsprong op de andere thema's, o.m. *Vlaanderen* en *veiligheid*, echter relatief klein. In 1994 neemt het veiligheidsthema de leiding. In 1995 komt het vreemdelingenthema opnieuw aan kop, maar het wordt in 1999 en 2000 weer bijgehaald door het veiligheidsthema, dat door het Vlaams Blok als hét samenlevingsprobleem op de agenda wordt gezet. Beide thema's blijven deze laatste jaren in elkaars buurt en houden de andere thema's ver achter zich.

Bibliografie

Bronnen over het Vlaams Blok

Boeken en bijdragen uit readers

Bijttebier, J., Butenaerts, P., Deschouwer, K., Elchardus, M., Gaus, H., Houttekier, D., Huyse, L., Neels, A., Swyngedouw, M., & Vanderkindere, T. (1992). *24 november 1991. De betekenis van een verkiezingsuitslag*. (3rd ed.). Leuven: Kritak.

Brewaeyts, P. (1992). *De clan Dewinter*. In: De Moor, F. (Ed.) (1992). *In het blok: een Knack-enquête*. (p.77-85). Zellik: Roularta.

Delwit, P., De Waele, J.-M. & Rea, A. (1998). *Les étapes de l'extrême droite en Belgique*. In: Delwit, P., De Waele, J.-M. & Rea, A. (1998). *L'extrême droite en France et en Belgique*. (p.57-83). Bruxelles: Editions Complexe.

De Moor, F. (1992). *Het gevaar uit de tweede rij*. In: De Moor, F. (Ed.) (1992). *In het blok: een Knack-enquête*. (p.12-31). Zellik: Roularta.

De Schampheleire, H. & Thanassekos, Y. (Eds.) (1991). *Extreem-rechts in Europa / l'extrême droite en Europe de l'ouest*. Brussel: VUB Press.

Elbers, F. & Fennema, M. (1993). *Racistische partijen in West-Europa. Tussen nationale traditie en Europese samenwerking*. Leiden: Nederlands Centrum voor Politieke Vorming Stichting Burgerschapskunde.

Gijssels, H. & Vander Velpen, J. (1989). *Het Vlaams Blok 1939-1988. Het verdriet van Vlaanderen*. Berchem: EPO.

Gijssels, H. (1992). *Het Vlaams Blok*. (2nd ed.). Leuven: Kritak.

Gijssels, H. (1994). *Open je ogen voor het Vlaams Blok ze sluit*. Leuven: Kritak.

Govaert, S. (1992). *Le Vlaams Blok et ses dissidences*. Brussel: CRISP.

Haelsterman, W. & Abramowicz, M. (1997). *La représentation électorale des partis d'extrême droite*. Brussel: CRISP.

Pirijns, P. (Ed.) (1992). *Zwarte Zondag. Beschouwingen over de democratie in België*. Antwerpen: Dedalus en De Morgen.

Raes, K. (1992). *De strijd om de wij-identiteiten en de culturele achtergrond van het rechtse apel*. In: Van Doorslaer, R. & Gotovitch, J. (Eds.) (1992). *Herfsttij van de 20ste eeuw. Extreem-rechts in Vlaanderen 1920-1990*. (p.105-129). Leuven: Kritak.

Seberechts, F. (1992). *Beeldvorming over collaboratie en repressie bij naoorlogse Vlaams-nationalisten*. In: Van Doorslaer, R. & Gotovitch, J. (Eds.) (1992). *Herfsttij van de 20ste eeuw. Extreem-rechts in Vlaanderen 1920-1990*. (p.65-82). Leuven: Kritak.

Spruyt, M. (1995). *Grove borstels. Stel dat het Vlaams Blok morgen zijn programma realiseert, hoe zou Vlaanderen er dan uitzien?*. Leuven: Van Halewyck.

Spruyt M. (1997). *Le Vlaams Blok*. In: Delwit, P. & De Waele, J.-M. (1997). *Les partis politiques en Belgique*. (2nd ed.). Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles.

Spruyt, M. (2000). *Wat het Vlaams Blok verzwijgt*. Leuven: Van Halewyck.

Swyngedouw, M. (1992a). *Waar voor je waarden. De opkomst van Vlaams Blok en Agalev in de jaren tachtig*. Leuven: IPSO.

Swyngedouw, M. (1992b). *Het Vlaams Blok 1980-1991 : opkomst, groei en doorbraak*. In: Van Doorslaer, R. & Gotovitch, J. (Eds.) (1992). *Herfsttij van de 20ste eeuw. Extreem-rechts in Vlaanderen 1920-1990*. (p.83-104). Leuven: Kritak.

Swyngedouw, M. (1992c). *L'essor d'Agalev et du Vlaams Blok*. Brussel: CRISP.

Vos, L. (1992). *De politieke kleur van jonge generaties*. In: Van Doorslaer, R. & Gotovitch, J. (Eds.) (1992). *Herfsttij van de 20ste eeuw. Extreem-rechts in Vlaanderen 1920-1990*. (p.15-46). Leuven: Kritak.

Vander Velpen, J. (1992). *Daar komen ze aangemarcheerd. Extreem-rechts in West-Europa*. Berchem: EPO.

Van Doorslaer, R. (1992). *Is het dezelfde ziekte en bestaat er een diagnose? Extreem-rechts in Vlaanderen in historisch perspectief*. In: Van Doorslaer, R. & Gotovitch, J. (Eds.) (1992). *Herfsttij van de 20ste eeuw. Extreem-rechts in Vlaanderen 1920-1990*. (p.131-144). Leuven: Kritak.

Van Eycken, F. & Schoeters, S. (1988). *Het Vlaams Blok marcheert*. Deurne: Imprint.

Wetenschappelijke tijdschriften en vaktijdschriften

Swyngedouw, M. (1994). *De opkomst en doorbraak van Agalev en Vlaams Blok in de jaren tachtig en negentig*, *Acta Politica*, 29(4): 453-476.

Van den Bulck, J. (1993). *Estimating the success of political communication strategies: the case of political poster impact in a Belgian election*. *European Journal of Communication*, 8(4): 471-489.

Verlinden, P. (1981). *Morfologie van de uiterst rechtse groeperingen in België*, Res Publica, 23(2-3): 373-407.

Vos, L. (1993). *De rechts-radicalen traditie in het Vlaams-nationalisme*, Wetenschappelijke Tijdingen, 52(3): 129-149.

Kranten- en tijdschriftenartikels

s.n. (1994). *Associatie Vlaams Blok met Hitler perfect wettig*. De Morgen, 15(227): 5.

s.n. (1989). *De couscous-smoes van Verhofstadt en Dewael*. Vooruit, 106(.344): 2.

s.n. (1994). *Hand-in-Hand: 'cordon sanitaire' wordt sterker*. De Morgen, 15(231): 3.

s.n. (1994). *Homo's zeggen '1000 maal neen' tegen Vlaams Blok*. De Morgen, 15(211): 4.

Huysentruyt, S. (1995). *De zappende kiezer heeft de opiniepeiler zijn kristallen bol ontnomen*. FET, 20/05/1995. (CD-ROM FET)

Van Aelst, P. (1999). *Debat over racisme blijft noodzakelijk*, De Morgen, 21(132): 2.

Van der Plaetsen, M. (1991). *Spreken tot stemplichtigen*. PUB, 16, 21,.5-6.

Van Langendonck, G. (1988). *Coloriek: 'Wie niet tegen ons is, is met ons'*. Vooruit, 106(128): 7.

s.n. (1995) *Verkiezingscampagnes schuiven op naar 'het moment van de waarheid'*. FET, 13/05/1995. (CD-ROM FET)

s.n. (1988), *Vlaams Blok (1979-'88): van Vlaams-nationalisme naar racisme*, Vooruit, 106(133): 4.

Walgrave, S. & Van Aelst, P. (2000). *Drie remedies tegen het Vlaams Blok. Wij zeggen wat u denkt*, De Standaard, 14/10/2000. (Standaard online)

Niet-gepubliceerde bronnen

Gussé, S. (1996). *De berichtgeving over het Vlaams Blok in de Vlaamse dagbladpers naar aanleiding van de parlementsverkiezingen van 21 mei 1995*. Onuitgegeven licentiaatsscriptie. Gent: Vakgroep Communicatiewetenschappen.

Semey, F. (1991). *De communicatiestrategie van het Vlaams Blok*. Onuitgegeven licentiaatsscriptie. Gent: Vakgroep Communicatiewetenschappen.

Websites

8Mei Collectief (06.05.2001)

<http://www.antifa.com/8mei/>

ABVV – Tij Keren (06.05.2001)

<http://www.abvv.be/code/nl/fram018.htm>

Antwerpen HelemaalAnders (06.05.2001)

<http://www.antwerpenhelemaalanders.org/>

Antwerps Beraad (06.05.2001)

<http://db.bib.uia.ac.be/cgi-bin/Acgi?Cgibio:WAFULL.8135.30.48568>

<http://db.bib.uia.ac.be/cgi-bin/Acgi?Cgips:WAFULL.8135.4.20058.kw>

Blokbuster (06.05.2001)

<http://www.antifa.com/blokbuster/>

Coloriek (06.05.2001)

<http://www.foyer.be/nl/coloriek.htm>

Deblokkeren (06.05.2001)

<http://www.deblokkeren.org>

Extreem rechts? Nee, bedankt! Voor een leefbaar Brussel (06.05.2001)

http://digitaalbrussel.vgc.be/webpages/gc/de_markten/neenbedankt.htm

Gastvrij Antwerpen (06.05.2001)

[http://doeiets.weblogs.com/discuss/msgReader\\$49](http://doeiets.weblogs.com/discuss/msgReader$49)

KVHV (06.05.2001)

<http://www.studiant.be/kvhv/>

<http://www.kvhv.student.kuleuven.ac.be/vst.html>

<http://www.student.rug.ac.be/kvhv/wie.shtml>

Meervoud (artikels) (06.05.2001)

http://www.meervoud.org/cgi-bin/artikel.pl?artikel_id=1&nummer_id=33

http://www.meervoud.org/cgi-bin/artikel.pl?artikel_id=4&nummer_id=0

Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (06.05.2001)

<http://www.vlg.org/default.html>

<http://www.vvlg.be/tijd/defaultc.html>

NSV (06.05.2001)

<http://www.studiant.be/nsv/>

Objectief 479.917 (06.05.2001)

<http://www.schamper.rug.ac.be/schamper348/348-Objectief.html>

TAK (06.05.2001)

<http://www.taalaktiekomitee.org/hoofd.htm>

Unie Vrijzinnige Verenigingen (06.05.2001)

<http://www.uvv.be/news/camp/camp.htm>

Vaka – Hand in Hand (06.05.2001)

<http://www.vaka-handinhand.org/>

VNJ – Gent (06.05.2001)

<http://members.nbc.com/vnjgent/wat.html>

Voorpost (06.05.2001)

<http://www.voorpost.org/>

VVB (06.05.2001)

<http://www.vvb.org/>

Vlaams Blok-bronnen

Boeken

Dewinter, F. (1989). *Eigen volk eerst. Antwoord op het vreemdelingenprobleem*. Brecht: De Roerdomp.

Dewinter, F. (1991). *Weg met ons? Antwoord aan Paula D'Hondt*. Antwerpen: TYR.

Dewinter, F. & Van Overmeire, K. (1993). *Een tegen allen. Opkomst van het Vlaams Blok*. Antwerpen: TYR.

Dewinter, F. (1996). *Immigratie: de tijdbom tikt*. Antwerpen: TYR.

Vanhecke, F. (Ed.) (1997). *Vlaams Blok: 20 jaar rebel*. Brussel: Vlaams Blok.

Brochures, folders, programma's & pamfletten

Annemans, G., Bultinck, K., Arckens, E., Cerstiaens, W., Creyelman, S., Joris, M., Meeus, P., Van Com, D. & Van den Eynde, M. (1998a). *Vlaamse onafhankelijkheid*. Brussel: Vormingsinstituut Frank Goovaerts.

Annemans, G., Bultinck, K., Arckens, E., Cerstiaens, W., Creyelman, S., Joris, M., Meeus, P., Van Com, D. & Van den Eynde, M. (1998b). *Stop immigratie!*. Brussel: Vormingsinstituut Frank Goovaerts.

Annemans, G., Bultinck, K., Arckens, E., Cerstiaens, W., Creyelman, S., Joris, M., Meeus, P., Van Com, D. & Van den Eynde, M. (1998c). *Recht op veiligheid*. Brussel: Vormingsinstituut Frank Goovaerts.

Annemans, G., Bultinck, K., Arckens, E., Cerstiaens, W., Creyelman, S., Joris, M., Meeus, P., Van Com, D. & Van den Eynde, M. (1998d). *Stop corruptie: propere handen!*. Brussel: Vormingsinstituut Frank Goovaerts.

Annemans, G., Bultinck, K., Arckens, E., Cerstiaens, W., Creyelman, S., Joris, M., Meeus, P., Van Com, D. & Van den Eynde, M. (1998e). *Een keuze voor het leven*. Brussel: Vormingsinstituut Frank Goovaerts.

s.n. (1999) *Baas in eigen land. Verkiezingsprogramma van het Vlaams Blok*. Brussel: Vlaams Blok.

Ceder (2000). *10 vooroordelen tegen het Vlaams Blok*. Brussel: Vlaams Blok.

Dewinter, F. & De Man, F. (1995). *Het Vlaams Blok, dat bent u!*. Brussel: Vlaams Blok.

Lowie, I. (1995). *Wie en wat zijn wij?*. Brussel: Vlaams Blok.

s.n. (1995). *NU afrekenen !. Verkiezingsprogramma 1995*. Brussel: Vlaams Blok.

Vlaams Blok (2000a). *10 strijdpunten van het Vlaams Blok. Verkiezingsdrukwerk verkiezingen 8 oktober 2000*. Brussel: Vlaams Blok.

s.n. (1981) *De Vlaams Nationalist, verkiezingsblad wetgevende verkiezingen 8 november 1981*. A'pen: Vlaams Blok.

Maandblad

Jaargang 1(1977) – jaargang 24 (2000)

s.n. (1992). *10 vooroordelen tegen het Vlaams Blok*. Vlaams Blok, 16(10): 8-9.

Annemans, G. (1989). *Europa Europees!*. Vlaams Blok, 13(6): 4.

s.n. (1996). *Antwerpen: bezette stad*. Vlaams Blok, 20(12): 10.

Buisseret, X. (1985). *Inzet – propaganda*. Vlaams Blok, 9(7): 4-5.

- Buysse, Y. (1998). *De foto-rel.* Vlaams Blok Magazine, 22(12): 23.
- De Man, F. (1990). *'De cijfers die de andere partijen verzwijgen'.* Vlaams Blok, 14(9): 7.
- De Smedt, D. (1997). *Recht door zee!* Vlaams Blok Magazine, 21(12): 10-11.
- De Smedt, D. (1999). *Waarom zouden wij buigen?* Vlaams Blok Magazine, 23(5): 6-7.
- De Vlaams Nationalist, *verkiezingsblad wetgevende verkiezingen 8 november 1981.*
- Dewinter, F. (1990). *"Zeggen wat u denkt".* Vlaams Blok, 14(9): 6.
- Dewinter, F. (1992). *Immigratie: de oplossingen.* Vlaams Blok, 16(6): 8-9.
- Dewinter, F. (1994). *Grote kuis-campagne: één tegen allen.* Vlaams Blok, 18(5): 8.
- Dewinter, F. (1994). *Het Vlaams Blok wil orde op zaken.* Vlaams Blok, 18(9): 10.
- Dewinter, F. (1995). *Vlaams Blok-campagne: NU afrekenen!.* Vlaams Blok, 19(4): 5.
- Dewinter, F. (1997). *20 jaar de wind in de zeilen.* Vlaams Blok, 21(1): 5.
- Dillen, K. (1979). *Samen vooruit met het Vlaams Blok.* De Vlaams Nationalist, 3(6): 1.
- Dillen, K. (1984). *Ook u kiest op 17 juni onder nummer twaalf. Ook u kiest Vlaams Blok!.* Vlaams Blok, verkiezingsuitgave, juni 1984: 1.
- Dillen, K. (1987). *Eigen volk eerst.* Vlaams Blok, 11(9): 10.
- s.n. (1984). *Europa werd groot met belforten en kathedralen ... niet met moskeeën!.* Vlaams Blok, 8(5): 2-3.
- s.n. (1992). *Tien vooroordelen tegen het Vlaams Blok.* Vlaams Blok, 16(10): 8-9.
- Van Hauthem, J. (1991). *Uit zelfverdediging.* Vlaams Blok, 15(10): 1.
- Van Hauthem, J. (1995). *NU afrekenen!* Vlaams Blok, 19(4): 1.
- Vanhecke, F. (1994) *Waarom grote kuis?.* Vlaams Blok, 18(.5): 9.
- Vanhecke, F. (1998a). *Brussel, hoofdstad van Vlaanderen.* Vlaams Blok Magazine, 22(3): 3.
- Vanhecke, F. (1998b). *Vlaamse strijd, sociale strijd!.* Vlaams Blok Magazine, 22(4): 3.
- s.n. (1985). *Verkiezingsprogramma.* Vlaams Blok, 9(7): 2-3.

s.n. (1987) *verkiezingsprogramma "Eigen volk eerst."*, Vlaams Blok, 11(9): 10-11.

s.n. (1989). *Verkiezingsprogramma "Europa Europees"*. Vlaams Blok, 13(6): 4-5.

Verstraeten, G. (1988). *Eigen Volk Eerst*. Vlaams Blok, 1(9): 4-5.

s.n. (1982) *Vlaams Blok en gemeentebelid*. Vlaams Blok, 6(8): 2-3.

s.n. (1999). *Vlaanderen leeft*. Vlaams Blok Magazine, 23(10): 26-27.

Wienen, W. (1998a). *Werk, Identiteit, Veiligheid*. Vlaams Blok Magazine, 22(4): 4.

Wienen, W. (1998b). *De laatste rechte lijn*. Vlaams Blok Magazine, 22(9): 10-11.

Wienen, W. (1999a). *Baas in eigen land*. Vlaams Blok Magazine, 23(2): 7.

Wienen, W. (1999b). *Veiligheidsplan voor Vlaanderen*. Vlaams Blok Magazine, 23 (3): 9.

Niet-gepubliceerde bronnen (Verslagen van persconferenties)

Dewinter, F. (1988). *Persconferentie voorstelling gemeenteraadsverkiezingscampagne oktober 1988 Vlaams Blok*. Brussel: Vlaams Blok.

Vanhecke, F. (1999). *Verkiezingscampagne "Baas in eigen land". Voorstelling 26 januari 1999*. Brussel: Vlaams Blok.

Vlaams Blok (1991). *Wetgevende verkiezingen 1991. Campagnestrategie*. Brussel: Vlaams Blok.

Vlaams Blok (1994a). *Persnota: Vlaams Blok-campagne Europese verkiezingen 1994*. Brussel: Vlaams Blok.

Vlaams Blok (1994b). *Voorstelling campagne gemeente- en provincieraadsverkiezingen 9 oktober 1994*. Brussel: Vlaams Blok.

Vlaams Blok (1995). *Voorstelling Vlaams Blok campagne. Wetgevende verkiezingen 21 mei 1995*. Brussel: Vlaams Blok.

Vlaams Blok (1999a). *Verkiezingen 13 juni 1999. Vlaams-Blokcampagne 'Baas in eigen land': inhoud, strategie en middelen. 26 januari 1999*. Brussel: Vlaams Blok.

Vlaams Blok (1999b). *Persconferentie: Vlaams Blok campagne "Baas in eigen land". 28 april 1999*. Brussel: Vlaams Blok.

Vlaams Blok (2000b). *Voorstelling verkiezingscampagne Vlaams Blok. Gemeente- en provincieraadsverkiezingen 8 oktober 2000. Thuis zijn. 20 juni 2000.* Brussel: Vlaams Blok.

Interviews

Wim Wienen, persverantwoordelijke van het Vlaams Blok, 15.03.2001

Websites

Vlaams Blok (06.05.2001)

<http://www.vlaams-blok.be>

<http://www.vlaams-blok.be/watzijnwe/brochure/brochure.htm>

Vlaams Blok Jongeren (06.05.2001)

<http://www.vbj.org>

Vlaams Blok Antwerpen (06.05.2001)

<http://www.vlaamsblokantwerpen.org>

http://www.vlaamsblokantwerpen.org/pers_2001-01-08.html

Bijlage A: Proefcodeerformulier

Bron		
TITEL		
ARTIKEL	☐ Nieuwsartikel	☐ Interview
	☐ Hoofdartikel (redactioneel)	☐ Column
	☐ Opiniestuk eigen medewerker	☐ Cartoon
	☐ Ingezonden / aangekocht opiniestuk	☐ Lezersbrief

THEMA' S		Krant	VB	Conc.	Expert	Andere
	☐ Vlaanderen ☐ Vlaamse onafhankelijkheid; separatisme ☐ Einde aan Vlaamse minorisatie ☐ Vlaamse autonomie / splitsen federale bevoegdheden ☐ Teruggave van Vlaamse gebieden; verleggen taalgrens ☐ Bevordering Vlaamse cultuur					
	☐ Brussel ☐ Brussel Vlaams; geen derde gewest ☐ Fusie Brusselse gemeenten ☐ Afschaffing faciliteiten					
	☐ Europa ☐ Europa der Volkeren ☐ Brussel = Europese hoofdstad ☐ Brussel geen Europese hoofdstad ☐ Benelux-integratie					
	☐ Defensie ☐ Sterk Europa; Europees leger ☐ NATO					
	☐ Staat en politiek ☐ Decumul ☐ Depolitisering administratie ☐ Halt aan corruptie / profitariaat ☐ Halt aan politiek dienstbetoon ☐ Afschaffing kiesplicht					

☐ Economie en maatschappij ☐ Vrije markteconomie ☐ Beperking staatstussenkomst ☐ Verhoging loonkost ☐ Vermindering belastingen ☐ Halt aan sociaal profitaat ☐ Vakbonden en werkgeversorganisaties					
☐ Vreemdelingen ☐ Terugkeer ☐ Asielstop / grenscontroles ☐ Geen integratie ☐ Apart onderwijsnet ☐ Aparte / beperkte sociale zekerheid ☐ Belasting voor werkgevers					
☐ Veiligheid / criminaliteit ☐ Drugs ☐ Vreemdelingencriminaliteit ☐ Meer blauw op straat / zero-tolerantie ☐ Streng strafbeleid (o.a. afschaffing Wet-Lejeune)					
☐ Ethische thema's en waarden ☐ Abortus ☐ Euthanasie					
☐ Onderwijs ☐ Herwaardering / geen nivellering ☐ Prestatiegericht; prestatiemoraal ☐ Traditie; traditioneel					
☐ Vrouw en gezin ☐ Vrouw aan de haard ☐ Geen positieve discriminatie ☐ Opvoedersloon ☐ Geboortepremies ☐ Meervoudig stemrecht					
☐ Amnestie					
☐ Groot-Nederland					
☐ Derde Wereld					
☐ (Blank) Zuid-Afrika					
☐ Milieu					
☐ Andere:					

ANDERE ASSOCIATIES		Krant	VB	Conc.	Expert	Andere
Soort partij	☐ volkspartij					
	☐ anti-establishmentpartij					
	☐ geen kleurpartij of traditionele partij					
	☐ beleidspartij / regeringsgezind					
	☐ zweeppartij / geen beleidspartij					
	☐ radicale partij / compromisloze partij					
	☐ programmapartij					
	☐ sloganpartij					
	☐ one issue-partij					
	☐ jongerenpartij					
	☐ partij voor proteststemmers / anti-politiek					
	☐ Antwerpse partij / Antwerps fenomeen					
	☐ volwaardige Vlaamse partij					
Denkbeelden	☐ extremistisch					
	☐ extreem rechts					
	☐ uiterst rechts					
	☐ democratisch					
	☐ ondemocratisch					
	☐ anti-democratisch / anti-democratisme					
	☐ totalitair / autoritair					
	☐ onverdraagzaam					
	☐ racistisch / vreemdelingenhaat / xenofob					
	☐ (neo-)fascistisch					
	☐ neo-nazistisch					
	☐ negationistisch					
	☐ collaboratie					
	☐ bruinen / bruine pest					
	☐ Zwarte Zondag					
	☐ populistisch					
	☐ demagogisch					
	☐ simplistisch					
	☐ republikeins					
	☐ vrouwonvriendelijk					
	☐ moreel conservatief					
	☐ niet-confessioneel / niet-katholiek					
	☐ katholiek					
	☐ heidens					
	☐ geen derdewereldcomplex					
Anti-	☐ anti-Egmont(pact)					
	☐ anti-België / anti-Belgisch					

☐	anti-Wallonië / anti-Waals					
☐	anti-Europa					
☐	anti-Volksunie					
☐	anti-federalisme					
☐	anti-koningshuis					
☐	anti-vakbond					
☐	anti-materialisme / (nationaal)solidarisme					
☐	anti-progressisme / anti-links					
☐	anti-Amerikaans					
☐	anti-communisme / anti-USSR					
☐	anti-islam					

TENEUR ARTIKEL	☐ Anti-Vlaams Blok	☐ Neutraal / genuanceerd
	☐ Pro-Vlaams Blok	

Bijlage B: Codeboek

ALGEMEEN

- krant
- datum
- pagina
- titel
- oppervlakte

SOORT ARTIKEL

- nieuwsartikel
- overzichtsartikel
- hoofdartikel
- eigen opiniestuk
- ander opiniestuk
- column
- cartoon
- lezersbrief
- meningsoverzicht van partijen
- (recht van) antwoord
- petitie of pamflet
- kiesadvertentie
- speciale voorpagina

TENEUR

- negatief
- genuanceerd
- positief

BELANG

- weinig
- gemiddeld
- groot

ACTOREN (CF. INFRA)

- krant
- Vlaams Blok
- politieke concurrentie
- andere

ASSOCIATIES (PER ACTOR AANDUIDEN)

v1	Vlaanderen / Vlaamsnationalisme
v1-on	Vlaamse onafhankelijkheid/ separatisme
v1-mi	einde aan Vlaamse minorisatie
v1-au	Vlaamse autonomie / splitsen federale bevoegdheden

v1-ta	teruggave van Vlaamse gebieden/ verleggen taalgrens
v1-sp	Vlaamse spoorwegmaatschappij / Zaventem Vlaams
v1-fr	Inlijven Frans-Vlaanderen
br	Brussel

br-vl	Brussel Vlaams / geen derde gewest
br-fu	fusie Brusselse gemeenten
br-fa	Afschaffing faciliteiten
br-ne	Vernederlandsing Brusselse rand
br-on	Brussel onbestuurbaar maken (via Vlaams Blok-meerderheid in Vlaamse fractie)
eu	Europa
eu-vo	Europa der Volkeren / volksgemeenschappen
eu-so	Europa van soevereine staten / geen federaal Europa
eu-ho	Brussel = Europese hoofdstad
eu-ge	Brussel geen Europese hoofdstad
eu-ui	geen uitbreiding Europese bevoegdheden
eu-eu	Eurocraten
eu-be	Benelux-integratie
eu-ze	zelfbeschikkingsrecht van een bevolkingsgroep
eu-bi	behouden Europese binnengrenzen
eu-bu	bedreiging van buitenaf
de	defensie
de-le	sterk Europa / Europees leger
de-na	NATO
de-eu	enkel ingrijpen waar Europese belangen op het spel staan
po	politiek en staat
po-cu	decumul
po-po	depolitisering administratie / privatisering administratie
po-co	halt aan corruptie / profitariaat / politiek banditisme
po-di	halt aan politiek dienstbetoon / vriendjespolitiek / politieke benoemingen
po-fa	politiek fatsoen / politieke zeden
po-op	openbaarheid van bestuur
po-ki	afschaffing kiesplicht
po-pr	afschaffing provincies
po-st	geen staatssteun aan pers of politieke partijen
po-he	herwaardering parlement
ec	economie en maatschappij
ec-vr	vrije markteconomie
ec-ss	splitsing sociale zekerheid
ec-ch	werkloosheid
ec-an	Vlaamse verankering
ec-pe	enkel pensioen met privé-verzekering
ec-vi	vingerafdrukken nemen van personen die een uitkering krijgen
ec-ge	gemeenschapsdienst voor langdurig werklozen
ec-st	beperking staatstussenkomst
ec-bw	beperking werkloosheidsuitkeringen
ec-lr	loon naar werk / loon naar (bedrijfs)resultaat
ec-ov	geen overheidssubsidies
ec-ar	prestatieplicht arbeiders
ec-ma	prestatie maatschappij / volksplicht
ec-sz	herprivatisering sociale zekerheid
ec-lo	verlaging loonkost / bedrijfsvriendelijke maatregelen
ec-be	vermindering belastingen
ec-pr	halt aan sociaal profitariaat
ec-va	vakbonden en werkgeversorganisaties
ec-re	regularisatie illegale woningen en weekendhuisjes buiten natuurgebied (na vijf jaar)

ec-wa	geen steun aan Wallonië
ec-sr	beperking stakingsrecht
ec-vu	verloedering / vuiligheid
ec-we	werk voor eigen volk eerst
ec-hu	huisvesting voor eigen volk eerst
ec-me	geen MAP (mest-actieplan)
ec-th	strijd tegen vervreemding, zich thuis voelen
ec-al	alleenstaande vrouwen met kinderen
ec-je	jeugd
ec-ne	afschaffing nepstatuten
ec-ou	ouderen, gepensioneerden, ...
st	stad / gemeente
st-vo	geen Belgische voogdij meer over gemeenten
st-in	gemeentelijke informatiedienst / voorlichtingsdienst / ombudsdienst
st-de	belang van deelgemeenten moet worden verdedigd
st-pr	geen prestigeprojecten
st-di	privatisering bepaalde gemeentediensten
st-ui	verminderen uitgaven stad
st-on	onafhankelijkheid gemeenteraad en OCMW
st-aa	aanwervingen op basis van bekwaamheid
st-ps	propere stad
st-to	toerisme
st-vv	veilig verkeer, o.a. snelheidsremmers
tr	transport
tr-lu	belang van luchthavens
tr-we	niet meer wegen
tr-re	geen rekeningrijden
tr-op	openbaar vervoer
tr-zw	zwakke weggebruikers (fietsers, voetgangers)
vr	vreemdelingen / immigratie / gastarbeid
vr-te	terugkeer / werk in eigen streek
vr-as	asielstop / immigratiestop / grenscontroles / beperking gastarbeiders / geen gezinsherenigingen
vr-zo	asielzoekers in gesloten instellingen
vr-na	geen versoepeling nationaliteitswetgeving of regularisatie
vr-in	geen integratie
vr-iv	integratie vereist
vr-on	apart onderwijsnet
vr-sz	aparte sociale zekerheid
vr-pe	beperkte sociale zekerheid / verzorging / verpleging
vr-ot	ontwikkelingshulp (met oog op terugkeer)
vr-fi	eigen sociale zekerheid om terugkeer te financieren
vr-be	belasting voor werkgevers
vr-su	afschaffen subsidies voor islamorganisaties
vr-id	identiteitscontroles (rond moskeeën)
vr-rd	geen vreemdelingen bij de Rode Duivels
vr-di	geen positieve discriminatie
vr-st	geen stemrecht
vr-no	Noord-Afrikaanse vreemdelingen / islam / niet-Europese vreemdelingen
cr	veiligheid / criminaliteit
cr-gm	aanpak van de georganiseerde misdaad
cr-or	orde / recht / bescherming van de burger
cr-mc	aanpak van milieucriminaliteit
cr-ge	meer gevangenen

cr-pr	meer repressie dan preventie
cr-dr	drugs
cr-va	vandalisme
cr-vc	aanpak van verkeerscriminaliteit
cr-vr	vreemdelingencriminaliteit
cr-wb	aanpak van witte-boorden-criminaliteit
cr-sl	slachtoffers centraal
cr-av	avondklok voor jongeren / jeugdcriminaliteit
cr-mi	meer middelen voor politie / herwaardering politie
cr-ze	zero-tolerantie / harde aanpak / meer blauw op straat / avondklok
cr-st	streng bestraffingsbeleid (o.a. afschaffing Wet-Lejeune)
et	ethische thema's en waarden
et-ch	christelijke waarden
et-em	niet experimenteren met menselijke embryo's
et-ab	abortus
et-eu	euthanasie
et-sa	samenhorigheid / volksverbondenheid / organische gemeenschap / leven volgens de eigen volkscultuur
on	onderwijs en cultuur
on-ni	herwaardering / geen nivellering / heroriëntering
on-pr	prestatiegericht / prestatiemoraal
on-tr	traditie / traditioneel
on-po	geen politiek onderwijs / stop multikul / stop antiracisme-acties
on-ei	afschaffing eindtermen
on-cu	bevordering Vlaamse cultuur
on-ve	verdraagzaam en vrij beleid inzake eigen cultuur
on-co	controle op openbare omroep
on-je	steun aan traditionele jeugdbewegingen
ge	vrouw en gezin
ge-gr	grote gezinnen
ge-ha	vrouw aan de haard
ge-vo	arbeid: voorrang aan Vlaamse gezinshoofden
ge-ge	geboortepremies
ge-di	geen positieve discriminatie
ge-op	opvoedersloon / fiscale maatregelen die thuiszorg bevorderen
ge-tr	traditioneel gezin (blank, twee ouders)
ge-vr	vrouwen gelijkwaardig / niet aan de haard
ge-fi	ongedaan maken fiscale discriminatie gehuwden
ge-st	meervoudig stemrecht (op basis van het aantal kinderen)
am	amnestie
ne	Groot-Nederland / samenwerking met Nederland
dw	derde Wereld
af	(blank) Zuid-Afrika
mi	milieu
mi-po	positieve maatregelen t.o.v. bedrijven die voldoen aan de milieuvoorschriften
mi-in	investeren in afvalverbrandingsovens
pa-na	vlaamsnationale partij / nationalistische partij
pa-vo	volkspartij
pa-es	anti-establishmentpartij

pa-tr	geen kleurpartij of traditionele partij
pa-tp	traditionele partij
pa-be	beleidspartij / regeringsgezind
pa-zw	zweeppartij / geen beleidspartij / harde oppositiepartij
pa-ra	radicale / compromisloze / revolutionaire partij / non-conformistische partij
pa-pr	programmapartij
pa-sl	sloganpartij / one-liners
pa-oi	one issue-partij
pa-ul	ultraliberaal
pa-jo	jongerenpartij
pa-po	partij voor proteststemmers / anti-politiek / foertstem
pa-an	Antwerpse partij / Antwerps fenomeen
pa-vl	volwaardige Vlaamse partij / geen Antwerps fenomeen meer
pa-sp	splintergroep / schemergroep
pa-ee	eenmanspartij / kleine partij / randverschijnsel
pa-ti	tijdelijk fenomeen
pa-fe	geen tijdelijk fenomeen
pa-bl	blijver
pa-qu	inconsequent
pa-ge	geen respectabele partij / geen fatsoenlijke partij / immorele partij
pa-re	respectabele / fatsoenlijke / gedisciplineerde partij
pa-va	beginselvaste partij
pa-st	stedelijke partij
pa-zu	zuivere partij / geen vriendjespolitiek / geen corruptie
pa-ag	geen agressieve partij / discipline
pa-ka	kapitalistische partij (pro werkgevers, pro rijken)
be-ch	rechts
be-ni	nieuw-rechts
be-ex	extremistisch
be-er	extreem rechts
be-ur	uiterst rechts / ultrarechts / radicaal rechts
be-de	democratisch
be-on	ondemocratisch
be-an	anti-democratisch / anti-democratisme
be-to	totalitair / autoritair
be-eg	inegalitair / elite-denken
be-as	asociaal
be-me	geen respect voor mensenrechten / de vrijheden
be-bl	nationaliteit is bloedrecht
as-bl	
be-dr	onverdraagzaam / intolerant / haat / bekrompen / onmenselijk
be-ra	racistisch / vreemdelingenhaat / xenofob
be-nr	niet racistisch
be-fa	(neo-)fascistisch
be-nf	niet fascistisch / niet-totalitair
be-na	neo-nazistisch
be-ne	negationistisch
be-se	anti-semitisme
be-co	collaboratie / oorlogsmisdadigers
be-po	populistisch / poujadistisch / afbraaksretoriek
be-go	demagogisch / volksmenner

be-nd	niet demagogisch
be-si	simplistisch / beneden alle peil / beneden elk niveau
be-ga	negativisme / werkt op negatieve gevoelens (zoals angst)
be-pa	parasitair / eigen belang
be-re	republikeins
be-vr	vrouwonvriendelijk
be-mo	(moreel) conservatief / behoudsgezind / traditioneel
be-nk	niet-confessioneel / niet-katholiek
be-ka	katholiek
be-he	heidens
be-ac	reactionair
be-we	geen derdewereldcomplex
be-fu	fundamentalisme
be-te	integer / geloofwaardig / trouw aan programma
be-in	intellectueel
be-ho	homofobie
an-eg	anti-Egmont(pact)
an-ch	anti-christelijk
an-jo	anti-jodendom
an-so	anti-socialistisch
an-we	anti-werklozen
an-be	anti-België / anti-Belgisch / België Barst
an-wa	anti-Wallonië / anti-Waals
an-eu	anti-Europa
an-vo	anti-Volksunie
an-fe	anti-federalisme
an-ko	anti-koningshuis
an-va	anti-vakbond
an-ma	anti-materialisme / (nationaal)solidarisme
an-li	anti-progressisme / anti-links
an-am	anti-Amerikaans
an-co	anti-communisme / anti-USSR
an-is	anti-islam
an-mi	anti-migranten
an-mu	anti-multiculturele maatschappij ("smeltkroes")
an-re	anti-regeringspartijen
an-an	anti-andersdenkenden
an-ho	anti-homo
an-fr	anti-verfransing / anti-vermengeling
as-zz	Zwarte Zondag / zwart blok / zwarte olievlek
as-br	Bruinen / bruine pest / bruinhemden / bruine olievlek
as-ne	nefast voor de maatschappij / vergiftigd klimaat
as-fa	fanatici
as-ag	agressie / provocatie / vechtlustig / straatvechter / knokploeg
as-ov	overtreding van de wet / misbruik
as-ge	gerechtelijk verleden
as-ba	banden met gewelddadige, dubieuze of neo-nazistische groepen (o.a. VMO) of personen
as-bu	banden met buitenlandse extreem-rechts
as-pa	doen zich voor als beschaafde lieden / in maatpakken / imago van fatsoen
as-ma	de maskers vallen af / kleur bekennen
as-wo	wolven in schapenvacht / verborgen agenda
as-ja	jaren dertig / Hitler / Rex / stampende laarzen / WO II

as-dk	dubieuze kandidaten om overal aanwezig te zijn
as-on	onbekwaamheid / geen zinvol alternatief / weegt inhoudelijk niet zwaar / geen oplossingen
as-hy	hypocriet / leugenachtig / bedrieglijk
as-ka	kankergezwel / uitwas
as-pl	platvloers / grof taalgebruik, gedrag, ...
as-ro	bepaalde onderwerpen ontwijken / rookgordijn / verbloemen
as-po	nepotisme / vriendjespolitiek in eigen rangen
as-vr	veel vrouwen op Vlaams Blok-lijst
as-cv	handtekeningen van CVP voor lijsten Vlaams Blok
as-re	er zijn nog rechtser partijen / praktijken
as-rp	corporatisme
as-ce	censuur
as-ez	etnische zuivering
as-ap	apartheid
as-ko	Kosovo / Joegoslavië
as-jh	Jörg Haider
as-na	meer nationale vraagstukken dan gemeentelijke
as-vl	niet Vlaams / niet voor Vlaanderen / anti-Vlaams
as-fr	Franstalige Brusselaars op VB-lijsten / naar verfransde Vlamingen toe
as-ac	stemmen van achtergestelden / stemmen uit volksbuurten / werklozen / laag opgeleiden
as-la	stemmen uit de lagere klassen / de arbeidersklasse / traditioneel SP-publiek
as-ze	zeggen wat u denkt
as-is	Vlaams Blok brengt problemen / issues aan die door de andere partijen werden verwaarloosd
as-al	beeld van Vlaams Blok als enig alternatief / enige oppositiepartij
as-th	thema's en standpunten worden overgenomen door andere partijen / wordt nageaapt
as-ve	vlaams Blok als verkiezingsthema
as-of	offensief tegen het Vlaams Blok / aanval van andere partijen / niet negeren / confronteren / opmars stoppen
as-co	cordon sanitaire / anti-Blok-coalitie
as-do	doodzwijgen / negeren
as-ki	kiezers van het Blok niet uitsluiten / rekening houden met signaal
as-an	angst voor het Vlaams Blok van andere partijen
as-nu	vlaams Blok laten meeregeren / niet uitsluiten
as-un	underdog / outsider / een tegen allen
as-sl	slachtoffer (van fysiek geweld / van hetze)
as-ch	charismatisch / aantrekkelijk / mediatic / groot leider
as-wa	waardering voor andere culturen
as-mi	recruteren uit middenstanders / zelfstandigen
as-ui	uitsluiten / wij willen niet met het Blok
as-du	duidelijke oplossingen
as-wi	bereid tot compromissen / water in de wijn doen / versoepeling programma
as-fi	"respectabele" figuren aantrekken (om imago op te krikken)
as-ev	eigen volk eerst (in advertenties)

Bijlage C: Samengevoegde associaties

- Vlaanderen / Vlaamsnationalisme
- Vlaamse onafhankelijkheid / separatisme / anti-België / anti-Belgisch / België Barst
- einde aan Vlaamse minorisatie
- Vlaamse autonomie / splitsen federale bevoegdheden
- teruggave van Vlaamse gebieden / verleggen taalgrens
- Vlaamse spoorwegmaatschappij / Zaventem Vlaams
- inlijven Frans-Vlaanderen
- Brussel
- Brussel Vlaams / geen derde gewest
- fusie Brusselse gemeenten
- afschaffing faciliteiten / vernederlandsing Brusselse rand
- Brussel onbestuurbaar maken (via Vlaams Blok-meerderheid in Vlaamse fractie)
- Europa
- Europa der Volkeren / volksgemeenschappen
- Europa van soevereine staten / geen federaal Europa
- Brussel = Europese hoofdstad
- Brussel geen Europese hoofdstad
- geen uitbreiding Europese bevoegdheden
- Eurocraten
- Benelux-integratie
- zelfbeschikkingsrecht van een bevolkingsgroep
- behouden Europese binnengrenzen
- bedreiging van buitenaf
- defensie
- sterk Europa / Europees leger
- NATO
- enkel ingrijpen waar Europese belangen op het spel staan
- politiek en staat
- decumul
- depolitisering administratie / privatisering administratie
- halt aan corruptie / profitaariaat / politiek banditisme / halt aan politiek dienstbetoon / vriendjespolitiek / politieke benoemingen / politiek fatsoen / politieke zeden
- afschaffing kiesplicht
- afschaffing provincies
- geen staatssteun aan pers of politieke partijen
- herwaardering parlement
- economie en maatschappij
- vrije markteconomie / beperking staatsstussenkomst / geen overheidssubsidies
- splitsing sociale zekerheid
- werkloosheid
- Vlaamse verankering
- enkel pensioen met privé-verzekering
- prestatie maatschappij / volksplicht / prestatieplicht arbeiders / loon naar werk / loon naar (bedrijfs)resultaat / gemeenschapsdienst voor langdurig werklozen
- herprivatisering sociale zekerheid
- verlaging loonkost / bedrijfsvriendelijke maatregelen
- vermindering belastingen
- halt aan sociaal profitaariaat / beperking werkloosheidsuitkeringen / vingerafdrukken nemen van personen die een uitkering krijgen
- beperking stakingsrecht / vakbonden en werkgeversorganisaties / anti-vakbond
- regularisatie illegale woningen en weekendhuisjes buiten natuurgebied (na vijf jaar)
- geen steun aan Wallonië / anti-Wallonië / anti-Waals
- verloedering / vuiligheid / propere stad
- werk voor eigen volk eerst / huisvesting voor eigen volk eerst / eigen volk eerst (in advertenties)
- geen MAP (mest-actieplan)
- strijd tegen vervreemding, zich thuis voelen
- alleenstaande vrouwen met kinderen
- jeugd
- afschaffing nepstatuten
- ouderen, gepensioneerden, ...
- stad / gemeente
- geen Belgische voogdij meer over gemeenten
- openbaarheid van bestuur / gemeentelijke informatiedienst / voorlichtingsdienst / ombudsdienst
- belang van deelgemeenten moet worden verdedigd
- geen prestigeprojecten
- privatisering bepaalde gemeentediensten
- verminderen uitgaven stad
- onafhankelijkheid tussen gemeenteraad en OCMW
- aanwervingen op basis van bekwaamheid
- toerisme
- veilig verkeer, o.a. snelheidsremmers / zwakke weggebruikers (fietsers, voetgangers)
- transport
- belang van luchthavens
- niet meer wegen
- geen rekeningrijden
- openbaar vervoer
- vreemdelingen / immigratie / gastarbeid
- terugkeer / werk in eigen streek / asielstop / immigratiestop / grenscontroles / beperking gastarbeiders / geen gezinsherenigingen / geen versoepeling nationaliteitswetgeving of regularisatie
- asielzoekers in gesloten instellingen
- geen integratie / apart onderwijsnet
- integratie vereist
- aparte sociale zekerheid / beperkte sociale zekerheid / verzorging / verpleging / eigen sociale zekerheid om terugkeer te financieren / ontwikkelingshulp (met oog op terugkeer)
- belasting voor werkgevers / geen positieve discriminatie
- afschaffen subsidies voor islamorganisaties
- identiteitscontroles (rond moskeeën)
- geen vreemdelingen bij de Rode Duivels

- geen stemrecht
- Noord-Afrikaanse vreemdelingen / islam / niet-Europese vreemdelingen
- veiligheid / criminaliteit / orde / recht / bescherming van de burger
- aanpak van de georganiseerde misdaad
- aanpak van milieucriminaliteit
- meer gevangenis
- meer repressie dan preventie
- drugs
- vandalisme
- aanpak van verkeerscriminaliteit
- vreemdelingencriminaliteit
- aanpak van witte-boorden-criminaliteit
- slachtoffers centraal
- avondklok voor jongeren / jeugdcriminaliteit
- meer middelen voor politie / herwaardering politie / zero-tolerantie / harde aanpak / meer blauw op straat / avondklok / streng bestraffingsbeleid (o.a. afschaffing Wet-Lejeune)
- ethische thema's en waarden
- christelijke waarden
- niet experimenteren met menselijke embryo's
- abortus
- euthanasie
- samenhangigheid / volksverbondenheid / organische gemeenschap / leven volgens de eigen volkscultuur
- onderwijs en cultuur
- herwaardering / geen nivellering / heroriëntering / prestatiegericht / prestatiemoraal / traditie / traditioneel
- geen politiek onderwijs / stop multikul / stop antiracisme-acties
- afschaffing eindtermen
- verdraagzaam en vrij beleid inzake eigen cultuur
- controle op openbare omroep
- steun aan traditionele jeugdbewegingen
- vrouw en gezin
- grote gezinnen / geboortepremies
- vrouw aan de haard
- vrouw en gezin: geen positieve discriminatie / arbeid: voorrang aan Vlaamse gezinshoofden
- opvoedersloon / fiscale maatregelen die thuiszorg bevorderen
- traditioneel gezin (blank, twee ouders)
- vrouwen gelijkwaardig / niet aan de haard
- ongedaan maken fiscale discriminatie gehuwden
- meervoudig stemrecht (op basis van het aantal kinderen)
- amnestie
- Groot-Nederland / samenwerking met Nederland
- derde Wereld
- (blank) Zuid-Afrika
- milieu
- positieve maatregelen t.o.v. bedrijven die voldoen aan de milieuvoorschriften
- investeren in afvalverbrandingsovens
- vlaamsnationale partij / nationalistische partij
- volkspartij / zeggen wat u denkt
- anti-establishmentpartij
- geen kleurpartij of traditionele partij
- traditionele partij
- beleidspartij / regeringsgezind
- zweeppartij / geen beleidspartij / harde oppositiepartij
- radicale / compromisloze / revolutionaire partij / non-conformistische partij
- programmapartij
- sloganpartij / one-liners / simplistisch / beneden alle peil / beneden elk niveau / onbekwaamheid / geen zinvol alternatief / weegt inhoudelijk niet zwaar / geen oplossingen
- one issue-partij
- ultraliberaal
- jongerenpartij
- partij voor proteststimmers / anti-politiek / foertstem
- Antwerpse partij / Antwerps fenomeen
- volwaardige Vlaamse partij / geen Antwerps fenomeen meer
- splintergroep / schemergroep / eenmanspartij / kleine partij / randverschijnsel
- tijdelijk fenomeen
- geen tijdelijk fenomeen / blijver
- inconsequent / hypocriet / leugenachtig / bedrieglijk
- geen respectabele partij / geen fatsoenlijke partij / immorele partij
- respectabele / fatsoenlijke / gedisciplineerde partij / intellectueel
- beginselvaste partij / integer / geloofwaardig / trouw aan programma
- stedelijke partij
- zuivere partij / geen vriendjespolitiek / geen corruptie
- geen agressieve partij / discipline
- kapitalistische partij (pro werkgevers, pro rijken)
- rechts
- nieuw-rechts
- extremistisch
- extreem rechts / uiterst rechts / ultrarechts / radicaal rechts
- democratisch
- ondemocratisch / anti-democratisch / anti-democratisme
- totalitair / autoritair
- inegalitair / elite-denken
- geen respect voor mensenrechten / de vrijheden
- nationaliteit is bloedrecht
- onverdraagzaam / intolerant / haat / bekrompen / onmenselijk / nefast voor de maatschappij / vergiftigd klimaat
- niet racistisch
- (neo-)fascistisch
- niet fascistisch / niet-totalitair
- neo-nazistisch / jaren dertig / Hitler / Rex / stampende laarzen / WO II
- negationistisch
- anti-semitisme
- collaboratie / oorlogsmisdadigers
- populistisch / poujadistisch / afbraaksretoriek
- demagogisch / volksmenner
- niet demagogisch
- negativisme / werkt op negatieve gevoelens (zoals angst)
- parasitair / eigen belang
- republikeins / anti-koningshuis

- vrouwonvriendelijk
- (moreel) conservatief / behoudsgezind / traditioneel
- niet-confessioneel / niet-katholiek
- katholiek
- heidens
- reactionair
- geen derdewereldcomplex
- fundamentalisme / fanatici
- anti-Egmont(pact)
- anti-christelijk
- anti-jodendom
- anti-socialistisch
- asociaal / anti-werklozen
- anti-Europa
- anti-Volksunie
- anti-federalisme
- anti-materialisme / (nationaal)solidarisme
- anti-progressisme / anti-links / anti-andersdenkenden / anti-communisme / anti-USSR
- anti-Amerikaans
- anti-islam
- racistisch / vreemdelingenhaat / xenofob / anti-migranten
- anti-multiculturele maatschappij (“smeltkroes”)
- anti-regeringspartijen
- anti-homo / homofobie
- bevordering Vlaamse cultuur / anti-verfransing / anti-vermengeling
- Zwarte Zondag / zwart blok / zwarte olievlek
- Bruinen / bruine pest / bruinhemden / bruine olievlek
- agressie / provocatie / vechtlustig / straatvechter / knokploeg
- overtreding van de wet / misbruik / gerechtelijk verleden
- banden met gewelddadige, dubieuze of neo-nazistische groepen (o.a. VMO) of personen
- banden met buitenlands extreem-rechts
- doen zich voor als beschaafde lieden / in maatpakken / imago van fatsoen / wolven in schapenvacht / verborgen agenda / bepaalde onderwerpen ontwijken / rookgordijn / verbloemen / de maskers vallen af / kleur bekennen
- dubieuze kandidaten om overal aanwezig te zijn
- kankergezwel / uitwas
- platvloers / grof taalgebruik, gedrag, ...
- nepotisme / vriendjespolitiek in eigen rangen
- veel vrouwen op Vlaams Blok-lijst
- handtekeningen van CVP voor lijsten Vlaams Blok
- er zijn nog rechtser partijen / praktijken
- corporatisme
- censuur
- etnische zuivering
- apartheid
- Kosovo / Joegoslavië
- Jörg Haider
- meer nationale vraagstukken dan gemeentelijke
- niet Vlaams / niet voor Vlaanderen / anti-Vlaams
- Franstalige Brusselaars op VB-lijsten / naar verfranse Vlamingen toe
- stemmen van achtergestelden / stemmen uit volksbuurten / werklozen / laag opgeleiden / stemmen uit de lagere klassen / de arbeidersklasse / traditioneel SP-publiek
- Vlaams Blok brengt problemen / issues aan die door de andere partijen werden verwaarloosd
- beeld van Vlaams Blok als enig alternatief / enige oppositiepartij
- thema's en standpunten worden overgenomen door andere partijen / wordt nageaapt
- vlaams Blok als verkiezingsthema
- offensief tegen het Vlaams Blok / aanval van andere partijen / niet negeren / confronteren / opmars stoppen
- cordon sanitaire / anti-Blok-coalitie / uitsluiten / wij willen niet met het Blok
- doodzwijgen / negeren
- kiezers van het Blok niet uitsluiten / rekening houden met signaal / vlaams Blok laten meeregeren / niet uitsluiten
- angst voor het Vlaams Blok van andere partijen
- underdog / outsider / een tegen allen
- slachtoffer (van fysiek geweld / van hetze)
- charismatisch / aantrekkelijk / mediatiek / groot leider
- waardering voor andere culturen
- recruterende uit middenstanders / zelfstandigen
- duidelijke oplossingen
- bereid tot compromissen / water in de wijn doen / versoepeling programma
- “respectabele” figuren aantrekken (om imago op te krikken)

Bijlage D: Globale thema's

VLAANDEREN

Vlaanderen / Vlaamsnationalisme / Vlaamse onafhankelijkheid / separatisme / anti-België / anti-Belgisch / België Barst / einde aan Vlaamse minorisatie / Vlaamse autonomie / splitsen federale bevoegdheden / teruggave van Vlaamse gebieden / verleggen taalgrens / Vlaamse spoorwegmaatschappij / Zaventem Vlaams / inlijven Frans-Vlaanderen / geen steun aan Wallonië / anti-Wallonië / anti-Waals / Groot-Nederland / samenwerking met Nederland / (blank) Zuid-Afrika / republikeins / anti-koningshuis / anti-Egmont(pact) / anti-federalisme / Brussel / Brussel Vlaams / geen derde gewest / fusie Brusselse gemeenten / afschaffing faciliteiten / vernederlandsing Brusselse rand / Brussel onbestuurbaar maken (via Vlaams Blok-meerderheid in Vlaamse fractie)

EUROPA

Europa / Europa der Volkeren / volksgemeenschappen / Europa van soevereine staten / geen federaal Europa / Brussel = Europese hoofdstad / Brussel geen Europese hoofdstad / geen uitbreiding Europese bevoegdheden / Eurocraten / Benelux-integratie / behouden Europese binnengrenzen / bedreiging van buitenaf / sterk Europa / Europees leger / enkel ingrijpen waar Europese belangen op het spel staan

PROPERE POLITIEK

decumul / depolitisering administratie / privatisering administratie / halt aan corruptie / profitaat / politiek banditisme / halt aan politiek dienstbetoon / vriendjespolitiek / politieke benoemingen / politiek fatsoen / politieke zeden / geen staatssteun aan pers of politieke partijen / onafhankelijkheid tussen gemeenteraad en OCMW / aanwervingen op basis van bekwaamheid

SOCIAAL-ECONOMIE

economie en maatschappij / vrije markteconomie / beperking staatstussenkomst / geen overheidssubsidies / splitsing sociale zekerheid / werkloosheid / Vlaamse verankering / enkel pensioen met privé-verzekering / prestatie maatschappij / volksplicht / prestatieplicht arbeiders / loon naar werk / loon naar (bedrijfs)resultaat / gemeenschapsdienst voor langdurig werklozen / herprivatisering sociale zekerheid / verlaging loonkost / bedrijfsvriendelijke maatregelen / vermindering belastingen / halt aan sociaal profitaat / beperking werkloosheidsuitkeringen / vingerafdrukken nemen van personen die een uitkering krijgen / beperking stakingsrecht / vakbonden en werkgeversorganisaties / anti-vakbond / afschaffing nepstatuten / anti-materialisme / (nationaal)solidarisme

VREEMDELINGEN

werk voor eigen volk eerst / huisvesting voor eigen volk eerst / eigen volk eerst (in advertenties) / strijd tegen vervreemding, zich thuis voelen / vreemdelingen / immigratie / gastarbeid / terugkeer / werk in eigen streek / asielstop / immigratiestop / grenscontroles / beperking gastarbeiders / geen gezinsherenigingen / geen versoepeling nationaliteitswetgeving of regularisatie / asielzoekers in gesloten instellingen / geen integratie / apart onderwijsnet / integratie vereist / aparte sociale zekerheid / beperkte sociale zekerheid / verzorging / verpleging / eigen sociale zekerheid om terugkeer te financieren / ontwikkelingshulp (met oog op terugkeer) / belasting voor werkgevers / geen positieve discriminatie / afschaffen subsidies voor islamorganisaties / identiteitscontroles (rond

moskeeën) / geen vreemdelingen bij de Rode Duivels / geen stemrecht / Noord-Afrikaanse vreemdelingen / islam / niet-Europese vreemdelingen / vreemdelingencriminaliteit

VEILIGHEID

veiligheid / criminaliteit / orde / recht / bescherming van de burger / aanpak van de georganiseerde misdaad / aanpak van milieucriminaliteit / meer gevangenen / meer repressie dan preventie / drugs / vandalisme / aanpak van verkeerscriminaliteit / vreemdelingencriminaliteit / aanpak van witteboorden-criminaliteit / slachtoffers centraal / avondklok voor jongeren / jeugdcriminaliteit / meer middelen voor politie / herwaardering politie / zero-tolerantie / harde aanpak / meer blauw op straat / avondklok / streng bestraffingsbeleid (o.a. afschaffing Wet-Lejeune)

ETHIEK

ethische thema's en waarden / christelijke waarden / niet experimenteren met menselijke embryo's / abortus / euthanasie / samenhangigheid / volksverbondenheid / organische gemeenschap / leven volgens de eigen volkscultuur

STAD & GEMEENTE

stad / gemeente / geen Belgische voogdij meer over gemeenten / openbaarheid van bestuur / gemeentelijke informatiedienst / voorlichtingsdienst / ombudsdienst / belang van deelgemeenten moet worden verdedigd / geen prestigeprojecten / privatisering bepaalde gemeentediensten / verminderen uitgaven stad / onafhankelijkheid tussen gemeenteraad en OCMW / toerisme / veilig verkeer, o.a. snelheidsremmers / zwakke weggebruikers (fietsers, voetgangers)

ONDERWIJS & CULTUUR

onderwijs en cultuur / herwaardering / geen nivellering / heroriëntering / prestatiegericht / prestatiemoraal / traditie / traditioneel / geen politiek onderwijs / stop multikul / stop antiracisme-acties / afschaffing eindtermen / verdraagzaam en vrij beleid inzake eigen cultuur / steun aan traditionele jeugdbewegingen

VROUW EN GEZIN

vrouw en gezin / grote gezinnen / geboortepremies / vrouw aan de haard / geen positieve discriminatie van vrouwen / arbeid: voorrang aan Vlaamse gezinshoofden / opvoedersloon / fiscale maatregelen die thuiszorg bevorderen / traditioneel gezin (blank, twee ouders) / vrouwen gelijkwaardig / niet aan de haard / ongedaan maken fiscale discriminatie gehuwden / meervoudig stemrecht (op basis van het aantal kinderen)

AMNESTIE

amnestie